

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA
O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

TOSHKENT MOLIYA INSTITUTI

ZAKIRXODJAEVA SH.A.

“SUG‘URTA ISHI” FANIDAN

USLUBIY QO‘LLANMA

Bakalavriyatning: 5231200 - Sug‘urta ishi ta‘lim yo‘nalishi uchun mo‘ljallangan.

**TOSHKENT
«IQTISOD-MOLIYA»
2017**

Taqrizchilar:

«Sugʻurta ishi» fanidan uslubiy qoʻllanma (amaliy mashgʻulot oʻtish uchun) Zakirxodjaeva Sh.A. – T.:IQTOSOD MOLIYA, 2017. – 183 b.

Uslubiy qoʻllanma davlat taʼlim standartlari talablariga muvofiq tayyorlangan boʻlib, u “Sugʻurta ishi” fani mavzulari boʻyicha tayanch soʻz va iboralar, nazorat savollari, mustaqil ish mavzulari, testlar va ularning javoblari, amaliy ish oʻyinlari, glossariy va foydalanadigan adabiyotlar roʻyxatini oʻz ichiga olgan. «Sugʻurta ishi» fanidan amaliy mashgʻulot oʻtish uchun oʻquv uslubiy qoʻllanma bakalavriatning 5231200 - Sugʻurta ishi taʼlim yoʻnalishi uchun moʻljallangan.

KIRISH

“Sug‘urta ishi” fanidan amaliy mashg‘ulotlar to‘plami bakalavriatning soliqlar va soliqqa tortish yo‘nalishi uchun mo‘ljallangan. Mazkur amaliy mashg‘ulotlar to‘plami mamlakatimiz Fuqarolik kodeksiga hamda “Sug‘urta faoliyati to‘g‘risida”gi Qonunga asoslangan holda yaratilgan.

To‘plam o‘n to‘rtta mavzudan iborat bo‘lgan amaliy mashg‘ulotlarni o‘z ichiga qamrab olib, har bir mavzu uchun turli holatlarga oid tayanch so‘z va iboralar, testlar va nazorat savollaridan iborat. Bu, o‘z navbatida, amaliy mashg‘ulot darslarini amaliy ma‘lumotlar asosida, muhokama va munozara asosida tashkil etishga imkoniyat yaratadi.

Mashg‘ulotlar to‘plamining mavzulari sug‘urta munosabatlarining paydo bo‘lishidan tortib to bugungi kungacha rivojlanish bosqichlari, sug‘urta munosabatlarining qonunlar orqali tartibga solish, sug‘urta fondlari va funksiyalari, sug‘urta tashkilotlarining tashkiliy-huquqiy shakllari, sug‘urta tashkilotlarining moliyaviy asoslari, sug‘urtaning majbaruy va ixtiyoriy turlari va ularni amalga oshirilishi tartibi, sug‘urta bozorini davlat tomonidan tartibga solish tizimi, sug‘urtada tarif siyosatining yuritilishi hamda sug‘urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorligiga oshirish yo‘nalishlari bo‘yicha maqsad va vazifalar to‘g‘ri aniqlangan. Har bir bo‘limni bajarilishi bo‘yicha topshiriqlar va ko‘rsatmalar berilgan.

Uslubiy qo‘llanmaning o‘rganilishi, o‘z navbatida, sug‘urtaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati, sug‘urta bozori tushunchasi, sug‘urta bozorining professional ishtirokchilari faoliyati, sug‘urta faoliyatini amalga oshirishning huquqiy asoslari, sug‘urta faoliyatining nazariy asoslari va amaliy jihatlar bo‘yicha mos bilim, ko‘nikma va malakalarini yanada kengaytiradi va chuqurlashtiradi.

Mazkur uslubiy qo‘llanma orqali talabalar o‘zini-o‘zi mustaqil nazorat qilishi va bilimlarini joriy nazoratdan o‘tkazishda foydalanilishlari mumkin. Shuningdek, mazkur mashg‘ulotlar to‘plamida sug‘urta ishi va sug‘urtaning iqtisodiy mohiyatiga doir, sug‘urta munosabatlarining o‘ziga xos xususiyati, mamlakatimiz sug‘urta faoliyati va uning shakllanishi, sug‘urta faoliyatining asosiy yo‘nalishlari,

sugʻurta munosabati ishtirokchilari va sugʻurta bozori infrastruktura subʻektlari oʻrtasida yuzaga keladigan jarayonlar boʻyicha tegishli maʼlumotlar keltirilgan. Bu, oʻz navbatida, talabalarga mustaqil ravishda mamlakatimizda sugʻurta faoliyati va sugʻurta bozori munosabatlarining mohiyati va oʻziga xosligi boʻyicha xulosa chiqarishda amaliy yordam koʻrsatadi va bilimlarni mustahkamlaydi.

1-MAVZU: SUG'URTANING IQTISODIY MOHIYATI VA UNING BOZOR MUNOSABATLARIDA TUTGAN O'RNI

Quyidagi atamalarga izoh bering: Sug'urta, sug'urta munosabatlari, sug'urtalovi, sug'urtalanuvchi, sug'urta fondlari, markazlashgan davlat fondlari, sug'urta fondlaridan foydalanish, sug'urtaning funksiyalari, sug'urtaning iqtisodiyotda tutgan o'rni, fanining predmeti, moliyaviy munosabatlar, bozor iqtisodiyoti, umumiy va alohida usullar, dialektik usul, induksiya, deduksiya, tahlil va sintez usuli, ilmiy abstraksiya usuli, makroiqtisodiy va mikroiktisodiy tahlil, statistik usul, taqqoslash usuli, interfaol usul.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Sug'urtaning kelib chiqishi.
2. Sug'urta iqtisodiy kategoriya sifatida. Sug'urta iqtisodiy kategoriyasining muhim belgilari.
3. Sug'urta jarayonida paydo bo'ladigan iqtisodiy munosabatlar. Sug'urta bozor infratuzilmasining tarkibiy qismi.
4. Sug'urta fondlari haqida tushuncha.
5. Sug'urta zahiralarini shakllanish usullari.
6. Markazlashgan sug'urta fondlari, ularning shakllanish manbalari, turlari va shakllari hamda foydalanish yo'nalishlari.
7. O'z-o'zini sug'urtalash fondlari va korxonaning moliyaviy barqaror faoliyat ko'rsatishida uning ahamiyati.
8. O'z-o'zini sug'urtalash fondlarining afzallik va kamchilik tomonlari. Sug'urta fondlarini sug'urtalash yo'li bilan shakllantirish.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. O'zbekiston milliy sug'urta bozorining hozirgi holati va istiqbolda rivojlantirish yo'nalishlari.

2. O'zbekiston sug'urta faoliyatida vositachilar faoliyati, ularning faoliyatini rivojlantirish masalalari.

3. O'zbekiston sug'urta bozoriga raqobat va monopoliyaning ta'siri hamda uning tahlilini takomillashtirish.

4. Sug'urta xizmatlarining narxi, uning shakllanishi va unga ta'sir etuvchi omillarni o'rganish masalalari.

5. Qishloq xo'jalik sug'urtasining o'ziga xos xususiyatlari va uning O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni hamda holati.

6. Avtotransport sug'urtasining o'ziga xos xususiyatlari, uni istiqbolda rivojlantirish yo'nalishlari

7. Sug'urtalash jarayonida sug'urta da'volari va ular bilan ishlash amaliyotini takomillashtirish masalalari.

8. Eksport-import operatsiyalarini sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish yo'nalishlari.

9. Sug'urtalovchilarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash vosita va omillari hamda moliyaviy barqarorlikni oshirish yo'llarini takomillashtirish.

10. Sanoat korxonalarining risklari va ularni sug'urtalash mexanizmi takomillashtirish yo'nalishlari

“Sug'urta ishi” fanini o'rganishdagi usullarning qo'llanilishi.

A) dialektik usul

B) ilmiy abstraksiya usuli

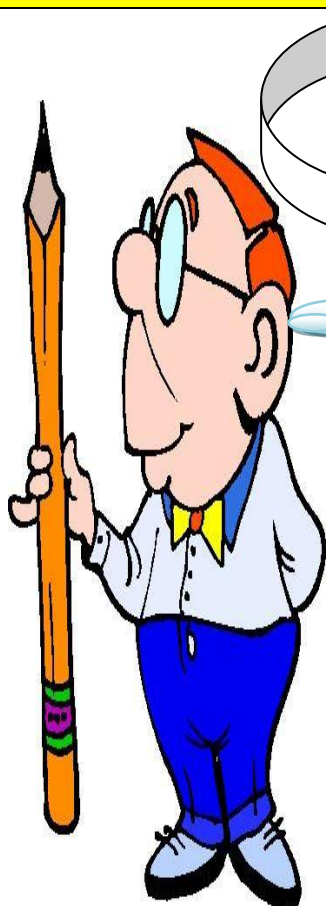
S) tahlil va sintez usuli

D) makroiqtisodiy va mikroiqtisodiy tahlil usuli

KAFOLAT

<i>Baxtsiz hodisadan sug'urta shartnomasi bo'yicha bazaviy sug'urta mukofoti – 30000 so'm, shartnomaning kunlar bo'yicha amal qilish davri – 365 kun, shartnoma kuchga kirgan kundan hisobot kunigacha bo'lgan kunlar soni – 85 kun.</i>	<i>J: $Hni = Bpi \times ((Ti - Mi) : Ti)$</i> Bunda Hni – Aniq shartnoma bo'yicha ishlab topilmagan sug'urta mukofoti Bpi - aniq shartnoma bo'yicha bazaviy sug'urta mukofoti Ti - aniq sug'urta shartnomasining kunlar bo'yicha amal qilish davri Mi – aniq sug'urta shartnomasining kuchga kirgan kundan hisobot kunigacha bo'lgan kunlar soni
---	---

Sug'urta shartnomasi bo'yicha ishlab topilmagan sug'urta mukofotini "pro rata temporis" usuli asosida toping?

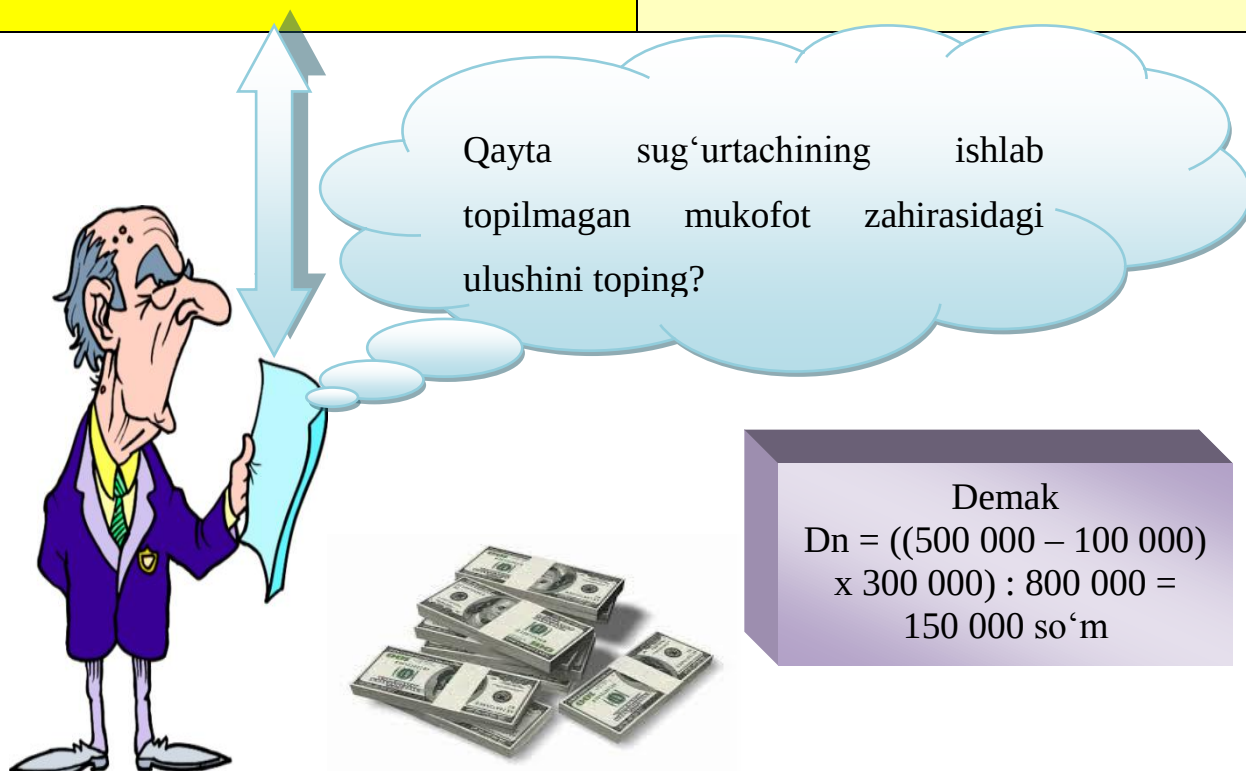

Demak

$$Hni = 30000 \times ((365 - 85) : 365) = 22800 \text{ so'm}$$

KEYS topshiriq

<i>Sug'urtalovchi odatda sug'urta zahiralarini hisoblashda bir vaqtning o'zida qayta sug'urtaga berilgan shartnomalar bo'yicha qayta sug'urtachining mazkur zahiradagi ulushini ham hisoblab boradi. Bu hisob har bir alohida sug'urta shartnomasi bo'yicha hisoblanadi. N sondagi sug'urta shartnomasi bo'yicha qayta sug'urta shartnomasining brutto mukofoti -500 000 so'm, qayta sug'urta shartnomasi bo'yicha olingan komission mukofot - 100 000 so'm, sug'urtalovchi tomonidan shakllantirilgan ishlab topilmagan mukofot zahirasi - 300 000 so'm, sug'urta shartnomasi bo'yicha bazaviy sug'urta mukofoti - 800 000 so'm.</i>	J: $Dp = ((Bpp - Kvp) \times Sr) : Bsp$ Bunda Dn – (qayta sug'urtachining ishlab topilmagan mukofot zahirasi) ulushi) Bpp – (sug'urta shartnomasi bo'yicha qayta sug'urta shartnomasining brutto mukofoti) = 500 000 so'm Kvp – (sug'urta shartnomasi bo'yicha olingan komission mukofot) = 100 000 so'm Sr – (sug'urtalovchi tomonidan shakllantirilgan ishlab topilmagan mukofot zahirasi) = 300 000 so'm Bsp – (sug'urta shartnomasi bo'yicha bazaviy sug'urta mukofoti) = 800 000 so'm.
--	---

TVYS
«TEMIROYO'L-SUG'URTA»
sug'urta kompaniyasi

ЎЗБЕКИНВЕСТ

ЭКСПОРТ - ИМПОРТ МИЛЛИЙ СУФУРТА КОМПАНИЯСИ

Majburiy sug'urta shartnomasi amal qilishi davrida sug'urta hodisasi yuz berishi natijasida sug'urtalovchi sug'urtalanuvchi uchun jabrlanuvchiga 500 000 so'm miqdorida sug'urta qoplamasi to'ladi. Shu paytda sug'urta shartnomasining amal qilish muddatining tugashiga yana ikki oy qoldi.

J: Prd (qo'shimcha ravishda to'lanadigan sug'urta mukofoti summasi) = Pr x (Sv/Ss) x (Op x Ps)

Bunda

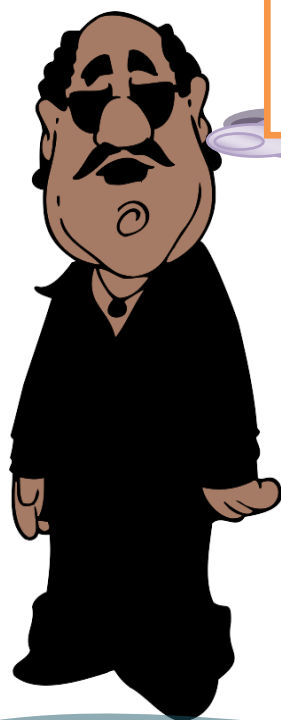
Pr (sug'urta mukofoti summasi) = 38000 so'm

Sv (to'langan sug'urta to'voni summasi) = 500 000 so'm

Ss (sug'urta summasi) = 6 800 000 so'm

Op (sug'urta hodisasi yuz bergan paytdan boshlab sug'urta qilishning kunlar hisobidagi qolgan davri) = 220 kun

Ps (majburiy sug'urta shartnomasida nazarda tutilgan kunlar hisobidagi sug'urta qilish davri) h 365 kun

Sug'urtalanuvchi to'lashi kerak bo'lgan qo'shimcha sug'urta mukofoti miqdorini hisoblang?

$$Prd = 38000 \times (500\,000 : 6\,800\,000) \times (220 : 365) = 38000 \times 0.07 \times 0.60 = 1596 \text{ so'm}$$

KEYS topshiriq

	$J: PR = CC \times TB \times KT \times KBO \times KP/100$
	Bunda $SS = 6\,800\,000$ so'm $TB = 0.3$ $KT = 1.2$ $KP = 0.7$ <u>Sug'urta mukofoti summasi = sug'urta summasi x yillik bazaviy stavka x transport vositasidan foydalaniladigan hudud ko'effitsienti x transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanmagan holdagi ko'effitsient x xorijiy transport vositasidan mavsumiy foydalanish bo'yicha sug'urta qilish muddati ko'effitsienti</u>

Transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanmasligi sharti bilan transport vositasidan mavsumiy foydalanish hisobga olingan holda xorijiy davlatda ro'yxatdan o'tkazilgan va O'zbekiston respublikasi hududida vaqtincha foydalanilayotgan transport vositasiga transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi majburiy sug'urtasi shartnomasini tuzish uchun sug'urta mukofotini hisoblang?

MAVZUGA OID MASALALAR VA ULARNI ECHISH USLUBI

1. *Sug'urtada zararni sug'urta qoplash tamoyili*

Sug'urta hodisasi sodir bo'lishi natijasida yo'qotilgan qiymatliklar *zarar miqdori* deyiladi. Sug'urta hodisasi natijasidagi zarar miqdori oldindan ma'lum bo'lmaydi. Sug'urta hodisasi yuzaga kelishi natijasida sug'urtalovchi tomonidan to'lab beriladigan pul miqdori zarar qoplamasi deyiladi.

Zararning sug'urta qoplamasi tamoyili asosiy sug'urta tamoyillaridan biri hisoblanadi va quyidagilardan iborat:

- sug'urta summasi sug'urtalangan ob'yektning haqiqiy bahosidan ortiqcha bo'lmaydi

- zarar miqdori sug'urtalangan ob'yektning haqiqiy bahosidan ortiqcha bo'lmaydi

- zararning sug'urta qoplamasi sug'urta summasidan ortiqcha bo'lmaydi

Sug'urta shartnomalarida zararning sug'urta qoplamasi tizimining bir nechta ko'rinishi ishlatiladi, ularning hammasi zararning sug'urta qoplamasi tamoyiliga asoslanadi.

Birinchi risk tizimi bo'yicha zararni qoplash.

Birinchi risk tizimi bo'yicha sug'urtalashda sug'urta summasidan oshib ketmaydigan zarar (birinchi risk) to'liq hajmda qoplanadi. Sug'urta summasidan oshib ketgan zarar (ikkinchi risk) esa sug'urta summasi miqdorida qoplanadi.

Masala 1. Avtomobil 16000 so'm miqdorida sug'urtalandi. Zarar miqdori 12000 so'm Birinchi risk tizimi bo'yicha sug'urta qoplamasini aniqlang.

Echish. Zarar miqdori sug'urta summasidan kamligi sababli, sug'urta qoplamasi miqdori zarar miqdoriga teng va 12000 so'm ga teng.

Javob: 12000 so'm

Masala 2. Avtomobil 16000 so'm miqdorida sug'urtalandi. Zarar miqdori 18000 so'm Birinchi risk tizimi bo'yicha sug'urta qoplamasini aniqlang.

Echish. Zarar miqdori sug'urta summasidan ortiqqligi sababli, sug'urta qoplamasi miqdori sug'urta summasiga teng va 16000 so'm ga teng.

Javob: 16000 so'm

To'liq sug'urtalanmagan holatda zararni proporsional qoplash tizimi

O'zining haqiqiy bahosidan kam miqdorda ob'yektning sug'urtalanashi to'liq sug'urtalanmagan sug'urta deyiladi.

To'liq sug'urtalanmagan sug'urta shartnomasiga ko'ra zararni qoplash zararni qoplashning proporsional tizimi bo'yicha amalga oshrilsa, zararning sug'urta qoplamasi quyidagi formula orqali aniqlanadi:

$$\text{Sug'urta qoplamasi} = \frac{\text{Sug'urta summasi}}{\text{Ob'yekt bahosi}} * \text{Zarar miqdori}$$

Va albatta, zarar miqdoridan ortiqcha bo'lmaydi.

Boshqacha qilib aytganda, agar, misol uchun sug'urta summasi sug'urta ob'yektining haqiqiy bahosining 70%ini tashkil etsa, sug'urta qoplamasi ham zararning 70%ini tashkil etadi. Zararning qolgan qismi esa(bu holatda 30%) sug'urtalanovchining riskida qoladi.

Sug'urtalanovchining riskida qolgan zararning qismi *sug'urtalanovchining shaxsiy ushlanmasi* deyiladi.

Masala 3. Qiymati 20000 so'm bo'lgan avtomobil 16000 so'm ga sug'urtalandi. Zarar miqdori 12000 so'm. Zararni qoplashning proporsional tizimi bo'yicha sug'urta qoplamasini aniqlang.

Echish. Mavjud an'anaga ko'ra sug'urta qoplamasini Sb deb belgilaymiz.

$$Sb = \frac{16000}{20000} * 12000 = 9600$$

Javob: 9600 so'm

2. Franshizani nazarda tutuvchi zararni qoplash tizimi

Tuzilgan sug'urta shartnomasi shartlariga ko'ra sug'urtalanovchining qoplamasiga tegishli bo'lmagan sug'urtalanovchi zararlarining bir qismi *franshiza* deyiladi, biroq franshizani nazarda tutgan sug'urta shartnomalari to'liq sug'urtalanmagan shartnomalardan farq qiladi.

Franshiza muayyan pul miqdorida yoki sug'urta qoplamasi miqdorining qandaydir foizida belgilab qo'yiladi va shartli va shartsiz bo'lishi mumkin.

Shartli franshizada sug'urtalovchi franshizadan ortiqcha bo'lmagan miqdordagi zararlarni qoplamaydi. Agar zarar miqdori franshizadan ortiqcha bo'lsa, u to'liq qoplanadi.

Shartsiz franshizada, xuddi shartli franshizadagi kabi sug'urtalovchi franshizadan ortiqcha bo'lmagan zararlarni qoplamaydi. Agar zarar miqdori franshizadan ortiqcha bo'lsa, sug'urta qoplamasi zarar miqdori va franshiza orasidagi farqqa teng.

Franshiza tushunchasi sug'urtaga majvud franshiza miqdoridagi ahamiyatsiz zararlarni qoplashdan sug'urtalovchini ozod etish uchun kiritilgan. Odatda, ahamiyatsiz zararlar uchun franshizaning miqdori zarar miqdorini aniqlashdagi sug'urtalovchinig xarajatlariga tengdir.

Masala 2.1. Shartli franshiza 5000 so'mga teng, zarar miqdori esa 4000 so'm. Sug'urta qoplamasini aniqlang.

Echish. Zarar miqdori shartli franshizadan kam bo'lganligi sababli, zarar qoplanmaydi.

Javob: Zarar qoplanmaydi

Masala 2.2. Shartli franshiza 5000 so'mga teng, zarar miqdori esa 6000 so'm. Sug'urta qoplamasini aniqlang.

Echish. Zarar miqdori shartli franshizadan ortiq bo'lganligi sababli, u to'liq qoplanadi va qoplama 6000 so'mga teng bo'ladi.

Javob: 6000 so'm

Masala 2.3. Shartsiz franshiza 5000 so'm, zarar miqdori esa 4000 so'm. Sug'urta qoplamasini aniqlang.

Echish. Zarar miqdori shartsiz franshizadan kam bo'lganligi sababli, zarar qoplanmaydi.

Javob: Zarar qoplanmaydi

Masala 2.4. Shartsiz franshiza 5000 so'm, zarar miqdori esa 6000 so'm. Sug'urta qoplamasini aniqlang.

Echish. Sug'urta qoplamasiga ayirish orqali aniqlanadi.

$6000 \text{ so'm} - 5000 \text{ so'm} = 1000 \text{ so'm}$

Javob: 1000 so'm

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1) Quyidagilardan qaysi biri sug'urtaning xarakterli belgisini bildiradi?

- A) ishlab chiqarishni aylanma mablag'lar bilan ta'minlash;
- B) investitsiya faoliyatini amalga oshirish;
- C) ijtimoiy sug'urta fondining shakllanishida ishtirok etish;
- D) yalpi ichki mahsulotni qayta taqsimlash.

2) Quyidagilardan qaysi biri sug'urtaviy risk hisoblanishi mumkin?

- A) biror bir shaxsning qasddan ikkinchi bir shaxsga zarar etkazishi;
- B) mulkdorning o'z mulkiga nisbatan sovuqqonlik bilan munosabatda bo'lishi natijasida mazkur mulkning shikastlanishi;
- C) yong'in chiqishi natijasida ishlab chiqarish vositasining yaroqsiz holatga kelishi;
- D) haydovchining aybi bilan avtomobilning zararlanishi.

3) Shaxsiy sug'urtaning qaysi turlari ham majburiy, ham ixtiyoriy shaklda o'tkazilishini ko'rsating?

- A) fuqarolar hayotini baxtsiz hodisalardan sug'urtalash.
- B) tibbiyot xodimlari hayotini sug'urtasi.
- C) transportdagi yo'lovchilarning hayotini baxtsiz hodisalardan sug'urtalash.
- D) ishlab chiqarishda band bo'lgan fuqarolarning hayotini sug'urtasi.

4) Sug'urta nechta tarmoqqa ega? (quyidagi bandlarni birini ko'rsatish bilan bir qatorda, javobni qisqacha yozma holatda asoslang).

- A) 2 ta;
- B) 4 ta;
- C) 3 ta;
- D) 5 ta;

5) Quyidagilardan qaysi biri majburiy sug'urtani ixtiyoriy sug'urtadan farqini to'laroq anglatadi?

- A) sug'urta tarifi stavkalarini tomonlarning o'zaro kelishuviga asosan belgilanishi.

B) sug'urta tarifi stavkalarini tomonlarning ishtirokisiz qonun chiqaruvchi yoki ijroiya organ tomonidan belgilanishi.

C) sug'urta summalarini sug'urta tashkiloti tomonidan yuqori darajada belgilanishi.

D) sug'urta shartnomasining o'ziga xosligi.

8) Sug'urta bozori qaysi bozorning tarkibiga kirishini aniqlang? (Javob ko'rsatilgandan so'ng uning to'g'riligini asoslang).

A) investitsiyalar bozori.

B) ssuda kapitallari bozori.

C) qimmatli qog'ozlar bozori.

D) tovarlar va xizmatlar bozori.

9) O'zbekistonda sug'urta faoliyati bilan shug'ullanish uchun litsenziya kerakmi? (Javobni to'g'riligini yozma shaklda asoslang).

A) ha.

B) yo'q.

C) faqat majburiy sug'urtalash uchun talabi etiladi;

D) yuqoridagi javoblarni hammasi noto'g'ri.

10) Fuqarolar ixtiyoridagi mol-mulklar qaysi tartibda sug'urtalanishini ko'rsating?

A) majburiy tartibda.

B) ixtiyoriy tartibda.

C) majburiy hamda ixtiyoriy tartibda.

D) yuqoridagi javoblarning hammasi noto'g'ri.

**TALABALARNING MAVZU BO'YICHA BILIM VA KO'NIKMALARINI
MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY MATERIALLAR**

**SUG'URTA KOMPANIYALARI USTAV KAPITALINING
MINIMAL MIQDORLARI**

Sug'urtachilar uchun ustav kapitalining eng kam MIQDORLARI		(ekvivalenti ming yevro)
Sug'urta faoliyati turlari	2012 yil 1 iyuldan	2014 yil 1 iyuldan
Umumiy sug'urta sohasida	1 125,0	1 500,0
Hayotni sug'urtalash sohasida	1 500,0	2 000,0
Majburiy sug'urtalash bo'yicha	2 250,0	3 000,0
Faqat qayta sug'urtalash bo'yicha	5 000,0	6 000,0

**SUG'URTA KOMPANIYALARI USTAV KAPITALIDAGI
O'ZGARISHLAR**

SUG'URTA BOZORI 2015 yil yakunlari bo'yicha ma'lumot mln so'm			
	2014y.	2015y.	%
UMUMIY USTAV KAPITALI, jumladan:	361 295,40	420 711,40	116
mln. so'mda	205 530,90	239 125,50	116
mln. AQSh dollarida	64,3	64,6	100

2-MAVZU: SUG'URTA MUNOSABATLARIDA QO'LLANILADIGAN IBORA VA TUSHUNCHALAR

Quyidagi atamalarga izoh bering: Sug'urta bozori, sug'urta vositachilari, sug'urta hodisasi, sug'urta qoplamasi, sug'urta mukofoti, sug'urta polisi, sug'urta shartnomasi, sug'urta dalolatnomasi, franshiza, anderrayter, kargo, kasko, mulkiy sug'urta, ixtiyoriy sug'urta, majburiy sug'urta, shaxsiy sug'urta, javobgarlik sug'urtasi, aktuariy, abandon, broker, adjaster, syurveyr.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Sug'urta fanini o'rganishda ibora va tushunchalarning ahamiyati.
2. Sug'urta zahiralarini shakllanishi bilan bog'liq atama va tushunchalar.
3. Sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchi. Sug'urta shartnomasi va sug'urta polisi.
4. Sug'urta ob'ekti va sub'ekti. Sug'urta tarifi va sug'urta mukofoti.
5. Sug'urta munosabatlarida qatnashuvchi tomonlarning huquq va majburiyatlarini anglatuvchi iboralar.
6. Sug'urta zahiralaridan foydalanish bilan bog'liq atama va tushunchalar.
7. Sug'urta hodisasi. Sug'urta summasi va sug'urta qoplamasi. Sug'urta javobgarlik hajmi. Sug'urta riski. Sug'urta dalolatnomasi. Franshiza.
8. Chet mamlakatlarda sug'urta ishini tashkil etish bilan bog'liq tushunchalar. Xalqaro sug'urta tashkilotlari orqali kiritilgan atamalar: "Yashil karta", "SIF", "KAF" va boshqa atamalar.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. Kasbiy javobgarliklarin sug'urtalash mexanizmining hozirgi holati va istiqbolda takomillashtirish yo'nalishlari.
2. Mahalliy sug'urta bozorlari, ularning o'ziga xos xususiyatlari va infratuzilmasini rivojlantirish istiqbollari.
3. Umumiy sug'urta tarmog'ida sug'urta zahiralarini shakllanish mexanizmi va muammolari.

4. Sug'urta kompaniyasining moliyaviy resurslari va ulardan samarali foydalanish yo'llarini takomillashtirish.

5. Sug'urta faoliyatini amalga oshirishning huquqiy asoslarini takomillashtirish.

6. Sug'urta operatsiyalari buxgalteriya hisobining o'ziga xos xususiyatlari va uni takomillashtirish yo'nalishlari.

7. Investitsiya risklarini sug'urtalash mexanizmini uni takomillashtirish yo'llari

8. O'zbekiston sug'urta bozorida shaxsiy sug'urta va uni rivojlantirish masalalari.

9. Sug'urta faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish mexanizmi va uni takomillashtirish yo'nalishlari.

10. Umumiy sug'urta sohasida tarif siyosati, aktur hisob-kitoblar va uni takomillashtirish.

MAVZUGA OID MASALALAR VA ULARNI ECHISH USLUBI

1. Tadbirkorlik riskini me'yoriy javobgarlik tizimi bo'yich sug'urtalash

Tadbirkorlik riskini me'yoriy javobgarlik tizimi bo'yich sug'urtalash quyidagi sxema asosida amalga oshiriladi:

Sug'urtalanovchi va sug'urtalovchi ekspert xulosalari, yillar mobaynida yig'ilgan statistic ma'lumotlarga asoslangan holda, sug'urtalanishi kutilayotgan tadbirkorlik faoliyatidan olinadigan daromadlarni bashorat qiladi.

Agar sug'urta shartnomasida keltirilgan vaqt oralig'i tugaganda sug'urtalangan tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromad bashorat qilinganidan kam bo'lmasa, sug'urta hodisasi ro'y bermagan deb topiladi va sug'urta qoplamasi to'lanmaydi. Agar sug'urta shartnomasida keltirilgan vaqt oralig'i tugaganda sug'urtalangan tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromad bashorat qilinganidan kam bo'lsa, tadbirkorlik faoliyatidan zarar quyidagi formula orqali aniqlanadi

$$\boxed{\text{Zarar}} = \boxed{\text{Bashoratlangan daromad}} - \boxed{\text{Olingan daromad}}$$

Bu yerda olingan daromad ham musbat, ham manfiy miqdorlarni qabul qilishi mumkin.

Agar sug'urtalovchining javobgarlik darajasi $a\%$ qilib belgilangan bo'lsa, sug'urta qoplamasi quyidagi formula orqali hisoblanadi:

$$\boxed{\text{Sug'urta qoplamasi}} = \boxed{\text{Zarar}} * \frac{a}{100}$$

Masala 1. Kompyuter firmasi 10000 ta notebookni ishlab chiqarish va sotishdan tushgan daromadni me'yoriy javobgarlik tizimi bo'yicha sug'urtaladi, shuningdek sug'urtalovchining sug'urtalovchining javobgarlilik chegarasi zararning miqdorining 40% qilib belgilandi. Sug'urtalovchi bilan bitta kompyuter realizatsiyasi o'rtacha bahosi 1460 y.e.ga kelishildi, biroq 2000 ta notebook 1500 so'mdan, 3000 ta notebook 1450 y.e.dan, 5000 ta notebook esa 1400 so'mdan realizatsiya qilindi. Sug'urta qoplamasini aniqlang:

Echish. Notebooklar realizatsiyasidan daromad D bashorat qilindi

$$D = 10000 * 1460 = 14600000 \text{ y.e.}$$

Haqiqatda esa firma bu notebooklarni quyidagi summada realizatsiya qilindi

$$R = 2000 * 1500 + 3000 * 1450 + 5000 * 1400 = 14350000$$

Zarar U ni quyidagi formula orqali aniqlaymiz(1.5.1):

$$U = D - R = 14600000 - 14350000 = 250000(\text{y.e.})$$

Endi formula (1.5.2) orqali sug'urta qoplamasini aniqlaymiz Sb :

$$Sb = 250000 * 0.4 = 100000$$

Javob: 100000 y.e.

Masala 2. Bank mijozga 1 yil muddatga 10% lik stavka bilan 100000 so'm kredit ajratdi. Kreditni qaytarmaslik riski me'yoriy javobgarlilik tizimi bo'yicha sug'urtalandi, shuningdek sug'urtalovchining javobgarlilik chegarasi zararning miqdorining 30% qilib belgilandi. Kreditni qaytarmaslik holatida sug'urta qoplamasini aniqlang.

Echish. Dastlab kreditni qaytarmaslik holatida bankning zararini U ni aniqlaymiz. Quyidagi formula(1.5.1) bo'yicha hisoblaymiz

$$U = 100000 * 0.1 - (-100000) = 110000 (\text{so'm})$$

Endi formula(1.2.2) bo'yicha Sb sug'urta qoplamasini aniqlaymiz:

$$Sb = 110000 * 0.3 = 33000(\text{so'm})$$

Javob: 33000 so'm

Masala 3. Qarzdor 01.01.07da 1yil muddatga 21%lik yillik stavka bilan bankdan 800000\$ kredit oldi. Kredit to'lovi(foizlar bilan birga) har kvartalda teng miqdorlarda to'lab borilishi kerak. Bank kreditning qaytmaslik riskini sug'urtaladi. Sug'urtalovchining javobgarlik chegarasi – 90%, sug'urta mukofoti sug'urta summasining 3.5%ini tashkil etadi. Sug'urta mukofoti kvartallik sug'urta badallari orqali bo'lib-bo'lib to'lanadi, bo'lib to'langanligi uchun komission to'lov olinmaydi. Sug'urta badallarining grafigini tuzing.

Echish. Dastlab qarzdor bankka qaytarishi kerak bo'lgan umumiy K summani va foiz to'lovi P ni aniqlaymiz:

$$K = 800000 * 1.21 = 968000 ,$$

$$P = 800000 * 0.21 = 168000 .$$

Qarzdor har kvartalda asosiy qarzning quyidagi summasini to'lab borishi kerak

$$\frac{K}{4} = \frac{800000}{4} = 200000$$

Foiz to'lovi esa quyidagi summada

$$\frac{P}{4} = \frac{168000}{4} = 42000$$

Endi kreditni to'lash grfigini tuzsak bo'ladi.

1-Jadval.

Sana	31.03	30.06	30.09	31.12
Asosiy qarzni so'ndirish	200000	200000	200000	200000
Asosiy qarzning umumiy summasi	800000			
Foiz to'lovlari	42000	42000	42000	42000
Foiz to'lovlarining umumiy summasi	168000			
So'ndirish summasi	242000	242000	242000	242000
Umumiy qaytim summasi	968000			

Shuningdek sug'urta badallari hisobini ham jadvalda ko'rsatish qulaydir

2- Jadval.

Sana	31.01	31.03	30.06	30.09	31.12
Asosiy summa bo'yicha qarzidorlik	800000	600000	400000	200000	0
Foiz to'lovi bo'yicha qarzidorlik	168000	126000	84000	42000	0
Umumiy qarzidorlik	968000	726000	484000	242000	0
Sug'urta summasi	871200	653400	435600	217800	0
Sug'urta badallari	30492	22869	15246	7623	0
Sug'urta mukofoti	76230				

Jadval 1. dagi “Asosiy summa bo'yicha qarzidorlik”, “Foiz to'lovi bo'yicha qarzidorlik” va “Umumiy qarzidorlik” qatorlaridagi raqamli ma'lumotlar kreditni to'lovi har kvartalda teng miqdorlarda to'lanishidan kelib chiqqan.

“Sug'urta summasi” qatoridagi raqamli ma'lumotlar “Umumiy qarzidorlik” qatoridagi raqamli ma'lumotlarni 0.9(sug'urtalovchining javobgarlik chegarasi – 90%) soniga ko'paytirish orqali aniqlangan.

“Sug'urta badallari” qatoridagi raqamli ma'lumotlar “Sug'urta summasi” qatoridagi raqamli ma'lumotlarni 0.35(sug'urta tarifi – 3.5%) soniga ko'paytirish orqali aniqlangan.

“Sug'urta mukofoti” qatoridagi raqamli ma'lumotlar “Sug'urta badallari” qatoridagi raqamli ma'lumotlarni qo'shish orqali aniqlangan.

“Sug'urta badallari” va “Sug'urta mukofoti” badallarini alohida 2- jadvalga moslashtirish orqali masala javobini olamiz.

Javob: Sug'urta badallari grafigi 2-jadvalda keltirilgan

Sana	31.01	31.03	30.06	30.09	31.12
Sug'urta badali	30492	22869	15266	7623	0
Sug'urta mukofoti	76230				

Masala 4. Korxonaning 25 mln. soʻmlik mulki 1 yil muddatga bir yoʻla ikkita sugʻurta kompaniyasida sugʻurtalangan boʻlib, birinchi sugʻurta kompaniyasida tuzilgan sugʻurta shartnomasining sugʻurta summasi 12 mln. soʻm va ikkinchi sugʻurta kompaniyasida tuzilgan sugʻurta shartnomasining sugʻurta summasi 15 mln soʻm. Koʻrilgan zarar summasi 21 mln. soʻm.

Har bir sugʻurta kompaniyasi qanchadan miqdorda sugʻurta qoplamasi toʻlashini hisoblang?

Echish:

1) birinchi sugʻurtalovchi toʻlaydigan sugʻurta qoplamasi:

$$W = (12 \text{ mln.} : (12 \text{ mln.} + 15 \text{ mln.})) \times 21 \text{ mln.} = 9 \text{ mln. } 335 \text{ ming soʻm}$$

2) ikkinchi sugʻurtalovchi toʻlaydigan sugʻurta qoplamasi:

$$W = (15 \text{ mln.} : (12 \text{ mln.} + 15 \text{ mln.})) \times 21 \text{ mln.} = 11 \text{ mln. } 665 \text{ ming soʻm}$$

Masala 5. Haydovchining ish stajidan kelib chiqqan holda tarif stavkalari quyidagicha (sugʻurta summasiga nisbatan foizda): 1 yilgacha 5.8 %, 1 yildan 5 yilgacha – 3.6 %, 5 yildan 10 yilgacha – 2.9 %. Agar transport korxonasida 1 yilgacha staj bilan ishlayotgan haydovchilar -4 kishi, 1 yildan 5 yilgacha staj bilan ishlayotgan haydovchilar – 3 kishi, 5 yilda 10 yilgacha staj bilan ishlayotgan haydovchilar 2 kishi boʻlsa ixtiyoriy sugʻurta shartnomasi boʻyicha sugʻurta mukofoti hajmini aniqlang. Har bir haydovchi uchun sugʻurta summasi 5 mln. soʻm

Echish:

$$4 \times 5 \times (5.8 : 100) + 3 \times 5 \times (3.6 : 100) + 2 \times 5 \times (2.9 : 100) = 1 + 0.54 + 0.29 \\ = 1 \text{ } 830 \text{ } 000 \text{ soʻm}$$

Masala 6. Samolyot avariya natijasida 32 ta yoʻlovchi va 6 ta ekipaj aʼzolari vafot etdi va 296 kg bagaj va qoʻl yuklari yoʻqotildi.

Agar ekipaj aʼzolari, yoʻlovchilar va yuklar tashuvchi tomonidan eng kam ish haqi qoidasi boʻyicha majburiy sugʻurtalangan boʻlsa, vafot etganlarning oila – aʼzolariga toʻlanadigan sugʻurta qoplamasini aniqlang?

Echish:

$38 \times 1000 + 296 \times 2 + 32 \times 10 = 38000 + 592 + 320 = 38912$ eng kam ish haqi
ya'ni $\times 107000$ so'm = 4 mlrd.163 mln. 584 ming so'm.

Masala 7. Korxona bankdar 15 mln. kreditni yillik 24 foiz ustama bilan 8 oy muddatga oldi va bank oldidagi o'z javobgarligini sug'urta kompaniyasida sug'urta qildi. Sug'urtalovchining javobgarligi 60 foiz., tarif stavkasi 2,5 foiz. Sug'urta summasi va sug'urta mukofotini hisoblang?

Echish:

1) Sug'urta summasi

$$S_n = (15 \text{ mln.} + 15 \text{ mln.} \times 0,24 \times (8 : 12)) \times 0,6 = 10\,425\,600 \text{ so'm.}$$

2) Sug'urta mukofoti

$$V = 10425600 \times 0.025 = 260\,640 \text{ so'm}$$

Masala 8. 60 mln. qiymatga ega bo'lgan bitta ob'ekt bitta sug'urta shartnomasi bilan uchta sug'urtalovchi tomonidan sug'urtalandi. Bunda birinchi sug'urtachi 25 mln. so'mlik javobgarlikni, ikkinchi sug'urtachi 20 mln. so'mlik javobgarlikni va uchinchi sug'urtachi 15 mln. so'mlik javobgarlikni o'z zimmasiga oldi. Sug'urta hodisasi yuz berishi natijasida ob'ektga 18 mln. so'mlik zarar etdi.

Har bir sug'urtalovchi tomonidan to'lanadigan sug'urta qoplamasi hajmini aniqlang?

Echish:

Birinchi sug'urtalovchining to'laydigan sug'urta qoplamasi

$$18 \text{ mln.} \times (25 \text{ mln.} : 60 \text{ mln.}) = 7\,380\,000 \text{ so'm}$$

Ikkinchi sug'urtalovchining to'laydigan sug'urta qoplamasi

$$18 \text{ mln.} \times (20 \text{ mln.} : 60 \text{ mln.}) = 5\,940\,000 \text{ so'm}$$

Uchinchi sug'urtalovchining to'laydigan sug'urta qoplamasi

$$18 \text{ mln.} \times (15 \text{ mln.} : 60 \text{ mln.}) = 4\,500\,000 \text{ so'm}$$

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1) Sug'urta shartnomasi kimlar o'rtasida tuziladi?

- A) sug'urta brokeri va mijoz o'rtasida.
- B) sug'urtalanuvchi va sug'urta nazorati o'rtasida.
- C) sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchi o'rtasida.
- D) yuqoridagi javoblarni hammasi noto'g'ri.

2) Hayotni sug'urtalashda sug'urta mukofoti qaysi muddatlarda to'lanishi mumkin?

- A) sug'urta shartnomasi tuzilmasdan oldin.
- B) sug'urta shartnomasi tuzilgandan keyin to shartnoma muddati tugagunga qadar.
- C) sug'urta hodisasi ro'y bergandan so'ng.
- D) sug'urta shartnomasi bekor etilgandan so'ng.

3) Sug'urta mukofoti qaysi usulda to'lanmaydi?

- A) natura hisobida.
- B) naqd pulsiz hisob-kitob yo'li bilan.
- C) naqd pul bilan.
- D) omonat daftarchasi orqali pul o'tkazish yo'li bilan.

4) Quyidagi toifadagi qaysi fuqarolar bilan hayotni sug'urtalash bo'yicha shartnomalar tuzilmaydi?

- A) 18 yoshdan 60 yoshgacha bo'lgan fuqarolar bilan.
- B) ishlamaydigan 1- guruh nogironlari bilan.
- C) maktab o'quvchilari bilan.
- D) yuqoridagi javoblarning hammasi noto'g'ri.

5) Soliq xodimlarini baxtsiz hodisalardan sug'urtalash qaysi sug'urta tashkiloti tomonidan o'tkaziladi?

- A) «Kafil» sug'urta kompaniyasi tomonidan.
- B) «O'zbekinvest» Milliy eksport-import sug'urta kompaniyasi tomonidan.
- C) «Kafolat» AJ sug'urta kompaniyasi tomonidan.
- D) «O'zagrosug'urta» AJ sug'urta kompaniyasi tomonidan.

6) Hayotni sug'urtalashda sug'urta summasi qanday aniqlanadi?

- A) sug'urtalanuvchining tashabbusi asosida.
- B) sug'urtalovchining fikri bilan.
- C) sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchi o'zaro kelishgan holda.
- D) yuqoridagilarning hammasi noto'g'ri.

7) Quyidagilardan qaysi biri mulkiy sug'urta tarmog'iga mansub?

- A) yo'lovchilarning hayotini baxtsiz hodisalardan sug'urtalash.
- B) auditorlarning xo'jalik sub'ektlariga zarar keltirish mas'uliyatini sug'urtasi.
- C) fuqarolarning shaxsiy avtomobillarini ixtiyoriy sug'urtalash.
- D) qarz oluvchilarning bank kreditini o'z vaqtida qaytarib bermaslik mas'uliyatini sug'urtalash.

8) Lloyd sug'urta bozori qaysi davlatda joylashgan?

- A) Tailandda.
- B) AQShda.
- C) Angliyada.
- D) Yaponiyada.

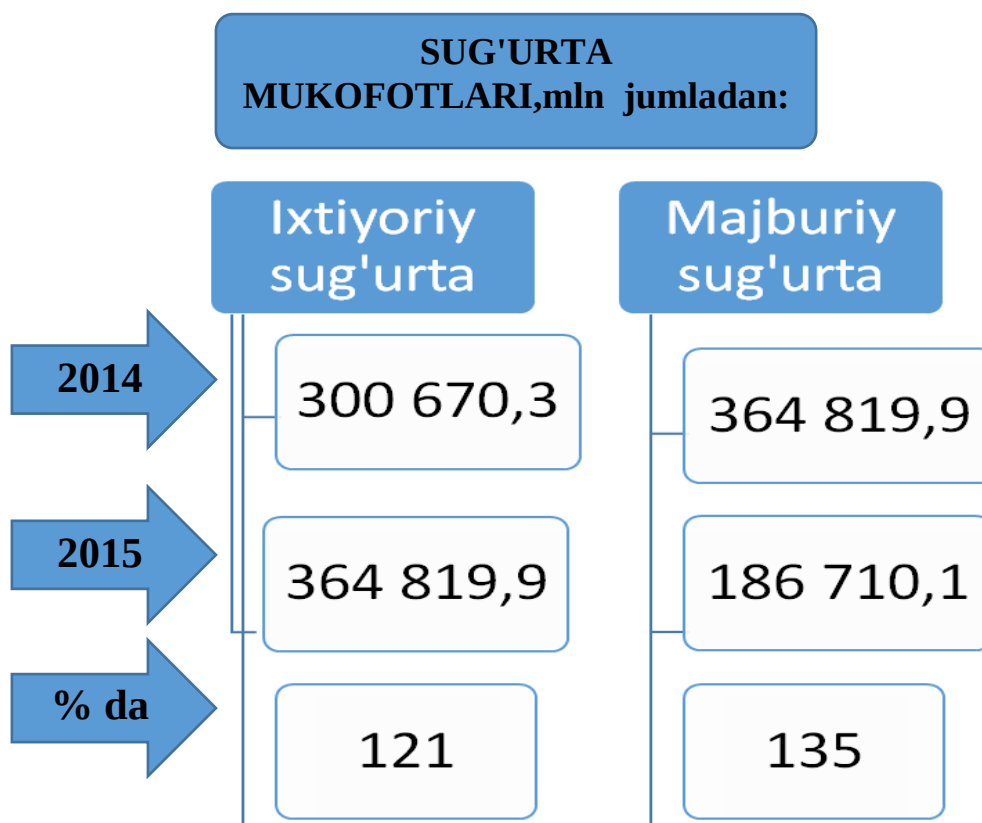
9) Sug'urta zahirasini tashkil topish manbasini aniqlang?

- A) bank kreditlari.
- B) davlat byudjetining mablag'lari.
- C) sug'urta mukofotining bir qismi.
- D) yuqoridagi javoblarning hammasi noto'g'ri.

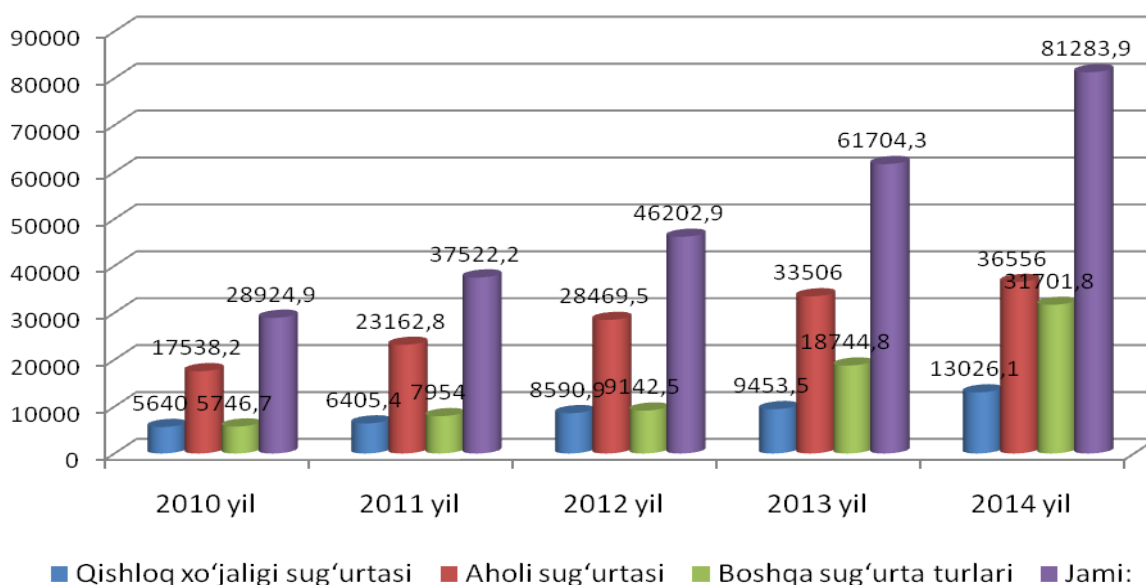
10) Sug'urta tarifi stavkasiga qaysi omillar ta'sir ko'rsatadi?

- A) sug'urta bozoridagi raqobat.
- B) aholining zichligi.
- C) byudjet kamomadi.
- D) Markaziy bankning pul-kredit siyosati.

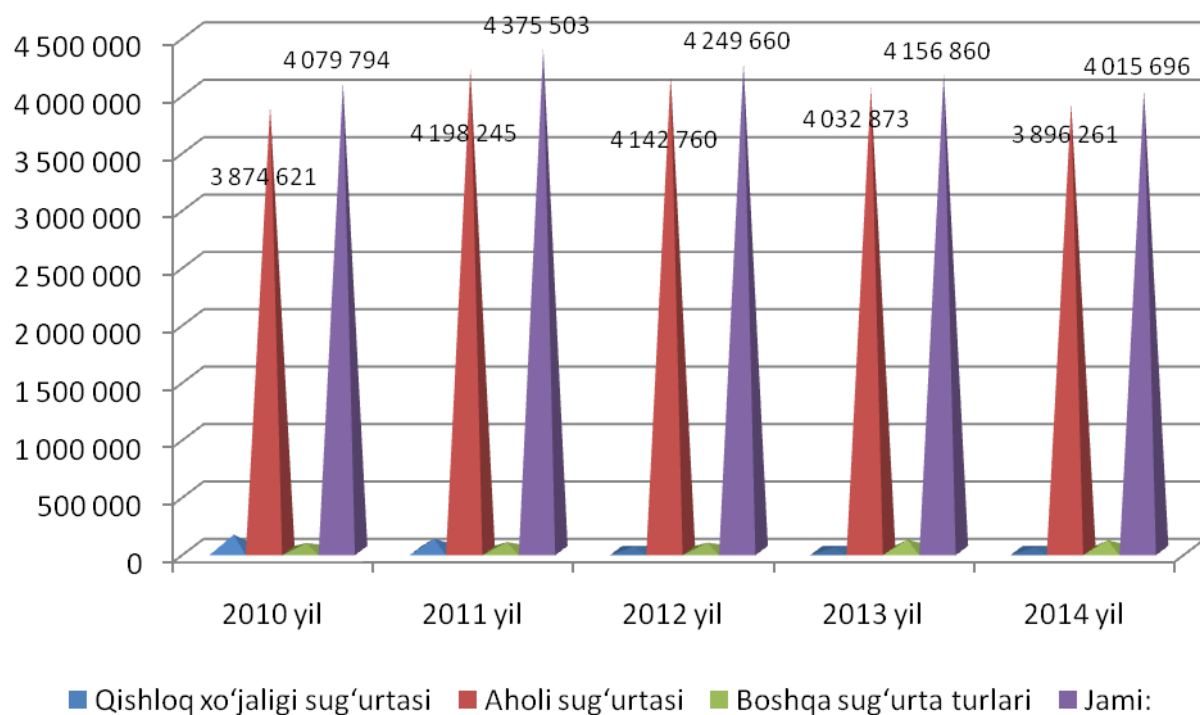
TALABALARNING MAVZU BO‘YICHA BILIM VA KO‘NIKMALARINI MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY MATERIALLAR

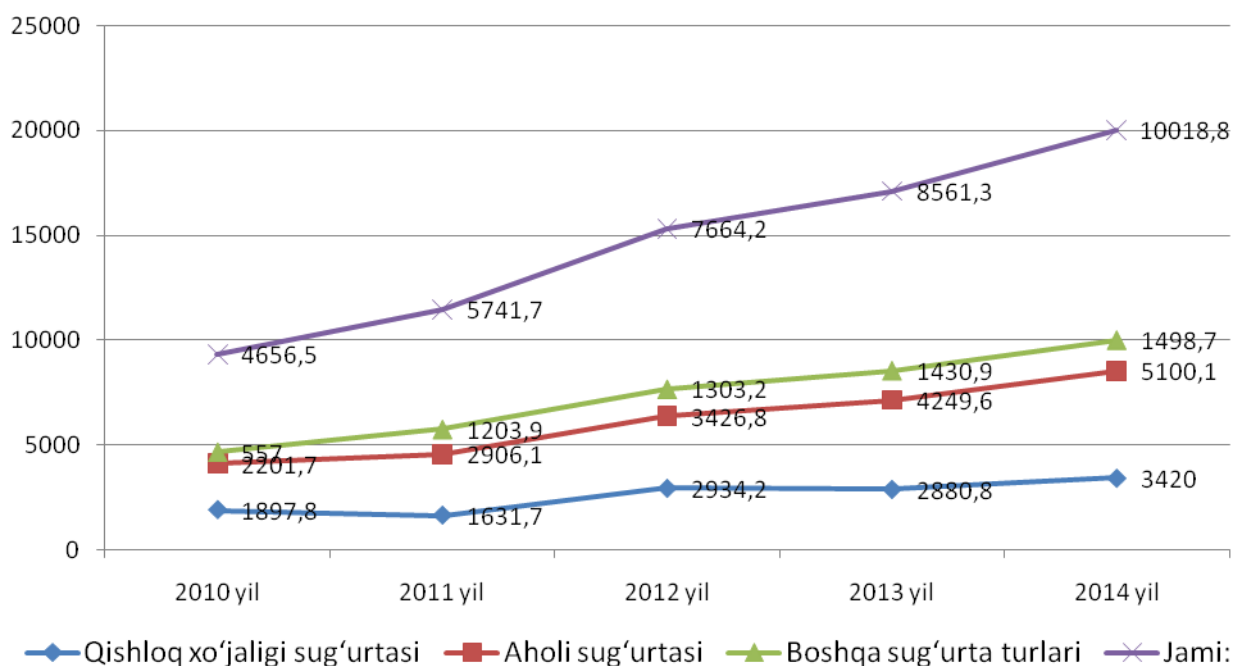
**1-rasm. O‘zbekiston sug‘urta bozorida sug‘urta turlari bo‘yicha
yig‘ilgan sug‘urta mukofotlari**

**2-rasm. “O‘zagrosug‘urta” AJ tomonidan jami yig‘ilgan sug‘urta
mukofotlarining miqdori va tarkibi (mln. so‘mda)**

3-rasm. “O‘zagrosug‘urta” AJ tomonidan jami sug‘urtalangan ob‘ektlar soni va tarkibi (dona hisobida)

4-rasm. “O‘zagrosug‘urta” AJ tomonidan jami to‘langan sug‘urta tovonlari miqdori va tarkibi (mln so‘m hisobida)

3-MAVZU: SUG'URTA FAOLIYATINI AMALGA OSHIRISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA SUG'URTA KOMPANIYALARINING TASHKILIY-HUQUQIY SHAKLLARI

Quyidagi atamalarga izoh bering: Sug'urta munosabatlarini tartibga solishda huquqning ahamiyati. Sug'urta huquqi va uning mazmuni. Sug'urta qonunchiligi va uning tarkibiga kiruvchi asosiy qonunchilik hujjatlari. Umumiy sug'urta qonunchiligi. Maxsus sug'urta qonunchiligi.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksida sug'urta munosabatlarining aks ettirilishi. Sug'urta qonunchiligida Fuqarolik kodeksining tutgan o'rni va ahamiyati. Fuqarolik kodeksi 52-bobidagi ayrim moddalarning talqini va amaliyotda qo'llanilishi.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Sug'urta qonunchiligi va uning tarkibiga kiruvchi asosiy qonunchilik hujjatlari. Umumiy sug'urta qonunchiligi. Maxsus sug'urta qonunchiligi.

2. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksida sug'urta munosabatlarining aks ettirilishi.

3. Sug'urta qonunchiligida Fuqarolik kodeksining tutgan o'rni va ahamiyati.

4. Fuqarolik kodeksi 52-bobidagi ayrim moddalarning talqini va amaliyotda qo'llanilishi.

5. O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni: uning tuzilishi va mazmuni. Ushbu qonunda sug'urta tashkilotlari va maxsus vakolatli davlat organi o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni yoritilishi.

6. Sug'urtani klassifikatsiyalashning zarurligi.

7. Sug'urta tarmoqlari: mulk sug'urtasi, shaxsiy sug'urta, javobgarlik sug'urtasi.

8. Sug'urta klassifikatorining mazmuni va tarkibi. Sug'urta klasslari.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. O'zbekistonda tibbiy sug'urtani tashkil etish mexanizmi va unda hal etiladigan muammolari.
2. Baxtsiz hodisalardan sug'urtalash mexanizmi va rivojlantirish masalalari.
3. O'zbekistonda sug'urta tarmoqlari va ularni samarali tashkil etish yo'llari.
4. Sug'urta - bozor infratuzilmasining muhim bo'g'ini va uni rivojlantirish yo'llari
5. Sug'urta kompaniyalari faoliyatini rejalashtirish va byudjetlashtirish masalalari.
6. Moliyaviy risklar va ularni sug'urtalash mexanizmini takomillashtirish masalalari.
7. O'zbekistonda sug'urta marketingining tashkiliy asoslari va uni rivojlantirish masalalari.
8. Investitsiya loyihalarining risklari va uni sug'urtalash mexanizmini rivojlantirish masalalari.
9. Tashqi iqtisodiy faoliyatning risklari, uni sug'urtalash mexanizmlarini tashkil etish asoslari.
10. Sug'urta bozorida raqobat va uni rivojlantirish yo'llari.
11. Hayot sug'urtasida tariflarni ishlab chiqish uslubiyoti va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
12. O'zbekiston Respublikasida sug'urta faoliyati, uning tashkiliy-huquqiy asoslari va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
13. O'zbekistonda hayot sug'urtasi tarmog'ini rivojlantirish yo'nalishlari.
14. Tadbirkorlik risklari, ularni sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish.
15. Javobgarlik risklarini sug'urtalashning halqaro amaliyoti va uni

AGRO INVEST SUG'URTA

Суғурта компанияси

Korxona bankdan 15 mln. kreditni yillik 24 foiz ustama bilan 8 oy muddatga oldi va bank oldidagi o'z javobgarligini sug'urta kompaniyasida sug'urta qildi. Sug'urtalovchining javobgarligi 60 foiz., tarif stavkasi 2,5 foiz.

Bunda

S_n - Sug'urta summasi

V - Sug'urta mukofoti

Sug'urta summasi va
sug'urta mukofotini hisoblang?

Demak

$$S_n = (15 \text{ mln.} + 15 \text{ mln.} \times 0,24 \times (8 : 12)) \times 0,6 = 10\,425\,600 \text{ so'm.}$$

$$V = 10425600 \times 0.025 = 260\,640 \text{ so'm}$$

KEYS topshiriqlar

Iste'mol tovarlari ishlab chiqaruvchi jamiyatning mulkini sug'urtalash shartnomasi bo'yicha 10 ming so'mlik shartli franshiza ko'zda tutilgan.

Agar etkazilgan zarar quyidagicha bo'lganda

- a) 950 ming so'm;
- b) 2700 ming so'm.

qancha miqdorda
qoplama to'lanishini
hisoblang:

Majburiy sug'urta shartnomasi amal qilishi davrida sug'urta hodisasi yuz berishi natijasida sug'urtalovchi sug'urtalanuvchi uchun jabrlanuvchiga 700 000 so'm miqdorida sug'urta qoplamasi to'ladi. Shu paytda sug'urta shartnomasining amal qilish muddatining tugashiga yana ikki oy qoldi.

J: Prd (qo'shimcha ravishda to'lanadigan sug'urta mukofoti summasi) = Pr x (Sv/Ss) x (Op x Ps)

Bunda

Pr (sug'urta mukofoti summasi) = 40000 so'm

Sv (to'langan sug'urta to'voni summasi) = 700 000 so'm

Ss (sug'urta summasi) = 6 500 000 so'm

Op (sug'urta hodisasi yuz bergan paytdan boshlab sug'urta qilishning kunlar hisobidagi qolgan davri) = 220 kun

Ps (majburiy sug'urta shartnomasida nazarda tutilgan kunlar hisobidagi sug'urta qilish davri) h 365 kun

Sug'urtalanuvchi to'lashi kerak bo'lgan qo'shimcha sug'urta mukofoti miqdorini hisoblang?

$$\text{Prd} = 40000 \times (700\,000 : 6\,500\,000) \times (220 : 365) = 40000 \times 0.07 \times 0.60 = 2596 \text{ so'm}$$

KAFOLAT

KEYS topshiriqlar

Sug'urta shartnomasiga ko'ra sug'urta qiymati – 2 mln. so'm, sug'urta summasi – 900 ming so'm, shartli franshiza – 15 ming so'm.

Zarar:

A) 12 ming so'm

Zarar:

B) 18 ming so'm

To'lanadigan sug'urta qoplamasi miqdorini aniqlang?

MAVZUGA OID MASALALAR VA ULARNI ECHISH USLUBI

1.Ekvivalentlik printsipli xavfi va uning tatbig'i.

Bir martalik sug'urta mukofotining tuzilishi.

Sug'urta tariflari (tarif stavkasi, yalpi darajasi) birligi uchun sug'urta summasi tomonidan to'lanadigan sug'urta mukofotlariga aytiladi. Sug'urta summasi birligi sifatida odatda 100 so'm olinadi. Shunday qilib,

$$Sug'urta\ ta'rifi(so'm) = \frac{Sug'urta\ mukofoti(so'm)}{Sug'urta\ summasi(so'm)} * 100(so'm) \quad (1)$$

Boshqa tomondan, sug'urta darajasi ma'lum bo'lsa, u holda

$$Sug'urta\ mukofoti(so'm) = \frac{Sug'urta\ tarifi(so'm)}{100\ so'm} * Sug'urta\ summasi(2)$$

Masala uchun, sug'urta darajasi (T_{darajasi} deb yuritiladi) so'm bo'lsa bundan tashqari, sug'urta mukofoti sug'urta summasining $a\%$ ni tashkil etadi. Shuning uchun, sug'urta stavkalari ko'pincha sug'urta summasiga foizi sifatida o'rnatiladi. Bir necha asrlardan buyon xalqaro sug'urta amaliyotida natijasida sug'urta mukofotining tuzilishi quyidagini tashkil etdi:

$$Sug'urta\ mukofoti(so'm) = Netto\ mukofot * Yuklama \quad (3)$$

Sug'urta yuki sug'urtalovchi uchun foyda va uning biznes boshqaruvi xarajatlarini shakllantirish uchun mo'ljallangan. Yuk ish haqi uchun mablag'larni, binolar, xizmatlar, uskunalar sotib olish, reklama xarajatlari va hokazo ta'minlash imkonini beradi. Sug'urta yuki, shuningdek, sug'urta xavfli turlari bo'yicha bo'sh pul mablag'larini shakllantirish va baxtsiz hodisalarning oldini olish va ular tomonidan yetkazilgan zararni kamaytirish uchun chora-tadbirlarni moliyalashtirishni ta'minlaydi. Sug'urta yukini moliyalashtirish va sug'urtalovchining boshqa xarajatlari uchun ishlatilishi mumkin. Sug'urta yuki hajmi sug'urta bozorida tarif sug'urtalovchining siyosati, shuningdek, raqobati bilan belgilanadi.

Netto sug'urta mukofoti ikki qismdan iborat:

$$Netto\ mukofot = Risk\ mukofoti + Risk\ yuklamasi \quad (4)$$

Xavf mukofoti nisbati yordamida hisoblab chiqilgan

$$\text{Risk mukofoti} = \text{Sug'urta summasi} * \text{Sug'urta hodisasi sodir bo'lishining chastotasi} \quad (5)$$

Sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchi xatar ekvivalent tamoyilini oddiy varianti hisoblanadi.

Sug'urta chastotasi muayyan davrda yuzaga keladi, bu turdagi sug'urta shartnomalarining umumiy soni sug'urta hodisalari sodir bo'lish paytidagi sonining nisbati bilan aniqlanadi. Xavf hozirda matematik statistika va ehtimollik nazariyasi usullari bilan baholanmoqda. Risk uchun mukofot joriy maqsadi sug'urta operatsiyalarining moliyaviy barqarorligini oshirish hisoblanadi. Xavf oshishi bilan zarar yuzaga kelganda, sug'urta da'volari hajmini to'lashni ta'minlash uchun mablag ' ishlab chiqarish uchun sug'urtalovchilar tomonidan ishlatiladigan o'rtacha darajadan yuqori statistik hisoblamalar ishlatiladi.

Navbatdagi paragraf ana shu prinsplni bayon qilishga bag'ishlangan.

Aniq bir vaqt oralig'ida yuz bergan sug'urta hodisalari sonining shu sug'urta turi bo'yicha tuzilgan shartnomalar umumiy soniga nisbati sug'urta hodisasining ro'y berish chastotasi deb ataladi.

Tavakkalchilik ustamasi ehtimollar nazariyasi va matematik statistika metodlari yordamida baholanadi. Tavakkalchilik ustamasini kiritishdan maqsad esa sug'urta operatsiyasining iqtisodiy barqarorligini oshirishdan iboratdir.

Tavakkalchilik ustamasi zarar ko'rilganda qiymati odatda o'rtacha statistik miqdordan oshib ketuvchi sug'urta tovonini to'lashga imkon beruvchi fondni shakllantirish uchun sug'urtachi tomonidan foydalaniladi.

2.Tavakkalchilikning ekvivalentlik prinsplining sodda varianti.

Sug'urtachining sug'urta portfelidagi bir xil sug'urta shartnomalar soni n bo'lsin, R_p esa ana shu sug'urta shartnomalarining har biridan olinadigan tavakkalchilik mukofoti, S esa ana shu ko'rsatilgan shartnomalarning sug'urta summasi bo'lsin.

Faraz qilaylik, tavakkalchilik va sug'urta mukofotlari teng bo'lsin, ya'ni og'irlik va tavakkalchilik ustamasi nolga teng deb qayd qilinadi.

Ekspertiza natijalariga va statistik ma'lumotlarga asoslanib, bir qancha yillar mobaynida to'plangan sug'urtachi n ta bir xil sug'urta shartnomasiga ega bo'lgan holda, mumkin bo'lgan m ta sug'urta holati sonini aniqlash mumkin bo'ladi (albatta, taxminan).

U holda bu shartnomalar bo'yicha sug'urta egasi $R_p * n$ gat teng pul summasini tavakkal qiladi, sug'urta idorasi esa $S * m$ ga teng summadagi pulni tavakkal qiladi.

Agar biz sug'urta egasi va sug'urta idorasi tavakkalchiligi ekvivalenti deb olsak, ya'ni ular tavakkal qilgan pul summolari teng desak, u holda $R_p * n = S * m$ munosabat hosil bo'ladi.

Bundan esa:
$$R_p = \frac{S * m}{n}, \quad (1)$$

munosabat hosil bo'ladi, bu munosabat esa agar sug'urta summasi S va sug'urta hodisasini ro'y berish chastatasi $\frac{m}{n}$ aniq bo'lsa, tavakkalchilik mukofoti R_p ni hisoblashga imkon beradi. (1) munosabatning grafik tasviri (1) munosabat bo'ladi.

Masala 1. Narxi 20000 shartli birlik (sh.b) bo'lgan avtomobil kasko sistemasiga asosan sug'urta qilingan. Sug'urta hodisasining ro'y berish ehtimoli 5% tavakkalchilik mukofotini toping.

Echish. Bu Masalada sug'urtachi va sug'urta qilinuvchi tavakkalchiligining kuchaytirilgan variantidan foydalanishga xojat yo'q va tavakkalchilik mukofoti R_p ni sug'urtachi va sug'urta qilinuvchi tavakkalchiligi ekvivalentligining sodda variantidan foydalangan holda aniqlash mumkin:

$$R_p = 20000 * 0.05 = 1000 \text{ (sh.b).}$$

Javob: 1000 sh.b

Masala 2. Obyektning sug'urta bahosi 20 mln sh.b. Obyektning yil davomida bo'rondan shikastlanish ehtimoli 3% ga, toshqindan zararlanish ehtimoli 2%, yong'indan zararlanish ehtimoli esa 1% gat teng. Ushbu uch xavfning barchasi bir-biriga bog'liq emas.

Toping:

1. Agar obyekt ana shu ofatlarning hech bo'lmaganda bittasidan sug'urta qilingan holda tavakkalchilik mukofotini.

2. Agar obyekt bir vaqtning o'zida uchala ofatning hammasidan sug'urta qilingani holda, tavakkalchilik mukofotini toping.

Echish. B_1, B_2 va B_3 orqali mos ravishda obyektning bo'rondan, toshqindan va yong'indan shikastlanish xavfini belgilaymiz. A_1 orqali shu xavflardan hech bo'lmaganda birining ro'y berishini, A_2 orqali esa uch xavfning barchasini ro'y berishini belgilaymiz. Ma'lumki $\bar{A}_1 = \bar{B}_1 * \bar{B}_2 * \bar{B}_3$,

U holda: $P(B_1)=0.03$, $P(B_2)=0.02$, $P(B_3)=0.01$,
tengliklardan foydalangan holda

$P(\bar{A}_1) = P(\bar{B}_1) * P(\bar{B}_2) * P(\bar{B}_3) = (1-P(B_1)) * (1-P(B_2)) * (1-P(B_3)) = (1-0,03) * (1-0,02) * (1-0,01) = 0,941094$ ga ega bo'lamiz.

Shuning uchun

$$P(A_1) = 1 - P(\bar{A}_1) = 1 - 0,941094 = 0,058906.$$

Shunday qilib, agar obyekt A_1 hodisasining ro'y berish hodisasidan sug'urta qilingan bo'lsa, tavakkalchilik mukofoti

$$Rp_1 = 20000 * 0,058906 = 1178120 \text{ (sh.b.)}$$

Xuddi sho'nga o'xshash mulohazalardan

$$A_2 = B_1 * B_2 * B_3,$$

U holda

$$P(A_2) = P(B_1 * B_2 * B_3) = P(B_1) * P(B_2) * P(B_3) = 0,03 * 0,02 * 0,01 = 0,000006$$

Demak, obyekt A_2 xavf ro'y berishidan sug'urta qilingan holda, tavakkalchilik mukofoti $20\,000\,000 * 0,000006 = 120$ (sh.b.).

Javob: Obyekt hech bo'lmaganda birorta xavf ro'y berishidan sug'urta qilingani holda, tavakkalchilik mukofoti esa 1178120 (sh.b.) gat eng bo'ladi.

Agar obyekt uchala ofatdan sug'urta qilingan holda tavakkalchilik mukofoti esa 120 (sh.b.) ga teng.

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1) Sug'urta tarifi stavkasiga qaysi omillar ta'sir ko'rsatadi?

- A) sug'urta bozoridagi raqobat.
- B) aholining zichligi.
- C) byudjet kamomadi.
- D) Markaziy bankning pul-kredit siyosati.

2) Sug'urta nechta tarmoqqa ega? (quyidagi bandlarni birini ko'rsatish bilan bir qatorda, javobni qisqacha yozma holatda asoslang).

- A) 2 ta;
- B) 4 ta;
- C) 3 ta;
- D) 5 ta;

3) O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi qabul qilgan qaysi qonunlarda sug'urtaga taalluqli modda yoki boblar mavjud?

- A) «Banklar va bank faoliyati to'g'risida»gi Qonunda.
- B) «Savdo va sanoat palatasi» to'g'risidagi Qonunda.
- C) «Ta'lim to'g'risida»gi Qonunda.
- D) to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

4) Quyidagilardan qaysi biri markazlashgan sug'urta fondining manbalari hisoblanadi?

- A) tijorat banklarining kreditlari.
- B) aholining vaqtincha bo'sh mablag'lari.
- C) umumdavlat resurslari.
- D) xorijiy mamlakatlardan jalb qilingan mablag'lar.

5) Sug'urta tarifi stavkasi nima?

- A) sug'urta riskining bahosi.
- B) bank foizi.
- C) sug'urta kompaniyasining majburiyati.
- D) sug'urta shartnomasini tuzish.

6) Quyidagilardan qaysi biri tsessiya hisoblanadi?

- A) riskni taqsimlash.
- B) riskni qayta sug'urtalash kompaniyasiga uzatish.
- C) riskni boshqa kompaniyalardan qabul qilib olish.
- D) yuqoridagi javoblarning hammasi noto'g'ri.

7) Quyidagilardan qaysi biri sug'urta portfeli tushunchasini anglatadi?

- A) sug'urtalash tartibi.
- B) investitsiya faoliyatini olib borish.
- C) sug'urtalangan ob'ektlarning miqdori.
- D) ob'ektlarni sug'urtaviy baholash.

8) Anderrayter nima?

- A) sug'urta zararlarini aniqlaydigan shaxs.
- B) sug'urta riskini qabul qilib oluvchi sug'urta kompaniyasining tegishli vakolatiga ega shaxs.
- C) sug'urta shartnomasini tuzuvchi shaxs.
- D) qayta sug'urtalovchi kompaniya.

9) Quyidagilardan qaysi biri ixtiyoriy sug'urtalash shartnomasining zaruriy shartlaridan biri hisoblanadi?

- A) sug'urta zahirasi shakllantirish tartibi.
- B) sug'urta kompaniyasini boshqarish.
- C) sug'urtalanadigan ob'ekt.
- D) yuqoridagi javoblarning hammasi noto'g'ri.

10) Sug'urta marketingining asosiy funktsiyasi nimalardan iborat?

- A) sug'urta kompaniyasining moliyaviy-xo'jalik faoliyatini tekshirish.
- B) yangi sug'urta xizmatlariga bo'lgan talabni shakllantirish.
- C) sug'urta tarifi stavkasini belgilash.
- D) sug'urta hodisasi ro'y berish ehtimoliyligini aniqlash.

TALABALARNING MAVZU BO‘YICHA BILIM VA KO‘NIKMALARINI MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY MATERIALLAR

Sug‘urta faoliyati KLASSIFIKATORI

1. Hayotni sug‘urta qilish tarmog‘i

Klass tartib raqami	Klassning nomi	Mazmuni va sug‘urta qilish shartlari bo‘yicha talablar
I klass	Hayot va annuitetlar	Quyidagi hollarda sug‘urta summolari to‘lash bo‘yicha sug‘urtalovchining majburiyatlarini nazarda tutuvchi, bir yildan ortiq muddatga amal qiluvchi hayotni sug‘urta qilish turlari jami: - sug‘urta qilinuvchining sug‘urta muddati tamom bo‘lgungacha yoki sug‘urta shartnomasida belgilangan yoshgacha yashashi; - sug‘urta qilinuvchining vafot etishi; shuningdek sug‘urta shartnomasi amal qilishi davridagi joriy to‘lovlar (annuitetlar), III klass bundan mustasno
II klass	Nikoh va tug‘ilish	Nikohga kirishda yoki bola tug‘ilganda sug‘urta summasi to‘lanishini ta‘minlovchi, bir yildan ortiq muddatga amal qiluvchi hayotni sug‘urta qilish turlari jami
III klass	Hayotni uzoq muddatli sug‘urta qilish	Umrbod renta to‘lanishi bilan birgalikda hayotni sug‘urta qilish turlari jami
IV klass	Sog‘liqni sug‘urta qilish	Ko‘rsatib o‘tilgan sug‘urta davri kamida besh yildan kam bo‘lmagan muddatga yoki sug‘urta qilinuvchining pensiya yoshiga etguniga qadar belgilanishi sharti bilan baxtsiz hodisa yoki muayyan turdagi baxtsiz hodisa yoki kasallik yoki kasallanish tufayli qattiq shikastlanish natijasida mehnatga layoqatlilikni yo‘qotganda sug‘urta summolari to‘lanishini ta‘minlovchi hayotni sug‘urta qilish turlari jami. Bunda shartnomada ko‘rsatilgan sug‘urta davri sug‘urtalovchi tomonidan bir tomonlama tartibda bekor qilinishi yoki o‘zgartirilishi mumkin emas

1. Umumiy sug‘urta tarmog‘i

Klass tartib raqami	Klassning nomi	Mazmuni va sug‘urta qilish shartlari bo‘yicha talablar
1-klass	Baxtsiz hodisalardan ehtiyot shart sug‘urta qilish	Quyidagi hollarda: a) baxtsiz hodisa yoki muayyan turdagi baxtsiz hodisa natijasida sog‘liqning qattiq shikastlanishi, yoxud; b) baxtsiz hodisa yoki muayyan turdagi baxtsiz hodisa natijasida vafot etgan taqdirda, yoxud; v) kasallik yoki muayyan turdagi kasallik natijasida mehnat qobiliyatini yo‘qotish, shu jumladan ishlab chiqarishda jarohatlanish va kasb kasalliklari, biroq 2-klass va IV klass bo‘yicha sug‘urta shartnomalarini istisno

		qilgan holda, sug'urta qilingan shaxsga sug'urta ta'minotining belgilab qo'yilgan pul summasi yoki pul kompensatsiyasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urta turlari jami
2-klass	Kasallikdan ehtiyot shart sug'urta qilish	Sug'urta ta'minotining belgilab qo'yilgan pul summasi to'lanishini yoki kasallik yoki sog'liqning izdan chiqishi munosabati bilan sug'urta qildiruvchining pul kompensatsiyasi (yoki uning ham, buning ham kombinatsiyasi)ni ta'minlovchi sug'urta turlari jami, biroq hayotni sug'urta qilish tarmoqlarining IV klassi bo'yicha shartnomalarni istisno qilgan holda
3-klass	Er usti transport vositalarini sug'urta qilish	Transport vositalari, o'zi yurar mashina va mexanizmlar, harakatlanadigan temir yo'l tarkibi bundan mustasno, yo'qotilganda yoki shikastlanganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urta turlari jami
4-klass	Harakatlanadigan temir yo'l tarkibini sug'urta qilish	Harakatlanadigan temir yo'l tarkibi yo'qotilganda yoki shikastlanganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urtaning turlari jami
5-klass	Aviatsiya sug'urtasi	Havo kemasi, havo kemasining mashina asbob-uskunolari, jihozlari, inventari, ehtiyot qismlari yo'qotilganda yoki shikastlanganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urtaning turlari jami
6-klass	Dengiz sug'urtasi	Dengiz va ichki daryo kemalari, kemalarning mashina asbob-uskunolari, asbob-uskunolari, inventari, ehtiyot qismlari yo'qotilganda yoki shikastlanganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urtaning turlari jami
7-klass	Yo'ldagi mol-mulkni sug'urta qilish	Transportning har xil turlari bilan tashishda yuklar, bagaj va boshqa mol-mulk yo'qotilganda yoki shikastlanganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urtaning turlari jami
8-klass	Mol-mulkni olovdan va tabiiy ofatlardan sug'urta qilish	Yong'in, portlash, bo'ron, dovul, jala, ko'chki, tuproqning cho'kishi, emirilish, er osti suvlari, sel, yashin urishi, zilzila, yadro energiyasi ta'siri natijasida mol-mulk (3 va 7- klasslarda ko'rsatilganlar bundan mustasno) yo'qotilganda yoki shikastlanganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urtaning turlari jami
9-klass	Mol-mulkni zarardan sug'urta qilish	8-klassda ko'rsatilmagan do'l, qalin qor yog'ishi yoki qattiq sovuq tushishi, buzib kirib o'g'irlik qilish va boshqa voqealar natijasida mol-mulk (3 va 7-klasslarda ko'rsatilgandan boshqa) yo'qotilganda yoki shikastlanganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urtaning turlari jami
10-klass	Avtofuqarolik javobgarligini sug'urta qilish	Er usti transport vositalari va boshqa o'ziyurar mashinalar va mexanizmlardan foydalanish oqibatida, tashuvchilarning javobgarligi ham shu jumlagi kiradi, uchinchi shaxslarga (jismoniy va yuridik shaxslarga) zarar etkazilgan taqdirda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urta turlari jami

11-klass	Aviatsiya sug'urtasi doirasidagi javobgarlikni sug'urta qilish	Havo kemasidan foydalanish oqibatida, aviatashuvchilarning javobgarligi ham shu jumlag kiradi, uchinchi shaxslarga (jismoniy va yuridik shaxslarga) zarar etkazilgan taqdirda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urta turlari jami
12-klass	Dengiz sug'urtasi doirasida javobgarlikni sug'urta qilish	Dengiz va ichki kemalardan foydalanish oqibatida, dengiz tashuvchisining javobgarligi ham shu jumlag kiradi, uchinchi shaxslarga (jismoniy va yuridik shaxslarga) zarar etkazilgan taqdirda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urta turlari jami
13-klass	Umumiy fuqarolik javobgarligini sug'urta qilish	10, 11 va 12-klasslarda ko'rsatilmagan tavakkalchiliklar oqibatida uchinchi shaxslar (jismoniy va yuridik shaxslar) oldida fuqarolik javobgarligi paydo bo'lgan taqdirda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urta turlari jami
14-klass	Kreditlarni sug'urta qilish	Sug'urta qildiruvchining debitori nochorligi (bankrotlik) yoki debitorning sug'urta qildiruvchi oldidagi qarzlarni qaytarish majburiyati bajarilmasligi (nochorlikdan tashqari) natijasida sug'urta qildiruvchi zarar ko'rganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urta turlari jami
15-klass	Kafillikni (kafolatlarni) sug'urta qilish	Sug'urta qildiruvchining o'ziga berilgan kafolatni bajarishi majburiyati natijasida sug'urta qildiruvchi zarar ko'rganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urta turlari jami
16-klass	Boshqa moliyaviy tavakkalchiliklar dan sug'urta qilish	Quyidagi hollarda: a) sug'urta qildiruvchining biznesi (xo'jalik faoliyati) uzilib qolishi yoki sug'urta qildiruvchi tomonidan amalga oshirilayotgan biznes (xo'jalik faoliyati) ko'lami kamayishi natijasida sug'urta qildiruvchi zarar ko'rganda; b) oldindan nazarda tutilmagan xarajatlar natijasida sug'urta qildiruvchi zarar ko'rganda (17-klassda ko'rsatilgandan tashqari); v) shartnomalar tuzilishi va bajarilishi bilan bog'liq faoliyatni amalga oshirish natijasida mazkur darajaning a) va b) bandlarida ko'rsatilgandan boshqa nobudgarchiliklarga uchraganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urta turlari jami
17-klass	Huquqiy himoya qilish bilan bog'liq xarajatlarni sug'urta qilish	Sud muhokamasi bilan bog'liq ko'rilgan xarajatlar natijasida sug'urta qildiruvchi zarar ko'rganda sug'urta qoplamasi to'lanishini ta'minlovchi sug'urta turlari jami

4-MAVZU: SUG'URTADA TARIF SIYOSATI

Quyidagi atamalarga izoh bering: Aktuar hisob-kitoblar, sug'urta tarifi tushunchasi va unga ta'sir etuvchi omillar, brutto stavka, netto stavka, netto stavkasiga ustama, aktuariylar faoliyati, hayot sug'urtasi zahiralar, umumiy sug'urta zahiralar.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Raqobat sharoitida sug'urta xizmatlariga narx-navoni shakllanish xususiyatlari.
2. Sug'urta hodisasini roy berish ehtimoli va kutilayotgan sug'urta qoplamalari hajmini aniqlash.
3. Aktuar hisob-kitoblar.
4. Sug'urta tarifi tushunchasi va unga ta'sir etuvchi omillar.
5. Sug'urta tarif stavkasining tuzilishi va tarkibi.
6. Brutto va netto-stavkani hisoblashning o'ziga xos xususiyatlari va umumiy tamoyillari.
7. Sug'urta summalarining zararlilik ko'rsatkichi. Risk ustamasi.
8. Sug'urta tarifiga yuklama va uning mazmuni.
9. Ish yuritish xarajatlari sug'urta tarifiga yuklamaning tarkibiy qismi ekanligi.
10. Hududlar va ob'ektlarga qarab sug'urta tariflarini tabaqalashtirish.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. Sug'urta faoliyati va unga pul-kredit siyosatining ta'siri.
2. Avtotransport sug'urtasi va uning mexanizmini takomillashtirish yo'llari.
3. O'zbekistonda ijtimoiy sug'urtani isloh qilishning asosiy yo'nalishlari.
4. Umumiy sug'urta tarmog'ida zararlarni aniqlash va qoplamalar to'lash uslubiyotni takomillashtirish.
5. Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy faoliyati va uning barqarorligini ta'minlash yo'llari.
6. Sug'urta faoliyatida aktuar hisob-kitoblar va ularni takomillashtirish.
7. Mol-mulk sug'urtasida vositachilik faoliyatini tashkil etish asoslari va uni rivojlantirish masalalari.
8. Sug'urtalovchi va mijoz o'rtasidagi munosabatlarni rivojlantirish istiqbollari.
9. Ixtiyoriy va majburiy sug'urtaning o'zaro nisbatini muvofiqlashtirish masalalarini takomillashtirish.
10. Fuqarolarni baxtsiz hodisalardan sug'urtalashning ijtimoiy-iqtisodiy zarurligi va uning huquqiy asoslari.
11. Sug'urta tashkilotlarining o'z mablag'lari va uni shakllanish manbalari.
12. Qurilish-montaj risklari, uni sug'urtalash mexanizmining nazariy va amaliy jihatlarini.
13. Hayot sug'urtasida sug'urta zahiralarini, ularning turlari va shakllanish mexanizmi.
14. Sug'urta bozorining professional ishtirokchilari va ularning faoliyatini o'zaro muvofiqlashtirishni takomillashtirish.
15. Sug'urta bozorida vositachilar va ularning faoliyatini tashkil etish asoslari.

KAPITAL SUG'URTA

страховая компания

	Sug'urta shartnomasiga ko'ra sug'urta qiymati – 2 mln. so'm, sug'urta summasi – 900 ming so'm, shartsiz franshiza – 20 ming so'm. Zarar: A) 19 ming so'm B) 21 ming so'm
---	---

Xisoblang:

A holatda qancha miqdorda sug'urta qoplamasi qoplab beriladi?

Xisoblang:

B holatda qancha miqdorda sug'urta qoplamasi qoplab beriladi?

Demak

Birinchi holatda zarar qoplab berilmaydi
Ikkinchi holatda zararining 1 ming so'mi qoplab beriladi

KEYS topshiriq

Korxonaning 35 mln. soʻmlik mulki 1 yil muddatga bir yoʻla uchta sugʻurta kompaniyasida sugʻurtalangan		
 Birinchi sugʻurta kompaniyasida tuzilgan sugʻurta shartnomasining sugʻurta summasi 10 mln soʻm SS= 10mln soʻm	 ikkinchi sugʻurta kompaniyasida tuzilgan sugʻurta shartnomasining sugʻurta summasi 12 mln soʻm SS= 12mln soʻm	 uchinchi sugʻurta kompaniyasida tuzilgan sugʻurta shartnomasining sugʻurta summasi 14 mln. soʻm. SS=14mln soʻm
zarar summasi: 25 mln. soʻm.		

KEYS topshiriqlar

Hayot sug'urtasi bilan shug'ullanuvchi "N" sug'urta kompaniyasiga o'zi bilan hayot sug'urtasi shartnomasi tuzgan jismoniy shaxs bir yilga 5 mln. so'm miqdorida qarz berishlarini so'rab ariza bilan murojaat qildi. Sug'urta kompaniyasining ustav kapitali 2 mlrd. so'mni tashkil etadi.

Kompaniya mazkur arizaga ko'ra qancha miqdorda qarz berishi mumkinligini hisoblang?

MAVZUGA OID MASALALAR VA ULARNI ECHISH USLUBI

Sug'urta tizimi rivojlangan mamlakatlarda umumiy sug'urta shartnomalarining 70% ini hayotni sug'urtalash shartnomalari tashkil qiladi.

Afsufki, bizning mamlakatimizda bunday shartnomalar barcha shartnomalarning atigi 6% ini tashkil qiladi.

Sug'urta shartnomalarining boshqa turlaridan farqli ravishda hayotni sug'urtalash maxsus iqtisodiy operatsiyalarni amalga oshiruvchi shartnomadan iborat va qoida bo'yicha sug'urtachining shartnoma muddati tugagach sug'urta summasini to'lash majburiyatini yoki sug'urta muddati davomida sug'urta summasini to'lash shartini ko'zda tutadi.

Aholining turli qatlamlari orasida o'lim ro'y berishi bilan amalga oshirilishi mo'jallangan va amalga oshiriladigan iqtisodiy operatsiyalar hayotni sug'urta qilishda qonunni aniqlashtirishga asoslangan. Bu qonunlarda milliy, siyosiy, tabiiy, iqtisodiy ekologik, sotsial, professional va boshqa faktorlar ta'sir ko'rsatadi.

Eng kuchli bog'liqlik o'lim ro'y berishi va yoshi orasidagi bog'liqlikda ko'rinadi.

O'lim jadvali hayotni sug'urta qilish bo'yicha hisoblarni amalga oshirishda zarur ma'lumot manbasi bo'lib xizmat qiladi. Ushbu jadvallar statistik ma'lumotlar asosida tuziladi. Vafot etish jadvalning oxirgi qatori yosh chegarasi w ga mos keladi. Yoshi w dan oshadigan (to'liq yosh) kishilar soni 0 ga teng deb olinadi.

Statistik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erkaklar orasidagi o'lim ayollar orasidagi o'limdan yuqoriroq, natijada ayollar orasida yashash muddati yuqoriroqdir. Sho'nga qaramasdan ba'zi bir mamlakatlarda erkaklar va ayollar o'limi uchun yagona jadvaldan foydalaniladi va yagona ta'rif stavkasidan foydalaniladi.

O'zbekiston sug'urta bozorida faoliyat yurituvchi sug'urta kompaniyalari erkaklar va ayollar uchun turli ta'rif stavkalarini o'rnatgan.

Hayotni sug'urta qilishda 1- jadvalda keltirilgan terminlar, belgilashlar va formulalardan foydalaniladi.

Hayotni sug'urta qilishda terminlar, belgilar va formulalar

№	Belgi	Termin	Formula
1	x	Kishi yoshi (to'liq yillar soni)	-
2	L_0	O'lim jadvalining manbai(tug'ilgan kishilar soni odatda 100000, yoki boshqacha bo'lishi ham mumkin)	-
3	l_x	X yoshdagi yashagan, l_0 gacha bo'lgan odamlar soni	-
4	d_x	X yoshda o'lgan odamlar soni.	$d_x = l_x - l_{x+1}$
5	q_x	X yoshdagi kishining bir yil mobaynida o'lish ehtimoli	$q_x = \frac{l_x - l_{x+1}}{l_x}$
6	p_x	X yoshdagi kishining $x+1$ yoshgacha yashashi, ya'ni yana 1 yil yashash ehtimoli	$p_x = \frac{l_{x+1}}{l_x}$
7	${}_n p_x$	X yoshdagi kishining $x+n$ yoshgacha yashashi, ya'ni n yil yashashi ehtimoli	${}_n p_x = \frac{l_{x+n}}{l_x}$

1- jadvalning oxirgi ustunidagi formulaning qanday keltirib chiqarilishini ko'rsatamiz.

Qulaylik uchun 1-jadvaldagi formulaning raqami undagi qator raqami bilan bir xil deb olgan holda, formulalarni keltirib chiqaramiz.

(4) formula unda qatnashuvchi o'zgaruvchilarni aniqlanishidan osongina hosil bo'ladi.

Mos ravishda (5)-(8) formulalar quyidagi munosabatlar asosida keltirib chiqariladi:

$$Q_x = \frac{d_x}{l_x} = \frac{l_x - l_{x+1}}{l_x} \quad (5),$$

$$p_x = 1 - q_x = 1 - \frac{d_x}{l_x} = \frac{l_x - d_x}{l_x} = \frac{l_{x+1}}{l_x} \quad (6),$$

$${}_n p_x = p_x * p_{x+1} * \dots * p_{x+n} = \frac{l_{x+1}}{l_x} * \frac{l_{x+2}}{l_{x+1}} * \dots * \frac{l_{x+n-1}}{l_{x+n-2}} * \frac{l_{x+n}}{l_{x+n-1}} = \frac{l_{x+n}}{l_x} \quad (7),$$

$${}_n q_x = 1 - {}_n p_x = 1 - \frac{l_{x+n}}{l_x} = \frac{l_x - l_{x+n}}{l_x} \quad (8).$$

Masala 1. 40 yoshdagi erkaklar uchun bir yil davomida o'lish ehtimolini toping.

Echish. O'lim jadvali 6.6 dan foydalangan holda:

$l_{40}=83344$, $l_{41}=82199$. ni topamiz. U holda (5) formuladan

$$q_{40} = \frac{l_{40} - l_{41}}{l_{40}} = \frac{83344 - 82199}{83344} = 0,0137.$$

Javob: 0,0137.

Masala 2. 40 yoshdagi erkakning 60 yoshgacha yashash ehtimolini toping:

Echish. O'lim (erkaklar) jadvaliga asosan:

$$l_{40}=83344, \quad l_{60}=50246.$$

U holda (6) formulaga asosan:

$${}_{20}p_{40} = \frac{l_{60}}{l_{40}} = \frac{50246}{83344} = 0,6029.$$

Javob: 0,6029.

Hayotni sug'urta qilishda qolgan umrning o'rtacha davomiyligi deb ataluvchi demografik faktlar katta ro'l o'ynaydi. Amaliy hisob-kitoblarda bu miqdorning taqribiy qiymatidan foydalaniladi, u e_x bilan belgilanadi.

Bu ko'rsatkichni hisoblash sxemasini ko'ramiz.

l_x sonidagi aholi guruhidan x yoshgacha yashovchilar sonini to'liq yoshi T_x quyidagi tarzda hisoblanadi:

$$\begin{aligned} T_x &= d_{x+1} + 2*d_{x+2} + 3*d_{x+3} = l_{x+1} - l_{x+2} + 2*(l_{x+2} - l_{x+3}) + 3*(l_{x+3} - l_{x+4}) + \dots = l_{x+1} - l_{x+2} + 2*l_{x+2} - \\ &2*l_{x+3} + 3*l_{x+3} - 3*l_{x+4} + \dots = l_{x+1} + (-l_{x+2} + 2*l_{x+2}) + (-2*l_{x+3} + 3*l_{x+3}) + \dots = \\ &= l_{x+1} + l_{x+2} + l_{x+3} + \dots = \end{aligned}$$

$$\sum_{k=1}^{w-x} l_{x+k}$$

Bu sonni guruhdagilar soniga bo'lib, x yoshdagi guruh a'zolarining o'rtacha hayot davomiyligining taqribiy qiymatini olamiz:

$$e_x = \frac{T_x}{l_x} = \frac{l}{l_x} * \sum_{k=1}^{w-x} l_{x+k}$$

Ko'pincha bu sonni l_x sonidagi guruh a'zolarining qolgan umrining o'rtacha hayot

davomiyligi qiymati ham deb ataladi, bunda hisoblashishlarda butun songacha yaxlitlangan yillar sonidan foydalaniladi.

Masala 3. 65 yoshdagi erkaklar hayotini qolgan yillarining o'rtacha davomiyligining yaxlitlangan qiymatini toping.

Echish. e_x ni aniqlash uchun jadvaldagi ma'lumotlarni formulaga qo'yib, oddiy hisob-kitoblarni amalga oshirib quyidagiga ega bo'lamiz

$$e_x = \frac{1}{l_{65}} * \sum_{k=1}^{35} l_{65+k} = 12,24 \text{ (yil)}.$$

Javob: 12,24 yil.

Sug'urtalashda qolgan umrni sug'urtalashning turli xil shartnomalari qo'llaniladi.

Qolgan umrni sug'urtalashning bir shartnomasini ko'rib chiqamiz, bu shartnomada iqtisodiy rentadan foydalaniladi.

Bir xil vaqt oraliqlarida amalga oshiriladigan to'lovlar ketma-ketligi iqtisodiy renta deb ataladi.

Agar to'lovkar soni chegaralangan bo'lsa, iqtisodiy renta chekli, aks holda cheksiz deb ataladi.

Renta summasidan foydalanganligi uchun odatda, foiz pullari hisoblanadi.

Avvalo oddiy foizlar hisoblanadigan hadni ko'rib chiqamiz.

Masala 4. 40 yoshga to'lgan 31-dekabrda tug'ilgan erkak kishi (sug'urtalanuvchi) sug'urtachi bilan 2006-yil 31-dekabrda 300000 so'mga 10 yil to'liq yashash muddatiga mo'jallangan sug'urta shartnomasi tuzdi. Shartnoma shartiga asosan shartnoma davom etish muddati jarayonida har yili 1-yanvarda sug'urta mukofati bo'lib-bo'lib, bir yil miqdorda qo'shiladi.

Renta sumasidan foydalanganlik uchun sug'urtachi 5% yillik foiz stavka bo'yicha oddiy foiz ko'rinishi bo'yicha foizli pul hisoblanadi. Sug'urtalangan kishining shartnomaga amal qilish muddati davomida o'limi ro'y berganda, sug'urta puli (hisoblangan foizlarsiz) to'lanadi. Sug'urtalanuvchi kishi sug'urta shartnomasida ko'rsatilgan vaqtgacha yashasa, u holda foydani qo'lga kirituvchiga sug'urta puli to'lanadi. Sug'urta badali miqdorini toping.

Echish. V orqali sug'urta badali miqdorini belgilaymiz. Sug'urtalanuvchining yashash holida, dastlabki badalga 10 yil davomida foiz pullari qo'shib beriladi, har yili 5% qo'shiladi. Shuning uchun 31-dekabr 2016-yilga kelib, dastlabki badal

$$V_1 = V * (1 + 0,05 * 10) = 1,5 * V.$$

Ikkinchi badalga esa foiz pullari 9 yil davomida to'lab boriladi va 31-dekabr 2013-yilga borib

$$V_2 = V * (1 + 0,05 * 9) = 1,45 * V.$$

Uchinchi badal esa

$$V_3 = V * (1 + 0,05 * 8) = 1,4 * V$$

Summaga aylanadi va h.k.

Shunday qilib, 10 ta haddan iborat kamayuvchi arifmetik progressiya hosil bo'ladi

$$V_1, V_2, \dots, V_{10},$$

Birinchi hadi esa $1,5V$ va oxirgi hadi $1,05V$. Bu arifmetik progressiyaning yig'indisi

$$W = \frac{1,5 * V + 1,05 * V}{2} * 10 = 12,75 * V.$$

Endi esa sug'urta kompaniyasi bilan o'sha 10 yil to'liq yashash bo'yicha sug'urta shartnomasi tuzgan, 40 yoshgacha l_{40} sondagi sug'urtalanganlar guruhini qaraymiz. U holda sug'urtachi shartnoma muddati tugaganda to'laydigan pul miqdori S_b , 50 yoshgacha yashagan sug'urtalangan kishilar sonining sug'urta puli miqdoriga ko'paytirilganiga teng:

$$S_b = 300000 * l_{50}.$$

Har bir sug'urta shartnomasi tuzgan kishiga

$$P = \frac{S_b}{l_{40}} = 300000 * \frac{l_{50}}{l_{40}}.$$

To'g'ri keladi 6.6 o'lim jadvaliga asosan:

$$l_{40} = 83344, \quad l_{50} = 70354.$$

ni topamiz. Shuning uchun

$$P = 300000 * \frac{l_{50}}{l_{40}} = \frac{300000 * 70354}{83344} = 253241,99.$$

Sug'urtachi va sug'urtalanganlar tavakkalchiligining ekvivalentlik prinsipiga asosan

$$P=W,$$

ko'rinish bajariladi, buning asosida esa sug'urta badali miqdorini topish mumkin:

$$V = \frac{W}{12,75} = \frac{253241,99}{12,75} = 19862,12.$$

Javob: 19862,12 so'm.

Masala 5. 40 yoshga to'lgan, 31-dekabrda tug'ilgan erkak kishi (sug'urtalanuvchi) 2006-yil 31-dekabrda sug'urtachi bilan 10 yil to'liq yashash muddatiga 300000 so'mga sug'urta shartnomasi tuzdi. Shartnoma sharti bo'yicha sug'urta badali har yili 1-yanvarda teng miqdorda sug'urta davom etishi mobaynida to'lab boriladi. Sug'urtachi renta pulidan foydalanganligi uchun 5% yillik foiz hisobidan murakkab foizli sxema bo'yicha foizlar qo'shib boradi. Agar sug'urtalanuvchi sug'urta muddati tugagunicha o'lsa, sug'urta puli to'lanmaydi, foyda oluvchiga esa shu paytgacha to'plangan summa (hisoblangan foizlarsiz) to'lanadi. Agar sug'urtalanuvchi sug'urta shartnomasi muddati tugaguncha yashasa, o'nga sug'urta puli to'lanadi. Sug'urta badali miqdorini toping.

Echish. V orqali sug'urta badali miqdorini belgilaymiz. Sug'urtalanuvchi sug'urta muddati tugagunicha yashasa, birinchi badalga foiz stavkalari 10 yil davomida yillik 5% hisobidan to'lanadi. Shuning uchun 31-dekabr 2016-yilda birinchi badal

$$V_1 = V \cdot (1 + 0,05)^{10} = 1,63 \cdot V.$$

so'mga aylanadi.

Ikkinchi badalga foiz stavkalari 9 yil davomida hisoblanadi va 31 dekabr 2015 yilga kelib, u

$$V_2 = V \cdot (1 + 0,05)^9 = 1,55 \cdot V.$$

ga aylanadi.

Uchinchi badal esa

$$V_3 = V \cdot (1 + 0,05)^8 = 1,48 \cdot V.$$

ga aylanadi va h.k. Shunday qilib, biz hadlari soni 10 ta bo'lgan

$$V_1, V_2, \dots, V_{10}$$

kamayuvchi geometrik progressiyaga ega bo'lamiz, uning birinchi hadi $1,63*V$ va maxraji esa $q=\frac{1}{1,05}=0,95$.

Ushbu geometrik progressiya yig'indisi

$$W=1,63*V*\frac{q^{10}-1}{q-1}=1,63*V*\frac{1-0,95^{10}}{1-0,95}=13,04*V.$$

Endi esa 10 yilgacha yashash uchun sug'urtachi bilan o'sha shartnomani tuzgan 40 yoshdagi soni l_{40} ga teng bo'lgan sug'urtalanuvchilar guruhini qaraymiz. U holda shartnoma muddati tugaganda sug'urtachi to'lashi kerak bo'lgan umumiy to'lov summasi:

$$S_b=300000*l_{50}.$$

Shartnoma tuzgan har bir sug'urtalanuvchiga

$$P=\frac{S_b}{l_{40}}300000*\frac{l_{50}}{l_{40}}. \text{ so'm to'g'ri keladi.}$$

Umumiy jadvalga asosan

$$l_{40}=83344, \quad l_{50}=70354. \quad \text{ni topamiz.}$$

Shuning uchun

$$P=300000*\frac{l_{50}}{l_{40}}=\frac{300000*70354}{83344}=253241,99.$$

Sug'urtachi va sug'urtalanuvchilar tavakkalchiligi ekvivalentlik prinsipiga ko'ra

$$P=S_b,$$

ko'rinish amalga oshiriladi, u yordamida esa sug'urta badali qiymatini topish mumkin:

$$V=\frac{S_b}{13,04}=\frac{253241,99}{13,04}=19420,$$

Javob: 19240,4 so'm.

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1) Sug'urtalanuvchi quyidagi qaysi huquqga ega?

- A) sug'urta mukofotini o'z vaqtida to'lash.
- B) sug'urtalash qoidalari bilan tanishish.
- C) sug'urta qoplamasini olishdan voz kechish.
- D) yuqorida aralash javoblar ko'rsatilgan.

2) O'zbekiston Respublikasining «Sug'urta faoliyati to'g'risida»gi Qonuni qachon qabul qilingan?

- A) 1993 yilning 6 mayida.
- B) 1994 yilning 12 dekabrda.
- C) 2001 yilning 8 dekabrda.
- D) 2002 yilning 5 aprelida.

3) Sug'urta agenti –bu:

- A) sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchi o'rtasidagi vositachidir.
- B) sug'urtalovchining topshirig'iga va u bergan vakolatlar doirasida faoliyat yurituvchi shaxs.
- C) har qanday yuridik va jismoniy shaxs.
- D) sug'urtalovchining shtatida turadigan va kelib tushgan sug'urta mukofotlarining bir qismini olish huquqiga ega yuridik shaxs.

4) Sug'urta shartnomasi qachon yuridik kuchga kiradi?

- A) shartnoma ishtirokchilar tomonidan imzolanganidan so'ng.
- B) sug'urtalanuvchiga sug'urta polisi berilgandan so'ng.
- C) shartnoma tuzish uchun hamma hujjatlar tayyor bo'lgandan so'ng.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

5) Sug'urtalovchining majburiyatini ko'rsating?

- A) sug'urta mukofotini o'z vaqtida tushishini ta'minlash.
- B) sug'urtalanayotgan ob'ektni tekshirish.
- C) sug'urta shartnomasini bekor qilish.
- D) sug'urta qoplamasini to'lash.

6) «O'zbekinvest» eksport-import milliy sug'urta kompaniyasi qachon qayta tashkil etilgan?

- A) 1994 yilda.
- B) 1995 yilda.
- C) 1997 yilda.
- D) 2001 yilda.

7) Sug'urta tashkiloti quyidagi qaysi tashkiliy-huquqiy shakllarda tuzilishi mumkin (aniq javobni ko'rsating)?

- A) aktsiyadorlik jamiyati shaklida.
- B) mas'uliyati cheklangan jamiyat shaklida.
- C) xususiy tadbirkorlik shaklida.
- D) har qanday tashkiliy-huquqiy shakllarda.

8) Netto-stavka deganda nimani tushunasiz?

- A) sug'urta shartnomasini.
- B) sug'urta tarif stavkasining bir qismini.
- C) sug'urta mukofotini.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

9) O'zbekiston Respublikasi hududida faoliyat ko'rsatayotgan sug'urta tashkilotlari quyidagi qaysi muddatga daromad (foyda) solig'i to'lashdan ozod etilgan edi?

- A) 2002 yilning 1 fevralidan 2005 yilning 1 fevraligacha.
- B) 2001 yilning 1 yanvaridan 2005 yilning 1 yanvarigacha.
- C) 2003 yilning 1 fevralidan 2006 yilning 1 fevraligacha.
- D) 2002 yilning 1 yanvaridan 2005 yilning 1 yanvarigacha.

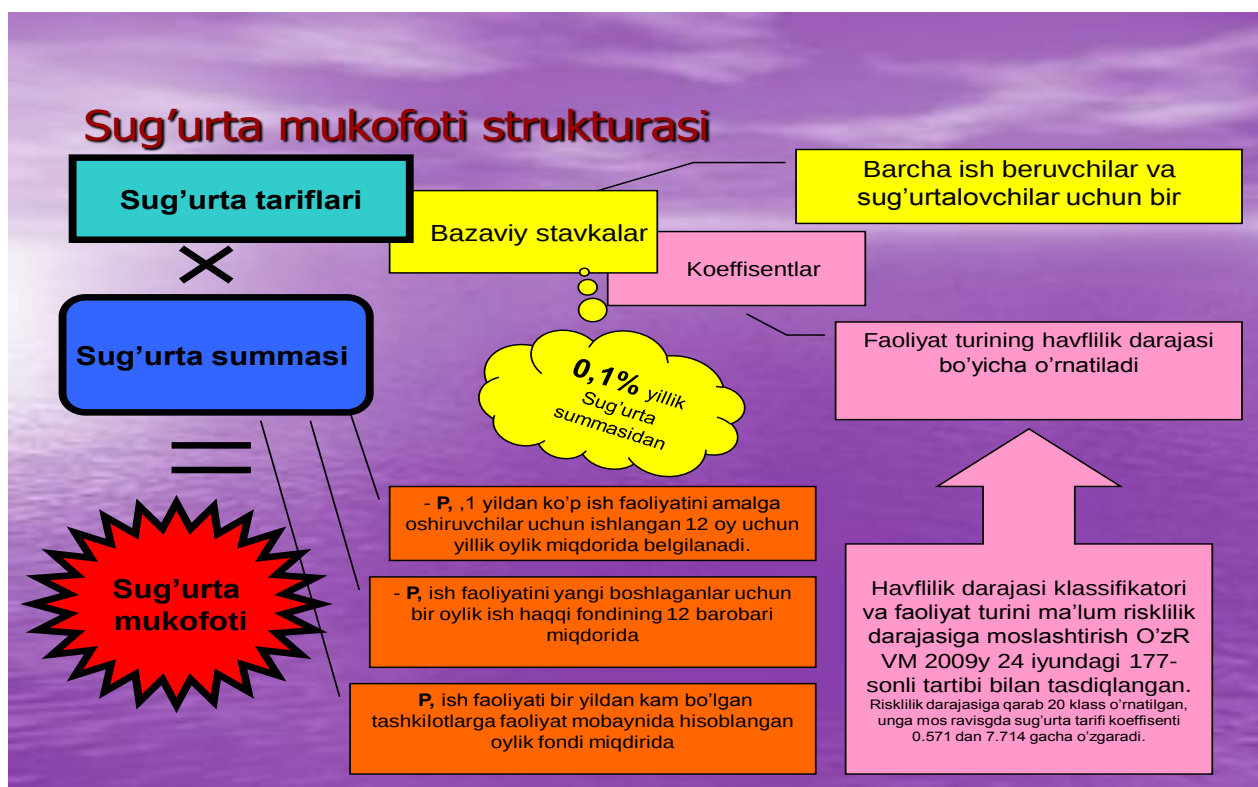
10) Sug'urta ob'ekti nima?

- A) sug'urtalovchi.
- B) sug'urtalanuvchi.
- C) sug'urta agenti.
- D) mulkiy manfaat.

TALABALARNING MAVZU BO‘YICHA BILIM VA KO‘NIKMALARINI MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY MATERIALLAR

2015 yil O‘zbekiston sug‘urta bozorida sug‘urtalovchilarning TVEFJMSQ bo‘yicha sug‘urta shartnomalari soni va mukofotlari reytingi¹

№	Kompaniyalar	Shartnomalar Soni	Ulush %	Sug‘urta mukofotlari (mln.so‘m)	Ulush % da
1	O‘zagrosug‘urta	718 350	40.6	20 371.8	35.2
2	Kafolat	310 248	17.5	10 769.7	18.6
3	Kapital sug‘urta	158 758	9.0	6 140.8	10.6
4	Alskom	148 585	8.4	4 840.8	8.4
5	Alfa Invest	118 033	6.7	4 277.7	7.4
6	Asia Insurance	111 640	6.3	4 224.9	7.3
7	Uzbekinvest	23 999	4.7	3 112.8	5.4
8	Universal Sug‘urta	75 962	4.3	2 617.3	4.5
9	Ishonch	42 857	2.4	1 548.1	2.7

¹ SAYPRO axborot-reyting agentligi ma‘lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha sug'urta kompaniyasining bozordagi ulushi to'g'risida
MA'LUMOT

T/r	Sug'urta kompaniyasi	Qabul qilingan majburiyatlar hajmi bo'yicha bozordagi ulushi, %			Shartnomalar soni (dona) bo'yicha bozordagi ulushi, %		
		2013 yil	2014 yil	2015 yil	2013 yil	2014 yil	2015 yil
1	"O'zagrosug'urta" AJ	26,9	43,9	34,4	53,6	54,1	51,7
2	"Kafolat sug'urta kompaniyasi" AJ	21,9	20,5	24	21,9	20,3	21,9
3	"O'zbekinvest" EIMSK	30,6	14,5	26,9	8,5	8,1	8,4
	Davlat ulushi bor kompaniyalar bo'yicha jami	79,4	78,9	85,3	83,9	82,5	82,1
4	"ALSKOM" AJ	3,5	4,2	6,1	3	3,7	5
5	"ALFA INVEST" MChJ	2,1	3,1	2,6	4,1	3,9	4,4
6	"Kapital Sug'urta" AJ	5,4	3,5	2,6	4,8	5,3	4,4
7	"Asia insurers" MChJ	2,7	3	1,4	2,1	1,9	2
8	"IShONCh" BSK MChJ	3,6	6,4	1	0,7	1,7	0,9
9	"Universal Sug'urta" AJ	3,4	0,8	1	1,4	1,1	1,2
	Qolgan kompaniyalar bo'yicha jami	20,6	21,1	14,7	16,1	17,5	17,9
	Hammasi	100	100	100	100	100	100

5-MAVZU: SUG'URTA BOZORI VA UNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH

Quyidagi atamalarga izoh bering: Sug'urta bozori, milliy sug'urta bozori, mntaqaviy sug'urta bozori, halqaro sug'urta bozori, sug'urta bozori bozori ishtirokchilari, sug'urta bozorining professional ishtirokchilari, sug'urta bozorini davlat tomonidan nazorat qilish shakllari, davlat sug'urta nazorati inspeksiyasining funktsiya va vazifalari.

NAZORAT SAVOLLARI:

1. Sug'urta bozori tushunchasi va uning ishtirokchilari.
2. Sug'urta bozorining professional va professional bo'lmagan ishtirokchilari.
3. Sug'urta bozorining boshqa bozorlar bilan o'zaro aloqasi.
4. O'zbekiston sug'urta bozori rivojlanishini aks ettiruvchi asosiy ko'rsatkichlar.
5. Sug'urta faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish zarurligi va ahamiyati.
6. Sug'urta faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish shakllari.
7. Sug'urta faoliyatini tartibga solish vakolatiga ega bo'lgan davlat organlari.
8. Davlat sug'urta nazorati organi: uning funktsiya va vazifalari.
9. Sug'urta faoliyatini tartibga solishga qaratilgan asosiy meyoriy hujjatlar.
10. Sug'urta faoliyatini litsenziyalash.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. Sug'urta bozorining professional ishtirokchilari va ularning faoliyatini o'zaro muvofiqlashtirishni takomillashtirish.
2. Sug'urta bozorida vositachilar va ularning faoliyatini tashkil etish asoslari.
3. Ipoteka sug'urtasi: shakllanishi, rivojlanishi va uni takomillashtirish.
4. Sug'urta portfeli va uni muvozanatini ta'minlash masalalari ("Kafolat" davlat-aksiyadorlik sug'urta kompaniyasi misolida).

5. O'zbekistonda tadbirkorlik risklari, uni sug'urtalash mexanizmi va takomillashtirish yo'nalishlari.
6. O'zbekistonda tijorat banklari risklarini sug'urtalash va uni takomillashtirish ("Ishonch" banklararo sug'urta kompaniyasi misolida).
7. Rivojlangan mamlakatlar sug'urta tizimi va uning o'ziga xos xususiyatlari (Buyuk britaniya va Geramaniya misolida).
8. Sug'urtalovchilar moliyaviy barqarorligini davlat tomonidan tartibga solish va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
9. Yevropa Ittifoqi davlatlarida sug'urta bozorini tashkil etilishi va rivojlanish bosqichlari.
10. Umumiy sug'urta tarmog'i klasslari va ular bo'yicha sug'urtalashni samarali tashkil etish yo'llari.
11. Sug'urta faoliyatini solikqa tortish va uni takomillashtirish ("O'zagrosug'urta" AJ sug'urta kompaniyasi misolida).
12. AQSH sug'urta tizimi va uni davlat tomonidan tartibga solinishi.
13. Majburiy sug'urta, uni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari va rivojlantirish masalalari.
14. O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urtalashni tashkil etish va rivojlantirish masalalari.
15. O'zbekistonda fuqaro aviatsiyasi risklari, uni sug'urtalash mexanizmi va rivojlantirish masalalari.

MAVZUGA OID MASALALAR VA ULARNI ECHISH USLUBI

Faraz qilamiz, o'tmishdagi ma'lum bir vaqt oralig'ida tuzilgan sug'urta shartnomalarining soni n aniq.

Bu shartnomalarni indeks $i = 1, \dots, n$, sug'urta hodisalari ro'y bergan shartnomalarni esa $i = 1, \dots, m (m \leq n)$, sug'urta hodisasi ro'y bermagan shartnomalarni esa $i = m+1, \dots, n$ deb raqamlab olamiz.

Sug'urta summasini I - shartnomada ($I = 1, \dots, n$) S_i bilan, k - sug'urta hodisasi ($k = 1, \dots, m$) natijasida to'langan sug'urta qoplamasini Sb_k bilan qoplamasini belgilab olib, quyidagi kattaliklarni kiritamiz:

$$q = \frac{m}{n} \quad (1)$$

$$S = \sum_{i=1}^n S_i \quad (2)$$

$$\bar{S} = \frac{1}{n} * S = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n S_i \quad (3)$$

$$Sb = \sum_{k=1}^m Sb_k \quad (4)$$

$$\overline{Sb} = \frac{1}{m} * Sb = \frac{1}{m} \sum_{k=1}^m Sb_k \quad (5)$$

q , $\bar{S}$, $\overline{Sb}$ kattaliklarini sug'urta hodisasi sodir bo'lishi mumkin bo'lgan holatlarni, sug'urta summasini o'rtacha qiymatini va sug'urta to'lovlarini o'rtacha qiymatlarni baholashda ishlatish maqsadga muvofiq bo'lardi.

T_o asosiy qism hisobi quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

Barcha shartnomalar bo'yicha risk mukofotlarning summasi = Sug'urta to'lovlari summasi

(1) – (5) tengliklarning (6) aks ettirilishi

$$\frac{T_o}{100} * S = Sb$$

O'z navbatida,

$$T_o = \frac{Sb}{S} * 100 \quad (7)$$

Shuningdek,

$$T_o = \frac{Sb}{S} * 100 = \frac{\sum_{k=1}^m Sb_k}{\sum_{i=1}^n S_i} * 100 = \frac{m * \overline{Sb}}{n * \bar{S}} * 100 = q * \frac{\overline{Sb}}{\bar{S}} * 100$$

Shu tarzda biz T_n netto – stavkaning T_o asosiy qismi bahosini aniqladik,

$$T_o = q * \frac{\overline{Sb}}{\overline{S}} * 100 \quad (8)$$

Shuningdek Davlat sug'urta nazorati o'rtacha sug'urta to'lovlarini o'rtacha sug'urta summasiga nisbatini baholashni $\frac{\overline{Sb}}{\overline{S}}$

Quyidagilardan past bo'lmasligini nazarda tutadi:

0,3 – baxtsiz hodisalar va kasalliklarni sug'urtalashda, tibbiy sug'urtada

0,4 – osmon transport vositalarini sug'urtalashda

0,5 – yuklarni va mol-mulkni sug'urtalashda, transport vositalaridan tashqari

0,6 – havo va suv transport vositalarini sug'urtalashda

0,7 – avtotransport egalari javobgarliklarini va boshqa turdagi javobgarliklarni, moliyaviy risklarni sug'urtalashda

T_n netto-stavkaning T_o asosiy qism bo'yicha baholanishi qabo'l qilingandan so'ng, T_r risk yuklamasiga nisbatan ham baholash o'tkazish zarur.

Shu maqsadda talab qilingan γ xavfsizlik kafolati darajasini o'rnatish zarur, bunda sug'urta to'lovlari uchun sug'urta mukofotlarining yetarli darajada yig'ilishining o'zi kifoya, keyin esa quyidagi ikki variantlardan biri foydalaniladi.

Bir turdagi risklarda risk yuklamasini hisoblash.

Bunda ikki imkoniyat yuzaga keladi.

R_b sug'urta to'lovlarning o'rtacha kvadrat og'ishini aniqlashga imkon beruvchi ma'lumotlar mavjud va u quyidagi formula orqali aniqlanadi:

$$R_b = \sqrt{\frac{1}{1-m} * \sum_{k=1}^m S b_k^2 - \frac{m}{m-1} * \overline{S b}^2} \quad (9)$$

Aks holda

$$T_r = T_o * \alpha(\gamma) * \sqrt{\frac{1}{nq} (1 - q + \left(\frac{R_b}{\overline{Sb}}\right)^2)} \quad (10)$$

Bu yerda $\alpha(\gamma)$ – γ xavfsizlik kafolatiga bog'liq koeffitsiyent.

R_b tenglikni aniqlashga imkon beruvchi ma'lumotlar yo'q. Shunda

$$T_r = 1,2 * T_o * \alpha(\gamma) \sqrt{\frac{1-q}{nq}} \quad (11)$$

Bir necha turdagi $j=1, \dots, m$ risklardan iborat sug'urta portfelining risk yuklamasi hisobi.

Bu holatda risk yuklamasi quyidagi formula orqali aniqlanadi:

$$Tr = To * \alpha^{(\gamma)} * \mu$$

μ koeffitsiyentni hisoblashning 2 usuli yuzaga keladi:

Faraz qilamiz j -risk uchun sug'urta shartnomalarining n_j soni ma'lum, q_s sug'urta hodisasining sodir bo'lishi ehtimoli, $\overline{Sb}$ o'rtacha sug'urta qoplamasi va Rb_j sug'urta qoplamasining o'rtacha kvadrat og'ishi. Shunda μ koeffitsiyentni quyidagi formula bo'yicha aniqlash mumkin:

$$\mu = \frac{\sqrt{\sum_{j=1}^m (\overline{Sb}_j^2 n_j q_j (1-q_j) + Rb_j^2 n_j q_j)}}{\sum_{j=1}^m \overline{Sb}_j * n_j * q_j} \quad (12)$$

Rb_i noma'lum kattalik i risk uchun mos keladigan, bu riskka qo'shiladigan quyidagi formulada keltirilgan

$$\overline{Sb}_j^2 n_j q_j (1-q_j) + Rb_j^2 n_j q_j$$

Kattaliklar bilan almashtirish imkoni bor

$$1,44 * \overline{Sb}_j^2 n_j q_j (1-q_j) \quad (13)$$

Bir nechta risklar sug'urtasi amalga oshirilayotgan, biroq har bir risk bo'yicha o'rtacha sochma qoplama to'g'risida ishonchli ma'lumot bo'lamagan holatlarda, μ koeffitsiyentni hisoblashda quyidagi formuladan foydalanish mumkin:

$$\mu = 1,2 * \frac{\sqrt{\sum_{j=1}^m (\overline{Sb}_j^2 n_j q_j (1-q_j))}}{\sum_{j=1}^m \overline{Sb}_j * n_j * q_j} \quad (14)$$

Eslatma 1. Agar q , $\bar{S}$, $\overline{Sb}$ kattaliklar to'g'risida ishonchli ma'lumotlar bo'lmasa, ular (5.1.4) – (5.1.8) formulalar bilan baholanmaydi, boshqa manbalarga ko'ra $\alpha^{(\gamma)} = 3$ tenglikni qabo'l qilish tavsiya qilinadi.

Eslatma 2. Agar yuklama ulushi T_{Δ} tarif stavkasida $f\%$ ni tashkil etsa, tariff stavka quyidagi formula orqali aniqlanadi:

$$T_{\Delta} = \frac{T_n}{100-f} * 100 \quad (15)$$

Masala 1. Sug'urta kompaniyasi 40000 ta mol-mulk su'gurtasi shartnomasi tuzishni rejalashtirmoqda. Sug'urta hodisasining ro'y berish ehtimoli 0,02. O'rtacha sug'urta summasi 1000000 so'm. Sug'urta hodisasi ro'y berganda o'rtacha sug'urta qoplamasi 800000 so'm. Bo'lishi mumkin bo'lgan sug'urta qoplamalari sochmasi tog'risida ma'lumot yo'q. Bo'lishi mumkin bo'lgan sug'urta qoplamalari yig'ilgan sug'urta mukofotlardan oshib ketmaslik ehtimoli 0,95. Sug'urta tarifi strukturasiida yuklamaning ulushi 25 %. Sug'urta tarifini hisoblang.

Echish. Masalaning shartiga ko'ra

$$n = 40000, q = 0,02, \bar{S}=1000000, \overline{Sb}=800000, \gamma=0,95, f=25\%$$

(8) formula bo'yicha netto-stavkaning T_0 asosiy qismini aniqlaymiz:

$$T_0 = q * \frac{\overline{Sb}}{\bar{S}} * 100 = 0,02 * \frac{800000}{1000000} * 100 = 1,6$$

ya'ni $\alpha(\gamma=0,95)=1,645$ dan foydalanib, Tr yuklama riskini aniqlaymiz. Bunda (11) formuladan foydalanamiz:

$$Tr = 1,2 * T_0 * \alpha(\gamma) \sqrt{\frac{1-q}{nq}} = 1,2 * 1,6 * 1,645 * \sqrt{\frac{1-0,02}{40000 * 0,02}} = 0,110544$$

Formula (5.1.3) bo'yicha netto – stavkani aniqlaymiz:

$$T_n = T_0 + Tr = 1,6 + 0,110544 = 1,71(\text{so'm})$$

Formula (15) bo'yicha tarif stavkasini aniqlaymiz:

$$T_{\Delta} = \frac{T_n}{100-f} * 100 = \frac{1,71}{100-25} * 100 = 2,28(\text{so'm})$$

Masala 2. Sug'urta kompaniyasi 9000 ta fuqarolarni baxtsiz hodisalardan sug'urtalash shartnomalarini tuzishni rejalashtiryapti. Sug'urta hodisasining sodir bo'lish ehtimoli 0,03. O'rtacha sug'urta summasi 18000 so'm. Sug'urta hodisasi ro'y berganda o'rtacha sug'urta qoplamasi 7200 so'm. Bo'lishi mumkin bo'lgan sug'urta qoplamalarining o'rtacha sochmasi 2000 so'm. Bo'lishi mumkin bo'lgan sug'urta qoplamalari yig'ilgan sug'urta mukofotlaridan oshib ketmaslik ehtimoli 0,95. Sug'urta tarifi strukturasiida yuklamaning ulushi 25%. Sug'urta tarifini hisoblang.

$$n = 9000, q = 0,03, \bar{S}=18000, \overline{Sb}=7200, \gamma=0,95, f=25\%$$

(8) formula bo'yicha netto-stavkaning T_0 asosiy qismini aniqlaymiz:

$$T_0 = q * \frac{\overline{sb}}{s} * 100 = 0,03 * \frac{7200}{18000} * 100 = 1,2$$

Xuddi oldingi masaladagidek $\alpha(\gamma)=0,95=1,645$ ga teng.

Tr yuklama riskini aniqlaymiz:

$$\begin{aligned} Tr &= T_0 * \alpha(\gamma) * \sqrt{\frac{1}{nq} (1 - q + \left(\frac{Rb}{sb} \right)^2)} \\ &= 1,2 * 1,645 * \sqrt{\frac{1}{9000 * 0,03} (1 - 0,03 + \left(\frac{2000}{7200} \right)^2)} = 0,123 \end{aligned}$$

netto-stavkani aniqlaymiz

$$T_n = T_0 + Tr = 1,2 + 0,123 = 1,323(\text{so'm})$$

(15) formula bo'yicha tarif stavkasini aniqlaymiz:

$$T_{\Delta} = \frac{T_n}{100-f} * 100 = \frac{1,323}{100-25} * 100 = 1,76(\text{so'm})$$

Javob: 1,76 so'm

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1) Jismoniy shaxslarning mol-mulkini sug'urtalash nima asosida amalga oshiriladi?

- A) sug'urtalovchining tashabbusi asosida.
- B) «Sug'urta faoliyati to'g'risida»gi Qonunda belgilangan tartibda.
- C) jismoniy shaxslarning yozma arizasi asosida.
- D) jismoniy shaxslarning yozma arizasi asosida tuzilgan shartnomaga muvofiq.

2) Mol-mulklarni sug'urta qilishda:

- A) sug'urta summasi uning haqiqiy qiymatidan oshib ketmasligi zarur.
- B) sug'urta summasi uning haqiqiy qiymatidan oshib ketishiga yo'l qo'yiladi.
- C) sug'urta summasi uning haqiqiy qiymatidan 5 foiz atrofida oshib ketishiga yo'l qo'yiladi.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

3) Harbiy xizmatchilarni baxtsiz hodisalardan sug'urtalash qaysi manba hisobidan amalga oshiriladi?

- A) harbiy xizmatchilarning oylik maoshlarini bir qismini sug'urta tashkilotiga o'tkazish hisobiga.
- B) Mudofaa Vazirligining byudjetdan tashqari mablag'lari hisobiga amalga oshiriladi.
- C) Davlat byudjeti mablag'lari hisobidan amalga oshiriladi.
- D) sug'urta tashkilotlari va harbiy qismlar mablag'lari hisobiga amalga oshiriladi.

4) Sug'urtalovchining ish yuritish xarajatlariga quyidagilardan qaysi biri kiradi?

- A) ish haqini to'lash xarajatlari.
- B) sug'urta hodisalari ro'y berishi natijasida ko'rilgan zararlarni qoplash xarajatlari.
- C) sug'urta zahirasini shakllantirish bilan bog'liq xarajatlar.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

5) Aktuar hisob-kitoblar nima maqsadda ishlatiladi?

- A) zarar miqdorlarini aniqlash maqsadida.

B) sug'urta tarif stavkalarini aniqlash maqsadida.

C) sug'urta amaliyotlarini tahlil etishda.

D) sug'urta tashkilotining raqobatbardoshligini aniqlashda.

6) Avtotransport egalarining fuqarolik javobgarligini sug'urta qilish:

A) sug'urta tashkilotlarini himoya etishga yo'naltirilgan.

B) davlat manfaatlarini himoya etishga yo'naltirilgan.

C) yo'l-transport hodisalari ro'y berishi natijasida jabrlanganlarni himoya etishga yo'naltirilgan.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

7) Davlat sug'urta nazorati organining asosiy vazifasini ko'rsating?

A) sug'urtalovchilarning manfaatlarini himoya etish.

B) sug'urtalanuvchilarning manfaatini himoya etish.

C) Davlat byudjetiga majburiy to'lovlarni o'z vaqtida tushishini ta'minlash.

D) sug'urtalovchilarning moliyaviy jihatdan barqaror faoliyat ko'rsatishini ta'minlash.

8) Sug'urtalovchilar uyushmasining funktsiyasi nimadan iborat?

A) sug'urtalovchilar faoliyati ustidan nazorat qilish.

B) sug'urta tashkilotlarining manfaatini himoya etish.

C) alohida sug'urta tashkilotlariga soliq imtiyozlarini berish.

D) yangi sug'urta turlarini ishlab chiqish.

9) Quyidagilardan qaysi biri sug'urtalovchilar to'lov qobiliyatini ta'minlaydi?

A) qayta sug'urta qilish.

B) zararlarni qoplash.

C) sug'urta zahiralarini joylashtirish.

D) majburiyatlarni qabul qilish.

10) Sug'urta tashkilotlari qachon yuridik shaxs maqomini oladi?

A) Moliya Vazirligidan litsenziya olganlaridan so'ng.

B) Adliya Vazirligida davlat ro'yxatidan o'tganlaridan so'ng.

C) Aktsiyadorlar umumiy yig'ilishidan so'ng.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

**Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha yig'lgan sug'urta mukofoti to'g'risida
MA'LUMOT**

№	Sug'urta kompaniyasi	2013 yil	2014 yil		2015 yil		
		Yig'lgan sug'urta mukofoti	Yig'lgan sug'urta mukofoti	O'tgan yilga nisbatan o'sish (%)	Yig'lgan sug'urta mukofoti	O'tgan yilga nisbatan o'sish (%)	Sug'urta kompaniyasining sug'urta turi bo'yicha bozordagi ulushi, %
1	"O'zagrosug'urta" AJ	6666,1	10419,0	156,3	13042,7	125,2	33,4
2	"Kafolat sug'urta kompaniyasi" AJ	6560,2	7983,8	121,7	11321,3	141,8	29,0
3	"O'zbekinvest" EIMSK	6651,7	5780,3	86,9	8818,6	152,6	22,6
	Davlat ulushi bor kompaniyalar bo'yicha jami	19878,0	24183,0	121,6	33182,6	137,2	85,0
4	"ALSKOM" AJ	800,2	1069,8	133,7	2060,4	192,6	5,3
5	"ALFA INVEST" MChJ	648,7	980,2	151,1	1302,7	132,9	3,3
6	"Kapital Sug'urta" AJ	1214,9	1201,5	98,9	951,5	79,2	2,4
7	"Asia insurers" MChJ	1141,9	1298,3	113,7	608,0	46,8	1,6
8	"IShONCh" BSK MChJ	1313,2	995,4	75,8	569,6	57,2	1,5
9	"Universal Sug'urta" AJ	190,6	244,9	128,5	345,6	141,2	0,9
	Qolgan kompaniyalar bo'yicha jami	5309,5	5790,2	109,0	5837,9	100,8	15,0
	Hammasi	25187,5	29973,2	119,0	39020,5	130,2	100

**Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha qabul qilingan majburiyatlar hajmi to'g'risida
MA'LUMOT**

№	Sug'urta kompaniyasi	2013 yil	2014 yil		2015 yil		
		Qabul qilingan majburiyatlar hajmi	Qabul qilingan majburiyatlar hajmi	O'tgan yilga nisbatan o'sish (%)	Qabul qilingan majburiyatlar hajmi	O'tgan yilga nisbatan o'sish (%)	Sug'urta kompaniyasining sug'urta turi bo'yicha bozordagi ulushi, %
1	"O'zagrosug'urta" AJ	4870279,1	8708059,0	178,8	8530784,7	98,0	34,4
2	"Kafolat sug'urta kompaniyasi" AJ	3949998,9	4072448,9	103,1	5945379,7	146,0	24,0
3	"O'zbekinvest" EIMSK	5527399,8	2879775,3	52,1	6679172,7	231,9	26,9
	Davlat ulushi bor kompaniyalar bo'yicha jami	14354063,3	15660283,1	109,1	21155337,0	135,1	85,3
4	"ALSKOM" AJ	625084,3	833862,5	133,4	1506739,0	180,7	6,1
5	"ALFA INVEST" MChJ	383201,1	619253,0	161,6	646981,5	104,5	2,6
6	"Kapital Sug'urta" AJ	969182,9	704596,0	72,7	632583,2	89,8	2,6
7	"Asia insurers" MChJ	486889,2	594491,7	122,1	344797,7	58,0	1,4
8	"IShONCh" BSK MChJ	652791,4	1274248,8	195,2	259020,0	20,3	1,0
9	"Universal Sug'urta" AJ	612672,1	162358,1	26,5	250905,4	154,5	1,0
	Qolgan kompaniyalar bo'yicha jami	3730017,9	4188810,1	112,3	3641026,8	86,9	14,7
	Hammasi	18077498,4	19849093,2	109,8	24796363,9	124,9	100

**Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha tuzilgan sug'urta shartnomalar soni to'g'risida
MA'LUMOT**

№	Sug'urta kompaniyasi	2013 yil	2014 yil		2015 yil		
		Shartnomalar soni (dona)	Shartnomalar soni (dona)	O'tgan yilga nisbatan o'sish (%)	Shartnomalar soni (dona)	O'tgan yilga nisbatan o'sish (%)	Sug'urta kompaniyasining sug'urta turi bo'yicha bozordagi ulushi, %
1	"O'zagrosug'urta" AJ	22450,6	24314,0	108,3	23678,0	97,4	51,7
2	"Kafolat sug'urta kompaniyasi" AJ	9167,3	9149,0	99,8	10042,0	109,8	21,9
3	"O'zbekinvest" EIMSK	3543,8	3643,0	102,8	3866,0	106,1	8,4
	Davlat ulushi bor kompaniyalar bo'yicha jami	35171,6	37106,0	105,5	37586,0	101,3	82,1
4	"ALSKOM" AJ	1271,1	1683,0	132,4	2301,0	136,7	5,0
5	"ALFA INVEST" MChJ	1703	1732,0	101,7	2011,0	116,1	4,4
6	"Kapital Sug'urta" AJ	2019,7	2363,0	117,0	2033,0	86,0	4,4
7	"Asia insurers" MChJ	867,4	837,0	96,5	905,0	108,1	2,0
8	"IShONCh" BSK MChJ	303,9	748,0	246,1	430,0	57,5	0,9
9	"Universal Sug'urta" AJ	594,9	514,0	86,4	530,0	103,1	1,2
	Qolgan kompaniyalar bo'yicha jami	6761,4	7877,0	116,5	8210,0	104,2	17,9
	Hammasi	41922,6	44983,0	107,3	45796,0	101,8	100

**Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha tuzilgan sug'urta shartnomalar soni to'g'risida
MA'LUMOT**

№	Sug'urta kompaniyasi	2013 yil	2014 yil		2015 yil		
		To'lovlar hajmi	To'lovlar hajmi	O'tgan yilga nisbatan o'sish (%)	To'lovlar hajmi	O'sish (%)	Sug'urta kompaniyasining sug'urta turi bo'yicha bozordagi ulushi, %
1	"O'zagrosug'urta" AJ	970,2	3549,0	365,8	6957,1	196,0	35,0
2	"Kafolat sug'urta kompaniyasi" AJ	3859,7	6092,4	157,8	7989,4	131,1	40,2
3	"O'zbekinvest" EIMSK	1568,2	3103,5	197,9	2429,3	78,3	12,2
	Davlat ulushi bor kompaniyalar bo'yicha jami	6398,1	12745,0	199,2	17375,8	136,3	87,5
4	"ALSKOM" AJ	221,4	317,0	143,2	286,1	90,3	1,4
5	"ALFA INVEST" MChJ	423,1	237,8	56,2	245,2	103,1	1,2
6	"Kapital Sug'urta" AJ	249,3	468,0	187,7	660,8	141,2	3,3
7	"Asia insurers" MChJ	8,4	253,8	3005,0	496,1	195,5	2,5
8	"IShONCh" BSK MChJ	394,3	459,7	116,6	573,9	124,9	2,9
9	"Universal Sug'urta" AJ	50,3	58,4	116,1	218,6	374,6	1,1
	Qolgan kompaniyalar bo'yicha jami	1347,3	1794,6	133,2	2480,8	138,2	12,5
	Hammasi	7746,2	14539,6	187,7	19856,5	136,6	100

Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha sug'urta kompaniyasining bozordagi ulushi to'g'risida
MA'LUMOT

T/r	Sug'urta kompaniyasi	Yig'lgan sug'urta mukofoti bo'yicha bozordagi ulushi, %			To'lovlar hajmi bo'yicha bozordagi ulushi, %		
		2013 yil	2014 yil	2015 yil	2013 yil	2014 yil	2015 yil
1	"O'zagrosug'urta" AJ	26,5	34,8	33,4	12,5	24,4	35
2	"Kafolat sug'urta kompaniyasi" AJ	26	26,6	29	49,8	41,9	40,2
3	"O'zbekinvest" EIMSK	26,4	19,3	22,6	20,2	21,3	12,2
	Davlat ulushi bor kompaniyalar bo'yicha jami	78,9	80,7	85	82,6	87,7	87,5
4	"ALSKOM" AJ	3,2	3,6	5,3	2,9	2,2	1,4
5	"ALFA INVEST" MChJ	2,6	3,3	3,3	5,5	1,6	1,2
6	"Kapital Sug'urta" AJ	4,8	4	2,4	3,2	3,2	3,3
7	"Asia insurans" MChJ	4,5	4,3	1,6	0,1	1,7	2,5
8	"IShONCh" BSK MChJ	5,2	3,3	1,5	5,1	3,2	2,9
9	"Universal Sug'urta" AJ	0,8	0,8	0,9	0,6	0,4	1,1
	Qolgan kompaniyalar bo'yicha jami	21,1	19,3	15	17,4	12,3	12,5
	Hammasi	100	100	100	100	100	100

Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish bo'yicha sug'urta kompaniyasining bozordagi ulushi to'g'risida MA'LUMOT							
T/r	Sug'urta kompaniyasi	Qabul qilingan majburiyatlar hajmi bo'yicha bozordagi ulushi, %			Shartnomalar soni (dona) bo'yicha bozordagi ulushi, %		
		2013 yil	2014 yil	2015 yil	2013 yil	2014 yil	2015 yil
1	"O'zagrosug'urta" AJ	26,9	43,9	34,4	53,6	54,1	51,7
2	"Kafolat sug'urta kompaniyasi" AJ	21,9	20,5	24	21,9	20,3	21,9
3	"O'zbekinvest" EIMSK	30,6	14,5	26,9	8,5	8,1	8,4
	Davlat ulushi bor kompaniyalar bo'yicha jami	79,4	78,9	85,3	83,9	82,5	82,1
4	"ALSKOM" AJ	3,5	4,2	6,1	3	3,7	5
5	"ALFA INVEST" MChJ	2,1	3,1	2,6	4,1	3,9	4,4
6	"Kapital Sug'urta" AJ	5,4	3,5	2,6	4,8	5,3	4,4
7	"Asia insurers" MChJ	2,7	3	1,4	2,1	1,9	2
8	"IShONCh" BSK MChJ	3,6	6,4	1	0,7	1,7	0,9
9	"Universal Sug'urta" AJ	3,4	0,8	1	1,4	1,1	1,2
	Qolgan kompaniyalar bo'yicha jami	20,6	21,1	14,7	16,1	17,5	17,9
	Hammasi	100	100	100	100	100	100

6-MAVZU: SUG'URTA KOMPANIYASINING MOLİYAVIY ASOSLARI

Quyidagi atamalarga izoh bering: Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorlik tushunchasi, sug'urta tashkiloti moliyasini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari, sug'urtalovchining daromadlari, sug'urtalovchining xarajatlari, sug'urta tashkilotlarida moliyaviy natijaning shakllanishi, sug'urtalovchining o'z mablag'lari: miqdori, shakli va tuzilishi, sug'urta zahiralar shakllanishining ob'ektiv zarurligi, sug'urta zahiralar va ularning tarkibi, texnik zahiralar: ularning iqtisodiy tabiati va tarkibi: ishlab topilmagan mukofotlar zahirasi, zararlar boyicha zahira va boshqalar, hayot sug'urtasidan tashqari, umumiy sug'urta turlari boyicha zahiraning shakllanish tartibi.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Sug'urta tashkilotlarining moliyaviy barqarorlik tushunchasi va unga ta'sir etuvchi omillar.
2. Sug'urta tashkiloti moliyasini tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.
3. Sug'urtalovchining daromadlari va xarajatlari tarkibi.
4. Sug'urta tashkilotlarida moliyaviy natijaning shakllanishi.
5. Sug'urtalovchining o'z mablag'lari: miqdori, shakli va tuzilishi.
6. Sug'urta zahiralar shakllanishining ob'ektiv zarurligi.
7. Sug'urta zahiralar va ularning tarkibi.
8. Texnik zahiralar: ularning iqtisodiy tabiati va tarkibi: ishlab topilmagan mukofotlar zahirasi, zararlar boyicha zahira va boshqalar.
9. Hayot sug'urtasidan tashqari, umumiy sug'urta turlari boyicha zahiraning shakllanish tartibi.
10. Sug'urta zahiralar va boshqa vaqtincha bo'sh turgan mablag'larni investitsiya qilishning zarurligi.
11. Investitsiyalarning ob'ektlari va turlari.
12. Sug'urta zahiralarini investitsiya ob'ektlariga joylashtirishning asosiy tamoyillari.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. Sug'urta kompaniyasi daromadlari va uni oshirish yo'llari.
2. Jismoniy shaxslarga tegishli mol-mulklarni sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish masalalari.
3. Sug'urta kompaniyasi to'lov qobiliyatini mustahkamlash yo'llari.
4. Hosil sug'urtasi: xalqaro amaliyot, hozirgi vaziyat va muammolar.
5. Sug'urta risklarini boshqarishning asosiy yo'nalishlari ("O'zbekinvest" eksport-import milliy sug'urta kompaniyasi misolida).
6. Hayot sug'urtasi bozorida zamonaviy sug'urta mahsulotlari (Evropa Ittifoqi davlatlari misolida).
7. Auditorlarning kasbiy javobgarligini sug'urta kilish va uni takomillashtirish.
8. Tashuvchilarning fuqarolik javobgarligini sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
9. Sug'urta da'volari va ularni tartibga solish amaliyotini takomillashtirish.
10. O'zbekistonda hududiy sug'urta xizmatlari bozorlarini rivojlantirish yo'llari
11. Siyosiy risklar va investitsiyalarni sug'urtalashda uning ahamiyati.
12. Avtotransport vositalari egalarining uchinchi shaxslar oldidagi fukarolik javobgarligini sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish.
13. Sug'urta kompaniyalari faoliyatida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning asosiy yo'nalishlari va uni rivojlantirish masalalari.
14. Sug'urta tashkilotlarida buxgalteriya balansi va hisob t shakllarining o'ziga xos xususiyatlari.
15. Mustaqillik yillari O'zbekistonda sug'urta tizimining rivojlanish bosqichlari va uning istiqbolada rivojlanishi.

KAFOLAT

№1

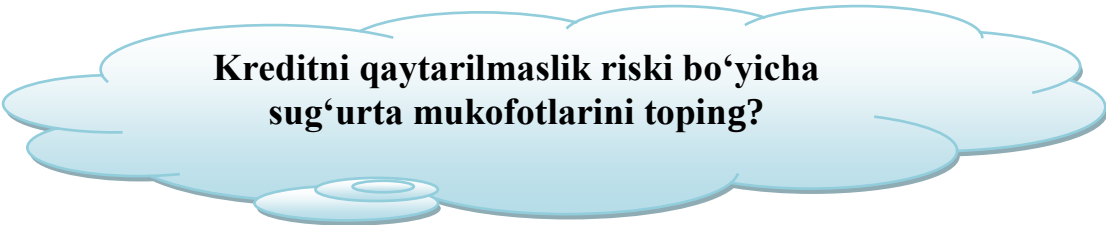
1. Birinchi qarzdorning kreditdan foydalanish muddati 3 oy, barcha kreditlarni sug'urtalaydi. Sug'urtalovchi qarzdorning moliyaviy axvolini inobatga olgan holda kamaytirilgan koeffitsent qo'llaydi-0,8. Ikkinchi qarzdorning kreditdan foydalanish muddati 9 oy, ba'zi kreditlarini sug'urtalaydi. Sug'urtalovchi qarzdorning moliyaviy axvolini va zaif to'lov qobiliyatini inobatga olgan holda ko'paytirilgan tarif qo'llaydi-2,2. Normativ tarif stavkalar sug'urta summasidan-1,2% va 2,6%.

**Kreditni qaytarilmaslik riski
bo'yicha tarif stavkalarini toping?**

№2

2. Birinchi qarzlор 150 mln.so'm miqdorida bir yilga kredit oldi. Kredit yillik 42%. Sug'urta shartnomasi muddati 8 oy. Sug'urtalovchining maksimal javobgarligi 85%. Yillik tarif stavka 2,1%.

**Kreditni qaytarilmaslik riski bo'yicha
sug'urta mukofotlarini toping?**

№3

1. Qarzdor 250 mln.so‘m miqdorida bir yarim yilga kredit oldi. Kredit yillik 48%. Sug‘urta shartnomasi muddati 10 oy. Sug‘urtalovchining maksimal javobgarligi 95%. Yillik tarif stavka 2,1%.

Kreditni qaytarilmaslik riski bo‘yicha sug‘urta mukofotlarini toping?

№4

2. Ob‘ektning haqiqiy narxi 15 mln.so‘m, sug‘urta summasi 3,5 mln.so‘m, ob‘ektning sug‘urta xodisasi natijasida ko‘rgan zarari 7,5mln.so‘m.

Nisbiy javobgarlik tizimi bo‘yicha sug‘urta qoplamasi summasini toping?

№5

3. Birinchi risk sistemasi bo‘yicha avtotransport 60 mln.so‘mga sug‘urtalangan. Avtotransportning haqiqiy narhi 90 mln.so‘m. Sug‘urta hodisasi natijasida avtotransport 80 mln.so‘m miqdorida zarar ko‘rdi.

Birinchi risk sistemasi bo‘yicha sug‘urta qolamasi summasini toping?

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1) Sug'urta tashkilotlari qachon yuridik shaxs maqomini oladi?

- A) Moliya Vazirligidan litsenziya olganlaridan so'ng.
- B) Adliya Vazirligida davlat ro'yxatidan o'tganlaridan so'ng.
- C) Aktsiyadorlar umumiy yig'ilishidan so'ng.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

2) Sug'urta faoliyatini nazorat etish huquqiga ega bo'lgan maxsus vakolatli organ kim tomonidan tashkil etiladi?

- A) Adliya Vazirligi tomonidan.
- B) Oliy Majlis tomonidan.
- C) hukumat tomonidan.
- D) Moliya vazirligi tomonidan.

3) Quyidagilardan qaysi biri sug'urta bozorining professional ishtirokchilari hisoblanadi?

- A) sug'urta kompaniyalarining assotsiatsiyasi.
- B) aktuarlar markazi.
- C) davlat sug'urta nazorati organi.
- D) sug'urta agentlari.

4) Kovernota – bu:

- A) sug'urta brokeri tomonidan jismoniy va yuridik shaxslarga beriladigan hujjat.
- B) sug'urtalovchi tomonidan mijozlarga beriladigan hujjat.
- C) sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchi hatti-harakatlarini tartibga soluvchi hujjat.
- D) sug'urta agentiga sug'urta tashkiloti tomonidan beriladigan hujjat.

5) Sug'urta summasi nimaga nisbatan aniqlanadi?

- A) sug'urta mukofotiga nisabatan.
- B) sug'urta ob'ektiga nisbatan.
- C) sug'urtalovchining moliyaviy imkoniyatini hisobga olgan holda.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

6) Sug'urta tashkiloti o'z faoliyatini qanday hujjat asosida amalga oshiradi?

- A) aktsiyadorlar umumiy yig'ilishi qarori asosida.

- B) tasdiqlangan Nizom asosida.
- C) ta'sisчилarning ko'rsatmasi asosida.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

7) Qishloq xo'jalik korxonalari hosilini sug'urta qilish:

- A) ixtiyoriy tartibda o'tkaziladi.
- B) majburiy tartibda o'tkaziladi.
- C) majburiy-ixtiyoriy tartibda o'tkaziladi.
- D) qonunchilik hujjatlarida belgilangan tartibda o'tkaziladi.

8) Amalda bo'lgan sug'urta shartnomasiga quyidagi qaysi holatlarda o'zgartirishlar kiritilishi mumkin?

- A) o'zgartirishlar kiritilishi mumkin emas.
- B) sug'urta ob'ektining qiymati o'zgarganda.
- C) «Sug'urta faoliyati to'g'risida»gi Qonunda belgilangan tartibda.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

9) Sug'urta shartnomasi o'z kuchini yo'qotadi:

- A) sug'urtalanuvchining tashabbusi bilan.
- B) sug'urtalovchining tashabbusi bilan.
- C) sug'urtalovchi sug'urtalanuvchi oldida to'liq o'z majburiyatini bajargandan so'ng.
- D) sug'urta shartnomasi hokimiyat qarori bilan o'z kuchini yo'qotadi.

10) Sug'urta tashkilotlari savdo-vositachilik faoliyati bilan shug'ullanishga haqlimi?

- A) haqli.
- B) qisman haqli.
- C) haqli emas.
- D) qisman haqli emas.

11) Sug'urta zahiralarini investitsiya ob'ektlariga qanday shartlarda joylashtiriladi?

- A) diversifikatsiya shartlarida.
- B) faqat savdo-vositachilik bitimlarini moliyalashtirish shartlarida.

C) sug'urta zahirolari 100 foiz davlat qimmatli qog'ozlariga joylashtirishi sharti bilan.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

12) Qaysi holatlarda sug'urta shartnomasi bekor etilishi mumkin?

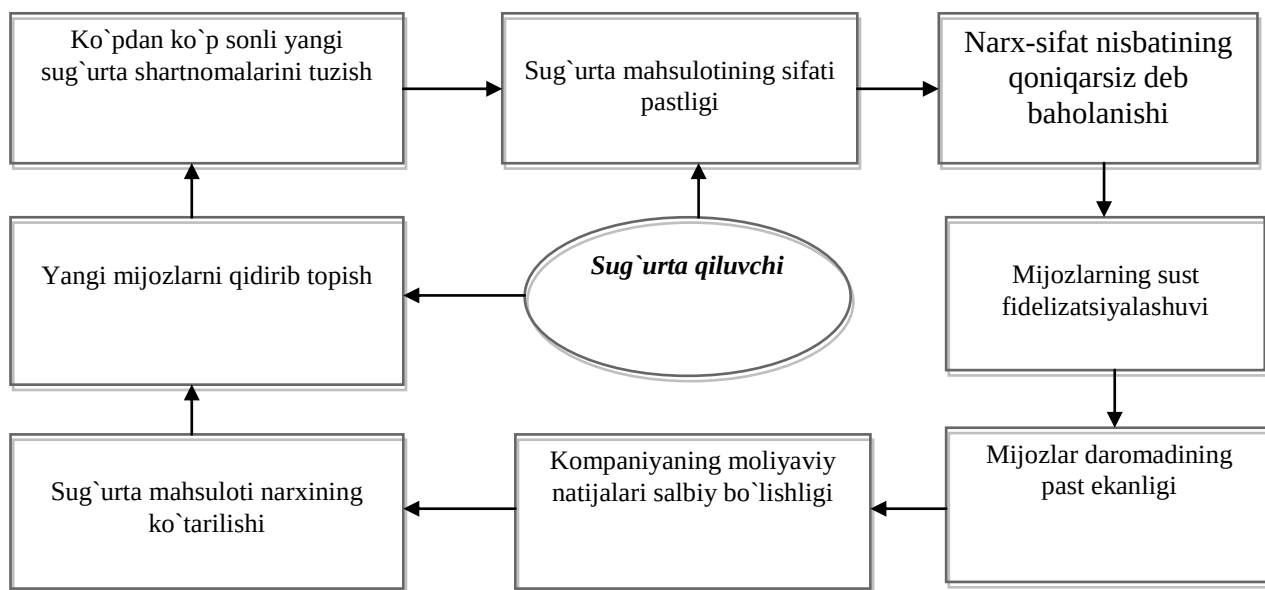
A) Sug'urtalanuvchi tomonidan sug'urtalovchiga noto'g'ri ma'lumotlar berilgan taqdirda.

B) Sug'urta shartnomasida orfografik xatolar bo'lganda.

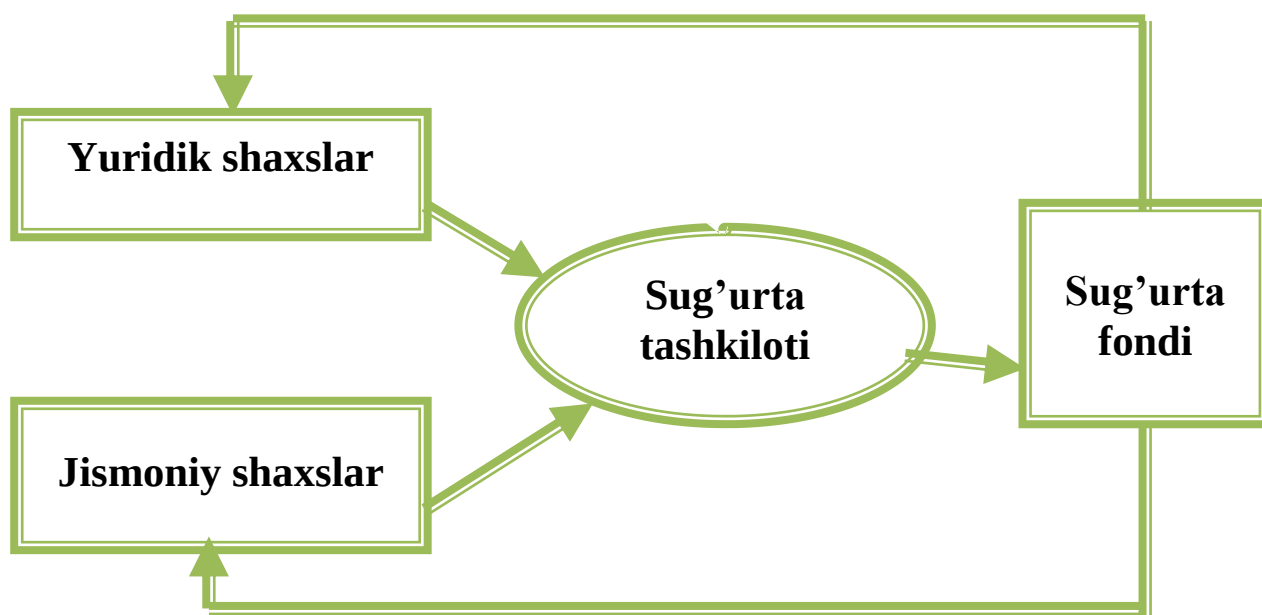
C) sug'urtalovchi ustav kapitali miqdorini oshirganda.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

TALABALARNING MAVZU BO‘YICHA BILIM VA KO‘NIKMALARINI MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY MATERIALLAR

Sug'urta qiluvchining yangi mijozlarni jalb etish asosida ish yuritishi (ovchi strategiyasi)

Sug'urta qilish jarayoni

Ish beruvchilarning fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish tarif stavkasi tarkibi

t/r	Ko'rsatkichlar	%
1	Sug'urta mukofotining brutto-stavkasi	100
2	Netto-stavka (ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish shartnomalari bo'yicha joriy sug'urta to'lovlarini ta'minlashga mo'ljallangan brutto-stavkaning bir qismi)	70
3	Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish xarajatlari	30
4	shu jumladan, sug'urta hodisalari boshlanishining oldini olish va ogohlantirish bo'yicha zaxiraga ajratmalar	5

7-MAVZU: SHAXSIY SUG'URTA

Quyidagi atamalarga izoh bering: Shaxsiy sug'urta, shaxsiy sug'urtani amalga oshirishning asosiy tamoyillari, shaxsiy sug'urta shartnomalarining muhim bo'lgan shartlari, hayot sug'urtasi, o'lim hodisasidan sug'urtalash, ma'lum yoshgacha sug'urta qilish, renta sug'urtasi, hayotni aralash sug'urtasi, baxtsiz hodisalardan, kasalliklardan sug'urtalash, tibbiy sug'urta.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Shaxsiy sug'urta. Uning sug'urta munosabatlaridagi o'rni va roli.
2. Shaxsiy sug'urtaning kichik tarmoqlariga umumiy tavsifnoma.
3. Shaxsiy sug'urtada sug'urta manfaati va sug'urta riskining o'ziga xos xususiyatlari.
4. Shaxsiy sug'urtani amalga oshirishning asosiy tamoyillari.
5. Shaxsiy sug'urta shartnomalarining muhim bo'lgan shartlari.
6. Hayot sug'urtasi. Hayot sug'urtasini amalga oshirishning umumiy tamoyillari va o'ziga xosligi: o'lim hodisasidan sug'urtalash, ma'lum yoshgacha sug'urta qilish, renta sug'urtasi, hayotni aralash sug'urtasi.
7. Baxtsiz hodisalardan va kasalliklardan sug'urtalash.
8. Tibbiy sug'urta.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. SHaxsiy sug'urtaning rivojlanish tarixi va bosqichlari.
2. O'zbekistonda uzoq muddatli hayot sug'urtasining amalga oshirilishi.
3. Ixtiyoriy tibbiy sug'urta.
4. Fuqarolarni baxtsiz hodisalardan sug'urtalash tartibi.
5. Xorijiy davlatlarda ixtiyoriy va majburiy tibbiy sug'urtani amalga oshirishning o'ziga xos xususiyatlari.
6. Majburiy tibbiy sug'urta.
7. CHet elga chiquvchi fuqarolarni tibbiy va baxtsiz xodisalardan sug'urtalash.

8. Majburiy davlat sug'urtasisi.
9. O'zbekistonda hayot sug'urta kompaniyalari faoliyati tahlili.
10. Sug'urta shartnomalarini tuzish va ijro etish tartibotining zamonaviy muammolari.
11. Sug'urta faoliyatini litsenziyalash mexanizmini takomillashtirish masalalari.
12. Sug'urta tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritishning o'ziga xos xususiyatlari.
13. O'zbekistonda xususiy sug'urta tashkilotlari tarmog'ini shakllantirish va ularni rivojlantirish masalalari.
14. O'zbekistonda majburiy davlat sug'urtasini rivojlantirish.
15. Sug'urta kompaniyasida moliyaviy menejmentning hozirgi holati va rivojlanish istiqbollari.

TALABALARNING MAVZU BO'YICHA BILIM VA KO'NIKMALARINI MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY MATERIALLAR

Majburiy tibbiy sug'urta badallarini taqsimlanishi (ish haqidan %da)

Mamlakat	Ishchilar	Ish beruvchilar	Mustakil ravishda qoplanadigan xarajatlar
Xizmat ko'rsatish asosida amalga oshiriladigan majburiy tibbiy sug'urta			
Germaniya	6,70	6,70	Kasalxonada davolanish va dorilar
Niderlandiya	9,95	10,20	Ko'zda tutilmagan
Xarajatlarni qoplash asosida amalga oshiriladigan majburiy tibbiy sug'urta			
Belgiya	4,70	6,20	Kasalxonada davolanish va dorilar
Fransiya	6,80	12,80	
Lyuksenburg	4,50	4,50	

G'arbiy Evropada tibbiy sug'urta

Mamlakat	Aholi ichida sug'urtalangan-lar ulushi, %	Sug'urtalanganlar soni, mln. kishi	Badallar hajmi, mln.evro	Bitta sug'urtalangan ga to'g'ri keladigan badal, evro
Avstriya				
Angliya	37,5	2,8	1337	483
Germaniya	25,5	14,5	2751	190
Gollandiya	16,9	10,3	15080	1464
Daniya	39,4	5,7	4244	738
Ispaniya	20,0	1,0	169	169
Fransiya	15,0	5,6	1210	214
	18,0	10,0	5820	582

Rossiyada keng qo'llaniladigan, erkaklarning vafot etish jadvali²

Yoshi, x	Vafot etish ehtimolligi, q_1	Belgilangan yoshga etadiganlar soni, I	Vafot etganlar soni, d	Hayot davomiyligining qolgan qismi, e
0	0,01821	100000	1821	61.4
1	0,00139	98179	136	61.6
2	0,00085	98043	83	60.6
3	0,00064	97959	63	59.7
4	0,00061	97897	60	58.7
5	0,00053	97837	52	57.8
6	0,00051	97785	50	56.8
7	0,00049	97735	48	55.8
8	0,00048	97687	47	54.9
9	0,00047	97640	46	53.9
10	0,00047	97594	46	52.9

Vafot etish va yashab qolish ehtimolligi hisobi³

Yoshi, x	Vafot etish ehtimolligi, q	Yashab qolganlar soni, I	Vafot etganlar soni, d
40	0,00908	86855	789
41	0,00968	86067	833
42	0,01029	85234	877
43	0,01096	84357	925
44	0,01176	83432	981
45	0,01261	82451	1040

² . www.ifin.ru/insurance/

³ . www.ifin.ru/insurance/

“KAFOLAT” AJning baxtsiz xodisalarda sug‘urtalash turi bo‘yicha sug‘urta xodisasini yuz berishi bilan bog‘liq bo‘lgan, to‘lanadigan sug‘urta summalarini miqdorining jadvali⁴

t/r	Shikastlanish xarakteri va sug‘urta summasi hajmi % da		
	0 – 50 % gacha bo‘lgan hajmni tashkil qiluvchi shikastlanish xarakteri	50 – 80 % gacha bo‘lgan hajmni tashkil qiluvchi shikastlanish xarakteri	80 – 100 % gacha bo‘lgan hajmni tashkil qiluvchi shikastlanish xarakteri
Bosh miya suyaklari va asab tizimi			
1	Miya suyaklarining sinishi	-	-
2	Ichki miyaning travmatik gemotomalari	-	-
3	Bosh miyasining shikastlanishi	-	-
4	Asab tizimining shikastlanishi (engil darajada)	Asab tizimining shikastlanishi (o‘rta darajada)	Asab tizimining shikastlanishi (og‘ir darajada)
5	Bir yoki bir nechta ichui miya nervlarining periferik shikastlanishi	-	-
6	Har qanday darajada orqa miyaning shikastlanishi	-	-
7	Travmatik nevrirlar	-	-
8	Bo‘yin, elka va bel soxalarining engil darajada shikastlanishi	Bo‘yin, elka va bel soxalarining o‘rta darajada shikastlanishi	-
Ko‘rish organlari			
9	Bir ko‘zning paralich xolatga kelishi	-	-
10	Ko‘z olmasi mushaklarining shikastlanishi	-	-
11	Bir ko‘zda ko‘rish qobiliyatining pasayishi	-	-
12	Bir ko‘zning ekzoftalm xolatida pulslanishi	-	-
13	Bir ko‘zda yosh chiqaruvchi yo‘llarning shikastlanishi	-	-

⁴ “KAFOLAT” AJ ning maълumotlari asosida тайёрланди.

14	Koʻzning jaroxatlanish oqibatlari	-	-
15	-	-	Koʻzning shikastlanishi natijada bir yoki ikkala koʻzda koʻrish qobiliyatining toʻliq yoʻqolishi, 0,01 past boʻlmagan koʻrish qobiliyatiga ega boʻlganlar
16	Koʻz qobigʻining jaroxatlanishi	-	-
17	Krish qobiliyatining pasayishi	-	-
Eshtish organlari			
18	Quloq suprasining shikastlanishi	-	-
19	Bir quloqning shikastlanishi natijasida eshtish qobiliyatining pasayishi	-	-
20	Quloqning shikastlanishi natijasida quloq pardasining yirtilishi	-	-
21	Bir quloqning otit natijasida jarohatlanishi	-	-
Nafas tizimi			
22	Koʻkrak qafasidagi organlarning shikastlanishi (engil jarohat)	Koʻkrak qafasidagi organlarning shikastlanishi (oʻrtacha jarohat)	-
23	Koʻkrak qafasining sinishi	-	-
24	Har bitta qovurgʻaning sinishi	-	-
YUrak-tomir tizimi			
25	YUrak, undagi qobiq va yirik tomirlarning shikastlanishi	-	-
26	YUrakdagi yirik periferik tomirlarning shikastlanishi	-	-
Ovqat xazm qilish organlari			

27	YUqori jagʻ sinishi	-	-
28	Jagʻ qismining shikastlanishi (qisman)	Jagʻ qismining shikastlanishi (toʻliq)	-
29	Ogʻiz boʻshligʻi va tilning shikastlanishi	-	-
30	Tilning engil darajada shikastlanishi	-	Tilning ogʻir darajada shikastlanishi
31	Tishlarning shikastlanishi (1ta tishdan 10 ta tishgacha)	-	-
32	Ovqat xazm qilish organlarining (engil darajada) shikastlanishi	-	Ovqat xazm qilish organlarining (ogʻir darajada) shikastlanishi
33	Oʻt pufagi va jigarning shikastlanishi	-	-
34	Oshqozon osti bezining shikastlanishi	-	-
35	Oshqozon va izaklarning shikastlanishi	Oshqozon va izaklarning shikastlanishi	-
36	Qorin organlarining shikastlanishi	-	-
Umurtqa			
37	Umurtqa qismining sinishi	-	-
38	Umurtqalararo boʻgʻinlarning yirtilishi	-	-
Elka boʻgʻinlari			
39	Elka boʻgʻin qisimlarining shikastlanishi	-	-
40	Elka qismining shikastlanishi	-	-
Elka			
41	Elka suyaklarining sinishi	-	Elka suyaklarining ogʻir darajada shikastlanishi

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1) Sug'urta tashkilotlari savdo-vositachilik faoliyati bilan shug'ullanishga haqlimi?

- A) haqli.
- B) qisman haqli.
- C) haqli emas.
- D) qisman haqli emas.

2) Sug'urta zahiralarini investitsiya ob'ektlariga qanday shartlarda joylashtiriladi?

- A) diversifikatsiya shartlarida.
- B) faqat savdo-vositachilik bitimlarini moliyalashtirish shartlarida.
- C) sug'urta zahiralarini 100 foiz davlat qimmatli qog'ozlariga joylashtirishi sharti bilan.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

3) Sug'urta hodisasi ro'y berishi tufayli ko'rilgan zarar qaysi hujjat asosida sug'urtalanuvchiga qoplanadi?

- A) sug'urta polisi asosida.
- B) sug'urta shartnomasi asosida.
- C) sug'urta dalolatnomasi asosida.
- D) sug'urta summasi asosida.

4) Qaysi holatlarda sug'urta shartnomasi bekor etilishi mumkin?

- A) Sug'urtalanuvchi tomonidan sug'urtalovchiga noto'g'ri ma'lumotlar berilgan taqdirda.
- B) Sug'urta shartnomasida orfografik xatolar bo'lganda.
- C) sug'urtalovchi ustav kapitali miqdorini oshirganda.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

5) Havo kemasi yo'lovchilarini sug'urta qilish:

- A) ixtiyoriy tarzda amalga oshiriladi.
- B) majburiy tarzda amalga oshiriladi.
- C) davlat byudjeti mablag'lari hisobidan amalga oshiriladi.

D) aviakompaniya mablag'lari hisobidan amalga oshiriladi.

6) O'zaro sug'urtalash jamiyati qanday asosda tashkil etiladi?

A) tijorat asosida tashkil etiladi.

B) qisman tijorat asosida tashkil etiladi.

C) notijorat asosida tashkil etiladi.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

7) Ogohlantirish tadbirlarini moliyalashtirish uchun mo'ljallangan zahira mablag'lari nima maqsadda ishlatiladi?

A) sug'urta qoplamalarini to'lash maqsadida.

B) ish yuritish xarajatlarini moliyalashtirish uchun.

C) sug'urtalangan mol-mulkni nobud bo'lishi va shikastlanishi, baxtsiz hodisalarni oldini olish bilan bog'liq tadbirlarni moliyalashtirishga.

D) zararlarni o'zgarishi bo'yicha zahiralarini shakllantirish uchun.

8) Hayot sug'urtasi bilan shug'ullanuvchi sug'urta tashkilotlari uchun belgilangan ustav kapitalining eng kam miqdorini ko'rsating?

A) 750 ming evro

B) 1 mln evro

C) 2 mln evro

D) 4 mln evro

9) Sug'urta iqtisodiy kategoriya sifatida quyidagi qaysi funktsiyani bajaradi?

A) himoya funktsiyasini.

B) nazorat funktsiyasini.

C) YaIMni taqsimlash.

D) sug'urta qoplamalarini to'lash funktsiyasini.

10) Sug'urtalovchi – bu:

A) sug'urta faoliyatini amalga oshiruvchi yuridik va jismoniy shaxs.

B) belgilangan tartibda davlat ro'yxatidan o'tgan va sug'urta faoliyatini amalga oshirish uchun Moliya vazirligidan litsenziya olgan yuridik shaxs.

C) Adliya vazirligidan ro'yxatdan o'tgan har qanday yuridik shaxs.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

11) Sug'urta mukofoti aniqlanadi:

- A) ob'ektning bozor bahosiga nisbatan.
- B) ob'ektning balans qiymatiga nisbatan.
- C) ob'ektning sug'urta summasiga nisbatan.
- D) ob'ektning haqiqiy qiymatiga nisbatan.

12) Quyidagi manfaatlardan qaysi biri sug'urta himoyasiga olinishi mumkin emas?

- A) garovga olinganlarni ozod qilish maqsadida shaxs majburan qilishi zarur bo'lgan xarajatlarni sug'urta himoyasiga olish.
- B) garovga qo'yilgan mol-mulklarni.
- C) jismoniy shaxslarning xizmat muddatini o'tagan mol-mulklarini sug'urta himoyasiga olish.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

8-MAVZU: MOL-MULK SUG'URTASI

Quyidagi atamalarga izoh bering: Mulkiy manfaatlarni sug'urtalash, mulk sug'urtasida ob'ekt va sub'ektlar, mulk sug'urtasi boyicha shartnomalarni tuzilishi va ijro etilishi, jismoniy shaxslarning mol-mulkini sug'urtalash, fuqarolarga tegishli uy-joylar, qishloq xo'jalik hayvonlarini sug'urtalash, fuqarolarning shaxsiy transport vositalarini sug'urtasi: asosiy turlari va javobgarlik hajmi.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Mulkiy manfaatlarni sug'urtalash. Mulk sug'urtasida ob'ekt va sub'ektlar.
2. Mulk sug'urtasi boyicha shartnomalarni tuzilishi va ijro etilishi. Jismoniy shaxslarning mol-mulkini sug'urtalash.
3. Fuqarolarga tegishli uy-joylar, qishloq xo'jalik hayvonlarini sug'urtalash.
4. Fuqarolarning shaxsiy transport vositalarini sug'urtasi: asosiy turlari va javobgarlik hajmi.
5. Aviatsiya sug'urtasi. Havo kemalarini sug'urtalash.
6. Yuklarni sug'urtalash.
7. Yuridik shaxslarning mol-mulkini sug'urtalash.
8. Qurilish-montaj risklarining sug'urtasi.
9. Tijorat banklarining mulkiy manfaatlarini sug'urtalash.
10. Moliyaviy risklarni sug'urtalash.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. Mol-mulk sug'urtasida tarif va sug'urta xizmatlari tannarxini hisbolash uslubiyoti va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
2. Sug'urta shartnomalarini tuzish va ijro etish tartibotining zamonaviy muammolari.
3. Sug'urta faoliyatini litsenziyalash mexanizmini takomillashtirish masalalari.
4. Sug'urta tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritishning o'ziga xos xususiyatlari.

5. O'zbekistonda xususiy sug'urta tashkilotlari tarmog'ini shakllantirish va ularni rivojlantirish masalalari.
6. O'zbekistonda majburiy davlat sug'urtasini rivojlantirish.
7. Sug'urta kompaniyasida moliyaviy menejmentning hozirgi holati va rivojlanish istiqbollari.
8. Sug'urta menejmenti va uni takomillashtirish yo'llari.
9. Sug'urta faoliyati klassifikatori va uning tuzilishi.
10. Sug'urtada marketingni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari.
11. "O'zagrosug'urta" AJ sug'urta kompaniyasi va uning qishloq xo'jaligini rivojlantirishdagi roli.
12. Fermer va dehqon xo'jaliklarining mulkiy manfaatlarini sug'urtalash masalalari.
13. "Kafolat" AJ sug'urta kompaniyasining O'zbekiston sug'urta bozorida faoliyati va uni takomillashtirish yo'llari.
14. "O'zbekinvest" eksport-import milliy sug'urta kompaniyasining hozirgi holati va rivojlanish istiqbollari.
15. Sug'urta zahiralar: shakllanish va foydalanish yo'nalishlari (xususiy sektor sug'urta kompaniyalari misolida).
16. O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni sug'urtalashning asosiy yo'nalishlari va uni takomillashtirish.
17. Transport sug'urtasi va uning o'ziga xos xususiyatlari.
18. Qishloq xo'jalik ekinlari hosilidan ko'rilgan zararlarni qoplash mexanizmi va uni takomillashtirish.
19. O'zbekistonda eksport sug'urtasi rivojlanishining istiqbollari.
20. Sug'urta faoliyati auditini tashkil etishning zamonaviy yo'llari.

MAVZU BO'YICHA MASALALAR

Masala 1. Qarzdor 01.01.07da 1 yil muddatga 20% yillik stavka bilan \$500000 miqdorida bankdan kredit oldi. Kredit so'ndirilishi(foiz to'lovlari bilan birgalikda) har oyda teng miqdorlarda amalga oshirilishi kerak. Bank kredit so'ndirilmaslik riskini sug'urtaladi. Sug'urtalovchining me'yoriy javobgarlik chegarasi - 70%, sug'urta tarifi – 4%. Sug'urta mukofotlari har oylik sug'urta badallari yordamida bo'lib-bo'lib to'lanadi, bo'lib –bo'lib to'langanligi uchun komission to'lov olinmaydi. Sug'urta badallari grafigini tuzing.

Javob: Sug'urta badallari grafigi jadvalda keltirilgan.

Oylar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Sug'urta badallari(ming so'm)	15,4	14	12,6	11,2	9,8	8,4	7	5,6	4,2	2,8	1,4	0

Masala 2. Xo'jalik sub'ekti o'z mol-mulkini buzib kirib o'g'irlik qilishdan 600 mln.so'mga bir yilga sug'urta qildi. Sug'urta tarif stavkasi sug'urta summasidan 0,3%. Sug'urta sharnomasi bo'yicha 1% miqdorida shartli franshiza belgilangan, franshiza belgilanganligi sababli 2% miqdorida tarifga chegirma qo'llanilgan. Sug'urtalovchining zarari 3 mln.so'mga teng.

Sug'urta mukofoti summasi va sug'urta qoplamasi summasini toping.

Masala 3. Xo'jalik sub'ekti o'z mol-mulkini buzib kirib o'g'irlik qilishdan 800 mln.so'mga bir yilga sug'urta qildi. Sug'urta tarif stavkasi sug'urta summasidan 0,3%. Sug'urta sharnomasi bo'yicha 1% miqdorida shartli franshiza belgilangan, franshiza belgilanganligi sababli 2% miqdorida tarifga chegirma qo'llanilgan. Sug'urtalovchining zarari 12,5 mln.so'mga teng.

Sug'urta mukofoti summasi va sug'urta qoplamasi summasini topin

Masala 4. Ob'ekt 18 000 so'mga baholangan, uning 80% sug'urtalangan, zarar miqdori 6 200 so'm.

Nisbiy javobgarlik tizimi asosida sug'urta qoplamasini xisoblang.

Masala 5. Avtomobil birinchi tavakkalchilik tizimi asosida 75 000 so'mga sug'urtalangan, uning haqiqiy bahosi 89 000 so'm, sug'urtalanuvchi 32 000 so'm miqdorida zarar ko'rgan.

Birinchi va ikkinchi tavakkal miqdorini belgilang.

Masala 6. Sug'urtalangan ob'ektning qiymati 8,400 sum, sug'urta summasi 3,360 so'm, shikastlanish natijasida ko'rilgan zarar 4,840 so'm.

Sug'urta ta'minlash tizimining nisbiy javobgarligi qoidalariga asosan sug'urta qoplamasini hisoblang.

Masala 7. Uy jixozlari 90 000 so'm miqdorida sug'urtalangan. Yong'in natijasida uy anjomlariga 120 000 so'm miqdorida zarar etgan.

Birinchi va ikkinchi tavakkal ta'minoti qanday miqdorlarda hisoblanadi.

Masala 8. Ob'ektning bahosi 30 000 so'm, sug'urta summasi 12 000 so'm. Ob'ekt 100% zaralangan.

Sug'urta qoplamasining birinchi va ikkinchi tavakkal hamda nisbiy miqdorini aniqlang.

Masala 9. 3 yillik o'rtacha hosil erininghar gektaridan 32 tsentner, tabiiy ofat natijasida bu yilgi haqiqiy hosil gektaridan 27 tsentner. Bir gektar erdan terilgan paxtaning sotish bahosi 50 000 so'm, umumiy ekin maydoni 300 ga. Sug'urta qoplamasi umumiy zararining 70% miqdorini tashkil qiladi.

Chegaralangan javobgarlik tizimi asosida etkazilgan zarar miqdorini aniqlang.

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1) Sug'urta mukofoti aniqlanadi:

- A) ob'ektning bozor bahosiga nisbatan.
- B) ob'ektning balans qiymatiga nisbatan.
- C) ob'ektning sug'urta summasiga nisbatan.
- D) ob'ektning haqiqiy qiymatiga nisbatan.

2) Quyidagi manfaatlardan qaysi biri sug'urta himoyasiga olinishi mumkin emas?

- A) garovga olinganlarni ozod qilish maqsadida shaxs majburan qilishi zarur bo'lgan xarajatlarni sug'urta himoyasiga olish.
- B) garovga qo'yilgan mol-mulklarni.
- C) jismoniy shaxslarning xizmat muddatini o'tagan mol-mulklarini sug'urta himoyasiga olish.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

3) Quyidagilardan qaysi biri siyosiy risk tarkibiga kiradi?

- A) yong'in.
- B) zilzila.
- C) ish tashlashlar.
- D) suv toshqini.

4) «O'zbekinvest» eksport-import milliy sug'urta kompaniyasining asosiy faoliyat yo'nalishini ko'rsating?

- A) Eksporterlarning tashqi bozorlardagi mulkiy manfaatlarini sug'urtalash.
- B) avtoransport vositalarini sug'urtalash.
- C) fuqarolarni baxtsiz hodisalardan sug'urtalash.
- D) to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

5) Kasbiy javobgarlikni sug'urta qilishda sug'urta mukofoti nimaga nisbatan aniqlanadi?

- A) sug'urta summasiga nisbatan foizlarda.
- B) sug'urta tarifiga nisbatan.
- C) sug'urta bahosiga nisbatan.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

6) Notariuslarning kasbiy javobgarligini sug'urta qilish qanday shaklda amalga oshiriladi?

A) ixtiyoriy shaklda.

B) majburiy shaklda.

C) ixtiyoriy-majburiy shaklda.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

7) «O'zagrosug'urta» AJ sug'urta kompaniyasi qachon qayta tashkil etilgan?

A) 1998 yil 8 fevralda.

B) 1997 yil 18 fevralda.

C) 1997 yil 25 fevralda.

D) 1993 yilda.

8) Quyidagilardan qaysi biri sug'urta shartnomasining muhim sharti hisoblanadi?

A) sug'urtalanuvchining moliyaviy hujjatlari bilan tanishish.

B) sug'urta summasi.

C) sug'urta hodisasi ro'y berganda uni aniqlash uchun jalb etiladigan ekspertga haq to'lash shartlari.

D) sug'urta mukofotini natural ko'rinishda to'lash mumkinligi.

9) Sug'urta tashkilotlarining investitsiya faoliyatini amalga oshirish tartibini qaysi organ belgilaydi?

A) sug'urta tashkilotining o'zi belgilaydi.

B) davlat sug'urta nazorati organi belgilaydi.

C) Adliya vazirligi belgilaydi.

D) Vazirlar Mahkamasi belgilaydi.

10) Sug'urtalovchilarning zahira mablag'lari qaysi maqsadda ishlatiladi?

A) sug'urta tashkiloti joylashgan binoni saqlash xarajatlarini moliyalashtirishga.

B) sug'urta hodisasi ro'y berganda yuzaga keladigan zararlarni qoplashga.

C) sug'urtalovchining ogohlantirish tadbirlarini moliyalashtirishiga.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

11) Sug'urta tashkilotining zahiradagi mablag'lari davlat tomonidan olib qo'yilishi mumkinmi?

- A) olib qo'yilishi mumkin.
- B) qisman olib qo'yilishi mumkin.
- C) umuman olib qo'yilishi mumkin emas.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

12) Qishloq xo'jalik hosilini sug'urtalashda:

- A) sug'urta javobgarligi hajmi so'ngi uch yilda 1 ga erdan olingan o'rtacha hosildorlik qiymatidan oshib ketmasligi zarur.
- B) sug'urta javobgarligi hajmi joriy yilda 1 ga erdan olinishi rejalashtirilgan hosil qiymatidan yuqori bo'lishi mumkin.
- C) sug'urta javobgarligi hajmi joriy yilda 1 ga erdan olinishi rejalashtirilgan hosil qiymatidan yuqori bo'lishi mumkin.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

TALABALARNING MAVZU BO'YICHA BILIM VA KO'NIKMALARINI MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY MATERIALLAR

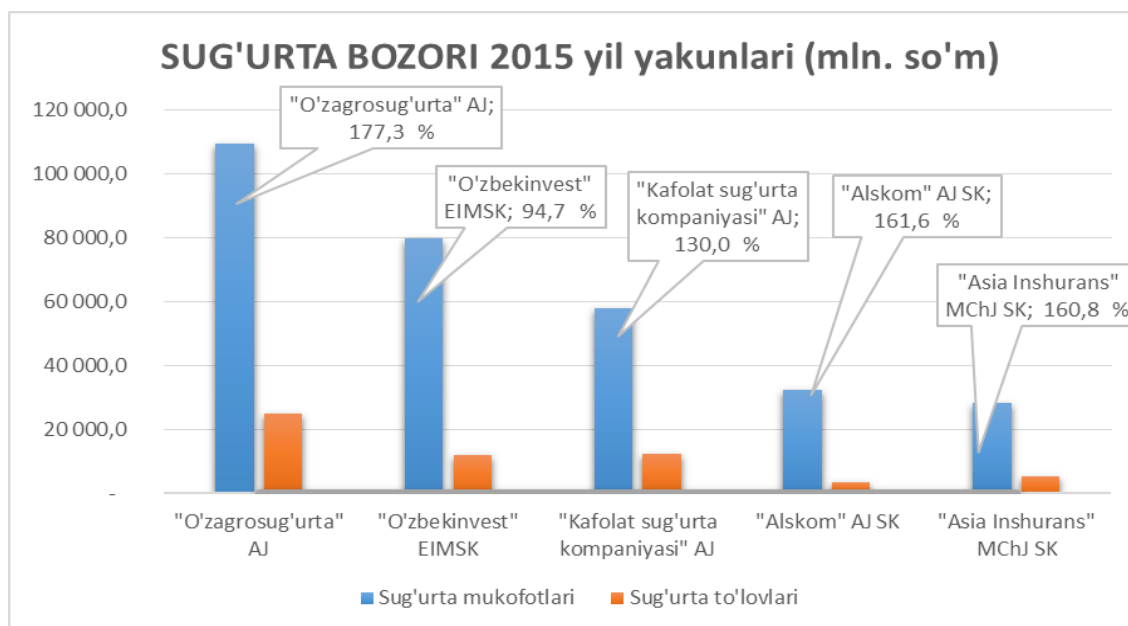
Tashishning har qanday turi		
E guruhi	EXW	Franko zavod (...joyning nomi)
F guruhi	FCA	Franko perevozchik (... tayinlangan joyning nomi)
S guruhi	SRT CIP	Fraxt/tashuv (... tayinlangan joyning nomi) gacha to'langan Fraxt/tashuv va sug'urta (...tayinlangan joyning nomi) gacha to'langan
D guruhi	DDP DAT	Chegaragacha etkazib berish (...etkazib berish joyining nomi) Boj to'lovisiz etkazib berish (...tayinlangan joyning nomi)
Faqat dengiz va ichki suv transporti		
F guruhi	FAS FOB	Kema borti bo'ylab erkin (... jo'natish portining nomi) Bortda (franko) erkin (... jo'natish portining nomi)
S guruhi	CFR CIF	Qiymati va fraxt (... tayinlangan portning nomi) Qiymat, sug'urta va fraxt (...tayinlangan portning nomi)
D guruhi	DAT	Kemadan etkazib berish (...tayinlangan portning nomi) Pristandan etkazib berish (...tayinlangan portning nomi)

**2015 yil O'zbekiston sug'urta bozorida sug'urta lovcchilarning TVEFJMSQ bo'yicha
sug'urta shartnomalari soni va mukofotlari reytingi**

№	Kompaniyalar	Shartnomalar Soni	Ulush % da	Sug'urta mukofotlari (mln.so'm)	Ulush % da
1	O'zagrosug'urta	718 350	40.6	20 371.8	35.2
2	Kafolat	310 248	17.5	10 769.7	18.6
3	Kapital sug'urta	158 758	9.0	6 140.8	10.6
4	Alskom	148 585	8.4	4 840.8	8.4
5	Alfa Invest	118 033	6.7	4 277.7	7.4
6	Asia Insurance	111 640	6.3	4 224.9	7.3
7	Uzbekinvest	23 999	4.7	3 112.8	5.4
8	Universal Sug'urta	75 962	4.3	2 617.3	4.5
9	Ishonch	42 857	2.4	1 548.1	2.7

■ SAYPRO axborot-reyting agentligi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi

**Sug'urta kompaniyalarining mukofotlari va to'lovlari
hajmi**

**Transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta
qilish bo'yicha 2013-2015 yillardagi asosiy ko'rsatkichlari**

T/r	Yillar	Tuzilgan sug'urta shartnomalari	Tushgan sug'urta mukofotlari hajmi (mln.so'm)	Qoniqtirilgan sug'urta da'volari	Qoniqtirilgan sug'urta da'volari soni
1	2013 yil	1819420	59471,4	5165	8001,0
2	2014 yil	1924075	68391,5	6263	10533,1
3	2015 yil	2066618	78715,0	6624	12791,3

9-MAVZU: JAVOBGARLIKNI SUG'URTA QILISH

Quyidagi atamalarga izoh bering: Javobgarlik sug'urtasi, javobgarlik sug'urtasida sug'urta ob'ekti va sub'ekti, fuqarolik javobgarligi: uning namoyon bo'lish shakllari, javobgarlik sug'urtasi turlari, chet mamlakatlarga chiquvchi transport egalarining fuqarolik javobgarligi sug'urtasi: xalqaro "Yashil karta" tizimi, kasbiy javobgarlik sug'urtasi.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Javobgarlik sug'urtasi – sug'urta faoliyatining mustaqil tarmog'i.
2. Javobgarlik sug'urtasida sug'urta ob'ekti va sub'ekti.
3. Fuqarolik javobgarligi: uning namoyon bo'lish shakllari. Etkazilgan zararni uchinchi shaxslar tomonidan qoplanish zarurligi.
4. Javobgarlik sug'urtasi turlari.
5. Avtotransport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligini ixtiyoriy va majburiy sug'urtalash: o'tkazish tartibi, sug'urta tarifi stavkasi va sug'urta summasi miqdori.
6. Chet mamlakatlarga chiquvchi transport egalarining fuqarolik javobgarligi sug'urtasi: xalqaro "Yashil karta" tizimi.
7. Kasbiy javobgarlik sug'urtasi. Uning turlari: auditorlar, notariuslar va boshqa kasb egalarining kasbiy javobgarligini sug'urtasi.
8. Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini sug'urtalash tartibi.
9. Tashuvchining fuqarolik javobgarligini sug'urtalashning zarurligi va ahamiyati.
10. Bojxona brokerlirining kasbiy javobgarligini sug'urtalash tartibi.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. Transport sug'urtasi va uning o'ziga xos xususiyatlari.
2. Qishlok xo'jalik ekinlari hosilidan ko'rilgan zararlarni qoplash mexanizmi va uni takomillashtirish.

3. O'zbekistonda eksport sug'urtasi rivojlanishining istiqbollari.
4. Sug'urta faoliyati auditini tashkil etishning zamonaviy yo'llari.
5. Sanoat risklari va ularni sug'urtalash uslubiyotini takomillashtirish masalalari.
6. Xalqaro "Yashil karta" tizimi va uni O'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari.
7. Qayta sug'urta qilishning iqtisodiy mohiyati, ahamiyati va zarurligi.
8. Aktuar hisob-kitoblarning zarurligi, ahamiyati va o'ziga xos xususiyatlari.
9. Yo'lovchilarni majburiy sug'urtalashning o'ziga xos xususiyatlari va uni rivojlantirish masalalari.
10. SHaxsiy sug'urtaning zarurligi, ahamiyati va o'ziga xos xususiyatlari
11. Javobgarlik sug'urtasining o'ziga xos xususiyatlari va uni rivojlantirish masalalari.
12. Garovga qo'yilgan mol-mulkni sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish yo'nalishlari
13. Qishlok xo'jaligi ekinlari hosilini sug'urtalash va uni rivojlantirish istiqbollari.
14. O'zbekistonda kasbiy javobgarlikni sug'urtalash muammolari (notariuslar, baholovchilar va bojxona brokerlari misolida).
15. Yuk tashuvchilarning uchinchi shaxslar oldidagi fukarolik javobgarligini sug'urtasi va uni takomillashtirish.
16. O'zbekiston va Yevro Osiyo hamkorlik tashkilotiga a'zo davlatlar o'rtasidagi sug'urta munosabatlarini rivojlantirish istiqbollari.
17. Sug'urtalovchining biznes-rejasi va uni tuzishning o'ziga xosligi.
18. O'zbekiston sug'urta bozorida xorijiy investitsiya ishtirokida tashkil etilgan sug'urta kompaniyalari faoliyatini takomillashtirish yo'llari.

MAVZUGA OID MASALALAR VA ULARNI ECHISH USLUBI

Masala 1. “Biznes-xizmat” korxonasi “Kelajak sug‘urta” sug‘urta kompaniyasi tomonidan o‘ziga berilgan “Ish beruvchining fuqarolik javobgarligi majburiy sug‘urtasi” bo‘yicha berilgan sug‘urta polisi yo‘qolib qolganligi va shu munosabat bilan dublikat berishni so‘rab murojaat qildi. Sug‘urta kompaniyasi bunga javoban eng kam ish haqi miqdorining 10 foizi miqdoridagi to‘lovni amalga oshirishi zarurligini ma’lum qildi. Ushbu talab to‘g‘rimi, agar to‘g‘ri bo‘lsa qanday hujjatga asosan to‘g‘ri?

Javob: Vazirlar mahkamasi tomonidan qabul qilingan ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug‘urta qilish qoidalarining 2 bo‘limi 14 bandiga asosan sug‘urta kompaniyasining talabi to‘g‘ri.

Masala 2. Transport vositalarini boshqarishga qo‘yilgan shaxslar soni cheklanmasligi sharti bilan 1 yilga transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi majburiy sug‘urtasi shartnomasi tuzish uchun sug‘urta mukofotini hisoblang.

Bunda

$SS = 6\,900\,000$ so‘m

$TB = 0.4$

$KT = 1.4$

$J: PR = CC \times TB \times KT \times KBO/100$

Sug‘urta mukofoti summasi = sug‘urta summasi x yillik bazaviy stavka x transport vositasidan foydalaniladigan hudud koefitsienti x transport vositalarini boshqarishga qo‘yilgan shaxslar soni cheklanmagan holdagi koefitsient : 100 = $6\,900\,000 \times 0,4 \times 1,4 \times 4,2 : 100 = 162\,288$ so‘m

Masala 3. Transport vositalarini boshqarishga qo‘yilgan shaxslar soni cheklanmasligi sharti bilan 1 yilga transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi majburiy sug‘urtasi shartnomasi tuzish uchun sug‘urta mukofotini hisoblang.

Bunda

$$SS = 4\,000\,000 \text{ so'm}$$

$$TB = 0.4$$

$$KT = 1.4$$

Masala 4. Transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanmasligi sharti bilan transport vositasidan mavsumiy foydalanish hisobga olingan holda transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi majburiy sug'urtasi shartnomasini tuzish uchun sug'urta mukofotini hisoblang.

Bunda

$$SS = 6\,900\,000 \text{ so'm}$$

$$TB = 0.3$$

$$KT = 1.2$$

$$KS = 0.6$$

$$J: PR = CC \times TB \times KT \times KBO \times KS/100$$

Sug'urta mukofoti summasi = sug'urta summasi x yillik bazaviy stavka x transport vositasidan foydalaniladigan hudud koeffitsienti x transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanmagan holdagi koeffitsient x transport vositasidan mavsumiy foydalanish koeffitsienti : 100 = 6 900 000 x 0,3 x 1,2 x 4,2 x 0.6 : 100 = 62 597 so'm

Masala 5. Transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanmasligi sharti bilan transport vositasidan mavsumiy foydalanish hisobga olingan holda transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi majburiy sug'urtasi shartnomasini tuzish uchun sug'urta mukofotini hisoblang.

Bunda

$$SS = 5\,200\,000 \text{ so'm}$$

$$TB = 0.3$$

$$KT = 1.2$$

$$KS = 0.6$$

Masala 6. Transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanmasligi sharti bilan transport vositasidan mavsumiy foydalanish hisobga olingan holda xorijiy davlatda ro'yxatdan o'tkazilgan va O'zbekiston respublikasi hududida vaqtincha foydalanilayotgan transport vositasiga transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi majburiy sug'urtasi shartnomasini tuzish uchun sug'urta mukofotini hisoblang.

Bunda

$$SS = 6\,800\,000 \text{ so'm}$$

$$TB = 0.3$$

$$KT = 1.2$$

$$KP = 0.7$$

$$J: PR = CC \times TB \times KT \times KBO \times KP/100$$

Sug'urta mukofoti summasi = sug'urta summasi x yillik bazaviy stavka x transport vositasidan foydalaniladigan hudud koefitsienti x transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanmagan holdagi koefitsient x xorijiy transport vositasidan mavsumiy foydalanish bo'yicha sug'urta qilish muddati koefitsienti : 100 = 6 800 000 x 0,3 x 1,2 x 4,2 x 0.7 : 100 = 71 971 so'm

Masala 7. Transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanmasligi sharti bilan transport vositasidan mavsumiy foydalanish hisobga olingan holda xorijiy davlatda ro'yxatdan o'tkazilgan va O'zbekiston respublikasi hududida vaqtincha foydalanilayotgan transport vositasiga transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi majburiy sug'urtasi shartnomasini tuzish uchun sug'urta mukofotini hisoblang.

Bunda

$$SS = 5\,300\,000 \text{ so'm}$$

$$TB = 0.3$$

$$KT = 1.2$$

$$KP = 0.7$$

Masala 8. Transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanishi sharti bilan 1 yilga transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi majburiy sug'urtasi shartnomasi tuzish uchun sug'urta mukofotini hisoblang.

Bunda

$$SS = 6\,700\,000 \text{ so'm}$$

$$TB = 0.5$$

$$KT = 1.0$$

$$KBM = 0.9$$

$$KV = 1.4$$

$$KN = 1.0$$

$$KVZ = 1.25$$

$$J: PR = CC \times TB \times KT \times KBM \times KV \times KN \times KVZ/100$$

Sug'urta mukofoti summasi = sug'urta summasi x yillik bazaviy stavka x transport vositasidan foydalaniladigan hudud koeffitsienti x oldingi davrda sug'urta hodisasi sodir bo'lgan yoki bo'lmaganligi koeffitsienti x haydovchining stajiga ko'ra belgilanadigan koeffitsient x sug'urta qildiruvchida oldingi 5 yilda qoida buzishlar sodir etilganlik koeffitsienti x haydovchining yoshiga qarab belgilanadigan koeffitsient : $100 = 6\,700\,000 \times 0,5 \times 1,0 \times 0,9 \times 1.4 \times 1.0 \times 1.25 :$
 $100 = 52\,763 \text{ so'm}$

Masala 9. Transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanishi sharti bilan 1 yilga transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi majburiy sug'urtasi shartnomasi tuzish uchun sug'urta mukofotini hisoblang.

Bunda

$$SS = 5\,500\,000 \text{ so'm}$$

$$TB = 0.5$$

$$KT = 1.0$$

$$KBM = 0.9$$

$$KV = 1.4$$

$$KN = 1.0$$

$$KVZ = 1.25$$

Masala 10. Transport vositalarini boshqarishga qo'yilgan shaxslar soni cheklanishi sharti bilan transport vositasidan mavsumiy foydalanish hisobga olingan holda transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligi majburiy sug'urtasi shartnomasi tuzish uchun sug'urta mukofotini hisoblang.

Bunda

$$SS = 6\,600\,000 \text{ so'm}$$

$$TB = 0.6$$

$$KT = 0.8$$

$$KBM = 0.8$$

$$KV = 1.1$$

$$KS = 0.8$$

$$KN = 1.5$$

$$KVZ = 1.0$$

$$J: PR = CC \times TB \times KT \times KBM \times KV \times KS \times KN \times KVZ / 100$$

Sug'urta mukofoti summasi = sug'urta summasi x yillik bazaviy stavka x transport vositasidan foydalaniladigan hudud ko'effitsienti x oldingi davrda sug'urta hodisasi sodir bo'lgan yoki bo'lmaganligi ko'effitsienti x haydovchining stajiga ko'ra belgilanadigan ko'effitsient x transport vositasidan mavsumiy foydalanish ko'effitsienti x sug'urta qildiruvchida oldingi 5 yilda qoida buzishlar sodir etilganlik ko'effitsienti x haydovchining yoshiga qarab belgilanadigan ko'effitsient :

$$100 = 6\,600\,000 \times 0,6 \times 0,8 \times 0,8 \times 1.1 \times 0.8 \times 1.5 \times 1.0 : 100 = 33\,454 \text{ so'm}$$

**TALABALARNING MAVZU BO‘YICHA BILIM VA KO‘NIKMALARINI
MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY MATERIALLAR**

**Tashuvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug‘urta qilishda
qo‘llaniladigan koefitsentlar**

№	Transport vositasining turi	Yillik bazaviy stavka, Tb1
1.	Engil avtomobillar	0,2046
2.	Mikroavtobuslar	0,0606
3.	Avtobuslar	0,0151
4.	Trolleybuslar	0,0102
5.	Tramvaylar	0,0102
6.	Metropoliten	0,0018
7.	Temiryo‘l transporti	0,0091
8.	Havo transporti	0,2513
9.	1-8-bandlarda ko‘rsatilmagan transport vositalarining boshqa turlari	0,0909

Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urtalashda sug'urta mukofoti quyida keltirilgan formulalar orqali aniqlanadi:

Shartnoma 1 yil muddatga tuzilganda:

$$SMQ = SS \times YBS \times STK / 100 \quad (1)$$

Shartnoma 1 yildan kam muddatga tuzilganda:

$$SQM = SS \times YBS \times STK / 100 / 365 \times K \quad (2)$$

Bu erda:

SMQ – Sug'urta mukofoti qiymati;

SS – Sug'urta summasi;

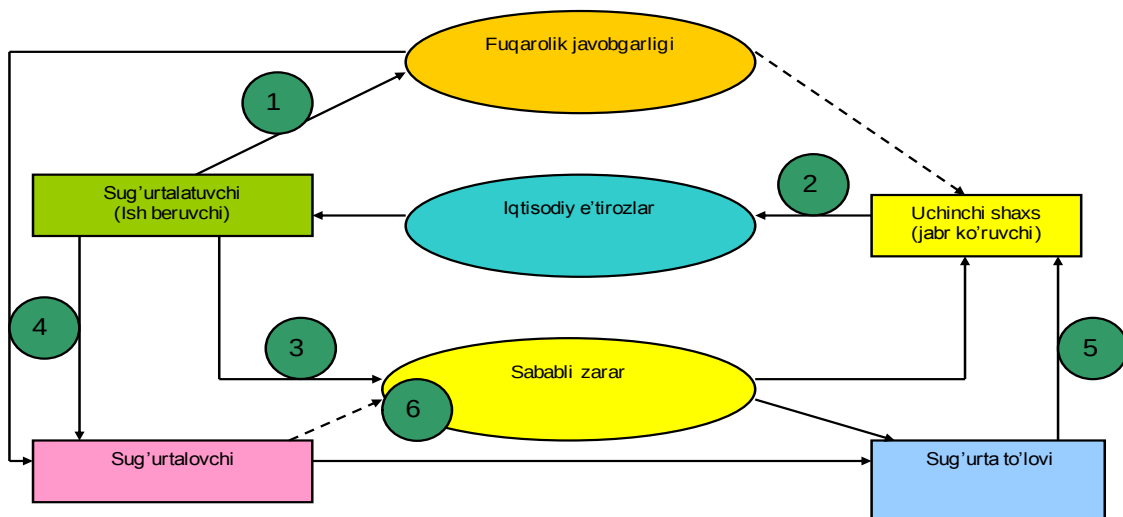
YBS – Yillik bazaviy stavka;

STK – Sug'urta tarifining mos koeffitsenti;

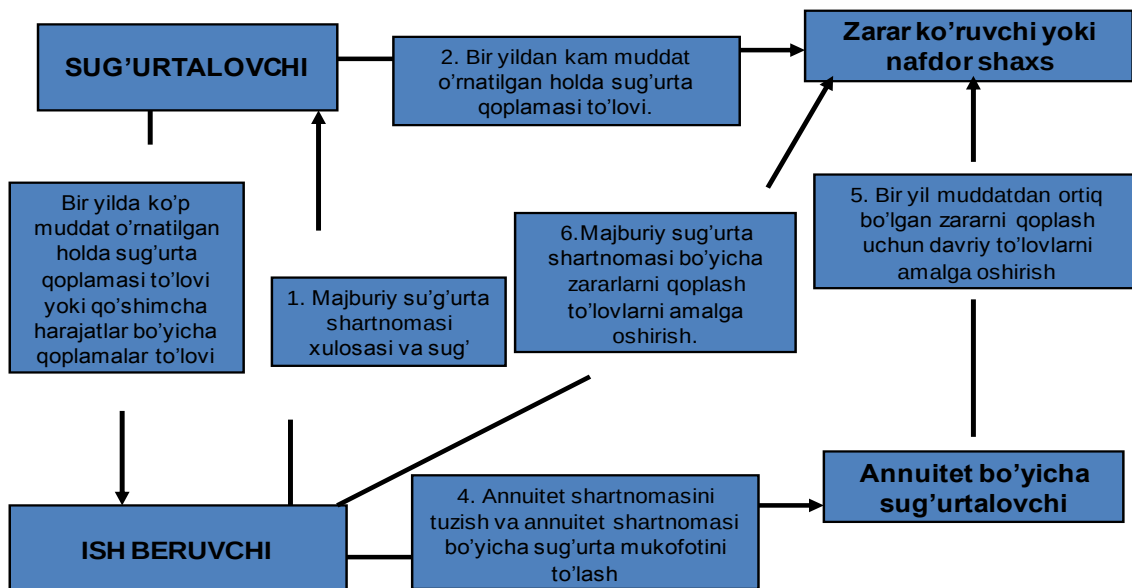
K – SHartnoma tuziladigan kunlar soni.

Tashuvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish

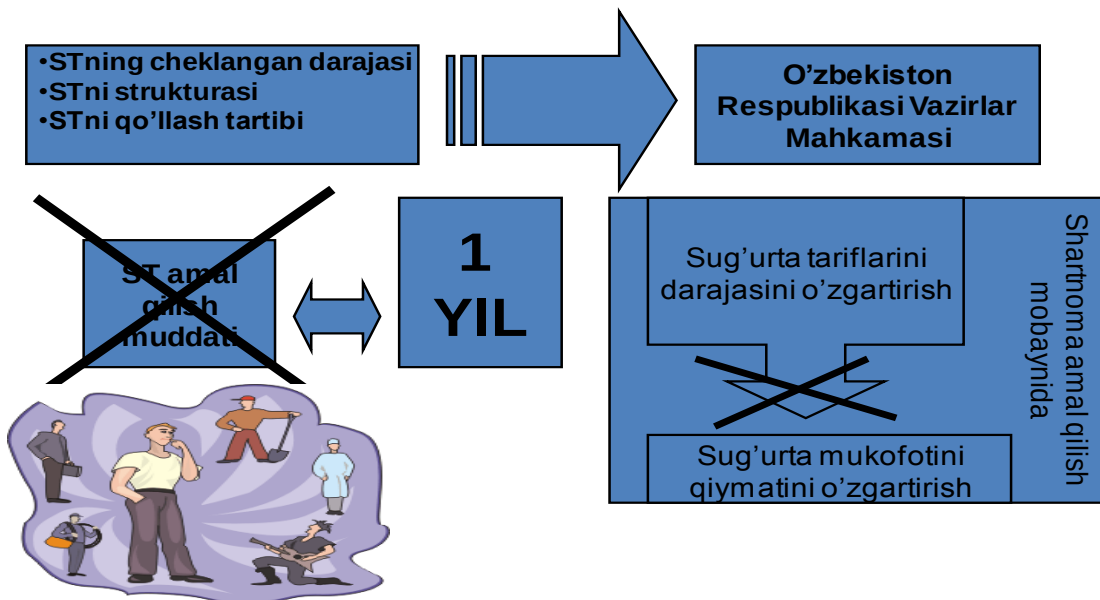
Fuqaro javobgarligi sug'urtasi iqtisodiy mexanizmi

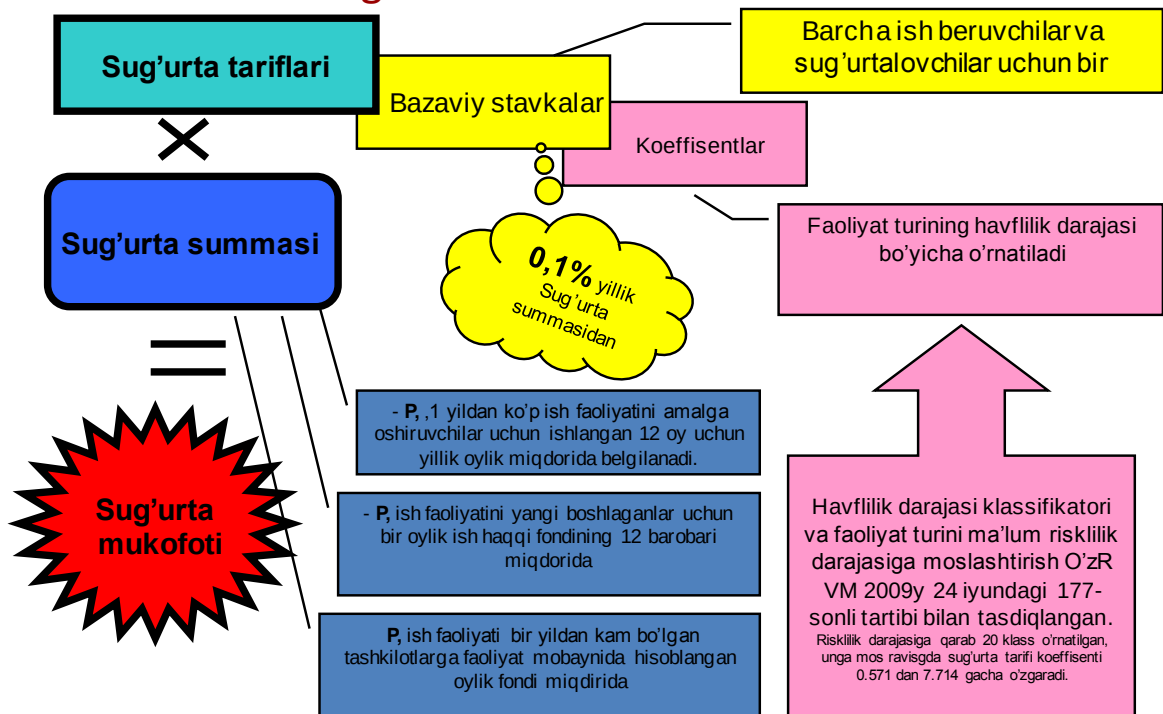
ISH BERUVCHINING FUQAROLIK JAVOBGARLIGI SUG'URTASI BO'YICHA O'ZARO ALOQADORLIK SXEMASI

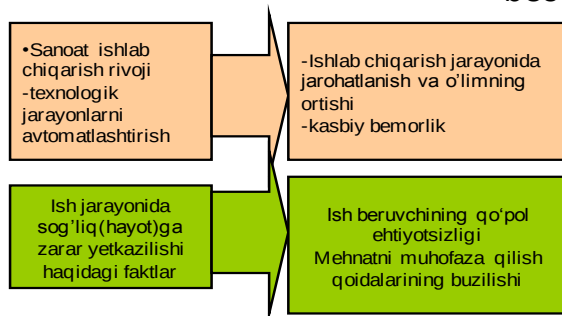
Su'gurta tariflarini boshqarish mexanizmi

Sug'urta mukofoti strukturasi

Ish beruvchining javobgarligini sug'urtalash bo'yicha tarixiy bosqichlar

• **XIX asr o'rtalarida ishlab chiqarish jarayonida ish beruvchining javobgarligi bo'yicha tegishli me'yoriy qoidalar ishlab chiqila boshlandi.**

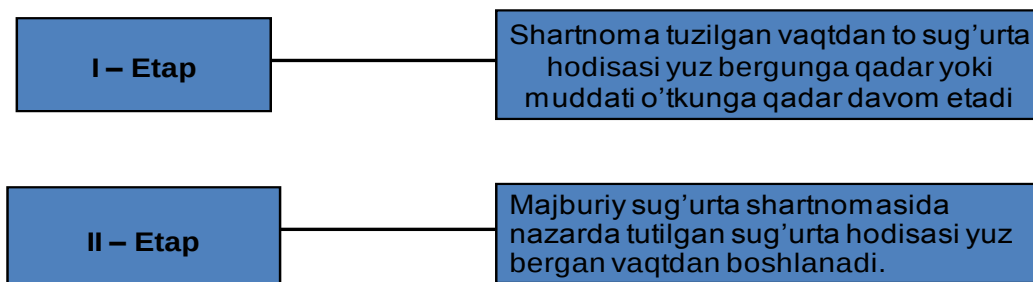
- **60-yillar oxirida ko'pgina yevropa davlatlarida ish beruvchining javobgarligi bo'yicha qonunlar qabul qilindi.**

Qonunlar qabul qilish
Qoninchilik rivoji
Ish beruvchining ischi oldidagi sog'liqning buzilishi uchun javobgarligi
Kompensatsiya to'lash mexanizmi

Ish beruvchining majburiy fuqarolik javobgarligi sug'rtasining ishlash mehanizmi

2009 yilning 24 iyunida O'zR Vazirlar Mahkamasi 177-sonli "Ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urtasi" bo'yicha O'zR qonunini tadbqiq etish bo'yicha chora tadbirlar to'g'risida qarori qabul qilindi.

Qarorning asosiy maqsadi ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urtasining to'laqonli amal qilishini ta'minlash

10-MAVZU: MAJBURIY DAVLAT SUG'URTA TURLARI VA ULARNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Quyidagi atamalarga izoh bering: Majburiy sug'urta haqida tushuncha, majburiy sug'urtani amalga oshirishning huquqiy asoslari, sug'urta tariflari, summasi, shartlari, Mudofaa vazirligi, Ichki ishlar vazirligi, Favqulodda vaziyatlar vazirligi va Milliy xavfsizlik xizmati harbiy xizmatchilari hamda xodimlarini majburiy davlat sug'urtasi, Davlat bojxona va soliq organlari xodimlarini baxtsiz hodisalardan majburiy davlat sug'urtasiga olish tartibi.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Majburiy sug'urta haqida tushuncha va uni o'tkazishdagi asosiy shartlar.
2. Majburiy sug'urtani amalga oshirishning huquqiy asoslari.
3. Sug'urta hodisasi ro'y berganda tomonlar o'rtasida yuzaga keladigan o'zaro munosabatlar.
4. Mudofaa vazirligi, Ichki ishlar vazirligi, Favqulodda vaziyatlar vazirligi va Milliy xavfsizlik xizmati harbiy xizmatchilari hamda xodimlarini majburiy davlat sug'urtasi.
5. Ushbu sug'urtani amalga oshirish shartlari, sug'urta tariflari va summalari.
6. Sug'urta hodisasi sodir bo'lganda sug'urta summalarini to'lash tartibi.
7. Davlat bojxona va soliq organlari xodimlarini baxtsiz hodisalardan majburiy davlat sug'urtasiga olish tartibi.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. Xavflilik darajasi yuqori bo'lgan sanoat korxonalarini sug'urtalashning hozirgi holati va istiqbollari.
2. Sug'urta bozori infratuzilmasi sub'ektlari va ular faoliyatini rivojlantirish muammolari.

3. Sug'urta portfeli va uning sug'urta kompaniyasi moliyaviy barqarorligini ta'minlashdagi roli.
4. O'zbekistonda qayta sug'urtalash turlari va uning sug'urta kompaniyalari moliyaviy barqarorligini ta'minlashdagi o'rni. Tadbirkorlik tavakkalchiliklari sug'urtasining bozor sharoitidagi ahamiyati va uni O'zbekistonda rivojlantirish masalalari.
5. Qishloq xo'jaligi sug'urtasini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash yo'llari va uning qishloq xo'jaligi rivojlanishidagi o'rni.
6. O'zbekistonda kasbiy javobgarlikni sug'urtalash muammolari va uni takomillashtirish (auditorlar, notariuslar baholovchilar va bojxona brokerlari misolida).
7. O'zbekistonda fuqaro aviatsiyasi risklarini sug'urtalash masalalari.
8. Tadbirkorlik tavakkalchiliklarini sug'urtalashning chet mamlakatlar tajribasi va ularni O'zbekistonda joriy etish masalalari.
9. O'zbekistonda tibbiy sug'urtaning majburiy turini joriy etish hamda ixtiyoriy turlarini rivojlantirish masalalari.
10. Sug'urta zahiralar va ular tarkibini takomillashtirish, ularning shakllanish va foydalanish yo'nalishlari.
11. O'zbekiston sug'urta bozorining xalqaro sug'urta bozorlariga integratsiyalashuvini ta'minlash yo'llari.
12. Sug'urta kompaniyalarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish istiqbollari.

KEYS TOPSHIRIQ

№1

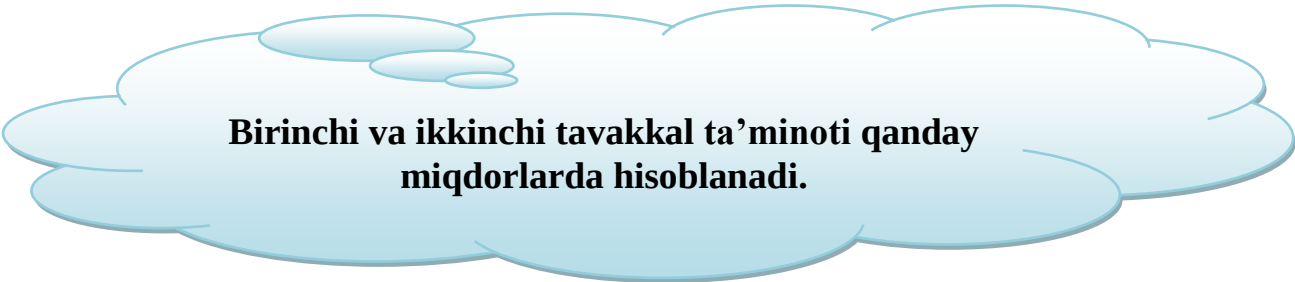
1. Avtomobil birinchi tavakkalchilik tizimi asosida 75 000 so'mga sug'urtalangan, uning haqiqiy bahosi 89 000 so'm, sug'urtalanuvchi 32 000 so'm miqdorida zarar ko'rgan.

Birinchi va ikkinchi tavakkal miqdorini belgilang.

№2

2. Uy jixozlari 90 000 so'm miqdorida sug'urtalangan. YOng'in natijasida uy anjomlariga 120 000 so'm miqdorida zarar etgan.

Birinchi va ikkinchi tavakkal ta'minoti qanday miqdorlarda hisoblanadi.

№3

1. Sug'urtalangan ob'ektning qiymati 8,400 sum, sug'urta summasi 3,360 so'm, shikastlanish natijasida ko'rilgan zarar 4,840 so'm.

**Sug'urta ta'minlash tizimining nisbiy
javobgarligi qoidalariga asosan sug'urta
qoplamasini hisoblang.**

№4

2. Ob'ekt 18 000 so'mga baholangan, uning 80% sug'urtalangan, zarar miqdori 6 200 so'm.

**Nisbiy javobgarlik tizimi asosida sug'urta
qoplamasini hisoblang.**

**TALABALARNING MAVZU BO‘YICHA BILIM VA
KO‘NIKMALARINI MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY
MATERIALLAR**

**Dunyoning turli mamlakatlari qurolli kuchlarida harbiy xizmatchilar
hayotini sug‘urta qilish**

(ming AQSH doll.)

Mamlakat	Sug‘urta turi shakli	Sug‘urta hodisasi	Sug‘urta to‘lovi miqdori
AQSH	Shaxsiy (imtiyozli)	O‘lim (halok bo‘lish)	10-250
Italiya	Davlat	Harbiy xizmatchining Fors ko‘rfazida halok bo‘lishi (1991 y.)	Uchuvchilar tarkibi - 450 Polkovnik - 300 Oddiy askar - 120
Shvetsiya	Davlat	100%lk nogironlik yoki o‘lim	100 dan
Rossiya	Majburiy davlat	Harbiy xizmatchining o‘limi (halok bo‘lishi)	5 - 18

AQSH Kongressi tomonidan qabul qilinadigan muayyan sug‘urta dasturlari doirasida amalga oshiriladi. 1919 yildan boshlab hozirgi kungacha AQSHda 8 ta sug‘urta dasturi mavjud bo‘lgan:

- United States Government Life Insurance (USGLI) - 1919-1951 yy.;
- National Service Life Insurance (NSLI) - 1940-1951 yy.;
- Veterans’ Special Life Insurance (VSLI) - 1951-1956 yy.;
- Veterans’ Reopened Insurance (VRS) - 1965-1966 yy.;
- Service-Disabled Veterans Insurance (SDVI) - 1951 yildan boshlab hozirgi paytgacha;
- Servicemembers’ Group Life Insurance (SGLI) - 1965 yildan boshlab hozirgi paytgacha;
- Veterans’ Mortgage Life Insurance (VMLI) - 1971 yildan boshlab hozirgi paytgacha;
- Veterans’ Group Life Insurance (VGLI) - 1974 yildan boshlab hozirgi paytgacha.

MAVZU BO'YICHA TESTLAR

1) O'zbekistonda davlat sug'urta nazorati organi qachon tashkil etilgan?

- A) 1993 yilda.
- B) 1997 yilda.
- C) 1998 yilda.
- D) 2002 yilda.

2) Korxonalarning sug'urta mukofotini to'lash bilan bog'liq xarajatlari soliqqa tortiladigan bazadan chiqarib tashlanadimi?

- A) ha, faqat korxonalar yillik tovar aylanmasining 2 foizi miqdorida.
- B) yo'q.
- C) ha, to'liq chiqarib tashlanadi.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

3) Sug'urta polisi - bu:

- A) sug'urtalovchiga sug'urta shartnomasi tuzishdan oldin beriladigan hujjat.
- B) sug'urtalanuvchiga sug'urta hodisasi ro'y berishidan qat'iy nazar sug'urta summasini olish huquqini beruvchi hujjat.
- C) sug'urta shartnomasiga muvofiq, sug'urtalovchining majburiyati boshlanganligini tasdiqlovchi xujjat.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

4) Ernshiza tushunchasiga berilgan to'g'ri javobni toping?

- A) sug'urta ob'ektini baholash uslubi.
- B) sug'urta shartnomasiga asosan sug'urtalovchining ma'lum mablag' hajmida yoki foiz hisobida sug'urta summasini to'lashdan ozod etilishi.
- C) sug'urtalanuvchining sug'urta hodisasi yuz berishi natijasida ko'rgan zarar miqdorini aniqlashga bo'lgan huquqi.
- D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

5) Fuqarolarni baxtsiz hodisalardan ehtiyoti shart sug'urtalashda sug'urta mukofoti byudjet mablag'lari hisobidan to'lanishi mumkinmi?

- A) To'lanishi mumkin.
- B) qisman to'lanishi mumkin.

C) to'lanishi qatiyan ma'n etiladi.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

6) Baxtsiz hodisalardan ehtiyoti shart sug'urta qilish sug'urta faoliyati klassifikatoriga muvofiq, umumiy sug'urtaning qaysi klassiga taalluqli?

A) VIII klass.

B) I klass.

C) V klass.

D) II klass.

7) Mol-mulklarni ixtiyoriy sug'urtasi bo'yicha sug'urta hodisasi ro'y berganda, bu haqda sug'urtalanuvchi:

A) sug'urta tashkilotiga istagan vaqtda xabar berishi mumkin.

B) sug'urta tashkilotiga shartnomada ko'rsatilgan muddatda xabar berishi shart.

C) sug'urta tashkilotiga 2 kun muddatda xabar berishi shart.

D) sug'urtalovchiga 1 kun muddatda xabar berishi shart.

8) Sug'urtalanuvchi quyidagi qanday huquqqa ega?

A) sug'urta shartnomasini muddatidan oldin bekor qilishga.

B) sug'urta mukofoti miqdorini mustaqil belgilashga.

C) sug'urta ob'ektini sug'urtalovchining ishtirokisiz aniqlashga.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

9) Sug'urta shartnomasi bo'yicha sug'urta mukofotini to'lash shartlari buzilsa, sug'urtalanuvchiga nisbatan qanday javobgarlik bo'lishi mumkin?

A) sug'urtalovchi tomonidan sug'urtalanuvchiga nisbatan jarima qo'llanishi mumkin.

B) hech qanday jazo qo'llanilmaydi.

C) sug'urta mukofotini to'lash muddati kechikkan har bir kun uchun penya qo'llanishi mumkin.

D) yuqorida to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

10) Sug'urta faoliyati deganda nimani tushunasiz?

A) sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchi o'rtasidagi munosabatni.

B) sug'urta bozori professional ishtirokchilarining sug'urtani amalga oshirish bilan bog'liq faoliyati.

C) sug'urta xizmatlarini ko'rsatish san'ati.

D) sug'urta shartnomalarini tuzish tushuniladi.

11) Sug'urtalovchilar ustav kapitalining eng kam miqdori qaysi organ tomonidan belgilanadi?

A) Moliya vazirligi huzuridagi Sug'urta nazorati davlat inspeksiyasi tomonidan.

B) O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi tomonidan.

C) O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan.

D) O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan.

12) Majburiy sug'urta turlari bo'yicha tarif stavkalari belgilanadi:

A) sug'urta tashkiloti tomonidan.

B) hukumat tomonidan.

C) sug'urta nazorati organi tomonidan.

D) to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

13) Netto-tarifga yuklama –bu:

A) sug'urta qoplamasini to'lashga mo'ljallangan.

B) sug'urta zahiralarini shakllantirishga mo'ljallangan.

C) sug'urtalovchi ish yuritish xarajatlarini moliyalashtirishga mo'ljallangan.

D) ogohlantirish tadbirlarini moliyalashtirishga mo'ljallangan.

14) Syurveyer tushunchasiga mos keladigan javobni aniqlang?

A) sug'urta faoliyatini tahlil etuvchi shaxs.

B) sug'urta agenti.

C) sug'urtalovchining buxgalteriya hisobotini tuzuvchi shaxs.

D) sug'urtalangan mulkni ko'rikdan o'tkazuvchi mutaxassis.

15) Sug'urta tashkilotlari sug'urta faoliyatidan boshqa tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishga haqlimi?

A) sug'urta tashkilotlari sug'urta faoliyatidan boshqa tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishga haqli emas.

B) sug'urta tashkilotlari sug'urta faoliyatidan boshqa tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishga haqli.

C) sug'urta tashkilotlari sug'urta faoliyatidan boshqa tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanishga haqli emas, ammo qonun hujjatlarida belgilanganlardan tashqari.

D) to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

16) Aktsiyadorlik jamiyati shaklida barpo etilgan sug'urtalovchilarning eng oliy boshqaruv organi:

A) aktsiyadorlarning umumiy yig'ilishi hisoblanadi.

B) aktsiyadorlik jamiyatining kuzatuv kengashi hisoblanadi.

C) sug'urta tashkilotining ijroiya organi hisoblanadi.

D) to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

17) Javobgarlikni sug'urtalashda sug'urta ob'ekti bo'lib nima hisoblanadi?

A) sug'urtalanuvchining mol-mulki.

B) sug'urtalanuvchining shaxsiy manfaati.

C) sug'urtalanuvchining uchinchi shaxslarga keltirgan zararini qoplash bilan bog'liq mulkiy manfaatlari.

D) to'g'ri javoblar ko'rsatilmagan.

18) Hozirgi paytda O'zbekiston Respublikasi bojxona hududiga kirib kelayotgan xorijiy avtotransport egalarining fuqarolik javobgarligini sug'urtalash qanday tarzda amalga oshiriladi?

A) umuman amalga oshirilmaydi.

B) qisman amalga oshiriladi.

C) majburiy tarzda amalga oshiriladi.

D) ixtiyoriy tarzda amalga oshiriladi.

19) Sug'urta faoliyati klassifikatori:

A) sug'urta faoliyatini amalga oshirish tartibini belgilaydi.

B) barcha sug'urta klasslarini o'z ichiga oladi.

C) sug'urta agentlari faoliyatini tartibga soladi.

D) sug'urta shartnomasini tuzish tartibini belgilaydi.

11-MAVZU: QISHLOQ XO'JALIGINI SUG'URTALASH

Quyidagi atamalarga izoh bering: Qishloq xo'jalik hayvonlarini sug'urta qilishning zarurligi va ahamiyati, sug'urta sub'ekti va ob'ekti, sug'urta faoliyati klassifikatori 8 va 9-klasslarining mazmun-mohiyati, benefitsiar, qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilariga tegishli mol-mulklar va ularni sug'urta qilishning zarurligi, qishloq xo'jalik mahsuloti etishtiruvchi xo'jaliklarning ekinlardan kam hosil olish natijasida ko'radigan moliyaviy zarari miqdorini-sug'urta summasini aniqlash uslubi, sug'urta risklarini tahlil etish.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Qishloq xo'jalik hayvonlarini sug'urta qilishning zarurligi va ahamiyati. Sug'urta sub'ekti va ob'ekti.
2. Sug'urta faoliyati klassifikatori 8 va 9-klasslarining mazmun-mohiyati.
3. Sug'urtalovchi va sug'urtalanuvchilar hamda ular o'rtasidagi munosabatlarni shartnoma orqali tartibga solish asoslari.
4. Qishloq xo'jaligi tovar ishlab chiqaruvchilariga tegishli mol-mulklar va ularni sug'urta qilishning zarurligi.
5. Qishloq xo'jalik ekinlari bo'yicha hosilni kamayishi natijasida ko'riladigan moliyaviy zarar-sug'urta ob'ekti sifatida.
6. Kuzgi va bahorgi boshoqli don ekinlari, makkajuxori, paxta va boshqa texnik ekinlar. Sug'urta sub'ektlari.
7. Qishloq xo'jalik mahsuloti etishtiruvchi xo'jaliklarning ekinlardan kam hosil olish natijasida ko'radigan moliyaviy zarari miqdorini-sug'urta summasini aniqlash uslubi.
8. Sug'urta risklarini tahlil etish.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. Qishloq xo'jalik sug'urtasining o'ziga xos xususiyatlari va uning O'zbekiston iqtisodiyotida tutgan o'rni hamda holati.
2. Avtotransport sug'urtasining o'ziga xos xususiyatlari, uni istiqbolda rivojlantirish yo'nalishlari
3. Sug'urtalash jarayonida sug'urta da'volari va ular bilan ishlash amaliyotini takomillashtirish masalalari.
4. Eksport-import operatsiyalarini sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
5. Sug'urtalovchilarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash vosita va omillari hamda moliyaviy barqarorlikni oshirish yo'llarini takomillashtirish.
6. Sanoat korxonalarining risklari va ularni sug'urtalash mexanizmi takomillashtirish yo'nalishlari
7. Kasbiy javobgarliklarin sug'urtalash mexanizmining hozirgi holati va istiqbolda takomillashtirish yo'nalishlari.
8. Mahalliy sug'urta bozorlari, ularning o'ziga xos xususiyatlari va infratuzilmasini rivojlantirish istiqbollari.
9. Umumiy sug'urta tarmog'ida sug'urta zahiralarini shakllanish mexanizmi va muammolari.
10. Sug'urta kompaniyasining moliyaviy resurslari va ulardan samarali foydalanish yo'llarini takomillashtirish.
11. Sug'urta faoliyatini amalga oshirishning huquqiy asoslarini takomillashtirish.
12. Sug'urta operatsiyalari buxgalteriya hisobining o'ziga xos xususiyatlari va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
13. Investitsiya risklarini sug'urtalash mexanizmini uni takomillashtirish yo'llari
14. O'zbekiston sug'urta bozorida shaxsiy sug'urta va uni rivojlantirish masalalari.
15. Sug'urta faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish mexanizmi va uni takomillashtirish yo'nalishlari.

**TALABALARNING MAVZU BO‘YICHA BILIM VA KO‘NIKMALARINI
MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY MATERIALLAR**

**EI DAVLATLARIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI SUG‘URTA QILISH
AMALIYOTINING QIYOSIY JADVALI**

Asosiy ko‘rsatkichlar	Avstriya	Germaniya	Fransiya	Ispaniya
Asosiy qonunchiliklar	-	Davlat yordam dasturi (Er-Federal xukumat-EI)	“Qishloq xo‘jaligini sug‘urtalash to‘g‘risida”gi milliy qonun	“Qishloq xo‘jaligini sug‘urtalash to‘g‘risida”gi qonun
Davlat byudjetidan subsidiyalar	Sug‘urta mukofoti uchun mavjud	Sug‘urta mukofoti uchun mavjud	Sug‘urta mukofoti uchun mavjud	Sug‘urta mukofoti uchun mavjud
Taqsimlovchi	“Die Osterreichische Hagalversicherung” jamg‘armasi	Xususiy sug‘urta kompaniyalari	Qishloq xo‘jaligida tavakkalchilikni himoya qilish milliy kafillik jamg‘armasi	Xukumat rejasi orqali Ispaniya Qishloq xo‘jaligi vazirligi
Umumiy sug‘urta mukofotidagi subsidiya qismi	50 foiz	0 foiz	50 foiz	25-50 foiz
Sug‘urtani qoplash darajasi	60 foiz hosil qiymatidan	80-90 foiz zarar miqdoridan	70-75 foiz zarar miqdoridan	80 foiz zarar miqdoridan
Xisoblangan hosildorlik davri	4 yil	5 yil	5 yil	5 yil
Qoplanadigan qishloq xo‘jalik mahsulotlari	1.Dala o‘simlikdari 2. Uzumzorlar 3. Sabzavotlar 4. Bog‘lar 5. YAylov o‘simliklari 6. Yirik shoxli qoramol	1. Urug‘liklar 2. Proso 3.Dukkaklilar 4.Kartoshka	1.Urug‘liklar 2. Uzumzorlar 3. Sabzavot va mevalar 4.Texnikalar 5.Hayvonlar	1. Mevalar (50 foiz davlat himoyasida) 2.Uzumlar (50 foiz) 3. Tabak (40 foiz) 4. Kukuruz (40 foiz) 5.Kungaboqar (40 foiz) 6. Qolganlar (25 foiz) Hammasi bo‘lib 45 turi mavjud

EVRAZES DAVLATLARIDA QISHLOQ XO‘JALIGINI SUG‘URTA QILISH AMALIYOTINING QIYOSIY JADVALI

Asosiy ko‘rsatkichlar	Rossiya	Belorusiya	Qozog‘iston	O‘zbekiston
Asosiy qonunchiliklar	“Agrosanoat ishlab chiqarishda davlat tomonidan tartibga solish to‘g‘risida”gi Federal qonun	Belorusiya Respublikasining “Sug‘urta faoliyati to‘g‘risida”gi Nizom	Qozog‘iston Respublikasining 10.03.2004 y.dagi “O‘simlikshunoslikda majburiy sug‘urtalash to‘g‘risida”gi qonun	31.01.2002 yildagi PF-1713 sonli Prezident farmoyishi, 1997 yildagi 125-sonli Vazirlar Mahkamasining qarori
Davlat byudjetidan subsidiyalar (sug‘urta mukofoti/qoplash)	Sug‘urta mukofoti uchun mavjud	Sug‘urta mukofoti uchun mavjud	Sug‘urta mukofoti uchun mavjud	—
Taqsimlovchi	Qishloq xo‘jaligi vazirligidagi agrosanoat ishlab chiqarish sohasida sug‘urtalashni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash bo‘yicha federal agentlik	Moliya Vazirligi nomidan Belgostrax	“Qishloq xo‘jaligini moliyaviy qo‘llab quvvatlash jamg‘armasi ” AJ	Davlat byudjeti tomonidan kompaniyalarning sug‘urta fondini to‘ldirish nazarda tutilgan
Umumiy sug‘urta mukofotidagi subsidiya qismi	50 foiz	95 foiz	Mavjud emas	—
Sug‘urtani qoplash darajasi	70 foiz sug‘urta qiymatidan	100 foiz rejadagi hosil qiymatidan	YOqilg‘i, urug‘ va ishchilarning ish haqidan kam bo‘lmagan qiymatda	50 va 80 foiz sug‘urta qiymatidan
Xisoblangan hosildorlik davri	5 yil	4 yil	4 yil	3 yil
Qoplanadigan qishloq xo‘jalik mahsulotlari	Kuzgi donli La’lmi donli va dukkakli urug‘liklar . YOg‘ o‘simliklar (kungaboqar, len-kudryash, raps, ruyjik, konoplya, kenaf)	1. Kuzgi bug‘doy 2. Kuzgi tritikale 3. La’lmi bug‘doy 4. Arpa 5. Zotli yirik shoxli qoramol	1. Urug‘liklar 2. Paxta 3. YOg‘ o‘simliklar (kungaboqar, len-kudryash, raps, ruyjik, konoplya, kenaf) 4. Guruch	1. Paxta 2. Urug‘liklar 3. CHigitni qayta ekish 4. Boshqa turdagi hosillar

CHET DAVLATLARDA QISHLOQ XO‘JALIGINI SUG‘URTA QILISH AMALIYOTINING QIYOSIY JADVALI

Asosiy ko‘rsatkichlar	Hindiston	Braziliya	Xitoy	Turkiya
Asosiy qonunchiliklar	“Qishloq xo‘jaligini sug‘urtalash to‘g‘risida”gi milliy qonun	“Qishloqxo‘jalik faoliyatini kafolatlash dasturi to‘g‘risida”gi Federal qonun 1973y. (Proagro)	6 ta provinsiyadagi loyihalar	“Qishloq xo‘jaligini sug‘urtalash to‘g‘risida”gi qonun 2005 y.
Davlat byudjetidan subsidiyalar (sug‘urta mukofoti/qoplash)	Sug‘urta mukofoti uchun mavjud	Sug‘urta mukofoti uchun mavjud	Sug‘urta mukofoti uchun mavjud	Sug‘urta mukofoti va qoplash uchun mavjud
Taqsimlovchi	“General insurance Corporation” (GIC) Qishloq xo‘jaligi vazirligi nomidan qishloq xo‘jaligini sug‘urtalash Milliy sxema bo‘yicha	Crop Insurance Stabilization Fund Hosilnisug‘urtalash stabilizatsiyafondi.	Provinsiyalardagi 5 ta sug‘urta kompaniyalari: Ichki Mongoliya, Szilin, Szyansu, Xunan, Sinszyan i Sichuan	“TARSIM” AJ
Umumiy sug‘urta mukofotidagi subsidiya qismi	50 foiz	50 foiz	50 foiz	Vazirlar Mahkamasi bilan kelishgan holda (50 foiz 2006-2007 yillarda)
Sug‘urtani qoplash darajasi	70-85 foiz sug‘urta qiymatidan	80 foiz kredit qiymatidan	70 foiz sug‘urta qiymatidan	80 foiz zarar miqdoridan
Xisoblangan hosildorlik davri	5 yil	5 yil	5 yil	—
Qoplanadigan qishloq xo‘jalik mahsulotlari	1. Urug‘liklar 2. Proso 3. Dukkaklilar 4. SHakar trosnigi 5. Kartoshka 6. Paxta 7. Imbir 8. Kurkama	1. Paxta 2. Urug‘liklar va dukkakli urug‘lar 3.Kofe 4.Kukuruz 5. Soya 6. Boshqa tasdiqlangan o‘simliklar	1.Urug‘lar 2. Kukuruz lar 3. Paxta 4. Soya 5.Guruch	1. Barcha qishloq xo‘jaligi hosillari 2.Teplitsa hosillari 3. Ro‘yxatdan o‘tgan uy hayvonlari 4. Uy qushlari 5.Baliqchilik va akvakultura

**"O'zagrosug'urta" Davlat aktsiyadorlik sug'urta kompaniyasida fermer
xo'jalik korxonalari bilan 2011-2015 yillarda kuchga kiritilgan sug'urta
shartnomalari soni dinamikasi (dona)**

Sug'urta turlari	2011 yil	2012 yil	2013 yil	2014 yil	2015 yil	O'sish sur'ati	
						2015 yilda 2011 yilga nisbatan (+,-)	2015 yilda 2014 yilga nisbatan (+,-)
Paxta hosili	11903	11756	8992	10182	12168	265	1986
G'alla hosili	9469	7824	13414	7053	5778	-3691	-1275
Boshqa ekinlar	113	126	85	51	73	-40	22

**"O'zagrosug'urta" Davlat aktsiyadorlik sug'urta kompaniyasida qishloq
ho'jalik sug'urta turlari bo'yicha 2011-2015 yillarda tushgan sug'urta
mukofotlari hajmi tahlili (mln. so'm)**

Sug'urta turlari	2011 yil	2012 yil	2013 yil	2014 yil	2015 yil	O'sish sur'ati	
						2015 yilda 2011 yilga nisbatan (+,-)	2015 yilda 2014 yilga nisbatan (+,-)
Paxta hosili	2290,8	2692,4	2746,5	4195,1	5549,4	3258,6	1354,3
G'alla hosili	1320,4	1342,1	2965,5	1916,4	1968,1	647,7	51,7
Boshqa ekinlar	21,5	53,5	19,4	17,3	20,2	-1,3	2,9

Bilimlarni jonlantirish uchun savollar (blits-so'rov)

1. Sug'urta munosabatlarini tartibga solishda huquqning ahamiyati nima?
2. Sug'urta huquqi va uning mazmunini so'zlab bering?
3. Sug'urta qonunchiligi va uning tarkibiga kiruvchi asosiy qonunchilik hujjatlarini aytib bering?
4. Sug'urta qonunchiligida Fuqarolik kodeksining tutgan o'rni va ahamiyatini aytib bering?
5. Fuqarolik kodeksi 52-bobidagi ayrim moddalarning talqini va amaliyotda qo'llanilishi haqida gapirib bering?

Ma'ruzaning mazmuni bo'yicha ko'rgazmali slaydlari

PARADOKSLAR USULI

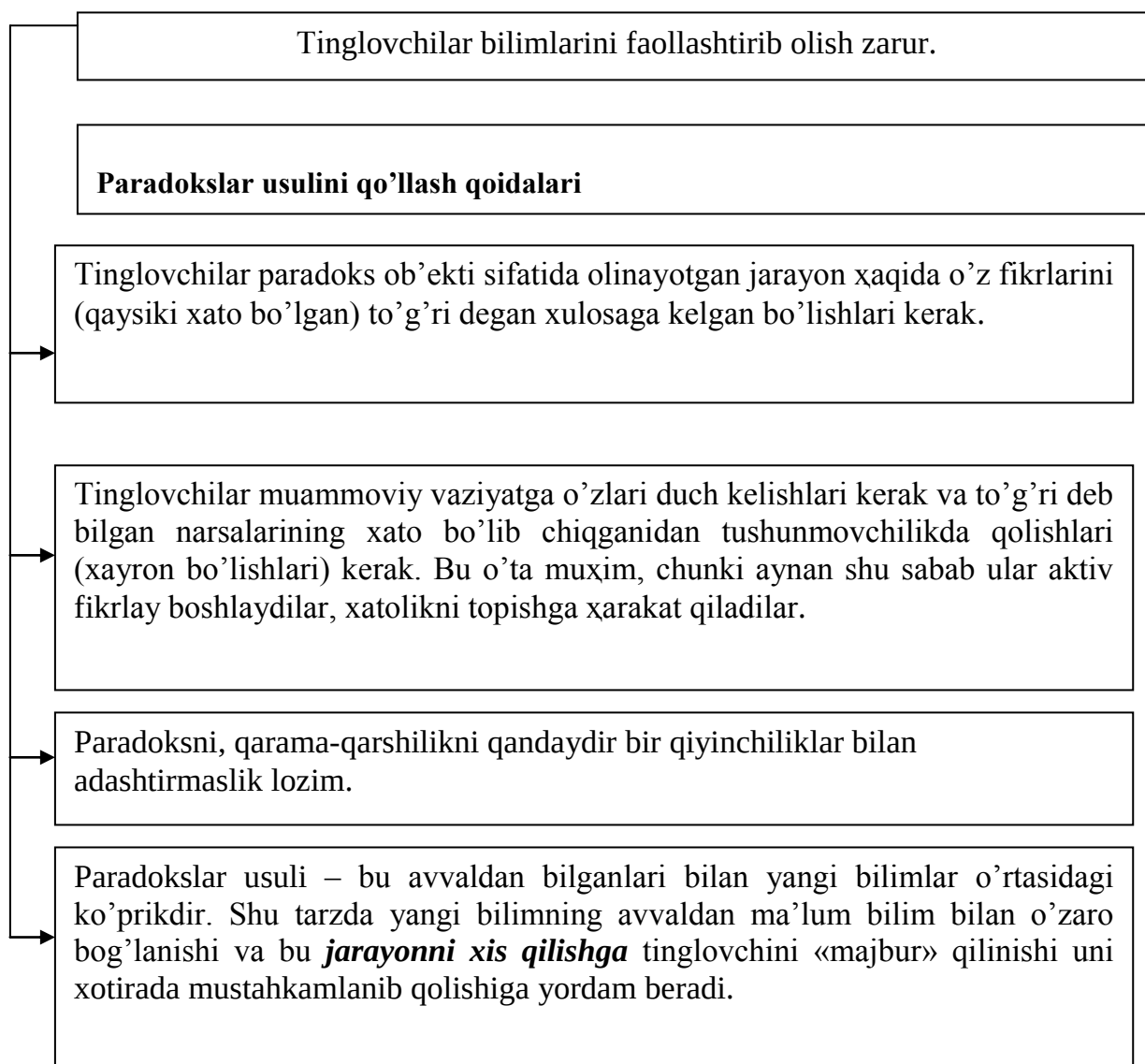
O'qituvchi savollar tizimini ketma-ket berib tinglovchilarning fikrlarini o'rganadi

Diagnostika natijalariga ko'ra ma'ruzani olib borish jarayonida tinglovchilarning qarama-qarshilikka (tushunchalardagi, bilimlardagi) kelishlarini ta'minlaydi. Bunday vaziyat asosan tinglovchining tushunchalaridagi adashishlar va xatoliklar bilan bog'liq. Demak, bu muammoviy vaziyat tinglovchilarning oldingi fikr, tushunchalari va xulosalariga qarama-qarshi, paradoksal bo'lgan vaziyatdir.

Tinglovchilar muammoviy vaziyatni yuzaga keltirgan amallardagi xatolikni izlaydilar (lekin amallarda xatolik yo'q)

Ijodiy fikrlay oladigan tinglovchi amallarning bajarilishi jarayoni emas, balki mazkur amalning o'zi xato ekanligini aniqlay oladi (bunday tinglovchi topilmasa o'qituvchining o'zi buni oshkor qilishiga to'g'ri keladi).

Amalli (protseduraviy) xatolik – noto'g'ri amalni to'g'ri bajarilishdir.

12-MAVZU: QAYTA SUG'URTA QILISH ASOSLARI

Quyidagi atamalarga izoh bering: qayta sug'urtalashni tashkil etishning zarurligi va mohiyati, sug'urta portfelini muvozonatlashtirishda va risklarni taqsimlashda qayta sug'urtalashning roli, qayta sug'urtalash shartnomasining tuzilishi va asosiy shartlari, tomonlarning huquq va majburiyatlari, qayta sug'urtalash sohasida qo'llaniladigan asosiy ibora va atamalar, kvotali qayta sug'urtalash, nisbiy va nonisbiy qayta sug'urtalash, fakultativ va obligatorli qayta sug'urtalash.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Qayta sug'urtalashni tashkil etishning zarurligi va mohiyati.
2. Sug'urta portfelini muvozonatlashtirishda va risklarni taqsimlashda qayta sug'urtalashning roli.
3. Qayta sug'urtalash shartnomasining tuzilishi va asosiy shartlari. Tomonlarning huquq va majburiyatlari.
4. Qayta sug'urtalash sohasida qo'llaniladigan asosiy ibora va atamalar.
5. Qayta sug'urtalash shakllari: kvotali qayta sug'urtalash, nisbiy va nonisbiy qayta sug'urtalash.
6. Fakultativ va obligatorli qayta sug'urtalash.
7. Chet mamlakatlarda qayta sug'urtalashning tashkil etilishi.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urtalashni tashkil etish va rivojlantirish masalalari.
2. O'zbekistonda fuqaro aviatsiyasi risklari, uni sug'urtalash mexanizmi va rivojlantirish masalalari.
3. Sug'urta kompaniyasi daromadlari va uni oshirish yo'llari.
4. Jismoniy shaxslarga tegishli mol-mulklarni sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish masalalari.

5. Sug'urta kompaniyasi to'lov qobiliyatini mustahkamlash yo'llari.
6. Hosil sug'urtasi: xalqaro amaliyot, hozirgi vaziyat va muammolar.
7. Sug'urta risklarini boshqarishning asosiy yo'nalishlari ("O'zbekinvest" eksport-import milliy sug'urta kompaniyasi misolida).
8. Hayot sug'urtasi bozorida zamonaviy sug'urta mahsulotlari (Evropa Ittifoqi davlatlari misolida).
9. Auditorlarning kasbiy javobgarligini sug'urta kilish va uni takomillashtirish.
10. Tashuvchilarning fuqarolik javobgarligini sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
11. Sug'urta da'volari va ularni tartibga solish amaliyotini takomillashtirish.
12. O'zbekistonda hududiy sug'urta xizmatlari bozorlarini rivojlantirish yo'llari
13. Siyosiy risklar va investitsiyalarni sug'urtalashda uning ahamiyati.
14. Avtotransport vositalari egalarining uchinchi shaxslar oldidagi fukarolik javobgarligini sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish.
15. Sug'urta kompaniyalari faoliyatida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning asosiy yo'nalishlari va uni rivojlantirish masalalari.
16. Sug'urta tashkilotlarida buxgalteriya balansi va hisobt shakllarining o'ziga xos xususiyatlari.
17. Mustaqillik yillari O'zbekistonda sug'urta tizimining rivojlanish bosqichlari va uning istiqbolada rivojlanishi.
18. Mol-mulk sug'urtasida tarif va sug'urta xizmatlari tannarxini hisbolash uslubiyoti va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
19. Sug'urta shartnomalarini tuzish va ijro etish tartibotining zamonaviy muammolari.
20. Sug'urta faoliyatini litsenziyalash mexanizmini takomillashtirish masalalari.

MAVZUGA OID MASALALAR VA ULARNI ECHISH USLUBI

1. *Birgalikda sug'urta* - deb sug'urta javobgarligining shunday tizimiga aytiladiki, unda ob'yekt bitta sug'urta shartnomasi orqali bir nechta sug'urta kompaniyalari(birgalikda sug'urta qiluvchilar) bilan birgalikda sug'urtalanadi.

Agar sug'urta shartnomasida buni inkor etuvchi bandlar keltirilmagan bo'lsa, sug'urtalovchilar sug'urtalanovchi oldida teng javobgardirlar.

Shuningdek qonunda sug'urtalovchilar sug'urtada javobgarlikni qabo'l qilib olgan qismigaga qarab sug'urtalanovchi oldida javobgar bo'lishlari mumkinligi nazarda tutilgan.

Bu sug'urta turida zararni qoplashda birinchi risk tizimi, proporsional javobgarlik tizimi, shuningdek franshiza qo'llanilishi mumkin.

Shuni alohida ta'kidlab o'tish kerakki birgalikda sug'urta shartnomalari kamdan-kam holatda uchraydi. Birinchidan, ularning xizmat ko'rsatishi ko'p mehnat talab qiladi chunki ularda sug'urtalovchining javobgarliklari ko'p bo'ladi. Ikkinchidan, ular sug'urtalovchining mavqeyini oshirmaydi, chunki bunday holatda shunday tasavvur hosil bo'ladiki sug'urtalovchi butun riskni to'laligicha o'z javobgarligiga olishni xohlamaydi yoki ololmaydi, bu esa o'z navbatida kompaniya imedjiga ta'sir qiladi.

Shu sababli katta risklar odatda birgalikda sug'urta sistemasi bo'yicha emas balki qayta sug'urtalash tizimi bo'yicha sug'urtalanadi, bu sug'urta tizimini keying bo'limlarda ko'rib o'timiz.

Masala 1. Bahosi 600000 so'm bo'lgan ob'yekt birgalikda sug'urta tizimi bo'yicha 3 ta sug'urtalovchi C_1 , C_2 , C_3 tomonidan sug'urtalandi, ularning ulushlari mos ravishda 250000 so'm, 150000 so'm va 100000 so'mga teng. Sug'urta hodisasi natijasida yuzaga kelgan zarar 200000 so'm. Agar proporsional javobgarlik tizimi qo'llanilsa har bir sug'urtalovchi to'laydigan sug'urta qoplamasini aniqlang.

Echish. Dastlab birgalikda sug'urtalovchilarning umumiy javobgarlik miqdorini S_{ni} aniqlaylik:

$$S=250000+150000+100000=500000(\text{so'm})$$

Endi C_1 sug'urtalovchining sug'urta qoplamasi Sb_1 miqdorini aniqlaymiz:

$$Sb_1=\frac{250000}{500000} * 200000 = 100000(\text{so'm})$$

Xuddi shu tarzda C_2 va C_3 sug'urtalovchilarning sug'urta qoplamalari miqdorini mos ravishda aniqlaymiz:

$$Sb_2=\frac{150000}{500000} * 200000 = 60000(\text{so'm})$$

$$Sb_3=\frac{100000}{500000} * 200000 = 40000(\text{so'm})$$

Javob: 100000 so'm, 60000 so'm, 40000 so'm

Masala 2. Sug'urtalovchi umumiy bahosi 450000 y.e. bo'lgan obyektни 3 ta C_1 , C_2 , C_3 sug'urtalovchiga mos ravishda 100000 y.e. , 200000 y.e. , va 300000 y.e. ga sug'urtaladi. Sug'urta hodisasi ro'y berishi natijasida ob'yekt butunlay yo'q boldi. Har bir sug'urtalovchi tomonidan to'lanadigan sug'urta qoplamasini aniqlang.

Echish. Dastlab sug'urtalovchilarning umumiy javobgarlik miqdori S_{ni} aniqlaymiz:

$$S = 100000 + 200000 + 300000 = 600000(\text{y.e.})$$

Sug'urtalovchilarning javobgarlik umumiy miqdori obyektning real bahosidan ortiqiligini esda tutamiz va C_1 sug'urtalovchining Sb_1 sug'urta qoplamasi miqdorini aniqlaymiz:

$$Sb_1=\frac{100000}{600000} * 450000 = 75000(\text{y.e.})$$

Xuddi shu tarzda C_2 va C_3 sug'urtalovchilarning sug'urta qoplamalari miqdorini mos ravishda aniqlaymiz:

$$Sb_2=\frac{200000}{600000} * 450000 = 150000(\text{y.e.})$$

$$Sb_3=\frac{300000}{600000} * 450000 = 225000(\text{y.e.})$$

Kutilganidek barcha sug'urta qoplamalarining umumiy summasi zarar miqdoriga teng.

2. *Qayta sug'urtalash* deb shunday sug'urta turiga aytiladiki unda bitta sug'urtalovchi(qayta sug'urtalovchi) muayyan shartnoma shartlari asosida boshqa bir sug'urtalovchining sug'urtalanovchisi oldidagi majburiyatlarni butunlay yoki qisman bajaradi.

Qayta sug'urtalovchi terminining sinonimi "***Sedent***" bo'lsa, qayta sug'urtalanovchi terminining sinonimi "***Sessionariy***" hisoblanadi.

Sug'urtalovchi – qayta sug'urtalanovchi qayta sug'urtalash shartnomasiga ko'ra sug'urtalovchi – qayta sug'urtalovchiga nisbatan sug'urtalanovchining barcha huquq va majburiyatlariga ega va qayta sug'urtalovchiga qayta sug'urtalov uchun su'gurta mukofotini to'lab beradi, u dastlabki sug'urta shartnomasi bo'yicha sug'urtalovchi – qayta sug'urtalovchining sug'urtalanovchidan olgan sug'urta mukofotining bir qismi hisoblanadi.

Masalan, qayta sug'urtalovchi qayta sug'urtaga alohida risklarni taklif qiladi, qayta sug'urtalovchi esa har bir muayyan riskni tahlil qilib, uni qabo'l qilishga, rad etishga yoki taklif qilingan shartlarni o'zgartirishga qarorlar qabo'l qiladi, biroq *bu davr mobaynida risk qayta sug'urtalangan hisoblanadi*.

Obligator-fakultativ shartnomasi qayta sug'urtalovchi zimmasiga aniq bir sug'urtalovchiga muayyan risklarni yoki risklarning ma'lum bir qismini qayta sug'urtalashga taklif qilishni yuklaydi, qayta sug'urtalovchiga esa ularni qabo'l qilish yoki rad etish huquqini beradi.

Qayta sug'urtalash shartnomasida qayta sug'urtaga yuqori sifatli riskni o'tkazilganlik uchun odatda qayta sug'urtalovchi qayta sug'urtalanovchiga to'lab beradigan komission mukofot(*tantyema*) nazarda tutiladi. Odatda *tantyema* har yili qayta sug'urtalovchining sof daromadidan aniq bir foizda to'lab beriladi.

Keltirib o'tilgan qayta sug'urtalash shartnomalarida qayta sug'urtalovchining qayta sug'urtalanovchi oldidagi majburiyatining ikki tizimidan birini nazarda tutiladi: *proporsional* yoki *noproporsional*.

Kvota shartnomalari proporsional qayta sug'urtalash shartnomalarining eng sodda shakllaridan biri hisoblanadi.

Kvota shartnomasi shartlari bo'yicha sug'urtalovchi – qayta sug'urtalanovchi qayta sug'urtalovchiga sug'urtalashning aniq turi yoki bog'liq sug'urtalar guruhi bo'yicha barcha qabo'l qilingan risklarning kelishilgan qismini o'tkazadi. Shu qismdan kelib chiqqan holda qayta sug'urtalovchi qayta sug'urtalash mukofotini oladi. Qayta sug'urtalanovchi kvota shartnomasi bo'yicha sug'urta turiga qarab, 20-40% miqdorda qayta sug'urtalash komission to'lovini oladi.

Masala 2.1. Kvota shartnomasi bo'yicha qayta sug'urtalovchi o'z javobgarligiga har bir sug'urta shartnomasiga ko'ra tashkilot mol-mulkinining sug'urta summasining 30%ni qabo'l qiladi, 3 mln y.e. oshmaydigan miqdorda. Sedent D_1 , D_2 , D_3 mulklarga sug'urta shartnomasi tuzdi mos ravishda 8, 10, va 12 mln y.e. ga. Sug'urta qoplamasida sedent va sessionariyning ishtirokini aniqlang.

Echish. Dastlab shartnoma D_1 , D_2 , D_3 bo'yicha sessionariyning risklar qoplamasi R_1 , R_2 , R_3 ni aniqlaymiz.

Chunki

$$8 \cdot 0.3 = 2.4 < 3 (\text{mln y.e})$$

$$10 \cdot 0.3 = 3 (\text{mln y.e})$$

$$12 \cdot 0.3 = 3.6 > 3 (\text{mln y.e})$$

3 mln y.e qayta sug'urtalovchining chegarasi hisoblanadi, buqayta sug'urtalovchi uchinchi riskni qayta sug'urtalashda o'z javobgarligiga faqat 3 mln y.e oladi, sug'urta summasining bor yog'i 25%ini.

$$R_1 = 2.4 (\text{mln y.e})$$

$$R_2 = 3 (\text{mln y.e})$$

$$R_3 = 3 (\text{mln y.e})$$

Endi biz sedent tomonidan shartnoma D_1 , D_2 , D_3 mos ravishda U_1 , U_2 , U_3 risk qoplamasini aniqlay olamiz.

$$U_1 = 8 - R_1 = 8 - 2.4 = 5.6 (\text{mln y.e})$$

$$U_2 = 10 - R_2 = 10 - 3 = 7 (\text{mln y.e})$$

$$U_3 = 12 - R_3 = 12 - 3 = 9 (\text{mln y.e})$$

Javob: Sedent 5.6(mln y.e), 7 (mln y.e), 9(mln y.e), sessionariy esa 2.4(mln y.e), 3(mln y.e), 3(mln y.e) qoplaydi.

Ekssedent summasini qayta sug'urtalash shartnomasi(ekssedent shartnoma)

Ekssedent shartnoma – proporsional shartnomalarnin keng tarqalgan shakllaridan hisoblanadi.

Ekssedent qayta sug'urtalashda su'gurta summasi oldindan kelishib olingan miqdordan oshib ketadigan sug'urta shartnomalarini sedent qayta sug'urtalashga yuboradi, qayta sug'urtalovchi esa qabo'l qiladi, bu sedentning shaxsiy ushlanmasidir(manfaati).

O'tkazuvchi kompaniya shaxsiy ushlanmasi chegarasi bitta sug'urta turiga doir barcha sug'urta risklariga mos aniq bir summada belgilanadi: ssuda, turar joy va boshqalar.

Qayta sug'urtalovchi ekssedent deb nomlanuvchi sug'urta summasining qolgan qismi bo'yicha majburiyatlarni qabo'l qiladi, biroq belgilangan limit doirasida.

Qayta sug'urta summasining maksimal miqdori *chiziq* deb nomlanuvchi sedent manfaatining karrali kattaligi miqdorida belgilanadi.

Masalan, agar sug'urtaga sug'urta summasi 220000 dollar bo'lgan risk qabo'l qilinsa, o'tkazuvchi kompaniyaning shaxsiy ushlanmasi 20000 dollar belgilangan bo'lsa, 200000 dollar ekssedentning summasi tashkil qiladi va u qayta sug'urtalovchiga o'tkaziladi. Bu holatda ekssedent 10 ta liniyaga bo'lingan va xususan, 2-liniyalarda qayta sug'urtalovchining ishtiroki uning javobgarligini 40000 dollar qiladi, ya'ni 200000 dollarning 1/5 qismi. Qayta sug'urtalovchining 1/2 liniyalarda ishtiroki esa uning javobgarligini 10000 dollar qiladi, ya'ni 200000 dollarning 1/20 qismi.

Ekssedent qayta sug'urtalash shakli qayta sug'urtalovchiga bir turkumli ulkan miqdordagi risklar kattaligidan iborat sug'urta portfelini shakllantirish uchun keng miqyosda imkoniyatlar yaratadi.

O'tkazuvchi kompaniya shaxsiy ushlanmasi summasi va shartnomada qayta sug'urtalovchining ulushiga proporsional ravishda daromad va zararlar to'lovi bo'linishi amalga oshiriladi.

Ekssedent shartnomalari holatlarida sedent o'zining shaxsiy ishtirokida barcha kichik sug'urta risklari yig'indisini ushlab qolish imkoniyatiga ega.

Masala 2.2. Sedentning manfaati 1 mln y.e. miqdorida o'rnatilgan. Ekssedent 4ta liniyadan iborat. Qayta sug'urtalovchining javobgarlik limiti – 4 mln y.e. Sug'urta shartnomalari D_1 , D_2 , D_3 va mos ravishda 4 mln y.e., 5 mln y.e. 6 y.e bo'lgan qayta sug'urtalovchilarning javobgarlik miqdorini aniqlang.

Echish. Sedentning shaxsiy ushlanmasi miqdori 1 mln ga tengligidan, ekssedent shaxsiy ushlanma 4 karrali summadan iborat bo'lsa, shunda qayta sug'urtalovchi quyidagi majburiyatlarni keltiradi:

Shartnoma D_1 bo'yicha sessionariy javobgarligi 3 mln y.e.

Shartnoma D_2 bo'yicha sessionariy javobgarligi 4 mln y.e.

Shartnoma D_3 bo'yicha sessionariy javobgarligi 4 mln y.e.

Javob: 3 mln y.e., 4 mln y.e, 4 mln y.e.

Mulohaza. Agar ekssedent qayta sug'urtalovchi javobgarligi limitini oshirib yuborsa, boshqa qayta sug'urtalovchilar bilan qayta sug'urtalash shartnomalarini tuzish zarur.(ikkinchi ekssedent shartnomalari, uchinchi ekssedent shartnomalri va boshqalar)

Masala 2. 3. Sug'urtalovchi manfaati 1 mln dollarga teng. Sessionariyning javpbgarlik limiti 3 ta liniya. Retrosessionariyning javobgarlik limiti – 5 ta liniya(Sessionariyning yuqori qoplamasi). Sug'urta summasi 8 mln dollarga teng bo'lgan sug'urta shartnomasida tomonlar javobgarligining taqsimlanishini toping.

Echish. Tomonlar javobgarligi quyidagicha taqsimlanadi:

Sedent ulushiga 1 mln dollar (12,5 %)

Sessionariy ulushiga 3 mln dollar (37,5 %)

Retrosessionariy ulushiga 4 mln dollar (50 %)

Javob: 12,5% , 37,5 %, 50% .

Mulohaza. Sug'urta hodisasi yuzaga kelgan holatda sug'urta mukofoti va sug'urta to'lovi tomonlar o'rtasida xuddi shu proporsiyada bo'linadi.

Shuningdek ekssedent shartnomalar turiga *ochiq qoplama shartnomasi(ochiq gilam)* ham kiradi.

Masala 2.4. Ekssedent zararini qayta sug'urtalash shartnomasi bo'yicha sedent manfaati e mln dollar miqdorida mo'ljallangan, sessionariyning qayta sug'urta qoplamasi limiti esa 2 mln dollar. Sug'urta hodisasi ro'y berishi natijasida sedent sug'urtalanovchiga 4 mln dollar miqdorida sug'urta qoplamasini to'lab berdi. Sessionariyning sedentga to'lab beradigan zarar qoplamasi miqdorini aniqlang.

Echish. Sedentning o'zi 3 mln dollar miqdorida zararni to'lab berishiga tog'ri keladi, sessionariy esa sedent zararining 1 mln dollarini qoplab beradi (1 mln = 2 mln – (4 mln – 3 mln)).

Masala 2.5. Ekssedent zararliligini qayta sug'urtalash shartnomasi shartlari bo'yicha qayta sug'urtalovchi sedentga sug'urta to'lovini o'tkazib berishga majbur, agar zararni qoplashda sug'urtalovchining to'lovlari bir yilda 100 % oshib ketsa. Qayta sug'urtalovchining javobgarlilik limiti – 108 %. Bir yilda qayta sug'urtalovchi 40 mln dollarga teng miqdorda sug'urta mukofotini yig'ib oldi, 44 mln dollarga teng miqdorda sug'urta qoplamasi to'ladi. Qayta sug'urtalovchi sedentga qancha summani to'lab beradi?

$$\text{To'lovlar darajasi} = \frac{44 \text{ mln dollar}}{40 \text{ mln dollar}} * 100\% = 110\%$$

Aniqlangan miqdor qayta sug'urtalovchining javobgarlilik limitidan ortiq. Shuning uchun qayta sug'urtalovchi sedentga qoplama Sb to'lab berishi kerak va quyidagi formula bo'yicha topiladi:

$$Sb = 40 * (1,08 - 1) = 3,2 \text{ (mln dollar)}$$

Javob: 3,2 mln dollar

14–MAVZU. SUG‘URTA TASHKILOTINING IQTISODIYOTI VA UNI MOLIYAVIY BARQARORLIGI

Quyidagi atamalarga izoh bering: Sug‘urtalovchining moliyaviy holatini belgilovchi elementlar: aktiv, majburiyat, kapital, sug‘urta tashkiloti moliyaviy natijasini baholash bilan bog‘liq elementlar: daromad va xarajatlar, sug‘urta tashkiloti buxgalteriya hisobotining tarkibi: balans, moliyaviy natijalar to‘g‘risida hisobot va boshqalar.

NAZORAT SAVOLLARI

1. Sug‘urtalovchining moliyaviy holatini belgilovchi elementlar: aktiv, majburiyat, kapital.
2. Sug‘urta tashkiloti moliyaviy natijasini baholash bilan bog‘liq elementlar: daromad va xarajatlar.
3. Sug‘urta tashkiloti buxgalteriya hisobotining tarkibi: balans, moliyaviy natijalar to‘g‘risida hisobot va boshqalar.
4. Sug‘urta tashkiloti buxgalteriya hisobotining shakli va uni tegishli foydalanuvchilarga taqdim etish muddatlari.
5. Sug‘urta tashkiloti buxgalteriya hisobotining e‘lon qilinishi va unga qo‘yilgan talablar.
6. Maxsus vakolatli davlat organiga taqdim etiladigan buxgalteriya va statistik hisobotlar.
7. Yillik va choraklik buxgalteriya hisobotlarini tuzish.

MUSTAQIL ISH MAVZULARI

1. O‘zbekistonda tadbirkorlik risklari, uni sug‘urtalash mexanizmi va takomillashtirish yo‘nalishlari.
2. O‘zbekistonda tijorat banklari risklarini sug‘urtalash va uni takomillashtirish (“Ishonch” banklararo sug‘urta kompaniyasi misolida).

3. Rivojlangan mamlakatlar sug'urta tizimi va uning o'ziga xos xususiyatlari (Buyuk britaniya va Geramaniya misolida).
4. Sug'urtalovchilar moliyaviy barqarorligini davlat tomonidan tartibga solish va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
5. Yevropa Ittifoqi davlatlarida sug'urta bozorini tashkil etilishi va rivojlanish bosqichlari.
6. Umumiy sug'urta tarmog'i klasslari va ular bo'yicha sug'urtalashni samarali tashkil etish yo'llari.
7. Sug'urta faoliyatini soliqqa tortish va uni takomillashtirish ("O'zagrosug'urta" davlat-aksiyadorlik sug'urta kompaniyasi misolida).
8. AQSH sug'urta tizimi va uni davlat tomonidan tartibga solinishi.
9. Majburiy sug'urta, uni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari va rivojlantirish masalalari.
10. O'zbekiston sug'urta bozorida qayta sug'urtalashni tashkil etish va rivojlantirish masalalari.
11. O'zbekistonda fuqaro aviatsiyasi risklari, uni sug'urtalash mexanizmi va rivojlantirish masalalari.
12. Sug'urta kompaniyasi daromadlari va uni oshirish yo'llari.
13. Jismoniy shaxslarga tegishli mol-mulklarni sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish masalalari.
14. Sug'urta kompaniyasi to'lov qobiliyatini mustahkamlash yo'llari.
15. Hosil sug'urtasi: xalqaro amaliyot, hozirgi vaziyat va muammolar.
16. Sug'urta risklarini boshqarishning asosiy yo'nalishlari ("O'zbekinvest" eksport-import milliy sug'urta kompaniyasi misolida).
17. Hayot sug'urtasi bozorida zamonaviy sug'urta mahsulotlari (Evropa Ittifoqi davlatlari misolida).
18. Auditorlarning kasbiy javobgarligini sug'urta kilish va uni takomillashtirish.
19. Tashuvchilarning fuqarolik javobgarligini sug'urtalash mexanizmi va uni takomillashtirish yo'nalishlari.
20. Sug'urta da'volari va ularni tartibga solish amaliyotini takomillashtirish.

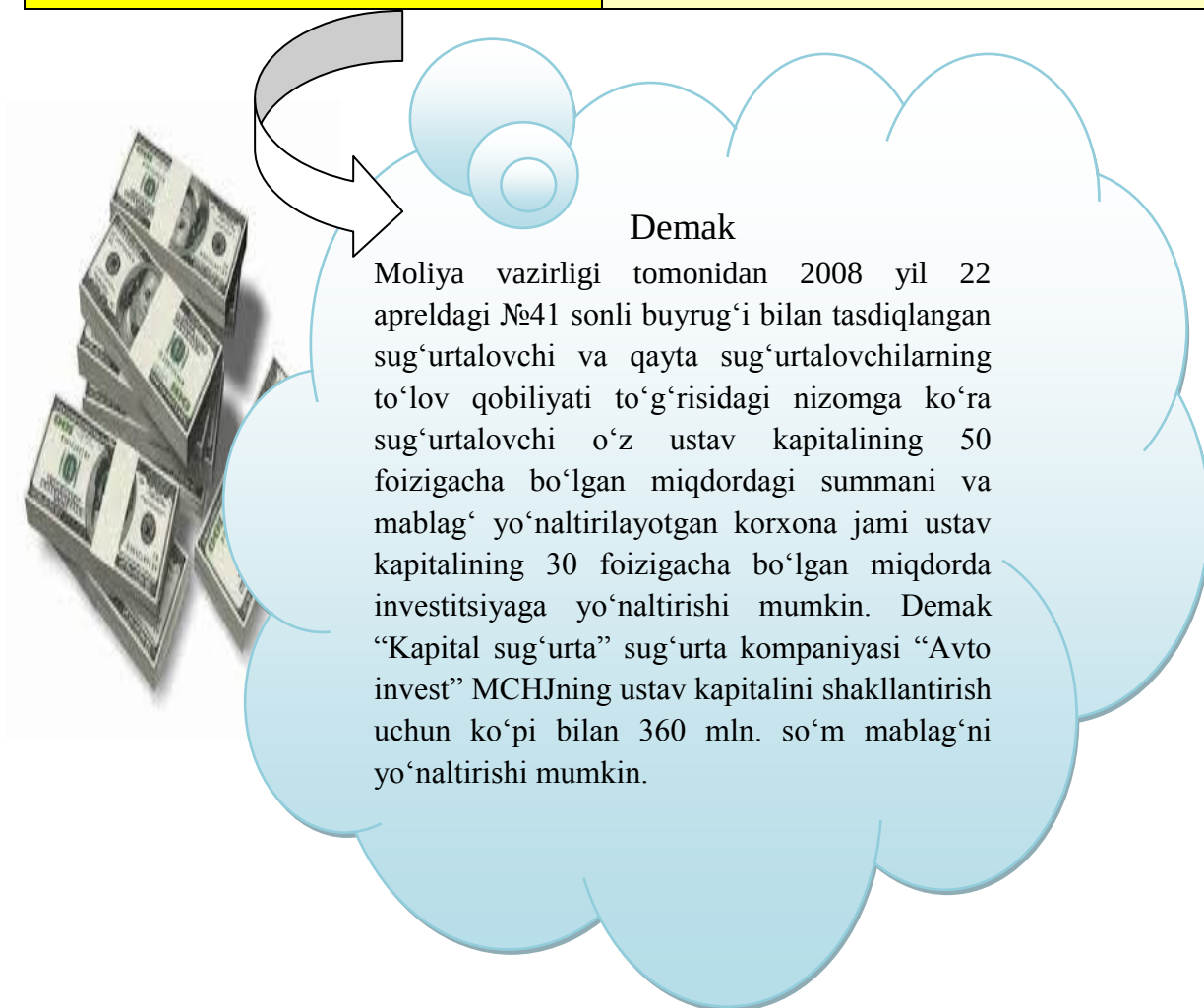
KEYS TOPSHIRIQ

KAPITAL SUG'URTA

страховая компания

“Kapital sug’urta” sug’urta kompaniyasi 2015 yil uchun investitsiyaga yo‘naltirishga mo‘ljallagan mablag‘lari 550 mln. so‘mdan iborat. Kompaniyaning ustav kapitali 1 mlrd. so‘m. Tashkil etilayotgan “Avto invest” MCHJning shakllantirish ko‘zda tutilgan jami ustav kapitali 1 mlrd. 200 mln. so‘m.	“Kapital sug’urta” sug’urta kompaniyasi o‘z investitsion mablag‘larining ko‘pi bilan qanchasini “Avto invest” MCHJning ustav kapitalini shakllantirishga yo‘naltirishi mumkinligini hisoblang?
---	---

Demak

Moliya vazirligi tomonidan 2008 yil 22 apreldagi №41 sonli buyrug‘i bilan tasdiqlangan sug‘urtalovchi va qayta sug‘urtalovchilarning to‘lov qobiliyati to‘g‘risidagi nizomga ko‘ra sug‘urtalovchi o‘z ustav kapitalining 50 foizigacha bo‘lgan miqdordagi summani va mablag‘ yo‘naltirilayotgan korxona jami ustav kapitalining 30 foizigacha bo‘lgan miqdorda investitsiyaga yo‘naltirishi mumkin. Demak “Kapital sug’urta” sug’urta kompaniyasi “Avto invest” MCHJning ustav kapitalini shakllantirish uchun ko‘pi bilan 360 mln. so‘m mablag‘ni yo‘naltirishi mumkin.

Kredit shartnomasiga ko'ra jami kredit summasi 20 mln. so'm bo'lib, yillik 18 foiz bilan 8 oyga berilgan. Sug'urta tarifi sug'urta summasiga nisbatan 2,5 foiz. Sug'urtalovchining javobgarlik chegarasi – 90 %. Kredit oluvchi olgan kreditini o'z vaqtida to'lay olmadi

Sug'urta mukofoti, zarar va sug'urta qoplamasining hajmini aniqlang?

Demak

1) sug'urta mukofoti qiymati:

$$(20 \text{ mln.} + 20 \text{ mln.} \times 0.18 \times (8 : 12)) \times 0.9 \times 0.025 = 106\,920 \text{ so'm}$$

2) sug'urtalanuvchining zarari hajmi:

$$(20 \text{ mln.} + 20 \text{ mln.} \times 0.18 \times (8 : 12)) = 4\,752\,000 \text{ so'm}$$

3) sug'urta qoplamasi

$$4\,752\,000 \times 0.9 = 4\,276\,800 \text{ so'm}$$

MAVZUGA OID MASALALAR VA ULARNI ECHISH USLUBI

Masala 1. Baxtsiz hodisadan sug'urta shartnomasi bo'yicha bazaviy sug'urta mukofoti – 30000 so'm, shartnomaning kunlar bo'yicha amal qilish davri – 365 kun, shartnoma kuchga kirgan kundan hisobot kunigacha bo'lgan kunlar soni – 85 kun. Ushbu sug'urta shartnomasi bo'yicha ishlab topilmagan sug'urta mukofotini “pro rata temporis” usuli asosida toping?

$$J: Hni = Bpi \times ((Ti - Mi) : Ti)$$

Bunda

Hni – Aniq shartnoma bo'yicha ishlab topilmagan sug'urta mukofoti

Bpi - aniq shartnoma bo'yicha bazaviy sug'urta mukofoti

Ti - aniq sug'urta shartnomasining kunlar bo'yicha amal qilish davri

Mi – aniq sug'urta shartnomasining kuchga kirgan kundan hisobot kunigacha bo'lgan kunlar soni

Demak

$$Hni = 30000 \times ((365 - 85) : 365) = 22800 \text{ so'm}$$

Masala 2. Sug'urtalovchi odatda sug'urta zahiralarini hisoblashda bir vaqtning o'zida qayta sug'urtaga berilgan shartnomalar bo'yicha qayta sug'urtachining mazkur zahiradagi ulushini ham hisoblab boradi. Bu hisob har bir alohida sug'urta shartnomasi bo'yicha hisoblanadi. N sondagi sug'urta shartnomasi bo'yicha qayta sug'urta shartnomasining brutto mukofoti -500 000 so'm, qayta sug'urta shartnomasi bo'yicha olingan komission mukofot – 100 000 so'm, sug'urtalovchi tomonidan shakllantirilgan ishlab topilmagan mukofot zahirasi – 300 000 so'm, sug'urta shartnomasi bo'yicha bazaviy sug'urta mukofoti – 800 000 so'm.

Qayta sug'urtachining ishlab topilmagan mukofot zahirasiidagi ulushini toping?

$$J: Dp = ((Bpp - Kvp) \times Sr) : Bsp$$

Bunda

Dn – (qayta sug'urtachining ishlab topilmagan mukofot zahirasiidagi ulushi)

Bpp – (sug'urta shartnomasi bo'yicha qayta sug'urta shartnomasining brutto mukofoti) = 500 000 so'm

Kvp – (sugʻurta shartnomasi boʻyicha olingan komission mukofot) = 100 000 soʻm

Sr – (sugʻurtalovchi tomonidan shakllantirilgan ishlab topilmagan mukofot zahirasi) = 300 000 soʻm

Bsp – (sugʻurta shartnomasi boʻyicha bazaviy sugʻurta mukofoti) = 800 000 soʻm.

Demak

$$Dn = ((500\,000 - 100\,000) \times 300\,000) : 800\,000 = 150\,000 \text{ soʻm}$$

Masala 3. Sugʻurtalovchi odatda sugʻurta zahiralarini hisoblashda bir vaqtning oʻzida qayta sugʻurtaga berilgan shartnomalar boʻyicha qayta sugʻurtachining mazkur zahiradagi ulushini ham hisoblab boradi. Bu hisob har bir alohida sugʻurta shartnomasi boʻyicha hisoblanadi. N sondagi sugʻurta shartnomasi boʻyicha qayta sugʻurta shartnomasining brutto mukofoti -400 000 soʻm, qayta sugʻurta shartnomasi boʻyicha olingan komission mukofot – 90 000 soʻm, sugʻurtalovchi tomonidan shakllantirilgan ishlab topilmagan mukofot zahirasi – 200 000 soʻm, sugʻurta shartnomasi boʻyicha bazaviy sugʻurta mukofoti – 700 000 soʻm.

Qayta sugʻurtachining ishlab topilmagan mukofot zahirasiidagi ulushini toping?

Masala 4. Yongʻin natijasida zavodning tayyor mahsulot sexi yonib ketdi. YOngʻindan keyingi qolgan mulklar: bino qiymatining 15 foizini tashkil qiluvchi bino poydevori. Sex 6 yil oldin qurilgan boʻlib, uning balans qiymati 100 mln. soʻmdan tiborat.YOngʻindan keyin sex hududini tozalash uchun texnika va ishchi kuchi jalb qilindi va buning uchun 500 ming soʻm sarflandi. Amaldagi amortizatsiya qiymati – 2.2 foiz. Sugʻurta hodisasi natijasida zavodga etkazilgan zarar qiymatini aniqlang.

Echish.

$$Z = Q - E + X - QQ = 100\,000 - (100\,000 \times 0.022 \times 6) + 500 - (100\,000 \times 0.15 - 100\,000 \times 0.15 \times 0.022 \times 6) = 100\,000 - 13200 + 500 - (15000 - 1980) = 74\,280 \text{ ming soʻm.}$$

Masala 5. Yong'in natijasida zavodning yarim tayyor mahsulot sexi yonib ketdi. Yong'indan keyingi qolgan mulklar: bino qiymatining 15 foizini tashkil qiluvchi bino poydevori va 10 foizini tashkil etuvchi temirdan tayyorlangan stollar. Sex 7 yil oldin qurilgan bo'lib, uning balans qiymati 120 mln. so'mdan tiborat. Yong'indan keyin sex hududini tozalash uchun texnika va ishchi kuchi jalb qilindi va buning uchun 600 ming so'm sarflandi. Amaldagi amortizatsiya qiymati – 2.5 foiz. Sug'urta hodisasi natijasida zavodga etkazilgan zarar qiymatini aniqlang.

Masala 6. Mulkning sug'urta qiymati -50 mln. so'm, sug'urta summasi – 40 mln. so'm, zarar – 30 mln. so'm. Sug'urta qoplamasini hisoblang?

Echish:

$$W = 30 \times (40 : 50) = 24 \text{ mln. so'm}$$

Birinchi risk tizimi bo'yicha sug'urtalashda sug'urta qoplamasi zarar hajmi sug'urta summasidan oshmagan holda zarar miqdori hajmida qoplanadi. Ikkinchi risk qoplanmaydi.

Chegarali javobgarlik tizimi bo'yicha sug'urtalanganda sug'urta qoplamasining hajmi oldindan belgilangan chegara va erishilgan daromad darajasi o'rtasidagi farq bilan aniqlanadi.

Masala 7. Iste'mol tovarlari bilan savdo qiluvchi do'konda 20 iyun kuni yong'in yuz berib tovarlarga zarar etdi. 1 iyun kuni do'konda 35 mln. so'mlik tovar mavjud edi. 1 iyundan 20 iyunga qadar 28 mln. so'mlik tovar kelib tushgan, kassadan 32 mln. so'mlik naqd pul bankka topshirilgan, 6 mln. so'm kassada mavjud. joriy yo'qotishlar 12 ming so'm.

1) Yong'indan keyin saqlab qolingan tovarlar hisoblab chiqilganda 20 mln. 36 ming so'mlik tovar qolganligi ma'lum bo'ldi. Muomala xarajatlari – 10%, savdo qo'shimchasi -25%. Mulklarni saqlab qolish va tartibga keltirish xarajatlari – 86 ming so'm. Sug'urta summasi sug'urta shartnomasi tuzilgan vaqtdagi tovarlarning haqiqiy qiymatiga nisbatan 70%.

Sug'urtalanuvchining zararini va sug'urta qoplamasi hajmini aniqlang?

Echish

Aniqlaymiz:

1) yongʻin sodir boʻlgan vaqtda doʻkondagi tovarlar qiymati = 35 mln. + 28 mln. – 32 mln. – 6 mln. – 12 ming = 24 mln. 988 ming soʻm

2) yoʻqotilgan va narxi tushirilgan mulklar qiymati = 24 mln. 988 ming soʻm – 20 mln. 36 ming soʻm = 4 mln. 952 ming soʻm

3) Zarar = 4 mln. 952 ming soʻm + 86 ming soʻm – (4 mln. 952 ming soʻm x 25 / (100+25)) + (4 mln. 952 ming soʻm x 10 / 100) = 4 mln 541 ming 800 soʻm

4) Sugʻurta qoplamasi hajmi = 4 mln 541 ming 800 soʻm x 0.7 = 3 mln. 179 ming 260 soʻm

Masala 8. Kredit shartnomasiga koʻra jami kredit summasi 20 mln. soʻm boʻlib, yillik 18 foiz bilan 8 oyga berilgan. Sugʻurta tarifi sugʻurta summasiga nisbatan 2,5 foiz. Sugʻurtalovchining javobgarlik chegarasi – 90 %. Kredit oluvchi olgan kreditini oʻz vaqtida toʻlay olmadi.

Sugʻurta mukofoti, zarar va sugʻurta qoplamasining hajmini aniqlang?

Echish

1) sugʻurta mukofoti qiymati:

$$(20 \text{ mln.} + 20 \text{ mln.} \times 0.18 \times (8 : 12)) \times 0.9 \times 0.025 = 106\,920 \text{ soʻm}$$

2) sugʻurtalanuvchining zarari hajmi:

$$(20 \text{ mln.} + 20 \text{ mln.} \times 0.18 \times (8 : 12)) = 4\,752\,000 \text{ soʻm}$$

3) sugʻurta qoplamasi

$$4\,752\,000 \times 0.9 = 4\,252\,500 \text{ soʻm}$$

Masala 9. Kredit shartnomasiga koʻra olingan jami kredit summasi 25 mln. soʻm boʻlib, yillik 20 foiz bilan 10 oyga berilgan. Sugʻurta tarifi sugʻurta summasiga nisbatan 2,4 foiz. Sugʻurtalovchining javobgarlik chegarasi – 80 %. Kredit oluvchi olgan kreditini oʻz vaqtida toʻlay olmadi.

Sugʻurta mukofoti, zarar va sugʻurta qoplamasining hajmini aniqlang?

Masala 10. Korxonaning 25 mln. soʻmlik mulki 1 yil muddatga bir yoʻla ikkita sugʻurta kompaniyasida sugʻurtalangan boʻlib, birinchi sugʻurta kompaniyasida tuzilgan sugʻurta shartnomasining sugʻurta summasi 12 mln. soʻm va ikkinchi sugʻurta kompaniyasida tuzilgan sugʻurta shartnomasining sugʻurta summasi 15 mln soʻm. Koʻrilgan zarar summasi 21 mln. soʻm.

Har bir sugʻurta kompaniyasi qanchadan miqdorda sugʻurta qoplamasi toʻlashini hisoblang?

Echish:

1) birinchi sugʻurtalovchi toʻlaydigan sugʻurta qoplamasi:

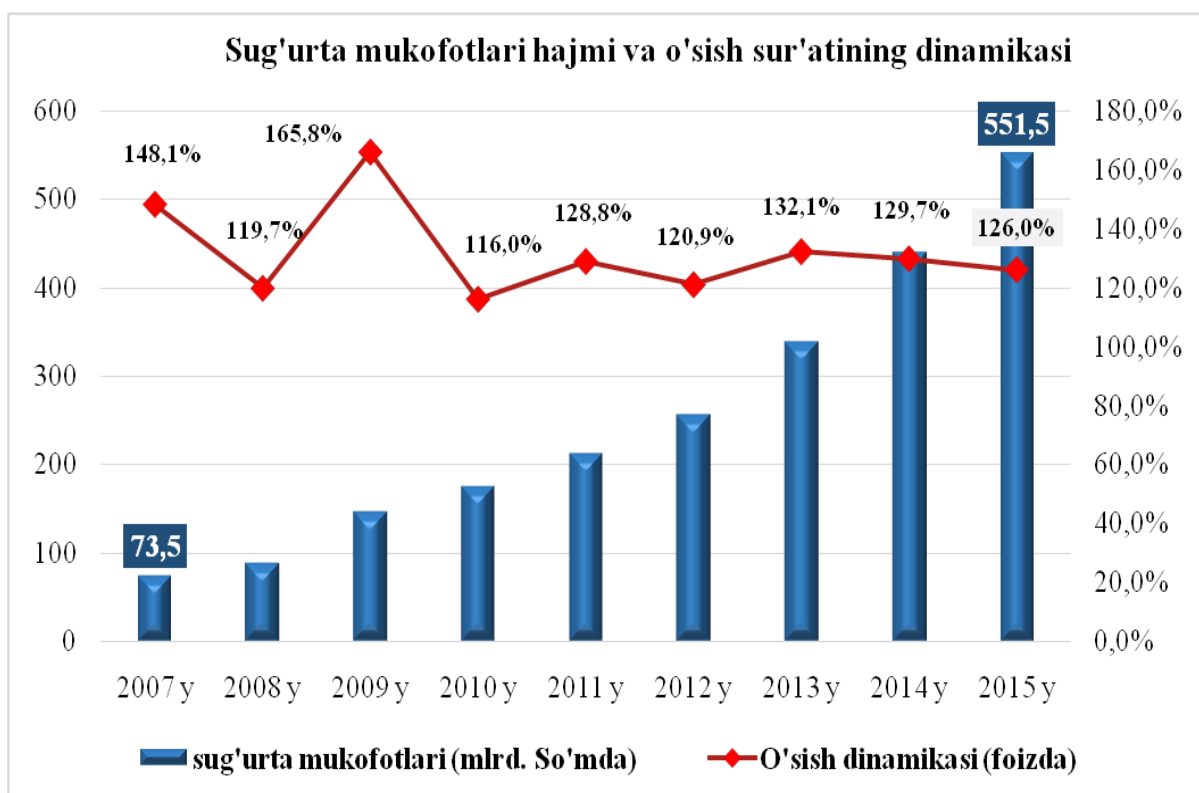
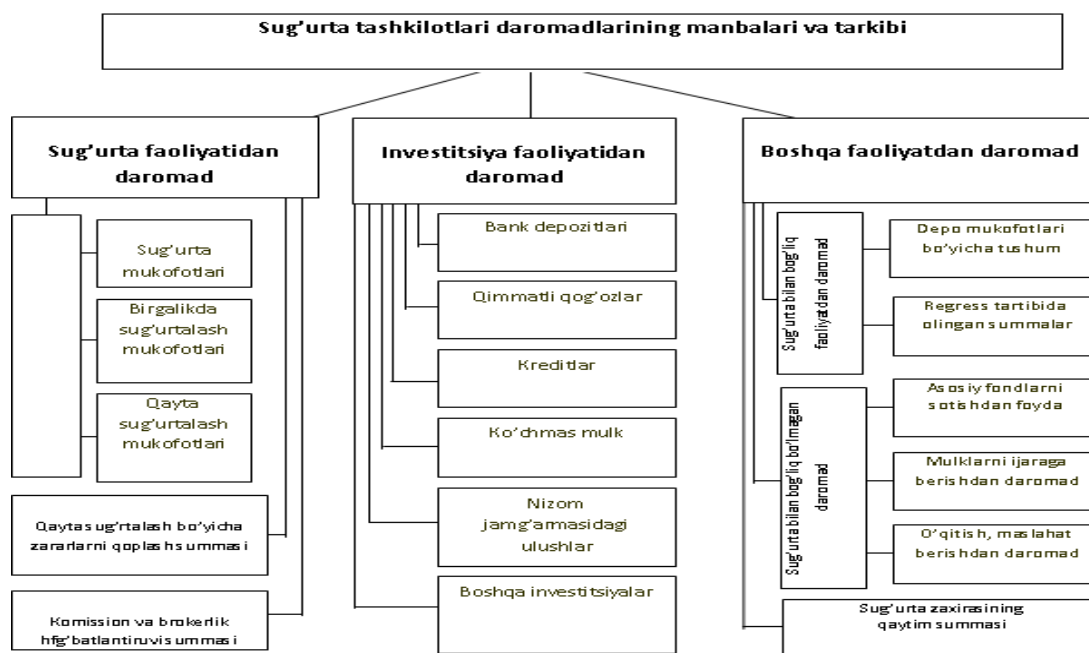
$$W = (12 \text{ mln.} : (12 \text{ mln.} + 15 \text{ mln.})) \times 21 \text{ mln.} = 9 \text{ mln.} \text{ 335 ming soʻm}$$

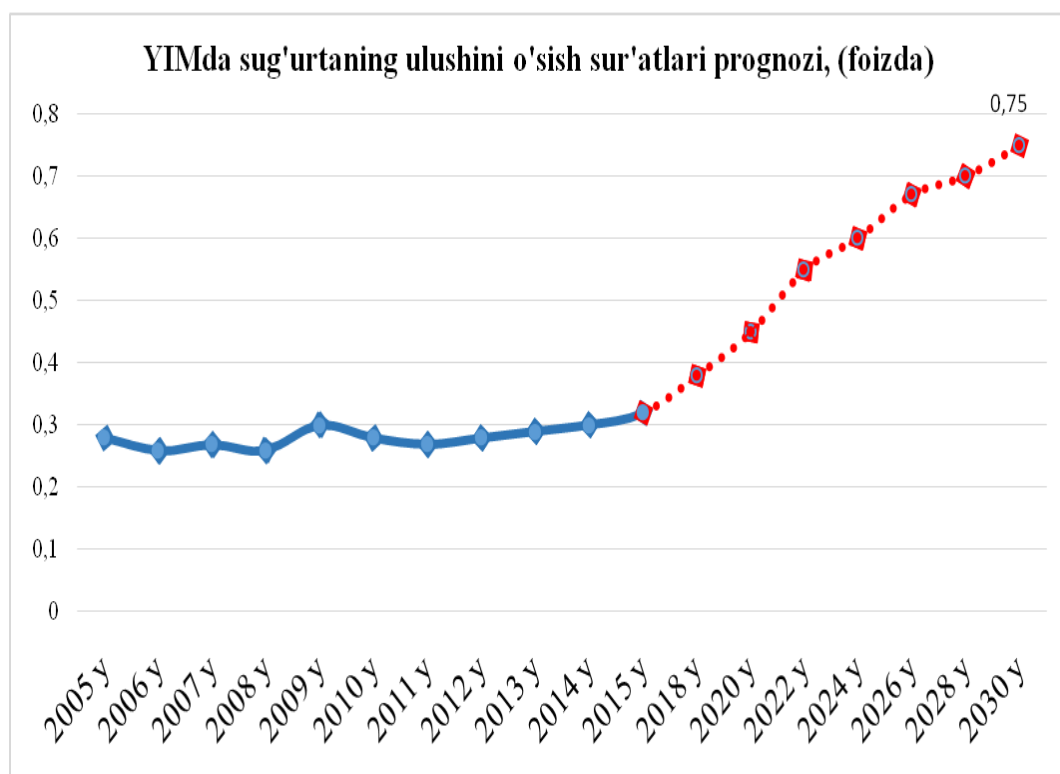
2) ikkinchi sugʻurtalovchi toʻlaydigan sugʻurta qoplamasi:

$$W = (15 \text{ mln.} : (12 \text{ mln.} + 15 \text{ mln.})) \times 21 \text{ mln.} = 11 \text{ mln.} \text{ 665 ming soʻm}$$

**TALABALARNING MAVZU BO‘YICHA BILIM VA KO‘NIKMALARINI
MUSTAHKAMLASH UCHUN AMALIY MATERIALLAR**

2015 – yil yakunlari bo‘yicha			
O‘zbekistonga chet mamlakatlardan kirib kelgan turistlar		O‘zbekistondan chet mamlakatlarga chiqqan turistlar	
Davlatlar nomi	Turistlar soni (ming nafar)	Davlatlar nomi	Turistlar soni (ming nafar)
Germaniya	19,4	Turtsiya	15
Frantsiya	17	Xitoy	9
Yaponiya	14	Birlashgan Arab Amirligi	8
Janubiy Koreya	10	Malayziya	4,5
Italiya	9,3	Rossiya	4
Turtsiya	7	Qozog‘iston	1,5
AQSh	6,1	Tailand	1,4
Angliya	6	Janubiy Koreya	1,3
Xitoy	3	Eron	1,3
		Chexiya	1,2

Термин	Рус тилидаги шарҳи	Ўзбек тилидаги шарҳи	Инглиз тилидаги шарҳи
abandon абандон Abandon	право страхователя заявить об отказе от своих прав на застрахованное имущество в пользу страховщика (в случае пропажи, гибели имущества, нецелесообразности восстановления судна, автомобиля или доставки застрахованного груза в место назначения) и получить полное страховое возмещение. Заявление об должно быть сделано в течение 6 месяцев с момента возникновения оснований; оно может быть односторонним и не нуждается в подтверждение страховщика. В силу к страховщику переходят все права на застрахованное имущество.	тўлиқ микдордаги суғурта суммасини олиш учун суғурталанувчининг суғурталанган мол–мулкдан суғурталовчининг фойдасига воз кечиши (суғурталанган кема нобуд бўлганда, у хабарсиз йўқолганда, кема ёки юк қароқчилар томонидан босиб олинганда). Абандон тўғрисидаги ариза воқеа–ходиса рўй бергандан кейин олти ой мобайнида берилиши керак. Айрим чет мамлакатлар қонунчилигида абандон суғурталанувчининг бир томонлама акти ҳисобланади. Фақат, Англия қонунчилигида абандон учун суғурталовчининг розилиги талаб этилади.	Property insurance policies can include what is known as an abandonment clause, which allows the policyholder to abandon the damaged property and still receive their claim settlement. Once abandoned, the damaged property is owned by the insurance company. Abandonment clauses are more common in marine property insurance policies. Homeowners policies typically prohibit policyholders from abandoning property under any condition.
agent shartnomasi Агентский договор	договор с физическим или юридическим лицом (агентом) о выполнении им от имени и в интересах принципала (другого лица) соответствующих обязанностей (поручений), вытекающих из условий агентского соглашения	суғурталовчи билан тузилган топширик шартномаси	the contract with the insurer submission

agent agreement			
sug'urtalovchilar uyushmasi Ассоциация страховщиков Association of insurers	регулирование страхования, члены законодательной и исполнительной власти Государственного союза по защите интересов отечественных страховых компаний и иностранных страховых компаний, которые будут созданы в целях установления взаимовыгодных отношений между Ассоциацией страховых компаний. В качестве взаимных страховых компаний, международных ассоциаций, Союз технического риска для страховых компаний, чтобы дать пример ассоциации британских страховщиков.	суғурта фаолиятини мувофиқлаштириш, уюшма аъзоларининг манфаатини давлатнинг қонун чиқарувчи ва ижроия органлари олдида ҳимоя этиш ҳамда маҳаллий суғурта компаниялари ва хорижий суғурта компаниялари ўртасида ўзаро фойдали алоқаларни ўрнатиш мақсадида ташкил этиладиган суғурта компанияларининг уюшмаси. Бунга ўзаро суғурталаш жамиятларини халқаро уюшмасини, техник рискларни суғурталовчи компаниялар иттифокини, Буюк Британия суғурталовчилар уюшмасини мисол келтириш мумкин. Ҳозирги пайтда Ўзбекистонда суғурталовчилар уюшмаси ташкил этилмаган. Фақат, автосуғурталовчилар иттифоқи фаолият кўрсатмоқда.	insurance regulation, the members of the union state's legislative and executive authorities to protect the interests of domestic insurance companies and foreign insurance companies to be established in order to establish mutually beneficial relationships between the Association of insurance companies. As a mutual insurance companies, international associations, the Union of the technical risk to the insurance companies, to give an example of British Insurers' Association.
addendum аддендум	по взаимному согласию сторон до страхования и договора перестрахования поправок.	илгари тузилган суғурта ва кайта суғурталаш шартномасига томонларнинг ўзаро келишуви билан қўшимчалар киритиш.	with the mutual agreement of the parties before the insurance and reinsurance contract amendments.

addendum			
Adjaster аджастер adjuster	человек, который изучает требования и рекомендует варианты урегулирования, основанные на оценках политики ущерба и страховых проводимых. Представитель страховщика, который стремится определить степень ответственности страховщика за ущерб, когда иск подается. Отдельного сотрудника, работающего страховщиком оценить потери и урегулировать претензии страхователями. Также смотрите" общественный страховой регулятор."	суғурта ходисаси рўй бериши муносабати билан суғурталанувчи томонидан билдирилган эътирозни тартибга солишда суғурта компаниясининг манфаатларини ҳимоя этувчи жисмоний ёки ҳуқуқий шахс. У суғурталанувчи билан унга тўланадиган суғурта қопламаси микдорини келишишга ҳаракат қилади. Аджастер суғурта ходисасини рўй бериш сабабларини ўрганади ва таҳлил этади. Ушбу таҳлил натижалари бўйича суғурта компаниясига эксперт ҳулосасини тузади ҳамда авария комиссари функциясини бажаради. Аджастер вазифасини суғурта компаниясининг таркибий бўлими ёки ихтиссослашган ташкилот амалга ошириши мумкин.	a person who investigates claims and recommends settlement options based on estimates of damage and insurance policies held. A representative of the insurer who seeks to determine the extent of the insurer's liability for loss when a claim is submitted. An individual employed by an insurer to evaluate losses and settle policyholder claims. Also see "public insurance adjuster."
aktuariy Актuariй	лицо, профессионально обученное методам статистики и теории вероятностей в области страхования (расчет премий, обязательств по полису и др.)	лотин тилидан таржима қилганда ҳисобчи деган маънони билдиради. Актуар ҳисоб–китоблар назариясини ўзлаштириб олган суғурта математикаси соҳасидаги мутахассис. У суғурта тарифларини ҳисоблаш ва	business professional who analyzes probabilities of risk and risk management including calculation of premiums, dividends and other applicable insurance industry standards. A specialist in the mathematics of insurance who calculates rates, reserves,

actuarial		методологиясини ишлаб чиқиш, узок муддатли суғурта турлари бўйича суғурта захираларини шакллантириш билан боғлиқ ҳисоб–китобларни амалга ошириш билан шуғулланади. Ҳозирги пайтда Англияда актуарийлар институти фаолият кўрсатмоқда. Актуарийларнинг халқаро уюшмаси мавжуд.	dividends and other statistics. (Americanism: In most other countries the individual is known as "mathematician.") An insurance professional skilled in the analysis, evaluation and management of statistical information. Evaluates insurance firms' reserves, determines rates and rating methods, and determines other business and financial risks. A person professionally trained in calculating the risks and costs of insurance.
aktuar hisob-kitoblar актуарные расчеты Actuarial calculations	сумма страхового тарифа по экономико - математических методов расчета. Эти расчеты основаны на законе больших чисел. Методология актуарных расчетов, теории вероятностей, основанный на законах демографии, скорость зависит от количества страховых случаев происходят демографические данные граждан в соответствии с возрастом страхования жизни дифференцированной ставки. Долго - срок страхования жизни, сумма страховки застрахованный умирает, или ему платят определенный возраст. Достаточная для формирования страхового фонда, страховой	суғурта тарифи ставкаларини ҳисоблашнинг иқтисодий–математик усуллари йиғиндиси. Ушбу ҳисоб–китоблар катта сонлар қонунига асосланади. Актуар ҳисоб–китобларнинг методологияси, эҳтимоллар назарияси, демография қонуниятларига асосланади, тариф ставкасини миқдори суғурта ходисалари рўй беришининг эҳтимоллигига боғлиқ. Демография маълумотларидан фуқароларнинг ҳаётини суғурталашда суғурталанувчиларнинг ёшига мос равишда суғурта тарифи ставкасини табақалаштиришда фойдаланилади. Узок муддатли ҳаётни суғуртаси бўйича суғурта суммалари суғурталанган шахс вафот этганда ёки у маълум бир ёшга етганда	the sum of the insurance rate of economic - mathematical calculation methods. These calculations are based on the law of large numbers. The methodology of actuarial calculations, probability theory, based on the laws of demography, the rate depends on the amount of insurance Accidents happen Demographic data of citizens in accordance with the age of the life insurance differentiated rate. The long - term life insurance, the amount of insurance the insured person dies, or he is paid a certain age. Sufficient for the formation of the insurance fund, the insurance period of the contract or the death of a person at a certain age you need to know ehtimoliyligini. On the basis of statistical data about the population mortality rate to calculate the probability of different ages as

	период действия договора или смерти лица в определенном возрасте вы должны знать. На основе статистических данных о смертности населения, чтобы вычислить вероятность разного возраста, а также график смерти граждан.	тўланади. Етарли миқдордаги суғурта фондини шакллантириш учун, суғурталовчи шартнома амалда бўлган даврда қанча шахс вафот этиши ёки маълум бир ёшга етиши эҳтимолийлигини билиши зарур. Аҳоли ўлими даражаси ҳақидаги статистик маълумот асосида турли ёшга етиши эҳтимоллигини ҳисоблаш ҳамда фуқароларнинг ўлими тўғрисидаги жадвални тузиш мумкин.	well as a schedule of the death of the citizens.
annuitet Аннуитет annuity	соглашение, по которому физическое лицо приобретает право на регулярно поступающие суммы. Общем случае означает как получение периодически уплачиваемой суммы, так и ее выплату	рента ва нафақаларни суғурталашнинг ҳамма турларини умумлаштирувчи тушунча. Бунда суғурталанувчи суғурта компаниясига бир вақтнинг ўзида ёки бир неча йиллар давомида тегишли суғурта мукофотларини тўлайди. Кейин суғурталанувчи бутун ҳаёти давомида суғурта компаниясидан даромад олади. Аннуитетнинг бир тури ҳисобланадиган фуқароларнинг йиллик даромадини суғуртаси бугунги кунда Буюк британияда, Францияда ва АҚШда кенг ривожланган.	a contract providing income for a specified period of time, or duration of life for a person or persons. An agreement by an insurer to make periodic payments that continue during the survival of the annuitant(s) or for a specified period. A contract in which the buyer deposits money with a life insurance company for investment. The contract provides for specific payments to be made at regular intervals for a fixed period or for life
sug'urta miqdori	страховая выплата и соответствующий риск для страховых денег. С международной практике страховая сумма страхового	суғурта манфаати ва суғурта рискига мос келувчи пул маблағи. Халқаро амалиётда суғурта суммаси суғурта қопламаси дейилади. Суғурта суммасига нисбатан суғурта	the insurance benefit and the corresponding risk to the insurance money. With international practice, the insurance amount of insurance coverage is called. And is determined by the amount of insurance

сумма страховки amount of insurance	покрытия называется. И определяется количеством страховых премий, выплаченных страховым покрытием. Выражение сумма страхования, страхование жизни и медицинское страхование граждан.	мукофоти аниқланади ва суғурта қопламаси тўланади. Суғурта суммаси ибораси, кўпроқ, шахсий суғуртада - фуқароларнинг ҳаёти, соғлиғини суғурталашда ишлатилади.	premiums paid to insurance coverage. The expression amount of insurance, insurance of citizens' life and health insurance.
sug'urta ogohlantirish miqdori сумма предупреждения страхового amount of the insurance warning	что характеризует соотношение между страховой суммой и страховой выплаты дорожного покрытия экономических показателей. Эта цифра указывает на вероятность того, что сумма ущерба и установить контроль над изменением риска. Страхование зависит от суммы убытка от следующих факторов: количество пунктов и застрахованные суммы, страхование, несчастных случаев, поврежденных объектов и страхового покрытия. Потеря страховой суммы, в зависимости от состава индекса чистой скорости каждого типа вида страхования или ответственности. Если индикатор потери превышает норму чистой темп или, в данном случае сумма показателя убытков страхования, указывает на высокий уровень	суғурта суммаси ва суғурта қопламаси тўлови ўртасидаги нисбатни характерловчи иқтисодий кўрсаткич. Бу кўрсаткич зарар миқдори эҳтимоллигини кўрсатади ва ундан рискни ўзгариши устидан назорат ўрнатишда фойдаланилади. Суғурта суммасининг зарарлилик кўрсаткичи қуйидаги омиллар таъсири остида шаклланади: суғурталанган объектлар сони ва уларнинг суғурта суммаси, суғурта ходисаларининг сони, зарар кўрган объектлар сони ва суғурта қопламаси. Суғурта суммасининг зарарлилик кўрсаткичи нетто-ставка тузилишига қараб ҳар бир суғурта тури ёки жавобгарлик тури бўйича аниқланади. Агар зарарлилик кўрсаткичи нетто-ставкага яқинлашса ёки ундан ошиб кетса, бу ҳолда суғурта суммасининг зарарлилик кўрсаткичи юқори даражада эканлигидан далолат беради.	that characterizes the ratio between the sum insured and the insurance payment pavement economic indicators. This figure indicates the likelihood of the amount of damage and to establish control over the change in risk. Insurance is influenced by the amount of loss on the following factors: the number of insured items and the amount of insurance, insurance, accidents, damaged facilities and insurance coverage. The loss of the sum insured, depending on the composition of the index net rate of each type of type of insurance or liability. If the indicator of the loss exceeds the rate of net-paced or, in this case, the amount of the insurance loss indicator which indicates a high level

assistans асистанс assistance	позволяют страхование (застрахованных лиц, выгодоприобретателям) в соответствии с договором страхования и помощи услуг, технических, медицинских и других услуг, а также предоставление им финансовой помощи и юридическим или физическим лицо	суғурта қилдирувчиларга (суғурталанган шахсларга, наф олувчиларга) ҳамда суғурталовчиларга суғурта шартномаси доирасида асистианс хизматлари, техник, тиббий ва бошқа хизматлар кўрсатувчи, шунингдек уларга молиявий кўмак берувчи юридик ёки жисмоний шахс	allow insurance (insured persons,beneficiaries) under the contract of insurance and assistance services, technical, medical and other services, as well as providing them with financial assistance and legal or natural person
audit аудит auditing	страховая компания письменно подтвердить достоверность финансовой отчетности и аудита. Аудиторская работа специально квалифицированных аудиторов. Аудиторская фирма заключила договор между страховой компанией. Лица, получившие лицензию Министерства финансов Республики Узбекистан в работе аудита может быть проведена.	суғурта компаниясининг молиявий ҳисоботи тўғрилигини ёзма равишда тасдиқлаш ва текшириш. Аудит ишини махсус малакага эга бўлган аудиторлар амалга оширади. Аудиторлик фирмаси билан суғурта компанияси ўртасида шартнома тузилади. Ўзбекистон Республикасида аудит ишини Молия вазирлигининг лицензиясига эга бўлган шахслар амалга ошириши мумкин. Суғурта компаниясининг баланси аудиторлар томонидан текширилгандан сўнг матбуотда эълон қилинади.	the insurance company to confirm in writing the accuracy of financial reporting and auditing . Audit work specially qualified auditors . Auditing firm concluded a contract between the insurance company. Persons licensed by the Ministry of Finance of the Republic of Uzbekistan in the work of the audit can be carried out.
benefisiar	человек, который может получить право на получение платежа за счет воли, полис страхования жизни, пенсионного плана, аннуитет, доверия, или другой	суғурта шартномасида суғурта-ланган шахсининг ёзма равишдаги розилиги билан суғурта товонини олувчи сифатида кўрсатилган жисмоний ёки юридик шахс	an individual who may become eligible to receive payment due to will, life insurance policy, retirement plan, annuity, trust, or other contract.

бенефициар beneficiary	договор.		
yuk tashish bilan bog'liq xarajatlarni qoplash фрахт bareboat	оплаченный является морским или воздушным транспортом грузов. Это правда или взаимное соглашение о транспортных тарифов грузов оплачиваются на основании согласованной цены.	денгиз ёки ҳаво йўллари орқали юкни ташишда тўланадиган ҳақ. Ушбу ҳақ тариф ёки юкни ташиш тўғрисидаги шартнома бўйича ўзаро келишилган нарх асосида тўланади. Денгиз суғуртасида юкларни ташишда фрахт полиси ёзилади ва фрахт қилувчига берилади.	the paid is by sea or air transportation of cargo. This is the truth or a mutual agreement on cargo transportation tariffs are paid on the basis of the agreed price.
bonus бонус bonus	Страховая компания по условиям договора страхования, заключенного на скидки, что сумма страховых премий, выплачиваемых Застрахованное	суғурта компанияси ўзи учун қулай шартларда суғурта шартномасини тузганлиги учун суғурталанувчига, у тўлайдиган суғурта мукофоти микдорида чегирмалар белгилайди.	The insurance company for the terms of the insurance contract concluded for the discounts that the amount of insurance premiums paid by Insured
obligatorli qayta sug'urta облигаторное перестрахования bondly reinsurance	1) форма обязательного страхования. В соответствии с законодательством некоторых стран принимают все страховые компании, работающие на территории этой страны риска является частью обязательной перестраховочной компании. Эти меры через перестрахование, чтобы предотвратить поток валюты из страны; 2) страховой компании(tsedent) является одним	1) қайта суғурталашнинг мажбурий шакли. Айрим мамлакатлар қонунчилигига кўра, ушбу мамлакат ҳудудида фаолият кўрсатаётган барча суғурта компаниялари қабул қилган рискларини бир қисмини мажбурий равишда қайта суғурталаш компаниясига беради. Бу чора қайта суғурталаш орқали чет элга валютани чиқиб кетишини олдини олади; 2) суғурта компанияси (цедент) маълум бир суғурта тури бўйича рискни	1) form of compulsory insurance. According to the laws of some countries accept all insurance companies operating in the territory of that country risk is a part of the compulsory reinsurance company. These measures through reinsurance to prevent the flow of currency out of the country; 2) insurance company (tsedent) is a type of insurance risk insurer, and in turn, providing for the insurer to accept the risk reinsurance contracts.

	из видов страховой компании страхового риска, и в свою очередь, обеспечивая для страховщика, чтобы принять риск перестрахования договоров.	қайта суғурталовчига беришини ва ўз навбатида, қайта суғурталовчи, рискни қабул қилишни назарда тутувчи қайта суғурталаш шартномаси.	
broker брокер broker	страховой посредник, дающий советы своим клиентам (страхователям) и заключающий договоры страхования от их имени. Брокер должен быть экспертом в области законодательства и практики страхования. Считается, что, как профессионал, он должен знать все возможное о страховании и его знания должны способствовать обеспечению наилучших условий страхования и ставок премии для принципала. Брокер является агентом страхователя, а не страховщика. Брокер не несет юридической ответственности перед страховщиком, что не исключает моральной ответственности. Брокер также не должен гарантировать платежеспособность страховщика и не несет ответственности за оплату убытков и возврат премии.	суғурта килдирувчининг номидан ва топшириғига биноан суғурта шартномаси тузилиши ва ижро этилишини ташкил қилиш бўйича фаолиятни амалга оширувчи юридик шахс.	Insurance and on behalf of the execution of the contract of insurance and the establishment of a legal entity carrying out the activity .
keptiv sug'urta	для защиты интересов учредителей страхования или крупных	таъсисчиларнинг манфаатларини суғурта ҳимоясига оладиган ёки	to protect the interests of the founders of the insurance or major corporations,

kompaniyasi Пленница страховая компания Captive insurance company	корпораций, корпораций, страховых компаний, часть из крупнейших финансово-промышленных групп. Конкуренция со стороны других страховых компаний, пленница страховая компания является более сложной сети. Пленница страховые компании Узбекистана - ALSKOM, Универсальное страхование, что страховые компании могли бы быть.	йирик концерн, корпорациялар, йирик саноат—молия гурухлари таркибига кирувчи суғурта компанияси. Рақобатдаги бошқа суғурта компанияларини кэптив суғурта компанияси мавжуд бўлган тармоққа кириши мураккаброқ ҳисобланади. Ўзбекистонда фаолият кўрсатаётган кэптив суғурта компанияларига – «АЛСКОМ», «Универсал суғурта» суғурта компанияларини мисол келтириш мумкин.	corporations, insurance company, part of the largest financial and industrial groups. Competition from other insurance companies, captive insurance company is more complex network. Captive insurance companies in Uzbekistan - the ALSKOM, Universal insurance that insurance companies might be.
birgalikda sug'urta qilish сострахования coinsurance	лицо, застраховавшее свою жизнь, или лицо, в пользу которого составлен полис. Термин используется только в страховании жизни	битта суғурта шартномаси доирасида рискни икки ёки ундан ортиқ суғурта компаниялари ўртасида тақсимланиши. Ушбу шартномада ҳар бир суғурталовчининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари кўрсатилади. Биргаликда суғурта қилишда суғурталанувчига қўшма полис ёки ҳар бир суғурта компанияси ўз зиммасига олган риск ҳиссасига мувофиқ алоҳида полис берилади.	The percentage of each health care bill a person must pay out of their own pocket. Non-covered charges and deductibles are in addition to this amount. An arrangement in a health or dental insurance plan where you and the insurance company share the cost of the items covered. You usually pay a set percentage (e.g., 20% paid by you and 80% paid by the plan).
birlashgan sug'urta комбинированное страхование combined insurance	при условии, страховое покрытие нескольких видов страхования	бир неча суғурта турлари бўйича суғурта қопламаси шarti	provided insurance coverage of a few types of insurance

Majburiy davlat sug'urtasi Обязательное государственное страхование Compulsory state insurance	социальные интересы и интересы государства в соответствии с порядком, установленным законом в целях обеспечения жизни, здоровья и имущества за счет средств государственного бюджета, выделенных на осуществление обязательного страхования	қонунда белгилаб қўйилган тартибда фуқароларнинг ижтимоий манфаатларини ва давлатнинг манфаатларини таъминлаш мақсадида ҳаёт, соғлиқ ва мол-мулкнинг давлат бюджетидан ажратиладиган маблағлар ҳисобига амалга ошириладиган мажбурий суғуртаси	social interests and the interests of the state in accordance with the procedure established by law in order to ensure life, health and property of the state budget funds allocated to implementation of the compulsory insurance
majburiy sug'urta обязательное страхование compulsory insurance	Страховые отношения форме, которая имеет силу закона. Обязательное страхование на основании законодательных актов. Этот документ страхования объектов налогообложения, объем страховой ответственности, права и обязанности сторон, участвующих в отношениях между страхованием и другими деталями.	суғурта муносабатларининг қонун кучига эга бўлган шакли. Мажбурий суғурта қонунчилик ҳужжатлари асосида амалга оширилади. Ушбу ҳужжатда суғуртага тортиладиган объектлар сони, суғурта жавобгарлигининг ҳажми, суғурта муносабатларида қатнашадиган томонларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари ҳамда бошқа реквизитлар кўрсатилади. Амалдаги қонунчиликка асосан, Ўзбекистонда мажбурий суғуртани тегишли лицензияга эга бўлган ҳар қандай суғурта компанияси ўтказиши мумкин	Insurance relationships form which has the force of law. Compulsory insurance on the basis of legislative acts. This document insurance taxable items, the volume of insurance liability, the rights and obligations of the parties involved in the relationship between insurance and other details.

avariya komissari аварии комиссар Commissioner accident	политики, обеспечивающие покрытие, по отдельности или в комбинации, смерти, расчленения, инвалидности или больницы и медицинской помощи, вызванной или потребовало в результате несчастного случая или указанных видов дорожно-транспортных происшествий. Виды покрытия включают в себя студенческий аварию, спортивный несчастный случай, путешествия аварии, одеяло аварии, несчастного случая или конкретного случайной смерти и расчленения. Покрытие для застрахованное в том случае, Страхователя небрежные действия и / или бездействие приведет к потерям в связи с использованием, владение или техническое обслуживание воздушных судов.	суғурта компаниясининг ваколатига эга бўлган жисмоний ёки юридик шахс. Суғурталанган кема ёки юк бўйича кўрилган зарарнинг характери ва миқдорини аниқлайди, ҳодиса рўй берганлик сабабларини ўрганади. Суғурта компанияси авария комиссарининг чет элда ҳам, мамлакат ичкарасида ҳам тайинлаши мумкин. Авария комиссарининг юридик манзили, телефон ва телекс рақамлари суғурта компанияси томонидан бериладиган суғурта полисида кўрсатилади. Суғурталанувчи суғурта ходисаси рўй бериши заҳоти авария комиссарига муружаат қилиши зарур. Авария комиссари мол–мулкнинг зарарланганлик даражасини аниқлайди ва суғурта компаниясининг топшириғига асосан, кўрилган зарарни қисман қоплаши мумкин. Авария комиссари бажарилган ишлар тўғрисида суғурта компанияси учун авария сертификати тузади ёки унга ёзма ахборот тайёрлайди.	policies providing coverage, singly or in combination, for death, dismemberment, disability, or hospital and medical care caused by or necessitated as a result of accident or specified kinds of accidents. Types of coverage include student accident, sports accident, travel accident, blanket accident, specific accident or accidental death and dismemberment. Coverage for the insured in the event that the insured's negligent acts and/or omissions result in losses in connection with the use, ownership, or maintenance of aircraft.
komission haq	Плата выплачивается агенту или страховой продавцом как процент от премии политики. Процент варьируется в широких пределах в	мижозларни суғуртага тортганлиги учун суғурта компанияси томонидан воситачиларга (суғурта брокери, агент) тўланадиган ҳақ. Комиссия	Fee paid to an agent or insurance salesperson as a percentage of the policy premium. The percentage varies widely depending on coverage, the insurer and the marketing

Комиссионные вознаграждение commission fee	зависимости от покрытия, страховщик и методы маркетинга	хақининг миқдори суғуртанинг турига ва келиб тушган бадалнинг хажмига боғлиқ ҳолда суғурта бадалига нисбатан фоизларда тўланади.	methods.
raqobat соревнование competition	страховые компании берут свою долю рынка экономической конкуренции. Конкурс поможет в выборе страховщика для страховых компаний. Конкурс является повышение качества страховых услуг и расширение их важности. Условия конкуренции страховых услуг в ряде страховых компаний, чтобы привлечь клиентов к своим договорам страхования, выплата страховых взносов и выплата страхового покрытия краткосрочных возможностей	суғурта компанияларининг суғурта бозоридаги ўз улушини эгаллаши учун ўзаро иқтисодий мусобақаси. Рақобат суғурталанувчи учун суғурта компанияларини танлаб олишларида кўмак беради. Рақобат суғурта хизматини кенгайтишида ва уларнинг сифатини ошишида муҳим аҳамиятга эга. Бир суғурта хизматини кўрсатаётган бир неча суғурта компаниялари рақобат шароитида миқдорларни жалб этиш учун уларга суғурта шартномаларини тузишда, суғурта мукофотларини тўлашда ва суғурта қопламаларини қисқа муддатларда тўлашда имконият яратади	страховые компании берут свою долю рынка экономической конкуренции. Конкурс поможет в выборе страховщика для страховых компаний. Конкурс является повышение качества страховых услуг и расширение их важности. Условия конкуренции страховых услуг в ряде страховых компаний, чтобы привлечь клиентов к своим договорам страхования, выплата страховых взносов и выплата страхового покрытия краткосрочных возможностей
risklar to'plami Сбор рисков Collection risk	большое количество страховых объектов предполагаемого ущерба вследствие страхового случая, к которому сумма страхового риска	бир қанча йирик суғурта суммали объектларнинг битта суғурта ҳодисаси туфайли зарар кўриши эҳтимоллигини назарда тутувчи суғурта рискларини йиғиндиси	a large amount of the insurance objects of the alleged damage because of an insurance event to which the sum of the insurance risk

sug'urta bahosi Стоимость страхования cost of insurance	На практике фактическая стоимость имущества, рыночная стоимость и другие значения вычисляются с помощью. Необходимые для расчета стоимости страхования для привлечения квалифицированных специалистов. Описан информация о стоимости страхования имеет важное значение при определении ставки и суммы страховых премий. В соответствии с действующим законодательством, страховая сумма не должна превышать стоимость страхования имущества.	суғурталаш мақсадида аниқланадиган мол–мулкнинг қиймати. Амалиётда мол–мулклар ҳақиқий қиймати, бозор қиймати ва бошқа қийматлар воситасида баҳоланади. Зарур ҳолларда суғурта баҳосини тўғри ҳисоблаш учун малакали экспертлар жалб этилади. Суғурта баҳоси тўғрисидаги ҳақиқий маълумот таъриф ставкаси ва суғурта мукофоти миқдорини аниқлашда муҳим аҳамиятга эга. Амалдаги қонунчиликка биноан, суғурта суммаси мол–мулкнинг суғурта баҳосидан ошиб кетмаслиги зарур	In practice, the actual value of the property, the market value and the other values are evaluated by means of. Necessary for calculating the value of insurance to attract qualified experts. Described information on the cost of insurance is important in determining the rate and amount of insurance premiums. According to the current legislation, the insured amount should not exceed the cost of property insurance.
risklarni tanlash выбрать риски choose the risks	Анализ предложений, полученных от клиентов на заключение договора страховой деятельности страховой компании. Риск формирования сбалансированного страхового портфеля страховой компании важно практическое использование фразы. Выбор страховой риск сюрвейер работает на практике. Выбор рисков проводится в области мер по управлению рисками является частью.	суғурта шартномасини тузиш бўйича миждозлардан келиб тушган таклифларни таҳлил этишга қаратилган суғурта компаниясининг фаолияти. Суғурта компаниясининг мувозанатлашган суғурта портфелини шаклланишида рискларни танлаш иборасини амалий жиҳатдан ишлатиш муҳимдир. Суғурта амалиётида рискларни танлаш ишини сюрвейерлар амалга оширади. Рискларни танлаш – бу риск менежмент соҳасида олиб бориладиган чора – тадбирларнинг бир қисмидир.	Analysis of proposals received from customers on the conclusion of the contract of insurance activities of the insurance company. The risk of the formation of a balanced insurance portfolio of the insurance company is important to practical use of the phrase. Insurance risk selection syurveyerlar work in practice. Risk selection is conducted in the field of risk management measures is a part of.

franshiza	определенная часть убытков страхователя, не подлежащая возмещению страховщиком в соответствии с условиями страхования. Франшиза может устанавливаться в виде определенного процента от стоимости застрахованного имущества или в определенной сумме. Имеется в виду, что в зависимости от того, как оговорено, франшиза может применяться как к общей стоимости застрахованного имущества, так и к отдельным местам груза. Различаются условная и безусловная франшиза. При условной франшизе страховщик освобождается от ответственности за убыток, если его размер не превышает размера франшизы, и убыток подлежит возмещению полностью, если его размер превышает франшизу. При безусловной франшизе ответственность страховщика определяется размером убытка за минусом франшизы. Внесение в договор страхования франшизы имеет целью освободить страховщика от расходов, связанных с ликвидацией мелких	суғурта шартномаси шартларида кўзда тутилдиган суғурталовчининг зарарни қоплашдан овоз этиладиган қисми. Франшиза суғурта суммасига нисбатан фоизларда белгиланадиган шартли ва шартсиз франшизаларга бўлинади. Шартли франшизада суғурталовчи белгиланган франшиза суммасидан ошмайдиган зарарни қоплаш жавобгарлигидан овоз этилади. Бу ҳолда, агар кўрилган зарар миқдори франшиза суммаси миқдоридан ошиб кетса, суғурта компанияси зарарни тўлиқ қоплайди. Шартсиз франшизада кўрилган зарар франшиза суммасидан чегирилиб қопланади.	Portion of the insured loss (in dollars) paid by the policy holder. Amount of loss that the insured pays before the insurance kicks in. The amount the insured must pay in a loss before any payment is due from the company
------------------	---	--	--

	убытков, поскольку во многих случаях такие расходы превышают сумму убытка. Кроме того, франшиза обязывает страхователя более рачительно относиться к застрахованному имуществу или в определенной сумме. Имеется в виду, что в зависимости от того, как оговорено, франшиза может применяться как к общей стоимости застрахованного имущества, так и к отдельным местам груза. Различаются условная и безусловная франшиза. При условной франшизе страховщик освобождается от ответственности за убыток, если его размер не превышает размера франшизы, и убыток подлежит возмещению полностью, если его размер превышает франшизу. При безусловной франшизе ответственность страховщика определяется размером убытка за минусом франшизы. Внесение в договор страхования франшизы имеет целью освободить страховщика от расходов, связанных с ликвидацией мелких убытков, поскольку во многих случаях такие расходы превышают сумму убытка. Кроме того, франшиза обязывает страхователя		
--	---	--	--

	более рачительно относиться к застрахованному имуществу		
denonsatsiya денонсация denunciation	отказ от договора. Если страховые отношения являются одной из сторон в письменной форме не отказываться от соглашения на второй стороне, сроки, указанные в договоре, который будет сильным.	шартномадан воз кечиш. Агар суғурта муносабатларида томонлардан бири ёзма равишда шартномадан воз кечиши тўғрисида иккинчи томонга маълум қилмаса, шартнома унда кўрсатилган муддатгача кучда бўлади.	refusal of agreement. If the insurance relations are one of the parties in writing not to reject the agreement on the second side, the deadlines specified in the contract which will be strong.
depozit депозит deposit	страховая компания сохранила банковское учреждение денежными средствами или ценными бумагами. Банк, как правило, страховая компания выплачивает деньги проценты банкам; 2) в соответствии с законодательством некоторых стран, иностранная страховая компания в стране, если есть любой другой страховой деятельности в стране, первым банковским учреждением в стране, вкладывая деньги. Этот депозит, иностранной страховой компании осуществлять страховую деятельность на территории другой страны, чтобы служить в качестве основы для него.	суғурта компаниясининг банк муассасасида сақланадиган пул маблағи ёки қимматли қоғозлари. Банк, одатда, суғурта компаниясига ўз пулини банкда сақлагани учун фоиз тўлайди; 2) айрим мамлакатлар қонунчилигига мувофиқ, чет мамлакат суғурта компанияси, агар, бирор бошқа мамлакатда суғурта фаолиятини амалга оширмоқчи бўлса, дастлаб у ўша мамлакат банк муассасасига тегишли пул маблағини депозитга қўяди. Мазкур депозит, чет давлат суғурта компаниясининг бошқа мамлакат ҳудудида суғурта фаолиятини амалга ошириши учун асос бўлиб хизмат қилади.	the insurance company kept the banking institution in cash or securities. The bank, as a rule, the insurance company money pays interest to the banks; 2) in accordance with the laws of some countries, a foreign insurance company in the country, if there is any other insurance activity in the country, the first banking institution in the country depositing money. This deposit, foreign insurance company to carry out insurance activities in the territory of the other country to serve as a basis for it .

diversifikatsiya диверсификации diversification	крупнейшие страховые компании, занимается другими видами деятельности в дополнение к основной деятельности. Например, страховой агент, продажа ценных бумаг, операции с недвижимостью и так далее.	йирик суғурта компанияларининг асосий фаолиятдан ташқари бошқа фаолият билан ҳам шуғулланиши. Масалан, суғурта воситачилиги, қимматли қоғозларнинг олди–сотдиси, кўчмас мулк билан шуғулланиш ва ҳакозо	the largest insurance companies, is engaged in other activities in addition to the primary activity. For example, the insurance agent, the sale of securities, real estate activities and so on.
dispasher диспашер Dispasher	Морской транспорт авария привела к повреждению судна, груза и зафрахтованный распределения населенных пунктов между заключил эксперт. Выполняет функцию диспашер частных компаний в развивающихся странах. Распределение Потери поселений и назвал диспаша создание для заинтересованных сторон заблуждения (владельца судна, владельца груза, груз организация-получатель) платит.	денгиз транспортида умумий авария содир бўлганда кўрилган зарарни кема, юк ва фрахт ўртасида тақсимлаш бўйича ҳисоб–китобларни тузадиган мутахассис. Ривожланган мамлакатларда диспашер функциясини махсус компаниялар бажаради. Зарарларни тақсимлаш бўйича ҳисоб–китоблар диспаша дейилади ва диспашани тузганлик учун ҳақни манфаатдор томонлар (кема эгаси, юк эгаси, юкни сотиб олувчи шахс) тўлайди.	Sea transport accident caused damage to the ship, cargo and chartered distribution of settlements between the expert concluded. Performs the function of dispasher private companies in developing countries. Losses distribution of settlements and called dispasha creation for stakeholders delusion (the ship owner, the owner of the cargo, the cargo recipient entity) pays.
avariya sertifikati аварийный сертификат	страхование имущества мероприятие в связи с документом, удостоверяющим характер ущерба и размер ущерба. Аварийный сертификат аварийного комиссара (аджастер) и соответствующий доклад	мол–мулк суғурта ходисаси туфайли зарарланганда, кўрилган зарарнинг миқдори ва характерини тасдиқловчи ҳужжат. Авария сертификати авария комиссари (аджастер) томонидан тузилади ва тегишли комиссия ҳақи ҳисобига суғурталанувчига тақдим	property insurance event due to a document certifying the nature of the damage and the amount of damage. Emergency certificate emergency commissioner (adjaster) and the related report of the commission created by the Insured. Emergency certificate shall be attached to the application for insurance

emergency certificate	комиссии, созданной Страхователя. Аварийный сертификат должен быть приложен к заявлению на получение страхового возмещения страховщиком и покрытие будет служить в качестве страховки для оплаты компании.	этилады. Авария сертификаты суғурталанувчининг суғурта қопламасын олиш тўғрисидаги аризасига илова этилады ва қопламани тўлашда суғурта компаниясига асос бўлиб хизмат қилади.	compensation insurer and the cover will serve as the insurance to pay company.
yevropolis европолис Evropolis	Страны Европейского экономического сообщества, подтверждающие факт создания договора страхования страховой полис	европа иқтисодий ҳамжамияти мамлакатларида суғурта шартномаси тузганлик фактини тасдиқловчи суғурта полиси	European Economic Community countries, confirming the fact of the creation of the contract of insurance the insurance policy
eksedent risk Екседент риск Ekstedent risk	эта категория риска потери договору перестрахования.	мазкур тоифадаги риск бўйича зарарни қайта суғурталаш тўғрисидаги келишув.	this category of risk of loss reinsurance agreement.
fakultativ qayta sug'urta факультативное перестрахование Facultative reinsurance	пропорциональный договор перестрахования. Дополнительное страхование риск предоставляется на отдельном контракте. Цедент риск повторного страхования не является необходимым или необходимо рассмотреть вопрос о независимости. В свою очередь, перестрахование цедент принято или не принято.	пропорционал қайта суғурталаш шартномасининг тури. Факультатив қайта суғурталашда ҳар бир берилаётган риск бўйича алоҳида шартнома тузилади. Цедент ҳар бир риск бўйича қайта суғурталаш зарур ёки зарур эмаслик масаласини мустақил кўриб чиқади. Ўз навбатида, қайта суғурталовчи ҳам цедентнинг таклифини қабул қилиши ёки қабул қилмаслиги ҳам мумкин.	proportional reinsurance contract. Optional insurance is a risk given on a separate contract. Tsedent a risk of re-insurance is not necessary or required to consider the issue of independence. In turn, reinsurance tsedent accepted or not accepted.

fronting фронтинг fronting	расположение, в котором основной страховщик выступает в качестве страховщика записи путем выдачи политики, но затем проходит весь риск перестраховщику в обмен на комиссию. Часто, противостоя страховщик имеет лицензию для ведения бизнеса в государстве или стране, где находится риск, но перестраховщик нет.	қабул қилиб олинган рискни тегишли комиссия ҳақи эвазига тўлалигича бошқа суғурта ёки қайта қайта суғурталовчи компанияларига бериш	an arrangement in which a primary insurer acts as the insurer of record by issuing a policy, but then passes the entire risk to a reinsurer in exchange for a commission. Often, the fronting insurer is licensed to do business in a state or country where the risk is located, but the reinsurer is not.
fronting kompaniyasi Фронтирование компания fronting company	другая страховая компания в передней просьбе, страховой полис на имя своей страховой компании.	бошқа суғурта компаниясининг илтимосига кўра, ўз номидан суғурта полиси берувчи суғурта компанияси. Фронтлаштирувчи суғурта компанияси қабул қилиб олинган рискни юз фоиз миқдорида илтимос қилган суғурта компанияси ҳисобига ўтказди ва бунинг учун ундан комисион ҳақ олади. Ҳозирги пайтда, Ўзбекистонда бир нечта фронтлаштирувчи компаниялар фаолият кўрсатмоқда. Масалан, “Англо–Ташкент”, “ЎзАИГ” суғурта компаниялари.	the other insurance company in front request of, the insurance policy in the name of their insurance company.
umumiy polis	соглашение в письменной форме между страховой компанией и страхователем. В соответствии с этим соглашением, соответствующий период для страховщика, чтобы обеспечить	суғурта компанияси ва суғурталанувчи ўртасидаги ёзма битим. Бу битимга мувофиқ, тегишли давр мобайнида суғурталанувчи барча объектларни суғурта компаниясига суғурталаш учун	an agreement in writing between the insurance company and the insured. In accordance with this agreement, the relevant period for the insurer to insure all areas of the insurance company. Foreign practice this agreement 'public policy' or 'policy

генеральный полис general policy	все районы страховой компании. Зарубежная практика это соглашение "государственная политика" или "политика абонамент ". Этот страховой полис на основе общего внешнеторгового страхования грузов. Каждая страховая компания направила информацию о грузе (вес груза, страховой суммы, получать и отправлять грузовые единицы) достаточно, чтобы подачи заявки, автоматически застрахованы.	беради. Чет эл тажрибасида бу битим «очик полис» ёки «полис–абонамент» дейилади. Мазкур бош полис асосида суғурталаш ташки савдо юклари суғуртасида кенг тарқалган. Суғурталанувчи суғурта компаниясига ҳар бир жўнатилган юк ҳақидаги маълумотлар (юкнинг вазни, суғурта суммаси, юкни жунатиш ва қабул қилиб олиш пунктлари) баён этилган аризани тақдим этса етарли, юк автоматик равишда суғурталанган ҳисобланади.	abonament'. This insurance policy on the basis of common foreign trade cargo insurance. Each insurance company sent information about the cargo (cargo weight, the sum insured, receive and dispatch cargo units) enough to submitting the application, are automatically insured.
umumiy sug'urta tarmog'i общий страховой сектор general insurance sector	личное страхование имущества, страхование ответственности и другие виды страхования, не жизни страховой сектор.	шахсий, мулкӣ суғурта, жавобгарликни суғурта қилиш ҳамда ҳаётни суғурта қилиш соҳасига тааллуқли бўлмаган бошқа суғурта турлари.	personal property insurance, liability insurance and other types of insurance, non-life insurance sector.
yalpi mukofot Валовая стоимость Gross prize	чистая премия за страхование плюс комиссий, операций и различных комиссий. Для страхования жизни, это премия включая дивиденды	суғурта шартномаларини тузиш, иш юритиш харажатларини ҳисобга олган ҳолдаги суғурта мукофотлари суммаси	the net premium for insurance plus commissions, operating and miscellaneous commissions. For life insurance, this is the premium including dividends

umumiy koeffisient Общий коэффициент Gross rate	страхование (страховая сумма), чтобы оплатить сеть предназначена для покрытия расходов, связанных с работой - ставки и чистых страховых премий, в том числе сумм скорости загрузки скорости. Большая часть литературы, этот метод также используется в смысле страхового тарифа	суғурта коплмасини (суғурта суммасини) тўлашга мўлжалланган нетто-ставка ва иш юритиш харажатларини қоплашга мўлжалланган нетто-ставкага юклама суммаларини ўз ичига олган суғурта мукофотларининг тариф ставкасини билдиради. Кўпгина адабиётларда ушбу ибора суғурта тарифи маъносида ҳам ишлатилади	insurance coverage (insurance amount) to pay the net is intended to cover the costs of work - rate and net insurance premiums, including the sums of the load rate of the rate. Most of the literature, this technique is also used in the sense of insurance rate
yashil karta зеленая карта green card	международные соглашения по обязательному страхованию гражданской ответственности владельцев транспортных. Этот тип договора страхования предназначен для подтверждения факта политики. В настоящее время более 30 членов зеленой карты. Зеленая карта страны-члены, Национальное бюро на территории этого государства, и координирует работу, связанную с зеленой картой.	автотранспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурталаш тўғрисидаги халқаро шартномалар тизими. Мазкур суғурта тури бўйича шартнома тузилганлик фактини тасдиқловчи полис. 1949 йилда Европанинг 13та давлати ўртасида яшил карта тўғрисида шартнома тузилган. Ҳозирги пайтда яшил картага аъзо мамлакатлар 30 дан зиёдни ташкил этади. Яшил картага аъзо бўлган мамлакатларда тегишли миллий бюролар ташкил этилган ва у мазкур давлат ҳудудида яшил карта билан боғлиқ ишларни мувофиқлаштириб туради. Ўз навбатида миллий бюролар яшил карта халқаро бюросига бирлашган. Қароргоҳи Лондонда жойлашган.	international agreements on compulsory insurance of civil liability of owners of transports. This type of insurance contract is designed to confirm the fact of policy. At present, more than 30 members of the green card. Green Card member countries, the national bureau of the territory of this state, and it coordinates the work associated with the green card.

sug'urta страхование Insurance	Традиционный инструмент риск-финансирования используется для передачи финансовой опасности риска. Страховой полис разъясняет, что является или не охватывается вызваны всеми или специфическими опасностями (причины повреждения или травмы). Страхование является также договор, по которому организация обязуется возместить другой и / или выплатить определенную сумму за покрытые убытки в обмен на премию. Для многих некоммерческих организаций, страхование предоставляет средства для оплаты непредвиденных убытков. Бесприбыльное в людей, имущества и доходов, в то время как в конечном счете, сохраняя организацию в эксплуатацию.	юридик ёки жисмоний шахслар тўлайдиган суғурта мукофотларидан шакллантириладиган пул фондлари ҳисобидан муайян воқеа (суғурта ҳодисаси) юз берганда ушбу шахсларга суғурта шартномасига мувофиқ суғурта товонини (суғурта пулини) тўлаш йўли билан уларнинг манфаатларини ҳимоя қилиш. Ҳар хил нохуш ҳодисалар рўй бериши натижасида кўрилган зарарни қоплаш ҳамда фуқороларнинг ҳаётида тегишли суғурта ҳодисалари рўй берганда уларга моддий ёрдам кўрсатиш мақсадида ташкил этиладиган ва ундан фойдаланиш билан боғлиқ (мақсадли пул фондлари) иқтисодий муносабатлар йиғиндиси. Ўтказиш шартига қараб, суғурта мажбурий ва ихтиёрий бўлади. Объектига кўра, мулкӣ, шахсий ва жавобгарлик суғуртасига бўлинади. Суғуртанинг асосини риск ташкил этади. Суғурта - бу рискни тақсимлаш усулидир.	Traditional risk-financing tool used to transfer the financial hazard of risk. An insurance policy spells out what is or is not covered caused by all or specific perils (causes of damage or injury). Insurance is also a contract whereby an organization agrees to indemnify another and/or to pay a specified amount for covered losses in exchange for a premium. For many nonprofits, insurance provides the funds to pay for the nonprofit's unexpected losses of people, property and income, while ultimately keeping the organization in operation.
depozit sug'urtasi Страхование	платежеспособность банков объявили банкротом или вернуть деньги вкладчикам потеряли их страхование. В то же время, банки имеют страховку. Страхование и	банклар банкрот деб эълон қилинганда ёки тўлов қобилияти йўқолганда, омонатчиларнинг банкдаги пул маблағларини уларга қайтарилишини суғурталаш. Бунда	the solvency of the banks declared bankrupt or return money to depositors lost their insurance. At the same time, banks have insurance. Insurance and private insurance organizations. Widespread insurance of

вклады Insurance of deposits	частные страховые организации. Широкое распространение страхования вкладов в зарубежных странах. Например, в США федеральное страхование депозитов в корпорации страхования вкладов. США по отношению к каждому вкладчику банков в сумме страхования вкладов \$ 100 тыс.	банклар суғурталанувчилар ҳисобланади. Суғуртани махсус суғурта ташкилотлари амалга оширади. Депозитларни суғурталаш чет мамлакатларда кенг тарқалган. Масалан, АҚШда депозит суғуртасини депозитларни суғурталаш федерал корпорацияси амалга оширади. АҚШда ҳар бир омонатчига тўғри келадиган 100 минг АҚШ доллари миқдоридаги депозитни банклар мажбурий суғурталайди.	deposits in foreign countries. For example, the US federal insurance of deposits in the deposit insurance corporation. US towards each depositor banks in the amount of \$ 100 thousand deposit insurance .
sug'urta agenti страховой агент insurance agent	от имени структуры организации и исполнения договоров страхования юридического или физического лица	суғурталовчининг номидан ва топшириғига биноан суғурта шартномасининг тузилиши ва ижро этилишини ташкил қилиш бўйича фаолият юритувчи юридик ёки жисмоний шахс	on behalf of the organization structure and performance of contracts of insurance of a legal or natural person
sug'urta dalolatnomasi страховой акт insurance act	документ заключение страхового случая происходит страховой компании. Акт имущественного ущерба или убытков, поэтому сумма убытков и других показателей. Закон, в случае необходимости, подтверждающие аварии и страхование имущества ущерба организации (пожарные, полиция, сельское хозяйство, ветеринарные услуги и т.д.) будут присоединены к письменному	суғурта ходисаси рўй берганда суғурта компанияси томонидан тузиладиган ҳужжат. Далолатномада мол-мулкнинг зарарланиш ёхуд нобуд бўлиш сабаблари, қўрилган зарар миқдори ва бошқа кўрсаткичлар бўлади. Далолатномага, зарур ҳолларда суғурта ходисаси ва мол-мулкнинг зарарланганлигини тасдиқловчи тегишли ташкилотларнинг (ёнғинга қарши кураш, давлат автомобиль назорати,	the document concluded by the insured event occurs the insurance company. The act of property damage or loss, which is why the amount of losses and other indicators. Act, if necessary, confirming the accident and property damage insurance organizations (fire, police, agriculture, veterinary services, etc.) will be attached to the written report. International insurance relations form the Insurance Act adjuster and in fact closer to the certificate of accident

	отчету. Международные страховые отношения формируют аджастер Закон о страховании и на самом деле ближе к сертификату аварии	қишлоқ хўжалиги, ветеринария хизмати ва бошқалар) ёзма ҳулосаси илова этилади. Халқаро суғурта муносабатларида суғурта далолатномасини аджастер тузади ва моҳиятан авария сертификатиға яқинлашади	
sug'urta maydoni страхование площадь insurance area	страховой области, которая требуется наибольшее количество объектов. По мнению некоторых экспертов, страхование по-прежнему полностью в Узбекистане обустроена. Лишь 20-30% от страхования имущества меры	суғуртага тортилиши зарур бўлган объектларнинг энг катта сони. Айрим экспертлар ҳулосасига кўра, Ўзбекистонда суғурта майдони ҳали тўла ўзлаштирилмаган. Фақат мол-мулкларнинг 20–30 фоизигина суғуртага тортилган	insurance area, which required the largest number of objects. According to some experts, the insurance is still completely in Uzbekistan undeveloped. Only 20-30 % of the property insurance measure
sug'urta faoliyati страховой деятельности insurance activity	Страховые мероприятия, связанные с реализацией профессиональных участников страхового рынка.	суғурта бозори профессионал иштирокчиларининг суғуртани амалга ошириш билан боғлиқ фаолияти.	Insurance activities related to the implementation of the professional participants of the insurance market.
sug'urta shartnomasi договор страхования	потери страховой компании в результате несчастного случая Застрахованному обязан уплатить сумму страхового возмещения или страхования, страховщик обязан выплатить страховую премию в срок. Договор страхования предназначен для подтверждения	икки томонлама ёзма равишдаги битим бўлиб, бунда суғурта компанияси суғурта ҳодисаси туфайли зарар кўрилганда суғурталанувчига суғурта қопламаси ёки суғурта суммасини тўлаш мажбуриятини, суғурталанувчи эса белгиланган муддатларда суғурта	the insurance company loss as a result of accident Insured obligation to pay the amount of the insurance indemnity or insurance, the insurer is obliged to pay the insurance premium in time. Insurance contract is designed to confirm the extent of insurance policy the insurer Insured. The insurance contract is a basic, simple, and the contents of

insurance agreement	степени страхового полиса страховщик Страхователя. Договор страхования является одним из основных, простой, и содержание условий договора страхования.	мукофотини тўлаш мажбуриятини олади. Суғурта шартномаси тузилганлик фактини тасдиқлаш учун суғурталовчи суғурталанувчига суғурта полиси беради. Суғурта шартномасини тузишдаги асосий, оддий ва қўшимча шартлар суғурта шартномасининг мазмунини ташкил этади.	the terms of the insurance contract.
sug'urta foydasi страхование прибыль insurance benefit	мера материальной заинтересованности в страховании. В результате страхового случая Страхователь материальных вредных объектов - случаи причинения вреда имуществу или страховщиком третьей стороны. Например, страховщик транспортные средства повреждены в результате дорожно-транспортных происшествий, это свойство Страхователя процентные доходы в качестве меры страхования и финансового интереса.	суғуртада моддий манфаатдорлик чораси. Суғурта ходисаси рўй бериши натижасида суғурталанувчига моддий зарар келтирувчи предметлар - мол-мулк ёки суғурталанувчининг учинчи шахсга зарар келтириш холатлари. Масалан, суғурталанувчининг автомобиль транспорти йўл-транспорт ходисалари туфайли шикастланганда, суғурталанувчида ушбу мулкка нисбатан манфаатдорлик юзага келади ва суғурта моддий манфаатдорлик чораси сифатида майдонга чиқади.	a measure of a material interest in insurance. As a result of the insurance event Insured material harmful objects - cases of damage to the property or a third party insurer. For example, the insurer vehicles damaged due to road traffic accidents, this property Insured interest income as a measure of insurance and financial interest.
sug'urta bozori страховой рынок insurance market	страховой защиты (страхование) зонд был устанавливающим спроса и предложения и формирования экономических отношений, выплачиваемых в некоторых областях.	суғурта ҳимоя (суғурта хизмати) олди-соттиси амалга оширила-диган ва унга талаб ва таклиф шакилланадиган иқтисодий пуллик муносабатларни айрим соҳаси.	insurance protection (insurance) probe have been laying down the offer and demand and the formation of economic relations paid in some areas.

sug'urta huquqi страховое право insurance Law	страховщики, страховые посредники между ними и суммой правил поведения. Страховые права отражены в законах и законодательстве. Закон о страховании является частью финансового права	суғурталовчилар, суғурталанувчилар ва улар ўртасидаги воситачиларнинг хатти-ҳаракати қоидалари йиғиндиси. Суғурта ҳуқуқи қонун ва қонун ҳужжатларида ўз аксини топади. Суғурта ҳуқуқи молиявий ҳуқуқнинг бир қисми ҳисобланади	insurers , insurance intermediaries between them and the sum of the rules of behavior. Insurance rights are reflected in the laws and legislation. Insurance Law is part of the financial law
sug'urta qoplamasi страховое покрытие insurance coverage	страховщика по страхованию имущества и перед страхования гражданской ответственности третьей стороны на сумму ущерба денежных средств, уплаченных в страховой фонд. Может быть меньше или равна сумме страхового страхового возмещения.	мулкӣ суғуртада ва суғурталанувчининг учинчи шахс олдида фуқаролик жавобгарлигини суғуртасида зарарни қоплаш учун суғурта фондидан тўланадиган пул маблағи. Суғурта қопламаси суғурта суммасига тенг ёки ундан кам бўлиши мумкин. Суғурта ҳодисаси рўй берганлик ҳолати ва шакли бўйича аджастер ёки авария комиссарининг ҳулосаси суғурта компанияси томонидан суғурта қопламаси тўланишида асос бўлиб хизмат қилади	insurer for property insurance and in front of a third party civil liability insurance for the damage amount of money paid to the insurance fund. May be less than or equal to the amount of insurance indemnity insurance.
sug'urta mukofoti страховые взносы insurance premiums	Сумма определяется по доле страховых премий. Размер суммы страховой премии также может быть выражено. Например, ущерб гражданской ответственности счета страхового взноса владельцев транспортных средств	суғурта мукофотининг миқдори суғурта суммасига нисбатан фоизларда аниқланади. Суғурта мукофотининг миқдори аниқ суммаларда ҳам ифодаланиши мумкин. Масалан, автомобиль эгаларининг учинчи шахсга зарар келтириш фуқаролик жавобгарлигини суғуртасида суғурта мукофоти аниқ	The amount is determined by the percentage of the insurance premiums. The amount of the insurance premium amount can also be expressed. For example, damage to the vehicle owners' civil liability insurance premium bill.

		пул бирлигида кўрсатилади.	
sug'urta kompaniyasi страховая компания insurance company	проведение договора страхования и связанной с ним юридическое лицо на правовые отношения со страховщиком. Он действует на основании Устава независимых предприятий. Экономическая среда, сумма страховых компаний, работающих в области страхования неявной. По данным страховых операций, осуществляемых страховыми компаниями, они являются универсальными и специализированными. Размер уставного капитала и в соответствии с суммой страховых премий, полученных страховыми компаниями крупных, средних и малых групп может быть.	суғурта шартномасини тузиш ва унга хизмат қилишни амалга оширувчи, суғурталанувчи билан ҳуқуқий муносабатда бўлувчи юридик шахс. У ўз Низоми асосида фаолият юритувчи мустақил хўжалик субъектидир. Тегишли иқтисодий муҳитда фаолият юритувчи суғурта компанияларининг йиғиндиси суғурта тузимини ташкил этади. Суғурта компаниялари бажарадиган суғурта операцияларига кўра, улар универсал ва ихтисослашган бўлади. Устав капитали микдори ҳамда келиб тушган суғурта мукофотлари ҳажмига мувофиқ, суғурта компанияларини йирик, ўрта ва кичик гуруҳларга бўлиш мумкин.	carrying out an insurance contract and related legal person your legal relationship with the insurer. It operates on the basis of the Charter of independent businesses. The economic environment, the sum of the insurance companies operating in the insurance implicit. According to the insurance operations carried out by insurance companies, they are universal and specialized. The amount of the authorized capital and in accordance with the amount of insurance premiums received by insurance companies to large, medium and small groups can be.
sug'urta sub'ektlari субъекты инфраструктуры Insurance entities	профессиональные участники страхового рынка	суғурта бозорининг профессионал иштирокчилари	professional participants in the insurance market

sug'urta hodisasi страховое событие insurance event	охват финансовых потерь из-за отмены или переноса определенного события из-за погодных условий или других непредвиденных причин, не зависящим от застрахованного лица. Для того, чтобы претендовать на определенной политики по определенной цене, компании имеют право запрашивать информацию о здоровье и образе жизни. Страховая компания будет использовать эту информацию, - свидетельствует о страхуемости - в принятии решений, если ваше заявление на страхование является приемлемым и по какой ставке премии.	стихияли, табиий ёки олдиндан кўриб бўлмайдиган воқеа–ходисаларнинг амалда юз бериши. Суғурта ходисаси юзага келган зарар суғурта компанияси томонидан шартномага мувофиқ қопланади. Мулкий суғуртада суғурта ходисаси дейилганда, стихияли ходисалар, ёнғин, авария, портлаш, зилзила, довул ва бошқалар тушунилади. Шахсий суғуртада эса суғурта ходисасига фуқароларнинг маълум бир муддатгача яшаши, уларнинг ҳаётида бахтсиз ходисаларнинг рўй бериши ёки ўлими киради. Халқаро амалиётда суғурта ходисаси баъзан «форс–мажор» деб юритилади.	coverage for financial loss because of the cancellation or postponement of a specific event due to weather or other unexpected cause beyond the control of the insured. To qualify for a particular policy at a particular price, companies have the right to ask for information about health and lifestyle. An insurance company will use this information - the evidence of insurability - in deciding if your application for insurance is acceptable and at what premium rate.
sug'urta ekspertizasi Страхование Экспертиза Insurance Expertise	для того, чтобы сделать выводы на основе страхового риска, объектов страхования и исследования на основе знания основных особенностей страхового случая	асосланган хулоса бериш мақсадида суғурта рискларни, суғурта объектларни ва суғурта ходисаларни асосий хусусиятларини махсус билимлар асосида ўрганиб чиқиш	in order to draw conclusions based on insurance risk, insurance objects and the study on the basis of knowledge of the main features of the insured event
sug'urta polisi	документ, подтверждающий факт договора страхования предназначен. Страховой полис	суғурта шартномаси тузилганлик фактини тасдиқловчи ҳужжат. Суғурта полисида қуйидаги	the document confirming the fact of the insurance contract is designed. The insurance policy must have the following requisites: the

страховой полис Insurance policy	должен иметь следующие реквизиты: юридический адрес страховой компании, название страховщика, страховых объектов, сумма страховых премий, договор является действительным. Выплата страхового полиса страхового возмещения, страховая компания обязана предоставить.	реквизитлар бўлиши шарт: суғурта компаниясининг юридик манзили, суғурталанувчининг номи, суғурта объекти, суғурта мукофотининг микдори, шартноманинг амал қилиш муддати. Суғурта қопламасини тўлашда суғурталанувчи суғурта полисини суғурта компаниясига тақдим этиши зарур.	insurance company's legal address, the name of the insurer, the insurance objects, the amount of insurance premiums, the contract is valid. The payment of insurance compensation insurance policy, the insurance company is required to provide.
sug'urta mukofotlari zaxirasi Страховые взносы резервы Insurance premiums reserves	страхование жизни и долгосрочная выгода средств для выплаты авансовых платежей по страховым компаниям. Этот запас для обеспечения финансовой устойчивости страховых операций и страхования играет важную роль в осуществлении обязательств, возложенных. договоры страхования жизни, как правило, заключены в течение нескольких лет. Взносы страхования и страхование не оплачивает количество времени между получением страховых премий, полученных страховой компанией за определенный период будет пустым в распоряжении его дела. Часть премий, полученных в остальной части платежей расходуются на создание рисунка резервного фонда. Долгосрочный резервный фонд страхования	хаётни ва нафакани узок муддатли суғурталаш бўйича тўловларни олдиндан тўлаш учун суғурта компаниясида ташкил этиладиган фонд. Бу фонд суғурта операцияларини молиявий барқарорлигини таъминлашда ҳамда суғурталовчи зиммасидаги мажбуриятларни бажаришда муҳим ўрин тутди. Хаёт суғуртаси шартномалари, одатда, бир неча йилга тузилади. Суғурта мукофотларини келиб тушиш ва суғурта суммасини тўлаш вақтлари ўзаро тўғри келмаганлиги учун, суғурта компаниясига келиб тушган суғурта мукофоти маълум вақт мобайнида унинг ихтиёрида бўш холда бўлади. Келиб тушган суғурта мукофотларининг бир қисми жорий тўловлар учун сарфланади, қолган қисми эса захира фондини шакллантириш учун йуналтирилади.	life insurance and long-term benefit of the funds for the payment of advance payments of insurance companies. This stock to ensure the financial stability of insurance operations and insurance plays an important role in the implementation of the obligations incumbent. Life insurance contracts are usually concluded in a few years. Premium insurance and the insurance does not pay the amount of time between the receipt of insurance premiums received by the insurance company for a certain period will be empty at the disposal of his case. A portion of premiums received in the rest of the payments are spent for the creation of a reserve fund drawing. The long-term life insurance reserve fund can be used as a credit resource.

	жизни может быть использован в качестве кредитного ресурса.	Узоқ муддатли ҳаёт суғуртаси бўйича заҳира фондининг маблағлари кредит ресурси сифатида фойдаланилиши мумкин.	
sug'urta zaxirasi страховые резервы insurance reserves	Для того, чтобы гарантировать выплату страховой суммы страховых компаний активов. Если в определенное время не платит страховые взносы на страхование, страховая компания может использовать резервный фонд. Страховые резервы включают в себя следующее: жизнь страховых резервов для покрытия убытков произошло, но не жаловалась резервы и другие. Резервный фонд может быть использован для инвестиционных целей. В результате дополнительный доход от страховой компании.	суғурта суммаларини тўлашни кафолатлаш мақсадида суғурта компаниялари ташкил этган фондлар. Агар, маълум бир вақтда суғурта қопламаларини тўлаш учун жорий суғурта мукофотлари етмаса, суғурта компанияси заҳира фондларидан фойдаланиши мумкин. Суғурта заҳираларига қуйидагилар қиради: ҳаётни суғуртаси бўйича заҳира фондлари, рўй берган, аммо арз қилмаган зарарларни қоплаш заҳиралари ва бошқалар. Ушбу заҳира фондларининг маблағлари вақтинча бўш бўлгани учун инвестиция мақсадларида фойдаланилиши мумкин. Бунинг натижасида суғурта компанияси қўшимча даромад олади.	In order to guarantee the payment of the sum insured of insurance companies assets. If, at a certain time does not pay insurance premiums for insurance coverage, the insurance company may use the reserve fund. Insurance reserves include the following: life insurance reserve funds to cover losses occurred but did not complain reserves and others. The reserve fund may be used for investment purposes. As a result, the additional income from the insurance company.
sug'urta portfeli страховой портфель	Сумма премий, полученных портфель страховой компании. Число застрахованных объектов, понятие суммы страхового портфеля договора страхования. Иностранной страховой практике этой методики можно найти в концепции страховых премий.	суғурта компаниясига келиб тушган суғурта мукофотларининг йиғиндиси. Суғурталанган объектлар сони, суғурта шартномаларининг миқдори ҳам суғурта портфели тушунчасини англатади. Чет мамлакатлар суғурта амалиётида ушбу ибора ишлаб топилган суғурта мукофотининг	The sum of the premiums received by the insurance company's portfolio The number of insured objects, the concept of the amount of the insurance portfolio of the insurance contract. Foreign insurance practice of this technique is found in the concept of insurance premiums.

insurance portfolio		ҳажми тушунчасига тўғри келади.	
sug'urtalanuvchi застрахованный insured	сторона (это) покрывается страховой полис.	қонун асосида ёки икки томонлама шартнома асосида суғурта компанияси билан фуқоралик-ҳуқуқий муносабатларга қиравчи юридик ёки жисмоний шахс. Суғурталанувчи учинчи шахс фойдасига суғурта шартномасини тузишга ҳақли. Суғурталанувчи суғурта мукофотини ўз вақтида тўлаши шарт. Суғурта шартномасини тузиш жараёнида суғурталанувчи суғурта объектига тааллуқли бўлган барча маълумотларни суғурта компаниясига маълум қилиши шарт.	party(ies) covered by an insurance policy.
sug'urta riski страхование рисков insurance risk	ожидаемое событие, это событие проводится с целью дать страхование	тахмин қилинган воқеа бўлиб, ана шу воқеа юз беришдан эҳтиёт шарт суғурта қилиш амалга оширилади	anticipated event, this event is carried out to give insurance
sug'urta klassifikatsiyasi классификация страховой	1) виды страхования иерархическое представление сети и типов. Следующий уровень выражается в виде части предыдущего уровня. Объектом страхования категории страхования, страхование, страхование ответственности и	1) суғурта турларини иерархия кўринишида тармоқларга, тармоқчаларга ва турларга бўлиниши. Бунда ҳар бир кейинги бўғин олдинги бўғиннинг бир қисми шаклида ифодаланади. Суғурта объекти суғуртанинг тоифаси, суғурта жавобгарлигининг ҳажми ва суғурта	1) the types of insurance hierarchical view of the network, and types. The next level is expressed in the form of a part of the previous type. The object of the insurance category of insurance, insurance, liability insurance and insurance form part of the main classification criteria. 2) the practice of foreign insurance regulatory system. At present, the only

Insurance classification	страхование являются составной частью основных критериев классификации. 2) практика иностранной страховой системы регулирования. В настоящее время единственная квалификация страхования в Европейском Союзе была разработана и внедрена.	қисмининг шакли суғуртани туркумлашнинг асосий мезони бўлиб ҳисобланади. 2) хориж амалиётида суғурта турларини тартиблаштирилган тизими. Ҳозирги вақтда Европа Иттифоқи давлатларида суғуртанинг ягона классификацияси ишлаб чиқилган ва ҳаётга жорий этилган.	qualification of the insurance in the European Union has been developed and implemented.
sug'urtalovchi страховщик insurer	страховщик или перестраховщик уполномочен написать собственность и / или страхование от несчастных случаев в соответствии с законодательством любого государства.	тегишли турдаги суғуртани амалга ошириш учун лицензияга эга бўлган ва суғурта шартномасига мувофиқ суғурта товони (суғурта пули) тўловини амалга ошириш мажбуриятини олувчи тижорат ташкилоти бўлган юридик шахс	an insurer or reinsurer authorized to write property and/or casualty insurance under the laws of any state.
sug'urta tizimi система страхования insurance system	1) различные страховые компании и их участие в контроле за страховой суммой: 2) организации правоотношений в страховой правовой форме.	1) турли хил суғурта компаниялари ва уларни суғурта назорати билан алоқадорлигини йиғиндиси: 2) суғурта ҳуқуқий муносабатларни ташкил этишнинг давлат - ҳуқуқий шакли.	1) different insurance companies and their involvement in the supervision of the insurance sum: 2) the organization of legal relations in the insurance legal form.
sug'urtada ta'rif siyosati Страховой полис тариф	Риск изменения цен на страхование; который представляет собой процент от страховой брутто - ставка. Ставка (брутто - ставка) состоит из двух частей: нетто - ставки и скорости сети - нагрузки. Чистый	суғурта рискани баҳоси; суғурта суммасига нисбатан фоизларда ҳисобланадиган брутто-ставка. Тариф ставкаси (брутто-ставка) икки қисмдан иборат: нетто-ставка ва нетто-ставкага юклама. Нетто-ставка суғурта компаниясининг суғурта	Insurance Risk price; which is a percentage of the insurance gross - rate. Rate (gross - rate) consists of two parts: net - rate and the rate of net - load. Net rate represents the cost of the insurance company that the insurance fund.

insurance tariff policy	коэффициент представляет собой стоимость страховой компании, страховой фонд.	фондидан қиладиган харажатларини ифодалайди. Нетто–ставкага юклама суғурта компаниясининг иш юритиш харажатларини, комиссия ҳақини ва бошқа харажатларини ўз ичига олади. Шахсий суғурта буйича тариф ставкаси мол–мулк суғуртасининг тариф ставкасидан кескин фарк қилади. Ҳаёт суғуртасидаги тариф ставкаси ҳаётийлик жадвали ва даромад нормасига мувофик ҳисоблаб чиқилади	
sug'urta puli страховое возмещение insurance money	страхование гражданской ответственности, а также статус юридического лица в целях обеспечения финансовой устойчивости страховых операций, не будучи в состоянии договориться по ряду страховых компаний готовы союз. Зарубежные страны, аэрокосмической, ядерной, защита - страхование рисков для страховых денег.	суғурта мажбуриятини бажариш ҳамда суғурта операцияларини молиявий барқарорлигини таъминлаш мақсадида юридик шахс мақомига эга бўлмасдан ўзаро келишган ҳолда бир қанча суғурта компанияларининг ихтиёрий уюшмаси. Суғурта пули, асосан, хавфли, йирик объектларни суғурталаш мақсадида ташкил этилади. Ҳар қайси компания ўз суғурталанган рискни пулга беради ва бунинг учун, пул орқали йиғилган суғурта мукофотларининг бир қисмини олади. Олинган суғурта мукофотлари ҳажмида суғурта копламасини тўлаш бўйича жавобгарликни ўз зиммаларига олади. Хорижий мамлакатларда авиация, атом, ҳарбий рискларни	liability insurance, as well as the status of a legal entity in order to ensure the financial stability of the insurance operations, without being able to agree on a number of insurance companies are willing union. Foreign countries, aerospace, nuclear, defense - risk insurance for the insurance money.

		суғурталаш учун суғурта пули ташкил этилган.	
tibbiy sug'urta медицинское страхование insurance medical	Страхование покрытие продается на индивидуальной или групповой основе, чтобы помочь заполнить «пробелы» в защите данных, предоставленных федеральной программой медицинское страхование. Это строго дополнительный охват и не могут дублировать любые льготы, предоставляемые Medicare. Она построена так, чтобы оплатить часть или все франшиз медицинское страхование в и доплат. Он может также охватывать некоторые услуги и расходы, не охваченных медицинское страхование. Также известный как Медигэп страхование ".	турли касалликлардан мажбурий суғуртани назарда тутувчи соғлиқни сақлаш ишини ташкил этиш шакли. Суғуртавийтиббийет бўйича суғурта фонди ишчи–ходимларнинг иш хакидан, тадбиркорларнинг фойдасидан, давлат дотацияси ҳисобидан ҳамда хайр–эҳсон фондларининг мажбурий ажратмаси ҳисобидан шаклланади. Суғуртавий тиббийет бўйича суғурталанган контингентга тиббий суғурта полиси берилади. Суғурталанувчига тиббий суғурта полиси бўлган тақдирда тиббий хизмат кўрсатилади. Бунда тиббий суғурта компанияси, бир томондан суғурталанувчилар билан, иккинчи томондан тиббийет муассасалари билан шартнома тузади.	Insurance coverage sold on an individual or group basis to help fill the "gaps" in the protections granted by the federal Medicare program. This is strictly supplemental coverage and cannot duplicate any benefits provided by Medicare. It is structured to pay part or all of Medicare's deductibles and co-payments. It may also cover some services and expenses not covered by Medicare. Also known as Medigap" insurance.
kargo карго Kargo	наименование груза, которое может быть осуществлено с помощью транспортных средств и страхования.	транспорт воситасида ташиладиган ва суғурталаниши мумкин бўлган юкнинг номланиши.	name of the load which can be carried by the means of transport and insurance.

kasko касқо Kaska	сестъ на транспорт. Каска потери страхового покрытия или повреждение транспорта	транспорт воситасининг борти. Каско суғуртаси транспорт воситасини нобуд бўлиши ёки шикастланиши ўз ичига олади.	board the transport. Kaska insurance covers loss or damage to the transport
kaf каф KAF	Иностранный указанный в договоре купли-продажи товаров (маркер) доставки. В то же время, стоимость товаров, перевозимых на морских транспортных расходов. Этот поставщик страховой продукт (продавец) не распространяется на обязательства	ташки савдо шартномаси бўйича юklarни белгиланган портгача (жойгача) етказиб бериш шarti. Бунда ташилаётган товарнинг қийматига денгиз транспортида ташиш билан боғлиқ харажатлар киритилади. Ушбу шарт бўйича товарларни суғурта қилиш товар етказиб берувчининг (сотувчи) мажбуриятига кирмайди.	Foreign specified in the contract of sale of goods (marker) delivery. At the same time, the value of the goods transported on the sea transport costs. This insurance product supplier (seller) is not covered by the obligation
kovernota ковернота Kovernota	Страхователю страхового посредника и страхового договора страховщика с выданного документа. В течение периода, указанного в настоящем документе, необходимо предоставить страховой полис страховой брокер застрахована. Поскольку страховая компания ковернота считается юридически действительным документом	суғурта воситачиси томонидан суғурталанувчига бериладиган ва суғурталанувчининг суғурта шартномаси тузишини тасдиқловчи хужжат. Ушбу хужжатда кўрсатилган муддат мобайнида суғурта брокери суғурталанувчига суғурта полисини бериши шарт. Чунки, ковернота суғурта компанияси учун юридик кучга эга бўлган хужжат ҳисобланмайди.	Insured by the insurance intermediary and the insurer's insurance contract issued document. During the period specified in this document are required to provide insurance broker insurance policy Insured. Because the insurance company kovernota be considered legally valid document.
konosament	документ, выражающий условия морского грузового транспорта.	денгиз транспортида юklarни ташиш шартларини ифодаловчи хужжат.	document expressing the terms of maritime freight transport. Konosament the fact of the

коносамент Konosament	Коносамент факт существования договора и принятия подтверждающего получение носителя. Вход груз, он успешно взял на себя ответственность оплатить перевозку судно. подписанный оригинал копия коносамент является отправлен покупателю и купить коснуться его законным владельцем груза.	Коносамент шартнома мавжудлиги фактини ва юк ташувчини юкни қабул қилиб олганлигини тасдиқловчи ҳўжжат. Коносаментга имзо чекиши билан юкни сақлаш, уни тегишли манзилга етказиш масъулияти тўлалигига юк ташувчи кема зиммасига ўтади. Имзоланган коносаментнинг асл нусхаси сотиб олувчига юборилади ва ушбу ҳўжжат унга тегиши билан сотиб олувчи юкнинг ҳуқуқий эгаси ҳисобланади.	existence of the agreement and the acceptance confirming the receipt of the carrier. Sign cargo, it has successfully assumed responsibility to pay the freight ship. Konosament's signed original copy is sent to the buyer and buy touch him the legal owner of the cargo.
Lloyd Ллойд Lloyd	В Англии, на международном страховом рынке; UK страховщики корпорация, основанная в около 1734. Ллойд в настоящее время насчитывает более 22000 членов. Его деятельность регулируется специальным законом, принятым парламентом Англии. Ллойд осуществляет все виды страхования. Ллойд синдикат 279 членов профсоюза, синдикат андеррайтера. Андеррайтер объединяет страховых брокеров. Страховые брокеры рыночные риски Ллойд. Андеррайтер реагировать на договора страхования на большое количество денежных средств на	1) Англиядаги халқаро суғурта бозори; Англиядаги суғурталовчиларнинг корпорацияси, тахминан 1734 йилда ташкил этилган. Ҳозирги пайтда Ллойдга 22000 дан ортиқ аъзо бор. Унинг фаолияти Англия парламенти қабул қилган махсус қонун билан тартибга солинади. Ллойд суғуртани барча турларини амалга оширади. Ллойд аъзолари 279 синдикатга бирлашган бўлиб, синдикат фаолияти учун андеррайтерлар жавоб беради. Андеррайтерлар билан суғурталанувчиларни суғурта воситачилари бирлаштиради. Суғурта воситачилари Ллойд бозорида рискларни жойлаштиради. Андеррайтерлар суғурта шартномаси бўйича жавоб бериш учун йирик	In England, the international insurance market; UK insurers Corporation, founded in about 1734. Lloyds currently has more than 22,000 members. Its activity is regulated by a special law passed by the Parliament of England. Lloyd carries out all types of insurance. Lloyd syndikat 279 members of the union, syndikat underwriter. Underwriter combines insurance brokers. Insurance brokers Lloyd market risks. Underwriter to respond to the insurance contract on the large amount of funds to the Corporation as a deposit.

	корпорации в качестве депозита.	микдордаги пул маблағларини корпорацияга депозит сифатида кўяди.	
javobgarlik sug'urtasi Страхование ответственности Liability insurance	жизни, здоровью или имуществу ущерб других лиц в результате договора страхования риска ответственности по обязательствам, возникающим вследствие нагрузки страхования ответственности или иного риска ответственности могут быть застрахованы.	бошқа шахсларнинг ҳаёти, соғлиғи ёки мол-мулкига зарар етказилиши оқибатида юзага келадиган мажбуриятлар юзасидан жавобгарлик хавфини суғурта қилиш шартномаси бўйича суғурта қилдирувчининг ўзининг ёки бундай жавобгарлик юкланиши мумкин бўлган бошқа шахснинг жавобгарлик хавфи суғурталаниши мумкин	other persons' life, health or property damage as a result of the contract of insurance against the risk of liability for the obligations arising from a load of liability insurance or other liability risk can be insured.
javobgarlikni sug'urta qilish chegarasi Лимит ответственности страховщика Limit of liability the insurer	договор страхования, страховая компания может быть создана на основе самых высоких уровней ответственности. Отраженный в пределах страхового полиса ответственности страховщика.	тузилган суғурта шартномасидан келиб чиққан ҳолда белгиланадиган суғурта компаниясининг мумкин бўлган энг юқори даражадаги жавобгарлиги. Суғурталовчининг жавобгарлик лимити суғурта полисида ўз аксини топади.	the insurance contract, the insurance company may be established based on the highest levels of responsibility. Reflected in the insurance policy limit of liability of the insurer.
sug'urta javobgarligi bo'yicha risk риск страхования	другие лица 'жизни, здоровью или ущерб имуществу в результате договора страхования риска ответственности по обязательствам, вытекающим	бошқа шахсларнинг ҳаёти, соғлиғи ёки мол-мулкига зарар етказилиши оқибатида юзага келадиган мажбуриятлар юзасидан жавобгарлик хавфини суғурта қилиш шартномаси	other persons' life, health or property damage as a result of the contract of insurance against the risk of liability for obligations arising liability insurance on their own or can be another person 's risk of liability insurance.

ответственности Liability insurance for damage caused	страхование ответственности сами по себе или может быть другой человек, риск страхования ответственности	бўйича суғурта қилдирувчининг ўзининг ёки бундай жавобгарлик юкланиши мумкин бўлган бошқа шахсининг жавобгарлик хавфи суғуртаси.	
hayot sug'urta tarmog'i сектор страхования жизни Life insurance sector	физическая жизнь, здоровье, труд, навыки и интересы, связанные с предложением денег на страхование, договор страхования, по крайней мере один год с момента заключения договора страхования, а также страховые деньги, указанный процент включая разовых или периодических платежей охватывает.	жисмоний шахсларнинг ҳаёти, соғлиғи, меҳнат қobiliяти ва пул таъминоти билан боғлиқ манфаатларини суғурта қилиш, бунда шартнома бўйича суғуртанинг энг кам муддати бир йилни ташкил этади ҳамда суғурта пуллариининг суғурта шартномасида кўрсатиб ўтилган оширилган фоизни ўз ичига олувчи бир марталик ёки даврий тўловларини (аннуитетларни) камраб олади.	physical life, health, labor, skills, and interests associated with the supply of money the insurance, the insurance contract at least one year from the time of the contract of insurance, and the insurance money indicated percent including the one-time or periodic payments (annuitie) covers.
sug'urta qoplamasi bo'yicha chegara Лимит страхового покрытия Limit of insurance coverage	филиал страховой компании, дочерней компанией страхового случая, независимого страхового покрытия и заплатили самую высокую сумму. Убыточность суммы в размере управления страховой компании, местного страхования, переобучения и с учетом других факторов	суғурта компаниясининг филиали, бўлими, шуъба корхонаси томонидан битта суғурта ходисаси бўйича мустақил тўланадиган суғурта қопламасининг энг юқори миқдори. Бу миқдорни суғурта компанияси бошқаруви жойлардаги суғурта суммасининг зарарлилик даражасидан, кадрларнинг малакасидан ва бошқа омиллардан келиб чиққан ҳолда белгилайди.	branch office of the insurance company, by a subsidiary of an insurance event, an independent insurance coverage and paid the highest amount. The loss ratio of the sum of the amount of insurance company management, local insurance, retraining and taking into account other factors
risklarni	1) Из-за выгоды страхования страхования или иного судебного	1) суғурта манфаати туфайли юзага келадиган суғуртавий ҳуқуқий	1) Due to the benefit of the insurance insurance or other legal process. The risk of

joylashtirish найди риски locate risks	процесса. Риск первичной, вторичной, третичной, страхование, перестрахование и retrotsessiy. Риск рыночной - экономики, основанной, осуществляется через страховых брокеров и страхового рынка: 2) страховых брокеров в то же время, используя большую часть рисков и опасного способа застраховать более чем одной страховой компании. Ряд членов были выпущены в качестве одного из ведущих страховых компаний и утверждены условия договора страхования риска часть своей ответственности. Затем, брокеры и другие страховые компании, риск для остальной части места.	муносабатларнинг бошланиш жараёни. Рискларни бирламчи, иккиламчи ва учламчи жойлаштириш, тенг равишда суғурталаш, қайта суғурталаш ва ретроцессияга тўғри келади. Бозор муносабатларига асосланган иктисодиётда рискларни жойлаштириш суғурта воситачилари орқали суғурта бозорида амалга оширилади; 2) суғурта брокери ёрдамида бир вақтнинг ўзида йирик ва хавфли рискларни қисмларга бўлиб, бир нечта суғурта компаниясида суғурталаш услуги. Бир қанча суғурта компаниялари таркибидан биттаси етакчи сифатида ажралиб чиқади ва у суғурта шартномасидаги шартларни маъқуллаб, рискнинг тегишли қисмини ўз жавобгарлигига олади. Кейин, брокер бошқа суғурта компанияларига мурожаат қилиб, рискнинг қолган қисмини ҳам жойлаштиради.	primary, secondary, tertiary, insurance, reinsurance and retrotsessiy. The risk of a market - based economy, carried out through insurance brokers and insurance market: 2) insurance brokers at the same time using a large part of the risks and dangerous method to insure more than one insurance company. A number of members were released as one of the leading insurance companies and approved the terms of the contract of insurance risk part of their responsibility. Then, brokers and other insurance companies, the risk to the rest of the place .
eksedent экцидент loss Ekstsedent	не пропорциональной формой перестрахования. В то же время, часть увеличенного вреда для студента на свой страх и риск покрывается страховой компанией.	нопропорционал қайта суғурталаш шакли. Бунда цедентга ўз зиммасида ушлаб қолинган зарардан ошган қисми қайта суғурталовчи компания томонидан қопланади.	noproportional form of reinsurance. At the same time, part of the increased harm to tsedent at your own risk covered by the insurance company.

tibbiy sug'urta медицинская страховка medical insurance	Одним из способов защиты здоровья населения. В связи с этим событием страхования, страховой полис бесплатного медицинского обслуживания. Страховая компания оплачивает расходы на медицинское обслуживание. Медицинское страхование будет обязательным или добровольным.	аҳоли соғлиғини ҳимоя қилиш воситаларидан бири. Суғурта ходисаси рўй бериши муносабати билан, суғурта полиси орқали бепул тиббий хизмат кўрсатилиши. Тиббий хизмат кўрсатиш билан боғлиқ харажатларни суғурта компанияси тўлайди. Тиббий суғурта мажбурий ёки ихтиёрий бўлади.	One of the means to protect the health of the population. In connection with the insurance event, the insurance policy of free medical service. The insurance company pays the costs of medical services. Medical insurance will be mandatory or voluntary.
o'zaro sug'urta kompaniyasi Компания взаимного кредитования Mutual insurance company	страховая компания, чтобы воспользоваться коммерческим. Организационная форма страхования. Их страхование имущества для защиты интересов сочетания юридических и физических лиц на основе добровольного соглашения. Общество взаимного страхования является юридическим лицом, для каждого застрахованного члена этого общества. США и Японии, в основном занимается в компании по страхованию жизни в форме общества взаимного страхования. В настоящее время, взаимного страхования на рынке страхования жизни в Японии составляет 89,4%.	фойда олишни кўзламайдиган нотижорат шаклидаги суғурта компанияси. Суғурта қилишнинг ташкилий шакли. Ўзларининг мулкый манфаатларини суғуртавий ҳимоялаш учун юридик ва жисмоний шахсларнинг ихтиёрий битим асосида бирлашуви. Ўзаро суғурталаш жамияти юридик шахс ҳисобланиб, ҳар бир суғурталанувчи ушбу жамиятнинг аъзоси бўлади. АҚШ ва Японияда асосан, ҳаёт суғуртаси билан шуғулланувчи компаниялар ўзаро суғурталаш жамияти шаклидадир. Ҳозирги пайтда Японияда ўзаро суғурталаш жамиятлари ҳаётни суғурталаш бозорининг 89,4%ни ташкил этади.	insurance company is to take advantage of commercial. The organizational form of insurance. Their property insurance for the protection of the interests of the combination of legal and physical persons on the basis of a voluntary agreement. Mutual Insurance Society is a legal entity, for each insured member of this society. The US and Japan, mainly engaged in the life insurance companies in the form of a mutual insurance society. Currently, mutual insurance companies in the life insurance market in Japan is 89.4%.
netto-stavka процентная	брутто - ставка компонент. Источники скоростей средств, предназначенных для выплаты	брутто–ставканинг асосий таркибий қисми. Нетто–ставка суғурта қопламасини тўлашга мўлжалланган	gross - rate component . Netto - rate sources of funds intended for the payment of insurance compensation , which amount to 90

ставка нетто Net rate	страхового возмещения, которые составляют 90% от общей ставки - Нетто	пул маблағлари ресурслари бўлиб, у брутто–ставканинг 90 фоизигача миқдорини ташкил этади.	% of the gross rate.
sug'urta ob'yekti объект страхования object of insurance	личное страхование жизни граждан, здоровье, умение работать: страхование имущества для зданий, оборудования, транспортных средств, жилой недвижимости, а также грузовых и иных имущественных интересов, связанных с материальными ценностями; физическое или юридическое лицо, чтобы навредить человеку с его собственным поведением гражданской ответственности - страхование ответственности секторов. Для того, чтобы оценить риск страхования может быть объектом экспертизы специалистами страховой компании.	шахсий суғуртада фуқароларнинг ҳаёти, соғлиги, меҳнат қobiliяти: мулкӣ суғуртада бинолар, қурилмалар, транспорт воситалари, уй-жой мулки, ташиладиган юқлар ва бошқа моддий бойликларни сақлаш билан боғлиқ мулкӣ манфаатлар; жисмоний ёки юридик шахсининг ўз ҳатти-ҳаракати билан унинг шахсга зарар келтириш фуқаролик масъулияти - масъулиятни суғурталашда суғурта объектлари бўлиб ҳисобланади. Рискни баҳолаш мақсадида суғурта объекти суғурта компаниясининг мутахассислари томонидан экспертиза қилиниши мумкин.	personal insurance of citizens' life, health, ability to work: property insurance for buildings, equipment, vehicles, residential property, cargo and other property interests related to the material values; natural or legal person to hurt a person with his own behavior of civil liability - liability insurance sectors. In order to assess the risk of insurance can be an object of examination by experts of the insurance company.
oferta оферта Offer	Основная рекомендация условий, указанных в договоре страхования. Страховые компании предлагают конкретное физическое или юридическое лицо может отправить	асосий шартлар кўрсатилган ҳолда суғурта шартномасини тузиш таклифи. Суғурта компанияси офертани конкрет юридик ёки жисмоний шахсга йўллаши мумкин	The main recommendation of the conditions specified in the insurance contract. Insurance companies offer a specific natural or legal person may send
ofshor sug'urta	особый статус со страховой	махсус мақомга эга бўлган суғурта	a special status with the insurance company.

kompaniyasi Страховая компания офшор Offshore insurance company	компанией. Оффшорные страховые компании низких налоговых ставок в оффшорных зонах (острова Бермуды, Гернси и Кэйманов острова). Оффшорные зоны участвовали в организации осуществления страховых операций компании акционеров страховых не контролируются государственными органами	компанияси. Оффшор суғурта компаниялари солиқ тўлаш ставкалари энг кам булган оффшор зоналарда (Бермуд ороли, Гернси, Мэн ва Кэйманов ороллари) ташкил этилади. Оффшор зоналарда амалга ошириладиган суғурта операциялари суғурта компаниясини ташкил этишда қатнашган таъсисчилар жойлашган давлати органлари томонидан назорат этилмайди.	Offshore insurance companies of low tax rates in offshore zones (the island of Bermuda, Guernsey and Keymanov Islands). Offshore zones participated in the organization of the implementation of the insurance operations of insurance company shareholders are not controlled by the state bodies
obligatsiya shartnomasi Дополнительный контракт облигаций Optional bond contract	цедент договор перестрахования с любым из категорий страхового риска, страховщик обязан принять их к соответствующим договорам перестрахования	цедент қайта суғурталовчи билан келишган тоифадаги ҳар қандай суғурта рискани бериши, қайта суғурталовчи эса уларни қабул қилиши шарт эканлиги ҳақидаги қайта суғурталаш шартномаси.	tsedent reinsurance agreement with any of the categories of insurance risk, the insurer is obliged to take them to the relevant reinsurance contracts.
siyosiy risk политический риск political risk	Государственные органы в отношении передвижения лиц или организованной группой политических рисков, возникающих в результате спроса. Политический риск войны, акты политической власти или смены режима, изменения в законодательстве, а также средств массовой информации и забастовок, национализации,	давлат органларининг ҳатти–ҳаракати ёхуд уюшган шахслар гуруҳининг сиёсий талаб бўйича чиқиши натижасида вужудга келадиган хавф. Сиёсий рискга уруш ҳаракатлари, сиёсий ҳокимиятнинг ёки тузумнинг ўзгариши, қонун ҳужжатларидаги ўзгаришлар, фуқароларнинг оммавий чиқишлари ва иш ташлашлари, миллийлаштириш, конфискация қиради. Сиёсий риск рўй берган	State authorities regarding the movement of persons or organized group of political risks arising as a result of the demand. The political risk of war, acts of political authority or regime change, changes in legislation, as well as media outlets and strikes, nationalization, confiscated. Time of political risk insurance company from liability. Because of the political risk, the only state - owned insurance companies can be insured.

	конфискации. Время страхования политических рисков компании от ответственности. Из-за политического риска, является единственным государством - принадлежат страховые компании могут быть застрахованы.	вақтда суғурта компанияси жавобгарликдан озод бўлади. Чунки сиёсий рисклар, фақат, давлатга қарашли махсус суғурта компаниялари томонидан суғурталаниши мумкин.	
shaxsiy sug'urta личное страхование personal insurance	страхование кредитов, что обеспечивает превышение просроченной задолженности над преимуществами первичного страхования имущества в случае полной утраты к коллатеральной актива	суғурта объекти сифатида фуқароларнинг ҳаёти, соғлиги ва меҳнат қobiliятини сақлаш билан боғлиқ манфаатлар мажмуаси шаклидаги суғурта тармоғи. Шахсий суғурта ҳаёт суғуртасига ва бахтсиз ҳодисалардан суғуртага ва тиббий суғуртага бўлинади. У riskли ва жамғарма функцияларига эга. Чет эл тажрибасида шахсий суғурта тўртта суғурта классидан иборат бўлиб, инсон ҳаётидаги рўй бериш мумкин бўлган ҳодисалар (туғилиш, ўлим, вояга етиш, никоҳдан ўтиш, маълум бир ёшгача яшаш) эҳтимоллиги билан боғлиқ барча суғурта турларини ўз ичига олади. Кенг маънода шахсий суғурта—бу узоқ муддатли ҳаёт суғуртаси, аралаш суғурта ва аннуитетлардир.	credit insurance that insures the excess of the outstanding indebtedness over the primary property insurance benefits in the event of a total loss to a collateral asset.
ehtimollar nazariyasi	вероятность случайных событий, связанных с двусторонними отношениями с другими, чтобы определить вероятность событий в	тасодиғий ҳодисаларнинг эҳтимоллиги бўйича ўзаро алоқада бўлган бошқа ҳодисаларнинг эҳтимоллигини аниқлаш билан	the probability of random events related to the bilateral relations with the other to determine the likelihood of events in mathematics. Probability theory on the basis

Теория вероятности Probability theory	области математики. Теория вероятностей на основе случайных событий случиться так, что это, вероятно, быть большим или маленьким. Теория вероятностей является важным инструментом в деле осуществления актуарных расчетов.	боғлиқ математика фани. Эҳтимоллар назарияси асосида тасодифий ҳодисаларнинг рўй бериш эҳтимоллиги катта ёки кичик эканлиги аниқланади. Эҳтимоллар назарияси актуар ҳисоб-китобларни амалга оширишда муҳим восита ҳисобланади.	of random events happen that it is likely to be large or small. Probability theory is an important tool in the implementation of actuarial calculations.
kasbiy javobgarlik профессиональн й ответственности professional Liability	Покрытие доступно для оплаты обязательства, вытекающие из исполнения профессиональных или деловых обязанностей, связанных с охватом должны быть приспособлены к потребностям конкретной профессии. Примеры включают abstracters, бухгалтеров, страховых монтажников, архитекторов, инженеров, страховых агентов и брокеров, юристов, агентов по недвижимости, биржевые брокеры.	чет эл тажрибасида врачларнинг, адвокатларнинг, аудиторларнинг, нотариусларнинг, бухгалтер, архитектор ва бошқа касб эгаларининг учинчи шахсга зарар келтириш касбий жавобгарлигини суғурталаш шартномасини тасдиқлайдиган суғурта полисининг аталиши. Ушбу касб эгалари хусусий амалиёт билан шуғулланганларида, уларда суғурта полисининг бўлиши мажбурийдир	coverage available to pay for liability arising out of the performance of professional or business related duties, with coverage being tailored to the needs of the specific profession. Examples include abstracters, accountants, insurance adjusters, architects, engineers, insurance agents and brokers, lawyers, real estate agents, stockbrokers.
mol-mulk sug'urtasi страхование собственности	Охват защиты в связи застрахованы от утраты или повреждения недвижимого или движимого имущества от различных опасностей, в том числе, но не ограничиваясь огнем, осветления, прерывание бизнеса, потери арендной платы, разбития	турли кўринишдаги мол-мулкларни сақлаш билан боғлиқ манфаатлар суғурта муносабатларининг объекти ҳисобланган, суғуртанинг мустақил тармоғи. Суғурталанувчининг шахсий мулки, унинг қарамоғида жойлашган мол-мулклар суғурталаниши мумкин.	coverage protecting the insured against loss or damage to real or personal property from a variety of perils, including but not limited to fire, lightening, business interruption, loss of rents, glass breakage, tornado, windstorm, hail, water damage, explosion, riot, civil commotion, rain, or damage from aircraft or

property insurance	стекла, торнадо, буре, града, повреждения водой, взрыва, бунт, гражданские волнения, дождь, или ущерб от воздушных судов или транспортных средств.	Суғурталанувчи сифатида, нафақат мол-мулкнинг соҳиблари, балки мол-мулкнинг сақланиши учун масъулиятли бўлган жисмоний ва юридик шахслар ҳам бўлиши мумкин.	vehicles.
Proporsional qayta sug'urta Пропорционально е перестрахование Proportional reinsurance	часть потерь и акций премиальных Страховщик с уступку лица	қайта суғурталаш шартномасини тузиш шакли. Бу ерда қайта суғурталаш компанияси суғурта мукофотларини умумий тушумидаги ва суғурта копламаларини тўлашда ўз улушига эга. Пропорционал қайта суғурталаш шартномалари квотали, экцедентли ва квота–экцедентли шартномаларини ўз ичига олади	portion of the losses and premium reinsurer shares with the ceding entity
uzaytirish продлить prolong	взаимное соглашение о продлении срока действия договора страхования. Кредит может быть подтверждено в письменной форме	ўзаро келишган ҳолда суғурта шартномасини амал қилиш муддатини узайтириш. Пролонгация ёзма кўринишда тасдиқланиши мумкин	mutual agreement to extend the term of the insurance contract. Credit can be confirmed in written form
kvota квота quota	1) совместно более чем одной страховой компании, чтобы внести свой вклад к объекту страховой компании. В этом случае квота каждой страховой компании отражается только в страховой полис; 2) перестраховочные компании для участия в перестраховочных взносах.	1) бир неча суғурта компанияси томонидан биргаликда тегишли объект суғурталанаётганда, битта суғурта компаниясига тўғри келадиган ҳисса. Бундай ҳолатда ҳар бир суғурта компаниясига тегишли квота ягона суғурта полисида ўз аксини топади; 2) қайта суғурталаш компаниясини қайта суғурталашда	1) shared by more than one insurance company to contribute towards the object an insurance company. In this case, the quota of each insurance company only reflected in the insurance policy; 2) reinsurance companies to participate in the reinsurance contributions.

		қатнашиш ҳиссаси.	
qayta sug'urta перестрахование reinsurance	страхование рисков, связанных с экономической системой (первичный риск); финансовая устойчивость страховщика создать сбалансированный портфель страховых и перестраховочных операций, получил часть риска в целях обеспечения взаимного согласия с другого страховщика (вторичный риск). По операциям перестрахования страховых компаний, а также специализированных перестраховочных компаний	суғурталашга рискни қабул қилиш билан боғлиқ иқтисодий муносабатлар тизими (рискларни бирламчи жойлаштириш); суғурталовчи мувозанатлашган суғурта портфелини яратиш ва суғурта операцияларини молиявий барқарорлигини таъминлаш мақсадида қабул қилиб олинган рискни бир қисмини ўзаро келишилган ҳолда бошқа суғурталовчига бериши (рискни иккиламчи жойлаштириш). Қайта суғурталаш операцияларини суғурта компаниялар билан бир қаторда асосан, ихтисослашган қайта суғурталаш компаниялари амалга оширади. Қайта суғурталаш актив (рискни бериш) ва пассив (рискни қабул қилиб олиш) кўринишда бўлади. Бундан ташқари, қайта суғурталаш пропорционал ва непропорционал бўлади. Пропорционал қайта суғурталашда, қайта суғурталовчининг берилган риск бўйича улуши цедентнинг ўз жавобгарлигига қоладиган қисми аниқ бўлгандан сўнг аниқланади. Нопропорционал қайта суғурталашда рискни бериш тегишли лимит доирасида амалга оширилади. Бу	insurance risk associated with the economic system (primary risk); the financial stability of the insurer to create a balanced portfolio of insurance and reinsurance operations, received a portion of the risk in order to ensure mutual agreement with the other insurer (secondary risk). According to the reinsurance operations of insurance companies, as well as specialized reinsurance companies.

		холда қайта суғурталовчи цедентдан суғурта мукофотининг бир қисмини олади (пропорционал қайта суғурталашдагидек суғурта суммасига мувофиқ келадиган суғурта мукофотини эмас).	
Kvotali qayta sug'urta Перестрахование квота Reinsurance quota	Страховая компания договор перестрахования с компанией часть риска. Это не соглашение квота была составлена. Перестраховочной компании пропорционально той части страховой премии и страховой компании будут участвовать в обзоре компенсации.	суғурта компанияси қайта суғурталовчи компания билан келишган холда унга рискларни бир қисмини беради. Бу операция квота шартномаси орқали расмийлаштирилади. Қайта суғурталовчи компанияга суғурта мукофотини тегишли қисми бериледи ва қайта суғурталовчи компания пропорционал равишда кўрилган зарарни қоплашда иштирок этади.	insurance company reinsurance agreement with the company a portion of the risk. This is not a quota agreement was drawn up. Reinsurance company in proportion to the portion of the insurance premium and the insurance company will participate in the review of the compensation .
qayta sug'urtalovchi перестраховая компания reinsurance insurer	Страховой брокер перестрахования для принятия риск того, что физическое или юридическое лицо. Перестрахование риска вторичного распределения. Страховая компания в качестве перестраховщика. Крупнейшая в мире перестраховочная группа, Мюнхенское перестраховочное общество, швейцарская перестраховочная компания, Кельн перестраховочные компании и	суғурта брокери ёрдамида қайта суғурталаш учун рискни қабул қилиб оладиган жисмоний ёки юридик шахс. Қайта суғурталовчи ёрдамида рискни иккиламчи тақсимлаш амалга оширилади. Қайта суғурталовчи сифатида суғурта компанияси ҳам бўлиши мумкин. Жаҳондаги энг йирик қайта суғурталовчилар гуруҳига Мюнхен қайта суғурталаш жамияти, Швейцария қайта суғурталаш жамияти, Кёльн қайта суғурталаш жамиятлари ва ш. к.	Insurance broker reinsurance for risk acceptance that an individual or a legal entity. Reinsurance risk in the secondary distribution. The insurance company as a reinsurer. The world's largest reinsurance group, Munich reinsurance company, Swiss Reinsurance Company, Cologne reinsurance companies and the city. k. include

	город. к. включают	киради	
qayta sug'urta brokeri перестраховочный брокер Reinsurance broker	договоров перестрахования от своего имени от имени Сторон к страховщику, договорам перестрахования страховщика по созданию и внедрению юридического лица.	ўз номидан ва қайта суғурта қилиш шартномаси бўйича суғурта қилдирувчи тариқасида иштирок этувчи суғурталовчининг топшириғига биноан қайта суғурта қилиш шартномаси тузилишини ва ижро этилишини ташкил қилиш бўйича фаолият юритувчи юридик шахс	reinsurance contracts in its own name on behalf of Parties to the insurer, the insurer's reinsurance agreements on the creation and implementation of a legal entity.
rezerv fondi резервный фонд reserve fund	В этом году за счет страховых премий, полученных при отсутствии возможности выплаты страхового возмещения фонда средств, используемых для оплаты этого страхования. Известно, что сумма страховых убытков и ущерба, причиненного в результате инцидента одни и те же каждый год. Некоторые из событий годы страхования меньше может быть больше. Если у вас есть страховка за ущерб, причиненный в большом числе случаев, полученных в текущем году в сумме страховых премий более, чем несколько раз, разница будет покрываться в резервный фонд.	жорий йилда келиб тушган суғурта мукофотлари ҳисобидан суғурта қопламасини тўлаш имконияти бўлмаганда, ушбу суғурта қопламасини тўлаш учун фойдаланиладиган пул маблағлари фонди. Маълумки, суғурта ходисалари туфайли кўрилган йўқотишлар ва зарарлар миқдори ҳар йили ҳар-хил бўлади. Айрим йиллари суғурта ходисалари кам, бошқа йили эса кўпроқ бўлиши мумкин. Агар суғурта ходисалари сони кўп бўлиб, кўрилган зарар миқдори жорий йилда келиб тушган суғурта мукофотларидан бир неча марта кўп бўлса, уларнинг фарқи захира фонди ҳисобидан қопланади.	this year at the expense of insurance premiums received by the absence of the possibility of payment of insurance compensation fund of funds used to pay for this insurance. It is known that the amount of insurance losses and damages caused by the accident are the same every year. Some of the events of the years of insurance less can be more. If you have insurance for damage caused by a large number of cases received in the current year in the amount of insurance premiums for more than a few times, the difference will be covered by the reserve fund.

Retrosedent ретроцедент Retrotsedent	полученных от перестрахования рисков (перестрахования), страховой или перестраховочной компании	қабул қилиб олинган қайта суғурталаш рискин ретроцессияга (иккинчи қайта суғурталаш) берувчи суғурта ёки қайта суғурталовчи компания	received from reinsurance Risk (reinsurance), insurance or reinsurance company
Retrotsessioner ретроцессеонер Retrotsessionary	от ретроцедентом риска принимающего перестраховочная компания	ретроцедентдан рискин қабул қилиб олувчи қайта суғурталовчи компания	from retrotsedent risk receiving reinsurance company
Retrosessiya ретроцессия Retrotsessiya	1) получил больше рисков на перестрахование; 2) найти риск третичный	1) қайта суғурталашга илгари қабул қилиб олинган рискларни яна қайта суғурталашга бериш; 2) рискларни учламчи жойлаштириш	had received more risks for reinsurance; 2) locate the risk of tertiary
risk риск risk	Вероятность того, что страховой случай произойдет в то время как политика находится в месте. Например, в страховании жизни и здоровья, риск, как правило, вероятность того, что застрахованное лицо умрет, получить травму или заболеть. Мера вероятности того, что будущее может быть удивительно отличается от того, что мы ожидаем.	1) битта кутилаётган ҳодиса бўйича хавфнинг юзага келиши. Риск тушунчаси кўринишларининг хилма-хиллиги, уни содир бўлиши натижасида юзага келган оқибатларнинг оғирлиги, рискин рўй бериши сабабли пайдо бўлган зарарларни мутлоқ тугатишни имконияти бўлмаганлиги суғурта ишини ташкил этиш учун асос яратади. Шундай қилиб, риск суғуртавий ҳуқуқий муносабатларни шакллантириш учун шарт-шароит	The likelihood that an insured event will happen while the policy is in place. For example, in life and health insurance, risk is typically the likelihood that the person insured will die, be injured or get sick. A measure of the possibility that the future may be surprisingly different from what we expect. Downside risk of loss and upside risk of gain.

		яратади. Риск–рискли ҳолатларнинг ягоналик ва ўзаро алоқадорлик йиғиндисидир. Суғурта фанида риск тушунчасига турлича тарифлар берилган. Жумладан, риск–бу конкрет ходиса ёки ходисалар йиғиндиси бўлиб, улар содир бўлган тақдирда суғурта компанияси қопламалар тўлайди. Риск суғурта объекти билан тўғридан тўғри боғланган. Объектга риск салбий таъсир кўрсатиб, уни шикастлаши ёхуд нобуд қилиши мумкин. Шу туфайли риск – бу ягона тасодифий ходиса бўлиб, унинг рўй бериши инсон онгига ёки иродасига боғлиқ эмас. Суғурта рискларининг рўйхати суғурталовчининг суғурта жавобгарлиги ҳажмини ташкил этади. Риск баҳосининг пулдаги ифодаси суғурта тариф ставкасини ташкил этади; 2) суғурта объекти: 3) суғурта жавобгарлигининг тури.	
risk menejmenti управление рисками	Дисциплина для работы с возможностью того, что будущее может быть удивительно отличается от того, что мы ожидаем (см Стратегическое управление рисками). Управление чистых рисков, которым компания может быть предметом. Она включает в себя анализ всех воздействий на возможность	риски камайтириш ёки чегаралаш бўйича суғурта компаниясининг мақсадли йўналтирилган ҳаракати. Риск менежментининг таркибий элементиға қуйидагилар қиради: рискни аниқлаш, рискни баҳолаш, рискни назорат қилиш ва рискни молиялаштириш	A discipline for dealing with the possibility that the future may be surprisingly different from what we expect (see Strategic risk management). Management of the pure risks to which a company might be subject. It involves analyzing all exposures to the possibility of loss and determining how to handle these exposures through practices such as avoiding the risk, retaining the risk, reducing the risk, or transferring the risk,

risk management	потери и определить, как обрабатывать эти воздействия через такую практику, как избежать риска, сохраняя риск, снижение риска, или передачи риска, как правило, путем страхования		usually by insurance
riskli holatlar ситуации риска risk situations	Тщательное изучение воздействия некоммерческой, как страхуются и страхованию	риск даражасига таъсир қилувчи омиллар. Суғурталанувчига маълум бўлган барча рискли ҳолатлар суғурта компаниясига хабар қилинади. Бу рискни баҳолашда муҳим аҳамиятга эга. Рискли ҳолатларни таҳлил этиш сюрвейер ёки аджастернинг функциясига киради. Бу суғурта компаниясини суғурта шартномасини тузиш ёки тузмаслик масаласи бўйича қарор қабул қилишида ҳамда суғурта қопламалари ва суммаларини тўлашда муҳим ўрин тутади. Рискли ҳолатлар: шахсий ва ашёвий; тўғри ва эгри; тасдиқланадиган ва инкор қилинадиган: объектив ва субъектив турларга бўлинади.	A thorough examination of the exposures of the nonprofit, both insurable and uninsurable
riskni baholash оценка риска	все параметры риска, характеризующие характеристики риска в виде в натуральном и стоимостной анализ. Он отделен от группы, в зависимости от соответствующей иконки на соответствующих рисков и	риск параметрларини характерловчи барча рискли ҳолатларни натура ва қиймат кўринишида таҳлил этиш. Энг аҳамиятли белгисига қараб тегишли рисклар гуруҳи ажратилган ҳамда у рискни баҳолаш мезони ҳисобланади. Масалан, шахсий	A thorough examination of the exposures of the nonprofit, both insurable and uninsurable. Insurance companies carry out risk assessment work syurveyers. He is familiar with the object of insurance, comprehensive analysis. According to the results of the analysis of the insurer insurance legal

risk assessment	критериев оценки риска. Например, если договор страхования возраста человека. Договоры страхования момент, страховщик может привести к смерти или инвалидности с целью выявления опасных заболеваний могут быть переданы клиенту в дополнение к первоначальной медицинской экспертизы. Он знаком с объектом страхования, всестороннего анализа. По результатам анализа страховых правоотношений страховщик со страховой компанией, чтобы предоставить письменное заключение о целесообразности	суғурта шартномасини тузишда инсоннинг ёшига эътибор берилади. Суғурта шартномаси тузилган моментдан, суғурталанувчининг ўлимига ёки ногирон бўлиб қолишига олиб келувчи хавфли касалликларни аниқлаш мақсадида мижоз кўшимча равишда дастлабки тиббий текширувдан ўтказилиши мумкин. Суғурта компанияларида рискни баҳолаш ишини сюрвейерлар амалга оширади. У суғурта объекти билан жиддий танишади, ҳар томонлама таҳлил этади. Таҳлил натижаларига мувофиқ суғурталанувчи билан суғуртавий ҳуқуқий муносабатларга киришишини мақсадга мувофиқлиги тўғрисида суғурта компаниясига ёзма хулоса беради	relations with the insurance company to provide a written opinion on the advisability.
maxsus vakolatli davlat organi специально - уполномоченный государственный specially - authorized state	страхование регулирование и надзор за деятельностью Кабинета Министров Республики Узбекистан, установленным специально уполномоченным государственным органом.	суғурта фаолиятини тартибга солиш ва назорат қилишни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланадиган махсус ваколатли давлат органи.	insurance regulation and supervision of the activities of the Cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan established by the specially authorized state body.
Slip	риск того, что характеризует этот документ. Скользящими формируется страховыми	рискни характерловчи хужжат. Слип суғурта брокери томонидан тузилади ва андеррайтерга берилади. Слипда	risk that characterizes the document. Slip formed by insurance brokers and underwriters. Slip the insurance company risk

слип slip	брокерами и страховщиками. Слип страховой компании страхового риска взносы. Англия проскользнуть страховой полис истек. В некоторых случаях выплата страховой талон документ.	суғурта компаниясининг рискни суғурталашдаги хиссаси кўрсатилади. Англияда слип суғурта полисига тенглаштирилади. Айрим ҳолатларда слип суғурта қопламасини тўлашда асосий ҳужжат ҳисобланади.	insurance contributions. England slip the insurance policy expired. In some cases, the payment slip insurance document.
syurver Сюрвер Surveyor	экспертиза страхования имущества работника налоговой страховой компании. Страхования компания приняла решение на основании заключения договора страхования. Практика зарубежных компаний, специализирующихся на обеспечении пожарной безопасности, профессиональные организации безопасности выполняют функцию сюрвер.	суғуртага тортиладиган мол–мулкни кўриқдан ўтказувчи суғурта компаниясининг ходими. Суғурта компанияси сюрвейернинг ҳулосаси асосида суғурта шартномасини тузиш тўғрисида қарор қабул қилади. Чет эл амалиётида ёнғин ҳавфсизлигини таъминловчи ихтисослашган фирмалар, меҳнат муҳофазаси бўйича ташкилотлар сюрвейер функциясини бажаради.	insurance company employee examination of the taxable property insurance. Syurveyor the company decided on the basis of the conclusion of the insurance contract. The practice of foreign companies specializing in providing fire safety , occupational safety organizations perform the function of syurveyor.
Shomaj шомаж Shomaj	В результате страхового случая, связанного с остановкой производства не может извлечь выгоду из страхования рисков	суғурта ходисаси рўй бериши натижасида ишлаб чиқаришни тўхтаб қолиши билан боғлиқ фойда олмаслик рискни суғуртаси.	As a result of an insurance event associated with the stop of production can not benefit from risk insurance .
tarif stavkasi тарифная ставка	Риск изменения цен на страхование; который представляет собой процент от страховой брутто - ставка. Ставка (брутто - ставка) состоит из двух частей: нетто - ставки и скорости	суғурта рискни баҳоси; суғурта суммасига нисбатан фоизларда ҳисобланадиган брутто-ставка. Тариф ставкаси (брутто-ставка) икки қисмдан иборат: нетто-ставка ва нетто-ставкага юклама. Нетто-ставка	Insurance Risk price; which is a percentage of the insurance gross - rate. Rate (gross - rate) consists of two parts: net - rate and the rate of net - load. Net rate represents the cost of the insurance company that the insurance fund.

tariff rate	сети - нагрузки. Чистый коэффициент представляет собой стоимость страховой компании, страховой фонд.	суғурта компаниясининг суғурта фондидан қиладиган харажатларини ифодалайди. Нетто-ставкага юклама суғурта компаниясининг иш юритиш харажатларини, комиссия ҳақини ва бошқа харажатларини ўз ичига олади. Шахсий суғурта бўйича тариф ставкаси мол-мулк суғуртасининг тариф ставкасидан кескин фарқ қилади. Ҳаёт суғуртасидаги тариф ставкаси ҳаётийлик жадвали ва даромад нормасига мувофиқ ҳисоблаб чиқилади.	
tsedent цедент Tsedent	страховых компаний, осуществляющих риск вторичного размещения, перестрахования рисков. Вторичный студент называется ретроцедентом.	riskни иккиламчи жойлаштиришни амалга оширувчи, яъни riskни қайта суғурталаш учун берувчи суғурта компанияси. Иккиламчи цедент ретроцедент деб аталади.	to insurance companies carrying out the risk of the secondary placement, the risk reinsurance. Secondary tsedent called retrotsedent .
tsessiya цессия Tsessiya	1) страхование страхового риска процесс. Цедент и правовые отношения между страховщиком. 2) Зарубежная практика Цедент означает страховые взносы.	1) суғурта riskини қайта суғурталашга бериш жараёни. Цедент ва қайта суғурталовчи ўртасидан ҳуқуқий муносабатларда ишлатилади. 2) Хориж амалиётида цедентнинг олинган суғурта мукофоти маъносини билдиради.	1) insurance risk to reinsurance process. Tsedent and legal relationship between the insurer. 2) Foreign practice means tsedent's insurance premiums.
anderrayter	человек, который идентифицирует, анализирует и классифицирует степень риска, представленного предлагаемый застрахована, чтобы	турли riskларни суғурталаш ваколатига эга, суғурта компанияси томонидан тайинланадиган шахс. Суғурта компаниясининг суғурта	person who identifies, examines and classifies the degree of risk represented by a proposed insured in order to determine whether or not coverage should be provided

андеррайтер underwriter	определить, должен ли быть обеспечен охват и, если да, то с какой скоростью. Индивидуальное обучение по оценке рисков и определении ставок и покрытий для них. Кроме того, страховщик. Человек, который рассматривает заявление на страхование и решает, если заявитель является приемлемым и по какой ставке премии.	портфелини шаклланиши учун жавоб беради. У суғурта шартномаларини тузиш, рискларни баҳолаш ва суғурта тарифи ставкасини белгилаш юзасидан тегишли малакага эга бўлиши зарур; 2) Ллойд суғурта полисларини берадиган Ллойд суғурта корпорациясини аъзоси; 3) потенциал миждозларга суғурта полисини сотиш билан шуғулланадиган ёки манфаатдор томонларга суғурта соҳаси бўйича юқори даражада маслаҳат хизматларни кўрсатадиган жисмоний ёки юридик шахс.	and, if so, at what rate. The individual trained in evaluating risks and determining rates and coverages for them. Also, an insurer. The person who reviews an application for insurance and decides if the applicant is acceptable and at what premium rate.
anderayting siyosati андеррайтереская политика underwriter Policy	страхования и рассмотреть новые предложения, которые могут принять или отклонить выводы политики	суғурталаш билан боғлиқ янги таклифларни кўриб чиқиш ва мазкур таклифни қабул қилиш ёки рад этиш тўғрисида хулосалар чиқаришга қаратилган сиёсат	to insurance and consider new proposals that can accept or reject the conclusions of the policy
anderrayting андеррайтинг	процесс, посредством которого страховая компания рассматривает риски и определяет, будет ли страховщик принимает на себя риск или нет, классифицирует те, приняты и определяет соответствующую скорость для покрытия при условии. 1) оценка страхового риска; 2)	1) суғурталаш мақсадида рискни баҳолаш; 2) суғурта шартномаларини тузиш ва унинг шартларини бажариш; 3) суғурта.	the process by which an insurance company examines risk and determines whether the insurer will accept the risk or not, classifies those accepted and determines the appropriate rate for coverage provided. 1) insurance risk assessment; 2) the terms of the insurance contracts and its performance; 3

underwriting	условия договоров страхования и его исполнения; 3) страхование.		) insurance.
---------------------	---	--	--------------

ADABIYOTLAR RO'YXATI

AXBOROT RESURS BAZA:

Asosiy adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak.– Toshkent:O'zbekiston, 2017.– 104 b.
2. Karimov I.A. Bosh maqsadimiz – mavjud qiyinchiliklarga qaramasdan, olib borayotgan islohotlarni, iqtisodiyotimizda tarkibiy o'zgarishlarni izchil davom ettirish, xususiyl mulkchilik, kichik biznes va tadbirkorlikka yanada keng yo'l ochib berish hisobidan oldinga yurishdir.– Toshkent:O'zbekiston, 2016.– 88 b.
3. Karimov I. “2015 yilda iqtisodiyotimizni tub tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish, modernizatsiya va diversifikatsiya jarayonlarini izchil davom ettirish hisobidan xususiyl mulk va xususiyl tadbirkorlikka keng yo'l ochib berish - ustuvor vazifamizdir.” O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning 2014-yilda mamlakatimizni ijtimoiyl-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari hamda 2015-yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining majlisidagi ma'ruzasi. //Xalq so'zi. 2015 yil 19 yanvar.
4. Karimov I. 2014-yil yuqori o'sish sur'atlari bilan rivojlanish, barcha mavjud imkoniyatlarni safarbar etish, o'zini oqlagan islohotlar strategiyasini izchil davom ettirish yili bo'ladi. –T.: “O'zbekiston”, 2014
5. X.M.SHennaev. Sug'urta ishi. O'quv qo'llanma /O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. TMI. T.: “Iqtisod-Moliya”,2014. 248 b.
6. X.M.SHennaev, G.T.Xalikulova, I.X. Abduraxmonov Tashqi iqtisodiy faoliyat sug'urtasi. Darslik. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. T.: Cho'lpon nomidagi NMIU, 2014. – 160 b.
7. X.M.SHennaev O'zbekiston sug'urta bozori. O'quv qo'llanma. /O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. TMI. T.: “Iqtisod-Moliya”,2013. 264 b.
8. Seth Kravitz, Lev Barinskiy, Matt Wilson “Mastering Insurance Marketing”, CreateSpace Independent Publishing Platform, UK, 2010.
9. Jack Kinder Jr. Garry Kinder “Secrets of Successful Insurance Sales”, Napoleon Hill Foundation, UK, 2012.

	10. David Bland “Insurance: Principles and Practice”, The Chartered Insurance Institute, UK, 1993. 11. Robert H., II Jerry, Douglas S. Richmond “Understanding Insurance Law”, LexisNexis; 5 edition, UK, 2012. 12. Harriett E. Jones “Principles of Insurance Life, Health, and Annuities”, Loma (Life Office Management Association), USA, 2005. 13. Glenn E. Stevick Jr. “Essentials of Business Insurance”, The American College, USA, 2006. 14. Rene Doff “Risk Management for Insurers, Third Edition”, Risk Books, 2015.
<i>Qo’shimcha adabiyotlar:</i>	1. Рыбкин И.В «Техника продаж страховых продуктов юридическим лицам» Институт общегуманитарных исследований Москва 2006г 2. Никулина Н. Страховой маркетинг. Учебное пособие. –М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2009 г. 3. Гаврилова С. Страхование: Учебное пособие. –М.: «ЭКСМО», 2010 г. 4. Shennaev X.M., Xalikulova G.T. Sugu’rta marketingi. O’quv qo’llanma. -T.: 2012 y.
<i>Normativ-huquqiy hujjatlar:</i>	1. O’zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi - T.: O’zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2003.-496 b. 2. O’zbekiston Respublikasining Qonuni «Sug’urta faoliyati to’g’risida». - T.: 2002 y., 5 aprel.// «Xalq so’zi» gazetasi, 2002 yil 28 may. 3. “Transport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligini majburiy sug’urta qilish to’g’risida” O’zbekiston Respublikasi Qonuni. O’zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to’plami. – T.: Adliya vazirligi, 2008. – 17-son. 4. “Ish beruvchiining fuqarolik javobgarligini majburiy sug’urta qilish to’g’risida” O’zbekiston Respublikasi Qonuni. O’zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to’plami. – T.: Adliya vazirligi, 2009. – 16-son.
<i>Ilmiy jurnallar:</i>	
<i>Davriy nashrlar:</i>	1. O’zbekiston iqtisodiyoti. Tahliliy sharh. 2013 yil. - T.:2014.-№12. 2. O’zbekiston iqtisodiyoti. Tahliliy sharh. 2014 yil. - T.:2015.-№10. 3. O’zbekiston iqtisodiyoti. Tahliliy sharh. 2015 yil. - T.:2016.-№3.
<i>Statistik nashrlar</i>	1. O’zbekiston statistik axborotnomasi. - Toshkent, 2011 - 2016.

Internet resurslar:	1. www.gov.uz – O‘zbekiston Respublikasi xukumat portalı. 2. www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi. 3. www.mf.uz – O‘zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligining rasmiy sayti. 4. www.press-service.uz – O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining matbuot xizmati. 5. www.znay.ru – Elektron kutubxona. 6. www.saipro.uz– “Saipro” reyting agentligi rasmiy sayti. 7. www.raexpert.ru – Ekspert RA Reyting agentligi. 8. www.worldbank.org – Jahon bankining rasmiy sayti
----------------------------	--

	MUNDARIJA	
	Kirish	
1-Mavzu	Sug'urtaning iqtisodiy mohiyati va uning bozor munosabatlarida tutgan o'рни	
2-Mavzu	Sug'urta munosabatlarida qo'llaniladigan ibora va tushunchalar	
3-Mavzu	Sug'urta faoliyatini amalga oshirishning huquqiy asoslari va sug'urta kompaniyalarining tashkiliy-huquqiy shakllari	
4-Mavzu	Sug'urtada tarif siyosati	
5-Mavzu	Sug'urta bozori va uni davlat tomonidan tartibga solish	
6-Mavzu	Sug'urta kompaniyasining moliyaviy asoslari	
7-Mavzu	Shaxsiy sug'urta	
8-Mavzu	Javobgarlikni sug'urta qilish	
9-Mavzu	Mulkiy sug'urta	
10-Mavzu	Majburiy davlat sug'urta turlari va ularni o'ziga xos xususiyatlari	
11-Mavzu	Qishloq xo'jaligini sug'urtalash	
12-Mavzu	Qayta sug'urta qilish asoslari	
13-Mavzu	Sug'urta tashkilotining iqtisodiyoti va uni moliyaviy barqarorligi	
	Glossariy	

«Sug’urta ishi» fanidan uslubiy qo‘llanma. Abduraxmonov I.X., Zakirxodjaeva Sh.A. – T.:IQTOSOD MOLIYA, 2017.

Bosishga ruxsat etildi:

Adadi:

Shartli bosma tabog‘i:

Buyurtma № _____

700084, Toshkent, kichik halqa yo‘li ko‘chasi, 7-uy.